

การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจีของ
มัลคอล์ม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน
ของนักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล

นางสาวอุไรวรรณ ห่วงสกุล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษาอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2554

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

DEVELOPMENT OF A NON-FORMAL EDUCATION PROGRAM BASED ON
ANDRAGOGY CONCEPT BY MALCOLM S. KNOWLES TO ENHANCE READING
HABITS OF DISTANCE LEARNING NON-FORMAL EDUCATION STUDENTS

MISS URAIWAN WONGSKULE

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Non-Formal Education

Department of Lifelong Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2011

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจีของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล
โดย	นางสาวอุไรวรรณ ห่วงสกุล
สาขาวิชา	การศึกษานอกระบบโรงเรียน
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรัรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	ดร.ยิ่ง กীরติบุรณะ

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต

.....คณบดีคณะครุศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย กาญจนวาสี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรัรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(ดร.ยิ่ง กীরติบุรณะ)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.มนัสวาสน์ โกวิทยา)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ดร.สมบัติ สุวรรณพิทักษ์)

อุไรวรรณ ห่วงสกุล : การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของ นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล. (DEVELOPMENT OF A NON -FORMAL EDUCATION PROGRAM BASED ON ANDRAGOGY CONCEPT BY MALCOLM S. KNOWLES TO ENHANCE READING HABITS OF DISTANCE LEARNING NON-FORMAL EDUCATION STUDENTS) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผศ.ดร.วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา, อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม : ดร.ยิ่ง กิรติบุรณะ, 285 หน้า.

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1. วิเคราะห์กรณีตัวอย่างการจัดโปรแกรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านที่ดีในประเทศไทย 2. พัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน 3. ศึกษาผลของการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นและนำไปใช้ 4. ศึกษาปัจจัยและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้พัฒนาขึ้นในการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์กรณีตัวอย่างแหล่งการเรียนรู้ 5 แห่ง กลุ่มตัวอย่าง 30 คน และการวิจัยแบบกึ่งทดลอง ใช้รูปแบบการทดลองแบบ 1 กลุ่มมีการทดสอบก่อน - หลังการทดลอง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และการใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยกลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล จำนวน 30 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1. การวิเคราะห์กรณีตัวอย่างได้ลักษณะกิจกรรมที่จะนำไปพัฒนาเป็นโปรแกรม 3 ด้านคือ ปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน จัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน แก้ไขปัญหาที่มีผลต่อการอ่าน 2. โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน มีองค์ประกอบสำคัญดังนี้ วัตถุประสงค์ ผู้เรียน ผู้สอน เนื้อหาสาระ แนวคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ โดยเฉพาะกิจกรรมสัญญาการอ่านทำให้ผู้เรียนเกิดนิสัยรักการอ่านมากขึ้น ระยะเวลา และการประเมินผลโปรแกรม 3. ผลการใช้โปรแกรมฯ พบว่าทักษะการอ่านสูงกว่าก่อนดำเนินการที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 พฤติกรรมการอ่านส่วนใหญ่เกิดขึ้นสม่ำเสมอเป็นประจำ ด้านการประเมินความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก 4. ปัจจัยได้แก่ ความพร้อมของแหล่งเรียนรู้โดยการจัดบรรยากาศ การจัดกิจกรรมให้เหมาะสมเพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน ข้อเสนอแนะได้แก่การส่งเสริมห้องสมุดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมจะเป็นการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

ภาควิชา การศึกษาตลอดชีวิต.....	ลายมือชื่อนิสิต
สาขาวิชา การศึกษานอกระบบโรงเรียน	ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....
ปีการศึกษา 2554.	ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม.....

##5084496927 : NON-FORMAL EDUCATION

KEYWORDS : NON-FORMAL EDUCATION PROGRAM / ANDRAGOGY
CONCEPT / READING HABITS

URAIWAN WONGSKULE : DEVELOPMENT OF A NON-FORMAL
EDUCATION PROGRAM BASED ON ANDRAGOGY CONCEPT BY
MALCOLM S. KNOWLES TO ENHANCE READING HABITS OF
DISTANCE LEARNING NON-FORMAL EDUCATION STUDENTS.

ADVISOR : ASST.PROF.WORARAT PATHUMCHAROENWATTANA,
Ph.D., CO-ADVISOR : YING KEERATIBURANA, Ph.D., 285 pp.

The main objectives of this research were to: 1) analyze case studies of reading habit using the promotion program in Thailand; 2) develop a non-formal education program based on Andragogy concept by Malcolm S.Knowles to enhance reading habits of distance learning non-formal education students; 3) study the results of the improvements in a non-formal education program and 4) study factors and recommendations about the implementation of the developments in a non-formal education program based on Andragogy concept by Malcolm S.Knowles; to enhance reading habits of distance learning non-formal education students. Research procedure was conducted by using analyzed case studies of learning resources. The 5 sources used were 5 Directors, 5 Librarians, and 20 customers and quasi - experimental research using one-group of pretest posttest and design and content analysis and descriptive statistics. The samples were 30 distance learning non-formal education students.

The results were as follows: 1) The analysis of the case studies showed the three main activities to be applied in the program including: establish reading habits; set activities to enhance reading habits; solve a problem for reading. 2) There were essential components of the development of a non-formal education program based on Andragogy concept by Malcolm S.Knowles to enhance reading habits of distance learning non-formal education students: objective, learner, facilitator, content, way of learning activities, learning activities especially the reading contract which made the learner enhance their reading habits, time and program evaluation 3) The implementation of the program showed that the reading level increase by 0.01, a significant level, reading behavior more often, evaluate satisfaction 4) The factors were consisted such as the readiness of learning resources in organizing learning climate; the activities for learners in their daily lives and recommendations in promoting libraries to be learning resources; and finally providing an opportunity for learners to participate in the activities for enhance reading habits.

Department : Lifelong Education

Student's Signature

Field of Study : Non-formal Education

Advisor's Signature

Academic Year : 2011

Co-advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี เพราะได้รับการดูแลเอาใจใส่ การอุทิศเวลา ให้คำปรึกษาและแนะนำเป็นอย่างดี จาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ดร.ยิ่ง กิรติบุรณะ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ผู้ให้ คำแนะนำ ข้อเสนอแนะต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อวิทยานิพนธ์เล่มนี้เป็นอย่างมาก

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล และ คณาจารย์ในสาขาวิชาการศึกษานอกกระบบทุกท่าน ดร.ปาน กิมปี ดร.สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ ดร.ชนินทร สุขเจริญ ดร.ขจรศักดิ์ สังข์เจริญ ดร.ณัฐลักษณ์ ศรีมีชัย อาจารย์พิมพ์ใจ ศิริสาคร และเพื่อนร่วมรุ่น 1 นอกเวลาทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือ เสนอแนะ ให้คำแนะนำทุกสิ่งทุกอย่าง อย่างเต็มที่ และเป็นกำลังใจให้กันตลอดมา

ท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณสถาบันการพลศึกษา ผู้ให้ทุนสนับสนุนการศึกษา ตลอดระยะเวลาการศึกษา และบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ให้ทุนอุดหนุน วิทยานิพนธ์สำหรับนิสิต และครอบครัว “ห้วงสกุล” ผู้สนับสนุนและดูแลด้วยดีเสมอมา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	11
ขอบเขตของการวิจัย.....	11
สมมติฐานของการวิจัย.....	12
คำจำกัดความในการวิจัย.....	13
ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย.....	15
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	16
แนวคิดการศึกษานอกระบบโรงเรียน.....	17
แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	28
แนวคิดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่.....	33
แนวคิดการศึกษาตามอัธยาศัย.....	36
โปรแกรมการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน.....	39
แนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์.....	45
การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง.....	47
แนวคิดการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน.....	54
ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการอ่าน.....	65
ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21.....	69
การศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล.....	73
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	90
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	97

บทที่	หน้า
3	101
วิธีดำเนินการวิจัย.....	101
ขั้นตอนที่ 1 เพื่อวิเคราะห์กรณีตัวอย่างการจัดโปรแกรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ที่ดีในประเทศไทย.....	103
ขั้นตอนที่ 2 เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิด แอนดราโกจีของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษา การศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล.....	104
ขั้นตอนที่ 3 เพื่อศึกษาผลของการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ พัฒนาและนำไปใช้กับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล.....	109
ขั้นตอนที่ 4 เพื่อศึกษาปัจจัยและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการนำโปรแกรม การศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้พัฒนาขึ้น.....	115
4	118
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	118
ผลการวิเคราะห์กรณีตัวอย่างการจัดโปรแกรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านที่ดีใน ประเทศไทย.....	131
ผลการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอก โรงเรียน วิธีเรียนทางไกล.....	134
ผลของการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่พัฒนาและนำไปใช้กับ นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล.....	141
ผลจากการศึกษาปัจจัยและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการนำโปรแกรมการศึกษา นอกระบบโรงเรียนที่ได้พัฒนาขึ้น.....	148
5	153
สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	153
สรุปผลการวิจัย.....	154
อภิปรายผลการวิจัย.....	163
ข้อเสนอแนะจากการวิจัย.....	182
รายการอ้างอิง.....	184
ภาคผนวก.....	200
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ.....	201
ภาคผนวก ข การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย.....	202
ภาคผนวก ค ร่างโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนฯ.....	243

บทที่	หน้า
ภาคผนวก ง รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับปัจจัยและข้อเสนอแนะ..	282
ภาคผนวก จ รูปการสัมภาษณ์ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ห้องสมุด และผู้มาใช้บริการ....	283
ภาคผนวก ฉ รูปภาพการดำเนินกิจกรรมตามโปรแกรมฯ.....	284
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	285

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระแสแห่งความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั่วโลก ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี ล้วนส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผู้ที่สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็วก็จะสามารถรับมือต่อสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงต่างๆ อย่างทันทั่วถึงและเหมาะสม ซึ่งข้อมูลข่าวสารในปัจจุบันมีหลากหลายรูปแบบ อาทิ สิ่งพิมพ์ อินเทอร์เน็ต วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น สำหรับสิ่งจำเป็นในการเข้าถึงข้อมูล คือ ความเข้าใจ ภาษาที่มีอยู่ในข้อมูล มีทักษะการอ่าน การเขียนและการคิดคำนวณไปสู่ความหมายที่ซับซ้อนมากขึ้น ซึ่งเรียกว่า การรู้หนังสือ (UNESCO, 2004)

การรู้หนังสือเป็นหัวใจของการศึกษาพื้นฐานทั้งปวง และมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการจัดความยากจน การลดอัตราการตายของเด็ก การควบคุมการเติบโตของประชากร การเกิดความเสมอภาคทางเพศ และความมั่นใจในการพัฒนาที่ยั่งยืน สันติภาพและประชาธิปไตย (UNESCO, 2010) การรู้หนังสือไม่เพียงแต่ทำให้ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นตัวตนยิ่งใหญ่อขึ้น แต่ยังสามารถสร้างโอกาสให้แก่ผู้ที่ถูกกีดกันสิทธิ ผู้ด้อยโอกาสและผู้ที่ถูกกลั่นแกล้ง ซึ่งได้แก่ ผู้รู้หนังสือใหม่ที่ยังต้องการได้รับสมรรถนะและทักษะเพิ่มขึ้นเพื่อยกระดับรายได้ให้สูงขึ้น สร้างความเป็นอยู่ของชีวิตให้ยั่งยืนได้ มีช่องทางให้ได้รับบริการทางด้านสุขภาพและทางการศึกษา และมีความผูกพันกับมาตุภูมิ (คมชัดลึก, 8 กันยายน 2552) แต่ปัจจุบันยังมีผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือ ทั่วโลกจำนวนถึง 776 ล้านคน เด็กที่อยู่นอกระบบโรงเรียนและยังไม่ได้รับการเติมเต็มในเรื่องสิทธิและความต้องการอีกจำนวน 75 ล้านคน ซึ่งในความเป็นจริงการรู้หนังสือยังคงเป็นเป้าหมายที่ได้รับการละเลยสูงสุดในวาระการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน ผู้ใหญ่เหล่านี้คือประชากรผู้ด้อยโอกาสและประชาชนชายขอบที่อาศัยอยู่ในประเทศต่างๆ โดยมีอัตราร้อยละที่สูงในกลุ่มของสตรีและเด็กกลุ่มคนพื้นเมือง ชนกลุ่มน้อยด้านภาษาและวัฒนธรรม กลุ่มชนเร่ร่อน กลุ่มคนชนบทและผู้พิการ (คมชัดลึก, 8 กันยายน 2552) การไม่รู้หนังสือจึงเป็นอุปสรรคสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้คน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอ่านซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตเกือบตลอดเวลา เช่น การอ่านป้ายฉลากต่างๆ การอ่านข่าวสารที่เกิดขึ้นในแต่ละวันจากหนังสือพิมพ์ เป็นต้น และในปัจจุบันคนไทยส่วนใหญ่ไม่มีนิสัยรักการอ่านเท่าที่ควรและไม่รู้จักใช้การอ่านเพื่อพัฒนาจิตใจของตนเอง ซึ่ง

เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การพัฒนาประเทศล่าช้าและมีคุณภาพของการพัฒนาในแต่ละกลุ่มหรือแต่ละสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

การอ่านเป็นกระบวนการหาความหมายหรือความเข้าใจจากตัวหนังสือ สัญลักษณ์ รูปภาพ ตัวอักษรและข้อความที่พิมพ์หรือเขียนขึ้น เพื่อเพิ่มประสบการณ์ของผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านเข้าใจและรับรู้เรื่องราวที่อ่านได้ (ฉวีวรรณ คูหาภินันท์, 2542; ผกาศรี เย็นบุตร, 2542; สุวรรณ ตั้งที่ชะรักษ์, 2543; บุญศิริ ภิญาธินันท์, 2546) ดังนั้น การอ่านจึงมีความสำคัญต่อมนุษย์เป็นอย่างยิ่งในการดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งนี้เพราะในแต่ละวันมนุษย์จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับการอ่านอยู่เกือบตลอดเวลา เพื่อนำความหมายและความรู้ที่ได้จากการอ่านไปใช้ประโยชน์ การอ่านจึงเป็นการตอบสนองความต้องการของมนุษย์ทำให้มนุษย์เกิดความรู้ เกิดทักษะต่าง ๆ ตลอดจนความก้าวหน้าทางวิชาชีพ เกิดความคิดสร้างสรรค์ ความเพลิดเพลิน รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ทำให้มนุษย์ทันต่อเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของโลก สามารถแก้ปัญหาทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจและปัญหาส่วนตัวได้ อีกทั้งการอ่านยังมีประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง คือ พัฒนาการศึกษา พัฒนาอาชีพ พัฒนาคุณภาพชีวิต ทำให้เป็นคนทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ และสนองต่อความอยากรู้อยากเห็น นอกจากนี้ การจะพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าได้ ต้องอาศัยประชากรที่มีความรู้ความสามารถ ซึ่งความรู้ต่าง ๆ ก็ได้มาจากการอ่านนั่นเอง (กานต์ มณี คักดีเจริญ, 2524 ; บันลือ พฤกษ์วัน, 2542 ; ฉวีวรรณ คูหาภินันท์, 2542) ความรู้ที่ได้รับจากการอ่านจึงเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลอย่างเต็มศักยภาพ ให้มีความรู้ มีทักษะ มีประสบการณ์ เพื่อดำรงชีวิตและประกอบอาชีพในสังคมข้อมูลข่าวสาร และกระแสนการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมถูกต้องทุกช่วงอายุของชีวิต อันจะนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตต่อไป

การอ่านหนังสือเพื่อพัฒนาตนเอง และเพื่อการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เป็นสิ่งจำเป็นมากในการพัฒนาคนและพัฒนาสังคม ปัจจุบันนี้การอ่านหนังสือของคนไทยเป็นกิจกรรมที่ไม่แพร่หลายถึงแม้จะเป็นในหมู่ผู้รู้หนังสือแล้ว การอ่านที่ดีและมีสาระยิ่งน้อยลงไปทุกที สาเหตุมีหลายประการนับตั้งแต่การขาดแคลนหนังสือที่ดีและตรงกับความสนใจของผู้อ่าน การขาดแคลนแหล่งหนังสือที่จะซื้อ หรือยืมอ่านได้ไปจนถึงการดึงความสนใจและการแย่งเวลาของสื่ออื่น ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง ฯลฯ รวมทั้งขาดการชักจูง การกระตุ้นให้เห็นความสำคัญของการอ่าน ตลอดจนมีนิสัยรักการอ่านทั้งในและนอกสถานศึกษา เมื่อเทียบกับความเพลิดเพลินและการได้ฟังได้รู้เห็นเรื่องต่างๆ จากโทรทัศน์และวิทยุกระจายเสียงแล้ว การอ่านหนังสือเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวต้องใช้ความพยายามมากกว่า และจะต้องมีทักษะในการอ่าน ถ้าจะให้

อ่านหนังสือเกิดเป็นนิสัยจำเป็นต้องมีการปลูกฝังและชักชวนให้เกิดความสนใจ ถึงแม้ว่าในระยะเวลาที่ผ่านมาหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนได้ดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการอ่านมาโดยตลอด แต่สภาพปัจจุบันพบว่าสังคมไทยยังไม่เป็นสังคมการอ่าน จึงจำเป็นต้องมีการส่งเสริมให้เกิดนิสัยรักการอ่านอย่างต่อเนื่องและเพิ่มมากขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551)

ถึงแม้ว่าโรงเรียน และหน่วยงานต่างๆ ได้พยายามส่งเสริมการอ่านทั้งในโรงเรียน และนอกโรงเรียนอยู่เสมอมา โดยการพยายามจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการอ่าน แต่ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านของคนไทยพบว่าในปี 2552 ที่ผ่านม้อัตราการอ่านหนังสือลดลงถึง 60% หากเปรียบเทียบกับปี 2548 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2552) จากการศึกษาว่าทำไมการอ่านจึงไม่พัฒนาเท่าที่ควรพบว่าอุปสรรคสำคัญที่ทำให้การอ่านของคนไทยไม่พัฒนาคือ 1. การก้าวเข้ามาอย่างรวดเร็วและทรงประสิทธิภาพของ “อินเทอร์เน็ต” 2. หนังสือไม่มีคุณภาพ และ 3. คนไทยไม่มีนิสัยรักการอ่าน (สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์, 2553)

สำหรับการอ่านหนังสือของคนไทยนั้น จากข้อมูลสรุปผลเบื้องต้นการสำรวจการอ่านหนังสือของประชากร ในปี พ.ศ. 2551 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า คนไทยอายุตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป มีอัตราการอ่านหนังสือ ร้อยละ 66.3 และเมื่อเปรียบเทียบกับการสำรวจที่ผ่านมาพบว่า อัตราการอ่านหนังสือเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 61.2 ในปี 2546 เป็นร้อยละ 69.1 ในปี 2548 และลดลงเล็กน้อย คือ ร้อยละ 66.3 ในปี 2551 นอกจากนี้ยังพบว่า การศึกษาอัตราการอ่านหนังสือมีความสัมพันธ์เชิงบวก กล่าวคือ ผู้มีระดับการศึกษาสูงมีอัตราการอ่านหนังสือสูงกว่าผู้มีการศึกษาระดับต่ำ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2552) จากอัตราการอ่านหนังสือของคนไทยที่เกิดขึ้น ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีจึงมีมติให้ปี 2552-2561 เป็นทศวรรษแห่งการอ่านของประเทศ และกำหนดให้การอ่านเป็นวาระแห่งชาติ โดยได้กำหนดเป้าหมายในการดำเนินการเพื่อให้คนไทยได้รับการพัฒนาความสามารถในการอ่าน และรู้หนังสือภายในปี 2555 โดยตั้งเป้าหมายให้ประชากรวัยแรงงานเป็นผู้รู้หนังสือ และใช้งานได้ในชีวิตประจำวัน เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 97.21 เป็นร้อยละ 99 และให้คนไทยอายุ 15 ปีขึ้นไปสามารถอ่านออกเขียนได้ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 92.64 เป็น ร้อยละ 95 รวมถึงให้ค่าเฉลี่ยการอ่านหนังสือของคนไทยเพิ่มขึ้นจากปีละ 5 เล่ม เป็น 10 เล่ม ขณะเดียวกันให้เพิ่มแหล่งการอ่านครอบคลุมทุกพื้นที่อย่างทั่วถึง และสร้างภาคีเครือข่ายเพื่อปลูกฝังการอ่านและการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืนทุกรูปแบบ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2552)

จากรายงานผลการดำเนินงานโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน กระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ 2549 พบว่า ผลที่เกิดกับประชาชนคือการพัฒนาตนเอง พัฒนาชุมชน จากการเรียนรู้ซึ่งกันและกันด้วยกิจกรรมส่งเสริมการอ่านเป็นตัวเชื่อมโยง ส่วนผลที่เกิดกับสังคม คือ สังคมมีความเคลื่อนไหว ตื่นตัว ให้ความร่วมมือ สนับสนุน ปรับเปลี่ยนนิสัยทัศนด้านการอ่านให้ กว้างขวางขึ้น เพื่อก้าวสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งนับว่าเป็นโครงการที่ดี แต่จากการสัมภาษณ์ นาย อภิชชาติ จีระวุฒิ เลขาธิการ กศน. เมื่อวันที่ 8 กันยายน 2552 ในโอกาสวันทีระลึกสากลแห่งการเรียนรู้หนังสือ และครบรอบ “30 ปี กศน.” กล่าวว่าผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ ที่มีคะแนนไม่สูงนักไม่ใช่เฉพาะนักศึกษาการศึกษาออกโรงเรียนเท่านั้น ประกอบกับ ความสามารถขั้นพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ของคนไทย เราน่าจะยังไม่อยู่ในเกณฑ์ที่ดี”... ขณะที่สิงคโปร์มีอัตราการอ่านหนังสือคนละ 50-60 เล่มต่อปี คนเวียดนามอ่านหนังสือคนละ 40 เล่มต่อปี ในขณะที่คนไทยอ่านคนละ 2 เล่มต่อปี แล้วเราก็มักหาข้อแก้ตัวว่าคนไทยชอบพูดคุย ชอบดู ชอบฟังมากกว่า สะท้อนให้เห็นทัศนคติต่อการแสวงหาความรู้ของคนไทย ความสามารถในการแสวงหาความรู้ของคนไทยน่าจะไม่ใช่เพียงพอ รวมทั้งความสามารถในการอ่านเรื่องยาก ๆ เรื่อง ที่ต้องติดตาม ต้องวิเคราะห์...” (คมชัดลึก, 8 กันยายน 2552)

จากการประชุมเมื่อวันที่ 2 กันยายน 2553 เวลา 09.00 น. ณ ห้องราชดำเนิน โรงแรมรอยัลปรีนเซส หลานหลวง เรื่อง “แนวทางสร้างสรรค์นวัตกรรมสู่คนแห่งการอ่านที่ยั่งยืน” ดร.ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์ ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) กล่าวว่า “การส่งเสริมการอ่าน เป็นเรื่องที่ กศน. ดำเนินการมาแล้ว 10 กว่าปี เราพบว่า การอ่านไม่ใช่แค่ทำให้เกิดทักษะ แต่ต้องกลายเป็นเป็นวัฒนธรรมด้วย ประเทศไทยยังไม่ได้สร้างวัฒนธรรมการอ่านขึ้นมา โครงการนครต้นแบบแห่งการอ่าน เป็นกลยุทธ์ในการแสวงหาความร่วมมือ เป็นการนำการศึกษาคืนสู่ชุมชน เพื่อให้เกิดการตระหนักว่าการส่งเสริมการอ่านไม่ใช่แค่หน้าที่ของ กศน. แต่เป็นหน้าที่ของคนทุกคน และไม่ใช่เพียงแค่ 5 จังหวัดนำร่องเท่านั้น ยุทธศาสตร์การสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน น่าจะรวมองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ 1. พัฒนาความสามารถในการอ่าน ทั้งผู้ศึกษาในระบบและนอกระบบ 2. ปลุกฝังนิสัยและเจตคติที่ดีของการอ่าน 3. การสร้างสภาพแวดล้อม บรรยากาศในพื้นที่การอ่าน”

“การส่งเสริมการอ่านที่ดี ต้องปรับปรุงแหล่งการเรียนรู้ และพลิกโฉมห้องสมุดให้เป็นรูปแบบ 3 ดี ได้แก่ หนังสือดี บรรยากาศดี และบรรณารักษ์ดี ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จะเป็นโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อรองรับการสร้างเรียนรู้ ในส่วนของการอบรมแกนนำอาสาสมัครส่งเสริมการอ่าน ทั้ง 5 จังหวัด จำนวน 1,000 คน อาสาสมัครส่วนนี้เริ่มงานเล็กๆ ของตนเองไปแล้ว บาง

คนกลับไปเปิดห้องสมุดที่บ้าน ผมเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นเรื่อย ๆ และหวังว่าจะเกิดมากขึ้นภายในปีนี้ ในปีหน้าได้วางแผนไว้ว่า จะผลักดันให้เกิดนครแห่งการอ่าน อีก 10 จังหวัด ซึ่งกลยุทธ์เหล่านี้จะเป็นการสร้างกระแสส่งเสริมการอ่านเพราะหลาย ๆ จังหวัดที่เห็นกิจกรรม ก็จะได้จุดประกายความคิดกลับไปด้วย ชุมชนการอ่านจะยั่งยืนหรือไม่ อยู่ที่การตระหนักของคนในชุมชน กศน. และ สสส. เป็นแค่ผู้ติดตั้งจุดประกาย สำหรับการส่งเสริมการอ่านต้องไม่มีสูตรสำเร็จ ขณะนี้ กศน. สร้างรถบัสห้องสมุดเคลื่อนที่ เพิ่มอีก 24 คัน ทำให้ห้องสมุดเปลี่ยนทัศนคติจากที่เป็นหน่วยงานตั้งรับ ให้เป็นฐานปฏิบัติการเชิงรุก”

นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการยังได้มอบหมายให้สำนักงานการศึกษานอกระบบทำหน้าที่หน่วยงานกลางในการประสานงานและส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนของสังคม ได้เข้ามาร่วมกิจกรรมส่งเสริมการอ่านเพื่อกระตุ้นให้ภาคส่วนของสังคมไทยได้ตระหนัก และเห็นคุณค่าของการอ่านหนังสือและเห็นแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการอ่านหนังสือ เพื่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้รุดหน้าต่อไป (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2552)

ปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย จึงพยายามจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้แก่ประชาชน สำหรับการศึกษานอกระบบโรงเรียนซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการกิจกรรมทางการศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือจากการศึกษาในระบบโรงเรียน และมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการการเรียนรู้แก่กลุ่มเป้าหมาย โดยกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัด เช่น การรู้หนังสือสำหรับผู้ใหญ่ การศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับเด็กที่ออกจากโรงเรียน ทักษะชีวิต ทักษะการทำงานและวัฒนธรรม (Coombs and Ahmed, 1974; UNESCO, 1997) ซึ่งกิจกรรมส่วนใหญ่จะใช้การอ่านเป็นเครื่องมือในการดำเนินกิจกรรมแทบทั้งสิ้น

แต่อย่างไรก็ตาม แม้กระทรวงศึกษาธิการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องการเห็นคนไทยมีนิสัยรักการอ่านเกิดขึ้นอย่างทั่วถึงและเป็นนิสัยที่ถาวรก็ตาม แต่จากการนำนโยบายนี้ลงสู่ภาคปฏิบัติในพื้นที่มาแล้วหลายปี ภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้นทำให้ทุกฝ่ายยังไม่พอใจ โดยเฉพาะจำนวนเฉลี่ยตัวเลขการอ่านของคนไทยทั้งประเทศต่อปีที่ยังขยับเพิ่มขึ้นได้ไม่กี่บรรทัด ดังนั้นหน่วยงานที่จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงให้ความสำคัญกับการอ่านเป็นอย่างยิ่ง พิจารณาได้จากกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของประชาชน เช่น โครงการมหกรรมรักการอ่าน สืบสานภูมิปัญญาไทย จัดโดยศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ

ราชสาส์น ซึ่งมีทั้งกิจกรรมและนิทรรศการที่ส่งเสริมการอ่านแก่ประชาชน (ศูนย์การศึกษาออกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอราชสาส์น, 2551)

โครงการรณรงค์การอ่านและโครงการภาษาไทยเข้มแข็ง จัดโดยศูนย์บริการวิชาการแก่ชุมชนของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกฝน พัฒนาและเรียนรู้การสื่อสารให้มีประสิทธิภาพโดยจัดกิจกรรมในโครงการประกอบด้วย จัดทำหนังสือเรียนตามคำฟอสอนกิจกรรม Reading Walk Rally สนุกและเพลิดเพลินกับนานากิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้บูรณาการด้วยสุนทรียศิลป์ในชีวิตประจำวันก้าวล้ำนำยุคสู่เทคโนโลยีแห่งการเรียนรู้ สนุกกับวิทยาศาสตร์การกีฬาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ฝึกฝนพัฒนาและเรียนรู้การสื่อสารให้มีประสิทธิภาพและศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองกับการเรียนรู้บูรณาการด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งกิจกรรมต่างๆ จัดลักษณะบูรณาการ กล่าวคือทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ กลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (ศูนย์บริการวิชาการแก่ชุมชน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2551)

โครงการรณรงค์การอ่าน สร้างการเรียนรู้ ที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการอ่านสำหรับเด็กและผู้ปกครองที่มารับบริการการตรวจที่หน่วยตรวจกุมาร โรงพยาบาลมหาราช นครเชียงใหม่ จัดมุมอ่านหนังสือสำหรับเด็ก ทุกวันเวลาราชการ ณ ลานกิจกรรม หน่วยตรวจกุมาร ชั้น 6 อาคารศรีพัฒน์ โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ และจัดสมุดลงทะเบียนการยืมหนังสือเพื่อปลูกฝังและฝึกให้เด็กรู้จักและรับผิดชอบต่อของของส่วนรวม เป็นต้น (คณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2552)

ในปี พ.ศ.2551 มีนักเรียน นิสิต นักศึกษาที่อยู่ในระบบโรงเรียน จำนวนทั้งสิ้น 14,336,628 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2552) ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการฝึกฝนการอ่านอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ ในขณะที่ประชากรในประเทศไทยมีจำนวนทั้งสิ้น 63,776,000 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2552) จากสถิตินี้ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าประชากรส่วนใหญ่ของประเทศเป็นผู้ที่อยู่นอกโรงเรียน หากไม่ได้ประกอบอาชีพที่จำเป็นต้องใช้การอ่านในชีวิตประจำวันแล้ว โอกาสที่จะฝึกฝนการอ่านจึงแทบจะหมดไป ดังนั้น การส่งเสริมให้ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศได้พัฒนานิสัยรักการอ่านจะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งทั้งต่อตนเอง และส่วนรวม

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้แก่ประชาชนจึงเปิดโอกาสในการเพิ่มพูนความรู้ด้วยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับประชาชนทั่วไปที่อยู่นอกโรงเรียนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองและสิ่งแวดล้อม อันเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ต่อ

การดำเนินชีวิต โดยมีวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้แก่ 1. การเรียนรู้ด้วยตนเอง 2. การเรียนรู้แบบพบกลุ่ม 3. การเรียนรู้แบบทางไกล 4. การเรียนรู้แบบชั้นเรียน 5. การเรียนรู้ตามอัธยาศัย 6. การเรียนรู้จากการทำโครงการ และ 7. การเรียนรู้รูปแบบอื่นๆ ซึ่งสถานศึกษาและผู้เรียนร่วมกันกำหนดวิธีเรียนโดยเลือกเรียนวิธีใดวิธีหนึ่ง หรือหลายวิธีก็ได้ขึ้นอยู่กับความยากง่ายของเนื้อหา และสอดคล้องกับวิถีชีวิต และการทำงานของผู้เรียน (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2552) สำหรับวิธีเรียนทางไกล เป็นที่นิยมของประชาชนที่ด้อยโอกาส พลาดโอกาสหรือขาดโอกาสจากการศึกษาในระบบและไม่สะดวกที่จะรับบริการทางการศึกษาโดยวิธีอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าชั้นเรียนปกติ ดังนั้น วิธีเรียนทางไกล จึงจำเป็นต้องใช้วิธีการจัดการเรียนรู้จากสื่อต่างๆ เพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียนโดยผู้เรียนและครูจะสื่อสารกันทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นส่วนใหญ่ หรือถ้ามีความจำเป็นอาจพบกันเป็นครั้งคราว (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2552)

สถาบันการศึกษาทางไกลมุ่งพัฒนาการศึกษาทางไกล ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สำหรับนักศึกษาโดยได้กำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วยสาระการเรียนรู้ 5 สาระ ดังนี้ (หลักสูตรสถานศึกษาของสถาบันการศึกษาทางไกล, 2553)

1. สาระทักษะการเรียนรู้ เป็นสาระเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง การใช้แหล่งเรียนรู้ การจัดการความรู้ การคิดเป็นและการวิจัยอย่างง่าย
2. สาระความรู้พื้นฐาน เป็นสาระเกี่ยวกับภาษาและการสื่อสาร คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มวิชาหลัก 4 วิชา ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์
3. สาระการประกอบอาชีพ เป็นสาระเกี่ยวกับการมองเห็นช่องทางและการตัดสินใจประกอบอาชีพ ทักษะในอาชีพ การจัดการอาชีพอย่างมีคุณธรรมและการพัฒนาอาชีพให้มีความมั่นคง
4. สาระทักษะการดำเนินชีวิต เป็นสาระเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สุขภาพอนามัย และความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต ศิลปะและสุนทรียภาพ
5. สาระการพัฒนาสังคม เป็นสาระเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเมือง การปกครอง ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี หน้าที่พลเมือง และการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม

จากสาระการเรียนรู้ทั้ง 5 สาระตามโครงสร้างหลักสูตรที่กล่าวมาข้างต้น นักศึกษา การศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกลจำเป็นต้องใช้เวลาในการศึกษาหาความรู้ในแต่ละสาระ ด้วยตนเอง ดังนั้น ทักษะที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล คือ ทักษะการอ่าน ทั้งนี้เพื่อความสะดวกต่อการศึกษาค้นคว้าและเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบทเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นักศึกษานอกโรงเรียนวิธีเรียนทางไกลทุกคน ต้องผ่านการตรวจสอบทักษะในการอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียน โดยคณะวิทยากรในการสัมมนาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตก่อนจบหลักสูตร ซึ่งจะเป็นผู้พิจารณาว่านักศึกษามีทักษะดังกล่าวหรือไม่ (สถาบันการศึกษาทางไกล, 2552) การอ่านจึงยิ่งทวีความสำคัญต่อนักศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกลเป็นอย่างยิ่ง

การสร้างเสริมให้นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล เกิดพฤติกรรมการรัก การอ่านจะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมากสำหรับการดำรงชีวิตประจำวัน พฤติกรรมรักการอ่าน ไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ จำเป็นต้องอาศัยการปลูกฝัง กระตุ้นและส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง การอ่านเป็นการสร้างประสบการณ์พื้นฐานให้กับผู้อ่านได้มากทั้งในด้านการศึกษา และการดำเนินชีวิต การอ่านช่วยให้ผู้อ่านเกิดสติปัญญา มีความรู้กว้างขวาง เข้าใจตนเอง ช่วยให้ผ่อนคลายความ ตึงเครียดและความวิตกกังวล ช่วยควบคุมอารมณ์และมีเจตคติที่ถูกต้อง นอกจากนี้ประสบการณ์ จากการอ่านยังเกี่ยวข้องกับวิธีการแก้ปัญหาของบุคคลที่ส่งผลให้ผู้อ่านเป็นผู้คล่องแคล่ว เข้าใจ สถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วเมื่อประสบปัญหาที่สามรถแก้ไขสถานการณ์ได้ทันท่วงที (สุขุม เฉลยทรัพย์, 2531) ดังนั้นการอ่านจำเป็นต้องเป็นพฤติกรรมที่ถูกทำซ้ำอยู่เสมอ ๆ จนกลายเป็นนิสัย จากนิสัยจึงค่อยพัฒนาทักษะการอ่านให้คล่องแคล่วชำนาญมากขึ้น เพื่อที่จะให้ทุกคนในสังคมมี เครื่องมือที่ดีในการแสวงหาความรู้มากกว่ามีตัวความรู้ (ชัยยศ อิ่มสุวรรณ, 2553)

อย่างไรก็ตาม วิธีเรียนทางไกลจะขึ้นอยู่กับผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังที่ สุรนันท์ ศุภวรรณกิจ (2546) กล่าวว่า การศึกษาในรูปแบบวิธีเรียนทางไกลค่อนข้างอิสระ เพราะผู้เรียนต้องศึกษาด้วย ตนเอง การเอาใจใส่และกระตือรือร้นจึงมีน้อยกว่า เนื่องจากไม่มีผู้สอนคอยควบคุมใกล้ชิดมากนัก นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกลจึงจำเป็นต้องรับผิดชอบการเรียนด้วยตนเอง ทั้ง การแบ่งเวลาในการเรียน การศึกษาหาความรู้จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ดังนั้น การพัฒนาให้ผู้เรียน เป็นผู้สนใจหมั่นศึกษาใฝ่หาความรู้ เป็นผู้ที่รู้จักการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองจึงจำเป็นสำหรับ นักศึกษากลุ่มนี้ ทั้งนี้เพราะการนำตนเองเพื่อให้เกิดการเรียนรู้จะส่งเสริมให้เกิดการแสวงหา ความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับ Knowles (1975) ที่กล่าวไว้ว่า มนุษย์เติบโตมาด้วยความสามารถและมีความต้องการที่จะนำตนเอง ประสบการณ์ของผู้เรียนเป็น

แหล่งความรู้สำหรับการเรียนรู้ บุคคลจะเรียนรู้ในสิ่งที่ต้องการของแต่ละคน สอดคล้องกับ Brockett and Hiemstra (1991) ที่กล่าวถึงการเรียนรู้แบบนำตนเองว่าเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้รับผิดชอบกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตั้งแต่การวางแผน การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผล รวมทั้งการจัดการบริบทแวดล้อมของการเรียนรู้วิธีการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ วัดประเมินผลและควบคุมยุทธวิธีการเรียนรู้ การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองจึงมีความสำคัญต่อผู้เรียน กล่าวคือ ผู้ที่เรียนรู้ด้วยการนำตนเองจะเรียนรู้ได้มากกว่าและดีกว่าผู้ที่รอรับจากผู้อื่น ผู้ที่เรียนรู้ด้วยการนำตนเองจะเรียนอย่างตั้งใจ อย่างมีจุดมุ่งหมายและอย่างมีแรงจูงใจสูง และสามารถใช้ประโยชน์จากการเรียนรู้ได้ดีกว่า และยาวนานกว่าผู้ที่รอรับความรู้ (Knowles, 1980) การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองยังทำให้ผู้เรียนทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมและเทคโนโลยีในปัจจุบัน เนื่องจากการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง สามารถลดข้อจำกัดทางการศึกษา และทำให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงรวมทั้งทำให้ผู้เรียนมีความต้องการที่จะเรียนรู้มากขึ้น (Candy, 1991)

จากการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองจะเห็นว่าตรงกับประเด็นของหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ Andragogy ที่มีสมมติฐานหลักที่สำคัญ 4 ด้าน คือ 1. ด้านมโนทัศน์ของผู้เรียน (Self Concept) ที่ว่าผู้ใหญ่มีวุฒิภาวะสูง ต้องการที่จะตัดสินใจและทำอะไรด้วยตนเอง 2. ประสบการณ์ของผู้เรียน (Experience) ผู้ใหญ่ผ่านการสร้างสมประสบการณ์มานาน ทำให้ผู้ใหญ่เปรียบเป็นแหล่งทรัพยากรอันมหาศาลของการเรียนรู้ 3. ความพร้อมในการเรียน (Readiness to Learn) ผู้ใหญ่พร้อมที่จะเรียนและจะเรียนดีที่สุดเมื่อเขามีความต้องการ และ 4. การเห็นคุณค่าของเวลา (Time Perspective) ผู้ใหญ่มาเรียนเพื่อนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ จึงเห็นคุณค่าของเวลาในการเรียน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกลที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการรักการอ่านในด้านต่างๆ 4 ด้าน ดังนี้ 1. ความสนใจในการอ่านและการชอบอ่าน 2. การรู้จักใช้เวลาว่างโดยการอ่านและแสวงหาโอกาสแสวงหาหนังสือเพื่อการอ่าน 3. มีความสมัครใจและยินดีที่จะอ่าน โดยไม่มีการบังคับและเป็นการแสดงพฤติกรรมการอ่านอย่างสม่ำเสมอ 4. มีการอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาหลายประเภทไม่ว่าจะเป็นหนังสือเรียน หนังสืออ่านเล่น ข่าวสารบ้านเมือง เรื่องตลกเบาสมอง บันเทิงคดี สารคดีหรือหลายประเภทของสิ่งพิมพ์ เช่น อ่านหนังสือวารสาร หนังสือพิมพ์ หนังสืออ้างอิง เป็นต้น ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง (บุญตา นันทะกุล, 2546) ดังนั้น เมื่อนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกลมีความเชื่อในศักยภาพที่ไม่สิ้นสุดของตนเอง เชื่อในความสามารถของตนเอง จะทำให้การส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของตนพัฒนาได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด อันนำไปสู่ความสำเร็จในการเรียนได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ

การศึกษาทางไกลเปิดกว้างสำหรับประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเป้าหมาย การศึกษานอกโรงเรียนที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไปที่สนใจและต้องการเรียนรู้เพื่อนำความรู้ ทักษะหรือ ประสบการณ์ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน โดยมีทักษะการอ่านเขียนภาษาไทยเป็นอย่างดี ยกเว้นในบางหลักสูตรอาจกำหนดให้มีคุณสมบัติเพิ่มเติมที่จำเป็นกับการเรียนรู้ในหลักสูตรนั้น ๆ นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกลจึงต้องเป็นผู้เรียนที่สามารถเรียนรู้ด้วยการนำ ตนเองจะต้องมีความคิด ความเชื่อในศักยภาพของตนเอง มีทักษะพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็น ทักษะการอ่าน การเขียน การคิดและวิเคราะห์ สามารถใช้เครื่องมือและแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ มี เจตคติที่ส่งผลดีต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ วินัยและความรับผิดชอบ ความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น แต่จากการวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการจบหลักสูตรของนักศึกษา การศึกษาทางไกลประเภทการศึกษาต่อเนื่อง ของสถาบันการศึกษาทางไกล พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่ประกอบอาชีพแล้วทิ้งช่วงว่างจากการเรียนมานานทำให้ขาดทักษะในการอ่าน การเขียน และ ความเข้าใจ (เขาวลิต ธาดาสีทิเวท, 2552) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกิ่งกาญจน์ ตั้งศรีไพร (2542) เรื่องวิธีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย วิธีเรียนทางไกลในจังหวัดนนทบุรี ที่ใช้วิธีการเรียนรู้ด้วยการอ่าน จำแนกตามระดับการปฏิบัติ พบว่า มีผู้อ่านมากที่สุดเพียง 6 คนจากจำนวนนักศึกษา 460 คน คิดเป็นร้อยละ 1.30 เห็นได้ว่าการอ่านซึ่งเป็นพื้นฐานการศึกษาหาความรู้ ยังอยู่ในจำนวนที่น้อย มาก

จะเห็นได้ว่าการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธี เรียนทางไกล โดยใช้หลักการ Knowles (1970) ซึ่งประกอบไปด้วย 1. การสร้างบรรยากาศ แห่งการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน 2. การวางแผนการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน 3. การวินิจฉัยความ ต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียน 4. การสร้างเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน 5. การออกแบบ แผนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน 6. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน และ 7. การ ประเมินผลการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน เมื่อนำมาจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตาม แนวคิดของ Boone (1985) ที่ได้กำหนดองค์ประกอบสำคัญไว้ 3 ส่วนคือ 1. การจัดทำแผน (Planning) 2. การออกแบบและดำเนินการ (Design and Implementation) 3. การตรวจสอบ และประเมินผล (Evaluation & Accountability) เป็นกระบวนการในการวางแผนที่เป็นระบบ เบ็ดเสร็จและครอบคลุมเพื่อคาดการณ์ในอนาคตเกี่ยวกับการจัดทำและส่งเสริมให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงในทางที่ผู้เรียนพึงประสงค์ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงในสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของ ผู้เรียน ซึ่งเป็นวิธีการที่เหมาะสมกับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล เพื่อส่งเสริม

นิสัร้การอ่านมาจัดเป็นกระบวนการพัฒนาโปรแกรม ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าการนำโปรแกรม การศึกษาจากระบบโรงเรียนของ Boone (1985) กับแนวคิดแอนดราโกจีของมัลคอม เอส. โนลส์ มาเป็นปัจจัยนำเข้า เพื่อจัดทำกรอบแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษาจากระบบ โรงเรียนเพื่อส่งเสริมนิสัร้การอ่าน ของนักศึกษากการศึกษาจากระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ในการ ส่งเสริมนิสัร้การอ่าน และพัฒนาให้ยั่งยืนตลอดไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์กรณีตัวอย่างการจัดโปรแกรมส่งเสริมนิสัร้การอ่านที่ดีในประเทศไทย
2. เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษาจากระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจีของ มัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัร้การอ่าน ของนักศึกษากการศึกษาจากระบบ โรงเรียน วิธีเรียน ทางไกล
3. เพื่อศึกษาผลของการนำโปรแกรมการศึกษาจากระบบโรงเรียนที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น และนำไปใช้กับนักศึกษากการศึกษาจากระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล
4. เพื่อศึกษาปัจจัยและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับการนำโปรแกรมการศึกษาจากระบบ โรงเรียนที่ได้พัฒนาขึ้นไปใช้กับนักศึกษากการศึกษาจากระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรของการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

- 1.1 ผู้บริหารสูงสุด หัวหน้างานห้องสมุด และผู้มาใช้บริการแหล่งการเรียนรู้ ของ แหล่งการเรียนรู้ที่เป็นกรณีตัวอย่างการจัดโปรแกรมส่งเสริมนิสัร้การอ่าน 5 แห่ง คือ 1. อุทยานการเรียนรู้ ที.เค.พาร์ค 2. ห้องสมุดมารวย 3. ห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานคร สวนลุมพินี 4. บ้านหนังสือสวนสวย เขตสาทร และ 5. หอสมุดร้ชม้งคลาภิเชก วังไกลกังวล

1.2 นักศึกษากการศึกษาจากระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล สังกัดสถาบันการศึกษา ทางไกล สำนักงานส่งเสริมการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงาน ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 4,259 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเพื่อส่งเสริมนิสัร้การอ่าน ของนักศึกษากการศึกษาจากระบบ โรงเรียนวิธีเรียนทางไกล ตามหลักสูตรการศึกษาจากระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สารความรู้พื้นฐานภาษาไทย มาตรฐานที่ 2.1 มีความรู้ ความเข้าใจ และ

ทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับภาษาและการสื่อสาร โดยมีเนื้อหา ดังนี้ 1. หลักการตีความ แปลความ และขยายความ 2. การอ่านบทประพันธ์ที่ไพเราะทั้งร้อยแก้วร้อยกรอง 3. การอ่านวรรณคดีในวรรณคดีจากเรื่อง ขุนช้างขุนแผน พระอภัยมณี อิเหนา นิทานเวตาล นิราศพระบาท นิราศภูเขาทอง ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก มัทรีพาทา พระมหาชนก (ทศชาติชาดก) 4. หลักการวิเคราะห์วิจารณ์ และประเมินค่าวรรณคดี วรรณกรรมปัจจุบัน และวรรณกรรมท้องถิ่น เช่น วรรณกรรมปัจจุบัน ได้แก่ บทละครโทรทัศน์ นวนิยาย เรื่องสั้น บทเพลงต่างๆ วรรณกรรมท้องถิ่น ได้แก่ ไกรทอง นางสิบสอง ปลาบู่ทอง ผาแดงนางไอ่คำ ละครจักรๆ วงศ์ๆ ฯลฯ 5. การมีมารยาทในการอ่าน (สถาบันการศึกษาทางไกล, 2553)

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรต้น คือ การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน
2. ตัวแปรตาม คือ นิสัยรักการอ่านของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนวิธีเรียนทางไกล

สมมติฐานการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องดังนี้

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2001) ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อเจตคติการเรียนรู้ตลอดชีวิตของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร พบว่า ครูในระดับมัธยมศึกษา มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตในระดับสูงสุด ซึ่งเรียงลำดับองค์ประกอบจากสูงไปต่ำได้ ดังนี้ การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้อย่างตั้งใจ การเรียนรู้เพราะใฝ่รู้ และการเรียนรู้ที่ริเริ่มด้วยตนเองตามลำดับ

ปรีชา บำรุงภักดี (2548) พบว่าการดำเนินงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือการปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน

Nancy (1988 อ้างถึงใน นวีลักษณ์ บุญยะกาญจน, 2545) ได้วิจัยความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในงานแรงจูงใจในงาน ฐานะทางสังคม และนิสัยการอ่านของพนักงานดาตาโปรเซสซึ่ง ในรัฐโอไฮโอ ผลการวิจัยพบว่า นิสัยการอ่านมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในงานแรงจูงใจในงานที่ระดับ .01 ทั้งเสนอแนะว่าในระดับองค์กรควรสนับสนุนให้เพิ่มพฤติกรรมการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้สัมพันธ์กับผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ

Jones (1990) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองและพฤติกรรมที่สังเกตได้ในโปรแกรมการศึกษาพื้นฐานสำหรับผู้ใหญ่ โดยทำการสังเกตพฤติกรรมในชั้นเรียนของนักศึกษาในโปรแกรมการศึกษาพื้นฐานในเมืองเอเธนส์ รัฐจอร์เจีย ที่มีระดับการเรียนรู้ด้วยตนเองสูงและต่ำ และการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองกับตัวแปรอื่น ๆ คือสภาพการลาออก อายุ ระดับการอ่าน และเพศ ของนักศึกษาผู้ใหญ่ พบว่ามีพฤติกรรมที่สังเกตเห็นกับระดับการเรียนรู้ด้วยตนเองที่วัดได้มีความสัมพันธ์ระดับปานกลางที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองที่วัดได้มีความสัมพันธ์ระดับปานกลางที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองกับตัวแปรอื่น ๆ พบว่า มีความแตกต่างระหว่างผู้กำลังศึกษาอยู่กับผู้ที่ลาออก และระหว่างผู้ที่มีระดับการอ่านสูงและต่ำ ส่วนปัจจัยด้านอายุและเพศ มีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ

เห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้ที่ตรงตามความต้องการจะเกิดการพัฒนานิสัยรักการอ่านได้ ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานการวิจัยครั้งนี้ว่า

โปรแกรมการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ทำให้นักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล กลุ่มทดลองมีนิสัยรักการอ่านเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนาโปรแกรม หมายถึง การดำเนินการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน โดยดำเนินการ 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1. การจัดทำแผน 2. การออกแบบและดำเนินการ 3. การตรวจสอบและประเมินผล มีการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้กับนักศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ซึ่งประกอบด้วย 1. วัตถุประสงค์ 2. กลุ่มเป้าหมาย คือ นักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล 3. ผู้สอน 4. เนื้อหาสาระ 5. กิจกรรมการเรียนรู้ 6. สื่อการสอน 7. การวัดและการประเมินผล

โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมการจัดการศึกษานอกระบบตามแนวคิดของ Boone (1985) ที่ได้กำหนดองค์ประกอบสำคัญไว้ 3 ส่วนคือ 1. การจัดทำแผน (Planning) 2. การออกแบบและดำเนินการ (Design and Implementation) 3. การตรวจสอบและประเมินผล (Evaluation & Accountability) นำมาใช้ร่วมกับแนวคิดแอนดราโกจี ของ

มัลคอม เอส โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล โดยจัดเป็นโปรแกรมการเรียนรู้

แนวคิดแอนดราโกจีของมัลคอม เอส. โนลส์ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนสามารถกำหนดความต้องการในการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง สามารถสร้างจุดประสงค์ในการเรียน เลือกวิธีการเรียนและประเมินผลการเรียนด้วยตนเองตามแนวคิด 7 ชั้นของ Knowles (1970) ซึ่งประกอบไปด้วย 1. การสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน 2. การวางแผนการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน 3. การวินิจฉัยความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียน 4. การสร้างเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน 5. การออกแบบแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน 6. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน และ 7. การประเมินผลการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน

นิสัยรักการอ่าน หมายถึง การแสดงออกถึงพฤติกรรมการชอบอ่านหนังสือ หรือสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ โดยเป็นการอ่านอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง อ่านหนังสือทุกที่เมื่อมีเวลาและโอกาส เพื่อก่อให้เกิดนิสัยรักการอ่าน ซึ่งวัดได้จากพฤติกรรม 4 ด้านที่บุคคลแสดงออกถึง 1. ความสนใจในการอ่านและการชอบอ่าน 2. การรู้จักใช้เวลาว่างโดยการอ่านและแสวงหาโอกาสแสวงหาหนังสือเพื่อการอ่าน 3. มีความสมัครใจและยินดีที่จะอ่านเอง โดยไม่มีการบังคับและเป็นการแสดงพฤติกรรมการอ่านอย่างสม่ำเสมอ 4. มีการอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาหลายประเภทไม่ว่าจะเป็นหนังสือเรียน หนังสืออ่านเล่น ข่าวสารบ้านเมือง เรื่องตลกเบาสมอง บันเทิงคดี สารคดีหรือหลายประเภทของสิ่งพิมพ์ เช่น อ่านหนังสือวารสาร หนังสือพิมพ์ หนังสืออ้างอิง เป็นต้น

นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล หมายถึง ผู้เรียนที่ศึกษานอกระบบโรงเรียน ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งมีความต้องการที่จะศึกษาต่อ แต่ไม่มีเวลาและโอกาสเรียนในสถานศึกษาตามปกติ โดยจะมีรูปแบบการเรียนการสอนที่ผู้เรียนจะเป็นผู้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองจากสื่อหรือบริการทางการศึกษาที่จัดไว้ เช่น ชุดการเรียน เอกสารประกอบ แถบบันทึกเสียง วีดีทัศน์ วีซีดี อินเทอร์เน็ต ฯลฯ และจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งต้องเข้ารับการพัฒนาและประเมินผลตามวัน เวลา และวิธีการที่ทางสถาบันการศึกษาทางไกลกำหนด ส่วนสถานที่เรียนไม่มีข้อจำกัดสามารถเลือกได้ตามที่ผู้เรียนสะดวก โดยอาจศึกษาอยู่ที่บ้าน ที่ทำงาน ห้องสมุด หรือแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ได้

ปัจจัย หมายถึง แนวทางที่เหมาะสมในการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้พัฒนาขึ้นไปใช้กับนักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลจากการวิเคราะห์กรณีตัวอย่างที่ดีของแหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านจะเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับแหล่งเรียนรู้อื่นๆ เช่น ห้องสมุด ในการนำข้อมูลที่ได้ไปจัดบรรยากาศ แหล่งเรียนรู้ กิจกรรมสำหรับพัฒนานิสัยรักการอ่าน เพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ หรือสังคมแห่งการเรียนรู้ต่อไป

2. โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักศึกษา การศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ที่สามารถนำไปปรับใช้กับวิธีการจัดการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้เกิดนิสัยรักการอ่าน และนำไปใช้สำหรับพัฒนานักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียนกลุ่มอื่นๆ ให้มีนิสัยรักการอ่านเพื่อการพัฒนาตน และพัฒนางานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้สนใจศึกษา วิจัย และพัฒนาในด้านการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน เพื่อให้ได้รูปแบบ วิธีการ การพัฒนา การส่งเสริม การอ่าน โดยเฉพาะอาสาสมัครการส่งเสริมการอ่าน หรือครูผู้สอนกลุ่มสาระอื่นๆ สามารถนำไปปรับใช้เพื่อพัฒนางานให้เกิดประสิทธิภาพสูงขึ้น

4. องค์ความรู้ที่ได้เป็นประโยชน์ต่อการนำไปวางแผน เพื่อจัดทำนโยบายการส่งเสริม นิสัยรักการอ่าน สำหรับหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดทำแนวนโยบายการส่งเสริมการอ่านของประเทศไทยต่อไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบ โรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของ นักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 โปรแกรมการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

แนวคิดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

แนวคิดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

แนวคิดการศึกษาตามอัธยาศัย

โปรแกรมการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ตอนที่ 2 แนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์

การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ตอนที่ 3 แนวคิดการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

การส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการอ่าน

ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ตอนที่ 4 การศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 6 กรอบแนวคิดการวิจัย

ตอนที่ 1 โปรแกรมการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

1. แนวคิดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

1.1 ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นการจัดการศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือไปจากการศึกษาในระบบโรงเรียน ไม่ว่าจะศึกษานั้นจะจัดขึ้นโดยเฉพาะหรือเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมอื่น เพื่อมุ่งให้รู้จักแก้ปัญหา ฝึกอาชีพหรือพัฒนาความรู้เฉพาะอย่างตามความต้องการและความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย โดยเป็นการจัดที่ยืดหยุ่นทางการศึกษาเป็นแนวทางการดำเนินงาน ซึ่งนักการศึกษาได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

โกวิท วรพิพัฒน์ (อ้างถึงใน ศุภร ศรีแสน, 2521) ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่า หมายถึง ประสบการณ์และกิจกรรมที่จัดนอกระบบการศึกษาในโรงเรียนภาคปกติ เพื่อส่งเสริมความรู้ความสามารถทั้งในด้านความรู้ทั่วไปและวิชาชีพให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี มีสัมมาชีพและทำหน้าที่พลเมืองให้ดีขึ้น

ปฐม นิคมานนท์ (2522) ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า หมายถึง กิจกรรมที่สังคมตั้งใจจัดขึ้นเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาโดยเฉพาะ นอกเหนือจากการเรียนตามปกติในโรงเรียน กิจกรรมดังกล่าวอาจจัดเป็นกิจกรรมเฉพาะ หรือเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมอื่นใด ทั้งนี้เพื่อมุ่งหวังสนองความต้องการด้านการเรียนรู้ตามแต่ละบุคคลจะสนใจ

อุ้นดา นพคุณ (2523) ได้ให้ความหมายการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่าเป็นกิจกรรมหรือโครงการใด ๆ ที่สถาบันต่าง ๆ ในสังคมจัดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความรู้ ปรับเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยมที่ดีแก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกชุมชน และทุกระดับการศึกษา ส่วนใหญ่เป็นการให้การศึกษาระยะสั้น ยืดหยุ่น ประหยัด และตอบสนองความต้องการ ความสนใจ ปัญหาของผู้เรียน และชุมชน

รัตนา พุ่มไพศาล (2528) ได้ให้ความหมายการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่า เป็นการศึกษาสำหรับผู้ที่ไม่ได้เข้าโอกาสที่จะศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนภาคปกติเป็นการศึกษาที่จัดให้กับประชาชน เพื่อที่เขาจะได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ตามที่ต้องการ

สุรกุล เจนอบรม (2533) ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่า เป็นกิจกรรมการศึกษาที่มีรูปแบบไม่แน่นอน จัดขึ้นตามความเหมาะสมและความต้องการของผู้เรียน โดยยึดแนวคิด “การศึกษาคือชีวิต ชีวิตคือการศึกษา” มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักใช้ความคิด รู้จักตัดสินใจ รู้จักเรียนรู้ เน้นการพัฒนาความเป็นมนุษย์ของผู้เรียน ให้เสรีภาพและความรับผิดชอบ

แก่ผู้เรียนที่จะกำหนดทางเลือก ความสนใจและแนวการดำเนินชีวิตของตนเอง พยายามให้ผู้เรียนพึ่งตนเอง มองเห็นความสามารถที่มีอยู่ในตนเอง เน้นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติอันจะเป็นการเสริมให้รู้จักการคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น จากลักษณะดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนเน้นการสร้างค่านิยมให้กับผู้เรียน เพื่อให้มีแนวทางเลือกประพฤติปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งนักการศึกษานอกระบบโรงเรียนทุกคนจะต้องตระหนักและยอมรับว่าในการตัดสินใจหรือเลือกทางปฏิบัติจำเป็นต้องมีมาตรการส่วนตัวที่เป็นมาตรฐาน และมาตรการเหล่านี้จะหาได้จาก “ค่านิยม” ซึ่งเป็นหลักยึดที่สำคัญ เป็นตัวกำหนดพฤติกรรม การแสดงออก และมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิต

เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2534) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า เป็นกิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นได้ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน โดยไม่มีรูปแบบที่แน่นอน จัดขึ้นตามความเหมาะสมและความต้องการของผู้เรียนยึดหลักปรัชญาที่ว่า การศึกษาคือชีวิต ชีวิตคือการศึกษา มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนให้รู้จักความคิดตัดสินใจ รู้จักการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีอิสรภาพจากสิ่งแวดล้อมมากที่สุด โดยมีวิธีการเป็นส่วนประกอบที่จะทำให้คนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นกิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อคนทุกคนในสังคม

ประจักษ์ อชวอำรุง (อ้างถึงใน อุดม เขยแก้ว, 2541) ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า หมายถึงกิจกรรมทางการศึกษาที่ไม่มีรูปแบบโครงสร้างแน่นอน เป็นการศึกษาที่จัดขึ้นโดยไม่เลือกวัย ไม่เลือกเพศ ไม่เลือกวรรณะ ไม่เลือกภูมิหลังและสติปัญญาความสามารถหรือความถนัดครอบคลุมถึงการศึกษานอกระบบที่ไม่มีพิธีรีตองด้วย เป็นการศึกษาที่เปิดโอกาสให้กับทุกคนในสังคมจัดการศึกษาได้ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน นับเป็นวิชาการศึกษาที่สอดคล้องกับสังคมประชาธิปไตยอย่างยิ่ง

อาชญญา รัตนอุบล (2542) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่า หมายถึงกิจกรรมทางการศึกษาและมวลประสบการณ์ความรู้ใด ๆ ก็ตามที่ได้จัดขึ้นโดยบุคคลหน่วยงาน และสถาบันต่าง ๆ ในสังคม โดยได้จัดขึ้นนอกเหนือไปจากการศึกษาในระบบโรงเรียนภาคปกติ เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถทักษะ และทัศนคติที่พึงประสงค์ของกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ โดยยึดหลักการที่ว่าเป็นการสนองความต้องการความสนใจและแก้ปัญหาให้แก่กลุ่มเป้าหมายนั้น

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 3 ระบบการศึกษา มาตราที่ 15 กล่าวว่า การศึกษานอกระบบเป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบวิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการ

สำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 มาตรา 4 กล่าวว่า การศึกษานอกระบบ หมายถึงกิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ และวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียนหรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้น และมีวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษา หรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้

Knowles (1970) ได้กล่าวว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นกระบวนการซึ่งทั้งหญิงและชายจะเรียนรู้ต่อไป หลังจากสำเร็จการศึกษาภาคปกติ หรือหมายถึงกิจกรรมที่จัดขึ้นสำหรับหญิงและชาย โดยจัดขึ้นตามสถาบันต่างๆ โดยมีจุดมุ่งหมายทางการศึกษา

Coombs (1974) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่าเป็นกิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกโรงเรียน และอาจจะเป็นกิจกรรมหลักหรือกิจกรรมย่อยของสถาบันและหน่วยงานต่างๆ ทั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะตอบสนองความต้องการ และความสนใจทางการศึกษาของผู้เรียน

จากนิยามหรือความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนดังกล่าวข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึงกระบวนการที่เป็นระบบ ที่ผู้เรียนเพียงคนเดียว หรือเป็นกลุ่มเรียนด้วยความสมัครใจ การเรียนเกิดขึ้นโดยหน่วยงานหรือบุคคลที่สนใจเป็นผู้จัดกิจกรรมการศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้บริการแก่ผู้เรียนที่ต้องการเรียนในเรื่องที่ตนสนใจเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อันเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการเรียนในเรื่องนั้นๆ เป็นระยะเวลาสั้นๆ ที่การเรียนเกิดขึ้นจากการชวนขวนขวายศึกษาด้วยตนเอง มีวิธีการวัดผล ประเมินผลตามที่คุณเรียนต้องการ

1.2 ลักษณะที่สำคัญของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ทองอยู่ แก้วไทรชะ (2544) ได้กล่าวถึงลักษณะของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ดังนี้

1. ผู้เรียน ผู้เรียนในการศึกษานอกระบบไม่มีการกำหนดเกณฑ์อายุเหมือนกับการศึกษาในระบบโรงเรียน การเรียนขึ้นอยู่กับความสมัครใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ ไม่มีการบังคับ ผู้เรียนทุกเพศ ทุกวัย และทุกวุฒิ สามารถสมัครเรียนตามความต้องการและความสนใจของตนเองที่มีต่อวิชานั้นๆ

2. ผู้สอน ผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษานอกระบบอาจจะเป็นผู้สอนที่มีความรู้ ความชำนาญและความเชี่ยวชาญในวิชาที่สอนโดยตรง หรือเป็นผู้ที่มีประสบการณ์จากการ ประกอบอาชีพของตนมาเป็นวิทยากรและอาสาสมัคร
3. หลักสูตรและเนื้อหาวิชา หลักสูตรและเนื้อหาวิชานอกระบบจะยืดหยุ่นได้มาก เนื้อหา สามารถปรับตามท้องถิ่นและความสนใจของผู้เรียน โดยหลักสูตรจะสร้างจากความสนใจและ ความต้องการของผู้เรียน ที่มุ่งจะนำไปใช้ประโยชน์ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้
4. รูปแบบการจัดการศึกษา การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนไม่มีรูปแบบแน่นอน รูปแบบการจัดจะแตกต่างกันไป เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามวัตถุประสงค์ของผู้จัดและผู้รับบริการ
5. การเรียนการสอน วิธีการเรียนการสอนของการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีแตกต่างกันออกไปตามความเหมาะสม บางครั้งจะจัดการเรียนการสอนเป็นชั้นเรียน แต่บางครั้งไม่เป็นชั้นเรียน แต่จัดในรูปกลุ่มพบปะสนทนา การสาธิต การฝึกอบรม การศึกษาทางไกล ฯลฯ
6. สถานที่ สถานที่จัดให้บริการการศึกษานอกระบบมีลักษณะกระจาย เปลี่ยนแปลง และโยกย้ายไปตามสถานที่ที่อำนวยความสะดวก และเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น เช่น อาจะจัดที่ศาลาวัด ชั้นเรียนของโรงเรียนภาคปกติ ศูนย์อนามัย ห้องสมุดประชาชน ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน สนามกีฬา ไร่ร่มไม้ ฯลฯ
7. ระยะเวลา ขึ้นอยู่กับชนิดและลักษณะของวิชา รวมทั้งความสนใจของผู้เรียน
8. หน่วยงานและสถาบันที่รับผิดชอบ หน่วยงานและสถาบันที่รับผิดชอบการศึกษานอก ระบบโรงเรียน มีทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชน รวมทั้งสถาบันทางการศึกษาต่าง ๆ
9. การรับรองความสามารถและคุณวุฒิ การศึกษานอกระบบโรงเรียนมักจะมีการ ประเมินผลในระยะสั้น ๆ วุฒิบัตรหรือประกาศนียบัตรที่ได้ไม่ถือเป็นเรื่องที่สำคัญมากนัก เพราะ มิได้มีการกำหนดว่ามีความรู้ ความสามารถอยู่ในมาตรฐานระดับใดของมาตรฐานการเรียนภาค ปกติ (ยกเว้นการเรียนตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบโรงเรียนสายสามัญ ซึ่งมีศักดิ์และสิทธิ์ เท่ากับผู้เรียนตามหลักสูตรในโรงเรียนทุกประการ)
10. ความยืดหยุ่นของการจัดโครงการต่าง ๆ ของการศึกษานอกระบบโรงเรียนจัดขึ้นเพื่อ สนองความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ วัน เวลา สถานที่ หลักสูตร วิธีการสอน การประเมินผล ฯลฯ จึงมีความยืดหยุ่นได้มาก

Fordham (1993) ได้เสนอลักษณะสำคัญของการศึกษานอกระบบ 4 ประการคือ

1. การสนองความต้องการของผู้ด้อยโอกาส ในด้านหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน การนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน และความยืดหยุ่นในการจัดการศึกษา
2. ความผูกพันกับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ โดยการจัดการศึกษานอกระบบเน้นกลุ่มเป้าหมายที่อยู่นอกระบบโรงเรียนเป็นสำคัญ ได้แก่ กลุ่มผู้ไม่รู้หนังสือ กลุ่มผู้ต้องการการศึกษาสายสามัญต่อเนื่อง กลุ่มต้องการฝึกอาชีพ กลุ่มเกษตรกร และชนกลุ่มน้อย เป็นต้น
3. การเน้นในความมุ่งหมายเฉพาะ เน้นการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและสังคม โดยกำหนดความมุ่งหมายเฉพาะกลุ่มมากกว่า กำหนดความมุ่งหมายทั่วไปของคนกลุ่มใหญ่
4. ความยืดหยุ่นในองค์กรและวิธีการ การศึกษานอกระบบมีความยืดหยุ่นมากกว่า การศึกษาในระบบโรงเรียน ในด้านจุดมุ่งหมาย การกำหนดระยะเวลาเรียน หลักสูตร เนื้อหา กิจกรรมและการประเมินผล

สรุปได้ว่า ลักษณะที่สำคัญของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน จะต้องมีการสนองตอบความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย หรือของผู้เรียนเป็นสำคัญ รวมทั้งมีความยืดหยุ่นในเรื่องระยะเวลาเรียน เนื้อหาหลักสูตร วิธีการสอน กิจกรรมและการประเมินผล

1.3 หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

รัตนา พุ่มไพศาล (2528) ได้กล่าวถึงหลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนระดับชุมชน มีประเด็นที่ต้องพิจารณาดังนี้

1. การสร้างบรรยากาศที่เหมาะสม
2. การประเมินความต้องการ
3. แนวคิดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา
4. นักการศึกษานอกระบบโรงเรียน : แรงบันดาลใจและการรับนักศึกษา
5. การให้คำปรึกษาและแนะแนวแก่นักศึกษา
6. หลักสูตรโครงการการศึกษานอกโรงเรียนและการวางแผนการสอน
7. การเลือกบุคลากรและการติดต่อสื่อสาร
8. การฝึกอบรมและการนิเทศ
9. การประชาสัมพันธ์และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน
10. งบประมาณและการเงิน

11. การประเมินผลโครงการศึกษานอกระบบโรงเรียน

อาชัญญา รัตนอุบล (2542) ได้กล่าวถึงหลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนดังนี้

1. รวบรวมและเก็บข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการการศึกษานอกระบบโรงเรียน
2. วิเคราะห์ข้อมูล สภาพปัญหา และความต้องการการศึกษานอกระบบโรงเรียน
3. แยกแยะเรียงลำดับความสำคัญของสภาพปัญหาและความต้องการ
4. กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย
5. เขียนแผนโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียน
6. ดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้
7. ประเมินผล
8. พิจารณาปรับปรุงแก้ไขโครงการ

Knowles (1980) ได้กล่าวถึงหลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดการเรียนรู้ผู้ใหญ่ที่เกิดจากกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และการมีส่วนร่วมในการวางแผนและการออกแบบการเรียนรู้ภายใต้หลักการที่ว่า ผู้ใหญ่จะเรียนรู้แบบนำตนเอง และจะใช้ประสบการณ์เป็นข้อมูลสำคัญในการเรียนรู้ มีความพร้อมที่จะเรียน หากว่าความรู้นั้นจะนำมาใช้พัฒนาตนเองได้ และต้องเป็นความรู้ที่สามารถนำมาประยุกต์ได้ทันที ซึ่งมีหลักการ ดังนี้

1. เสริมสร้างบรรยากาศที่ชี้นำการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง
2. กำหนดโครงสร้างขององค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้
3. วิเคราะห์ความต้องการและความสนใจเพื่อการวางแผนโครงการ
4. กำหนดหลักการเหตุผลและวัตถุประสงค์จากความต้องการและความสนใจ
5. ออกแบบโครงการ
6. การดำเนินการบริหารโครงการ
7. การประเมินผลปรับปรุงโครงการ

Boyle (1981) ได้กล่าวถึงหลักการจัดนั้นต้องมีผู้วางแผนที่ต้องเข้าใจเงื่อนไขต่าง ๆ ในสังคมและนักการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นผู้กระตุ้นหรือสร้างความตระหนักให้ผู้เรียนได้ ขวนขวายเปลี่ยนแปลงตนเอง ซึ่งมีหลักการจัดคือ

1. การสร้างพื้นฐานปรัชญาในการวางแผน
2. การวิเคราะห์สถานการณ์ของปัญหาและความต้องการ

3. การมีส่วนร่วมในกระบวนการโปรแกรมของกลุ่มเป้าหมาย
4. ระดับความรู้ ปัญหา สถานะทางสังคมของกลุ่มบุคคลที่จะมีส่วนร่วม
5. แหล่งข้อมูลเพื่อการพิจารณากำหนดวัตถุประสงค์
6. ข้อจำกัดในด้านบุคคลและสถาบัน
7. เกณฑ์สำหรับจัดลำดับความสำคัญ
8. ความยืดหยุ่นของแผนโปรแกรม
9. การได้รับความเห็นชอบเชิงกฎหมายและการสนับสนุนจากอำนาจที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ
10. การเลือกและดำเนินการกิจกรรมการเรียนรู้
11. การเลือกรูปแบบของกิจกรรมการเรียนรู้
12. การใช้ประโยชน์การประชาสัมพันธ์
13. การได้รับการสนับสนุนทรัพยากร
14. การประเมินประสิทธิภาพ ผลสำเร็จ ผลกระทบ
15. การประชาสัมพันธ์และรายงานผลของโครงการ

Boone (1985) ได้กล่าวถึงกระบวนการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่า หลักการจะให้ความสำคัญกับปรัชญา ภาระหน้าที่ และวัตถุประสงค์ขององค์กรเป็นหลักสำคัญ โดยดูถึงปัจจัยความต้องการในระดับ มหาภาพ และแปลงมาสู่ในระดับจุลภาคภายในชุมชนหรือองค์กร ซึ่งองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาโครงการคือ สภาพแวดล้อมภายนอกและนักการศึกษา (Change Agent) และผู้เรียน ทั้งนี้จะมองความเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Approach) โดยใช้การศึกษาเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยมีหลักการดังนี้

1. วิเคราะห์กระบวนการที่จะเปลี่ยนองค์กรใหม่
2. เชื่อมโยงองค์กรเข้าสู่ความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและผู้ที่เกี่ยวข้อง
3. ออกแบบวางแผนการดำเนินงานโครงการ
4. นำแผนโครงการไปดำเนินการ พัฒนาทรัพยากรที่จำเป็นและติดตามมุ่งใจให้แรงเสริม
5. ประเมินผลตรวจสอบโครงการ

Caffarella (1994) ได้พัฒนาการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนมาจาก Knowles ซึ่งหลักการจัดนั้นจะมีปฏิสัมพันธ์ (Interactive) ที่เกี่ยวเนื่องสอดคล้องกันทุกขั้นตอน โดยมีหลักการจัดดังนี้

1. การสร้างพื้นฐานในการวางแผน
2. แนวคิดในการจัดทำโครงการศึกษา
3. การคัดเลือกและการจัดลำดับความสำคัญของแนวคิด
4. การพัฒนาวัตถุประสงค์ของโครงการ
5. การจัดเตรียมการถ่ายโอนการเรียนรู้
6. การสร้างแผนการประเมินผล
7. การกำหนดรูปแบบการเรียนรู้และบทบาทหน้าที่คณะผู้จัดโครงการ
8. การจัดเตรียมงบประมาณและการวางแผนการตลาด
9. การออกแบบแผนการเรียนการสอน
10. การจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกและการประสานงาน
11. การรายงานการประเมินผลโครงการ

สรุปได้ว่า หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น ผู้จัดจะต้องวิเคราะห์สภาพปัญหา คำนึงถึงความต้องการของผู้เรียน เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมายของการเรียนรู้ โดยแผนการเรียนรู้นั้นจะต้องมีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับผู้เรียน เมื่อดำเนินการตามแผนแล้วต้องมีการประเมินผลเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขต่อไป

1.4 ปรัชญาทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ปรัชญาการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อการจัดการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน เพราะปรัชญาจะเป็นพื้นฐานความคิด ความเชื่อของบุคคลที่จัดการศึกษาเพื่อนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินการจัดการศึกษา การเลือกใช้กลวิธีการสอนที่หลากหลาย วิธีการวัดและประเมินผลที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นักวิชาการศึกษาไทยหลายท่านมีความเห็นถึงความสำคัญของปรัชญาที่จะเป็นตัวกำหนดการปฏิบัติ เช่น อุ่นตา นพคุณ (2527) มีความเห็นว่า สำหรับนักการศึกษานอกระบบแล้ว ปรัชญาการศึกษาจะมีประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานเพราะนักการศึกษานอกระบบที่เป็นผู้ชำนาญการ (professionals) แตกต่างจากพวกสมัครเล่นในประเด็นที่สำคัญคือนอกจากจะต้องเป็นบุคคลที่รู้ว่าตนนั้นสมควรจะปฏิบัติงานอย่างไรให้มีประสิทธิภาพแล้ว จะต้องเป็นบุคคลที่ให้คำอธิบายได้ว่า ตนนั้นมีหลักการและเหตุผลอะไรจึงได้กระทำการไปเช่นนั้น โดยปรัชญาการศึกษา

จะมีหน้าที่ช่วยให้นักการศึกษาตอบคำถามว่า ทำไม (Why) และเรื่องการวิเคราะห์ตัวแปรต่าง ๆ ในกระบวนการศึกษาโดยวิธีการหาเหตุผลและหลักการ เช่นเดียวกับ คักดีชัย นิรัญทวี (2541) ที่เห็นว่า ปรัชญาการศึกษาจะเป็นตัวกำหนดทิศทางของการจัดการศึกษา กำหนดจุดมุ่งหมายและกิจกรรมต่าง ๆ ทางการศึกษา ในขณะที่เดียวกันปรัชญาการศึกษาจะเป็นหลักของเหตุผล เพื่อสร้างความสมเหตุสมผลและความชัดเจนให้แก่การจัดการศึกษา

อุ๋นตา นพคุณ (2546) ได้กล่าวเกี่ยวกับปรัชญาทางการศึกษาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกระบบไว้ว่า “ปรัชญาการศึกษานอกระบบ เป็นสิ่งสำคัญที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาโปรแกรม เพราะนักพัฒนาโปรแกรมและองค์กรที่มีปรัชญาหรือความเชื่อที่ต่างกันจะเลือกแหล่งข้อมูลและวิธีการปฏิบัติในการพัฒนาโปรแกรมที่ต่างกัน ปรัชญาทางการศึกษานอกระบบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโปรแกรมในปัจจุบันได้แก่ ปรัชญาการศึกษานอกระบบ 5 สำนัก คือ สำนักเสรีนิยม สำนักพิพัฒนาการ สำนักพฤติกรรมนิยม สำนักมนุษยนิยม และสำนักปฏิรูปนิยม” ดังมีรายละเอียดดังนี้

1. ปรัชญาการศึกษานอกระบบสำนักเสรีนิยม (Liberal) ความเชื่อพื้นฐานของปรัชญาสำนักเสรีนิยมคือความรู้คู่คุณธรรม ผู้ที่ได้รับการศึกษาอย่างสมบูรณ์จะต้องมีความรู้พร้อมทั้งมีจริยธรรม คุณธรรม นอกจากนี้ยังมีความเชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐที่มีเสรีภาพในตัวเองที่จะเลือกแนวทางต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต แต่เสรีภาพของมนุษย์ควรจะมีพื้นฐานอยู่บนเหตุและผล และการเป็นอิสระเสรีจากความอคติ นอกจากนี้แล้ว ยังเชื่อว่าการศึกษามีหน้าที่ในการอนุรักษ์และสืบสานศิลปะ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ของชาติและอารยธรรมของมนุษยชาติ การเรียนการสอนของสำนักเสรีนิยมจะใช้วิธีการบรรยายประกอบการซักถาม อภิปรายระหว่างผู้เรียนและผู้สอนระหว่างผู้เรียนเอง การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองและอ่านบททวนเนื้อหา เพื่อการอภิปรายแสดงเหตุผลอย่างแตกฉาน เพราะสำนักเสรีนิยมเชื่อว่าบุคคลควรเห็นคุณค่าขององค์ความรู้ และถ้ามีการพัฒนาปัญญาที่ดีแล้ว บุคคลนั้นจะสามารถประยุกต์ความรู้ไปใช้ได้อย่างกว้างขวาง

โปรแกรมการศึกษานอกระบบที่นำปรัชญาสำนักเสรีนิยมมาใช้คือการศึกษาทั่วไป การศึกษาวิชาสามัญหรือการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน โครงการณรงค์ให้รู้หนังสือ ห้องสมุดประชาชน การศึกษาต่อเนื่องในเรื่องดนตรี ศิลปะ ปรัชญา ประวัติศาสตร์ ศาสนา ความเชื่อ วัฒนธรรม ฯลฯ

2. ปรัชญาการศึกษานอกระบบสำนักพิพัฒนาการ (Progressive) ปรัชญานี้มีความเชื่อพื้นฐานที่สำคัญ คือการให้ความสำคัญด้านความแตกต่างของผู้เรียน ดังนั้นการศึกษาจึงควรให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และการศึกษาควรตอบสนองความต้องการและปัญหาของผู้เรียน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ดังนั้นระเบียบ

วิธีการทางวิทยาศาสตร์ควรนำมาใช้ในการแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในสังคม การศึกษาไม่ใช่การศึกษาเพื่อพัฒนาตนเอง แต่จะต้องเป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

โปรแกรมการศึกษานอกระบบที่นำปรัชญาการศึกษาสำนักพัฒนาการนิยมนำมาใช้จะเป็นโปรแกรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต โปรแกรมทางการศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษาต่อเนื่อง อาชีวศึกษา การศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย ฯลฯ การเรียนการสอนจะใช้วิธีการวิเคราะห์ความต้องการและปัญหาของผู้เรียน การให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมและขั้นตอนต่างๆ ของโปรแกรม

3. ปรัชญาการศึกษาสำนักพฤติกรรมนิยม (Behaviorist) ปรัชญานี้มีความเชื่อว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ ถ้าผู้เรียนปฏิบัติด้วยตนเอง ดังนั้นการศึกษาประเภทการพัฒนาทักษะความสามารถของผู้เรียน จะมีการกำหนดวัตถุประสงค์ของโปรแกรมเป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมและการประเมินผลที่อิงเกณฑ์ นอกจากนี้การศึกษานอกระบบที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาด้วยตนเอง หรือโปรแกรมการศึกษาที่ให้ผู้เรียนใช้การชี้นำตนเอง (Self - Directed Learning) ด้วยชุดวิชาคอมพิวเตอร์ การเรียนทางไกล ฯลฯ เรียกได้ว่ามีส่วนเป็นการศึกษานอกระบบแบบพฤติกรรมนิยม

4. ปรัชญาการศึกษาสำนักมนุษยนิยม (Humanist) ปรัชญาสำนักนี้จะให้ความสำคัญกับผู้เรียน เน้นการพัฒนาผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะเรื่องอารมณ์ ความรู้สึก การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self - Esteem) การให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียน โดยการศึกษาอกระบบได้นำหลักการทางมนุษยนิยมมาใช้ในการศึกษาผู้ใหญ่ และการพัฒนาโปรแกรม ดังตัวอย่างด้านการสร้างบรรยากาศในการจัดการศึกษา การส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้ามามีบทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

5. ปรัชญาการศึกษาสำนักปฏิรูปนิยม (Radical) ปรัชญานี้มีความเชื่อว่าการศึกษาเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงสังคม ด้วยวิธีการสอนแบบมโนธรรมสำนึก (Conscientization) ของผู้เรียนเพื่อให้หลุดพ้นจากวัฒนธรรมเจียบ และการเรียนการสอนแบบท่องจำโดยไม่มีการคิดไตร่ตรอง การเรียนการสอนตามปรัชญานี้ได้แก่การสอนให้รู้หนังสือ และต่อมาได้นำมาใช้อย่างแพร่หลายเกี่ยวกับโปรแกรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชนที่ต้องการจะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง เช่น การเสริมสร้างอำนาจสตรี เป็นต้น นักพัฒนาโปรแกรมที่จะนำปรัชญาปฏิรูปนิยมมาใช้ควรจะต้องเป็นผู้ที่ต้องการให้เกิดการกระทำในสังคม (Social Action) และมีความชำนาญในการสอนที่เป็น การวิพากษ์วิจารณ์และบริบทของชุมชนที่มีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างในทางสังคมวิทยา

จากปรัชญาทั้ง 5 สำนักตั้งที่ได้กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าแต่ละปรัชญาได้นำมาใช้ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในรูปแบบที่แตกต่างกันไป โดยคำนึงถึงความเหมาะสมของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม แต่ละวัย เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้อย่างแท้จริง

1.5 ประเภทการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2545) ได้แบ่งการศึกษานอกระบบออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. การศึกษาพื้นฐาน ครอบคลุมเนื้อหาสาระตั้งแต่การส่งเสริมการรู้หนังสือ การศึกษาในหลักสูตรเทียบเท่า การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาต่อเนื่องที่ตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายอย่างหลากหลาย รวมทั้งความรู้และทักษะทางด้านคอมพิวเตอร์

2. การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ และทักษะในการประกอบอาชีพของบุคคล เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชน เพื่อฝึกทักษะในการเข้าสู่อาชีพและการพัฒนาอาชีพโดยบูรณาการกับวิถีชีวิต

3. การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต เป็นการพัฒนาทักษะพื้นฐานของบุคคลเพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคม บูรณาการองค์ความรู้และกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เสริมสร้างความสามารถให้กับบุคคลตามความเหมาะสม

4. การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน เป็นการจัดการศึกษาที่บูรณาการความรู้และทักษะจากการศึกษาที่ผู้เรียนมีอยู่เข้าด้วยกัน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสังคมและชุมชนให้มีความเข้มแข็ง มีการพัฒนาที่ยั่งยืน

อุ้นดา นพคุณ (2546) ได้แบ่งประเภทของการศึกษานอกระบบโดยจำแนกตามเกณฑ์ 5 ประการดังนี้

1. การจำแนกตามลักษณะของผู้รับบริการ (Clients) เป็นการจำแนกประเภทที่ได้รับคามนิยมมากที่สุด เช่น การศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับผู้สูงอายุ (Senior Citizen's Education) การศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมสถานภาพสตรี การศึกษานอกระบบสำหรับเด็ก เยาวชน การศึกษาผู้ใหญ่ และการฝึกอบรมผู้นำเยาวชนในหมู่บ้าน ในการจำแนกการศึกษานอกระบบตามลักษณะของผู้รับบริการ สามารถจำแนกออกเป็น 5 กลุ่มย่อย คือ ตามวัย (Age) ตามอาชีพ (Occupation) ตามความสนใจ (Interest) ตามเพศ (Sex) และตามชาติพันธุ์ (Ethnic)

2. การจำแนกตามเนื้อหาสาระ (Content) ใช้เกณฑ์การจำแนกตามเนื้อหาสาระหรือวิชาการ เช่น การศึกษาสายสามัญอันประกอบด้วยวิชาต่าง ๆ การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ

การศึกษาเรื่องเพศศึกษา การศึกษาเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณวัตถุ การศึกษาเพื่อป้องกันยาเสพติดในชุมชน การศึกษาด้านอนามัยของผู้สูงอายุ ฯลฯ

3. การจำแนกตามวิธีการเรียนการสอน (Instructional Methods) โดยใช้เกณฑ์วิธีการเรียนการสอน เช่น การศึกษาทางดาวเทียม การศึกษาด้วยการเรียนในชั้นเรียน การเรียนทางไกล และด้วยตนเอง ตามหลักสูตรการศึกษาสามัญของกรมการศึกษานอกโรงเรียน นอกจากนี้แล้ว การเรียนที่ใช้เครื่องอิเล็กทรอนิกส์ประเภทต่าง ๆ

4. การจำแนกตามปรัชญาแนวความคิดวัตถุประสงค์ (Philosophy, Concept, Objectives)

5. การจำแนกตามชุมชน (Community or Area)

Coombs (1974) ได้จำแนกประเภทการศึกษานอกระบบโรงเรียนออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. การศึกษาพื้นฐาน เป็นการจัดให้ประชาชนในชนบทอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น นอกจากนี้ยังมีความเข้าใจเบื้องต้นด้านวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อม

2. การศึกษาเพื่อปรับปรุงชีวิตครอบครัว เป็นการเสริมความรู้ ทักษะและเจตคติในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของครอบครัว เช่น เรื่องสุขภาพอนามัย โภชนาการ การดูแลบ้านเรือน การเลี้ยงดูเด็ก การซ่อมแซมบ้านเรือน การวางแผนครอบครัว

3. การศึกษาเพื่อปรับปรุงชุมชน เป็นการพัฒนาประชาชนให้สามารถปรับปรุงชุมชนของตนได้ ประชาชนสามารถปกครองตนเองได้ ใ้รู้เรื่องสหกรณ์ การจัดทำโครงการของชุมชนได้

4. การศึกษาเพื่อการอาชีพ เป็นการพัฒนาความรู้ ทักษะ กิจกรรมที่ให้ประชาชนมีอาชีพ รายได้ เพื่อความเป็นอยู่ดี

จะเห็นได้ว่า ประเภทของการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะแบ่งตามวัตถุประสงค์ ตามกลุ่มเป้าหมายที่ขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์ในการใช้แบ่งประเภทของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้ตรงตามความต้องการ

2. แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.1 ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความเป็นมาที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิดกับคำว่า การศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งนักการศึกษาส่วนใหญ่ใช้คำว่า “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” กับคำว่า “การศึกษาตลอดชีวิต” ในความหมายเดียวกัน ดังนี้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตไว้ว่า การศึกษาตลอดชีวิต หมายความว่า การศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาใน

ระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2543) ได้ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตว่า หมายถึง การบูรณาการการศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาในโรงเรียน และการศึกษานอกโรงเรียน ในการระดมทรัพยากรทางการศึกษาที่มีอยู่ในสังคมมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพ และคุณธรรมของมนุษย์ ทำให้มนุษย์สามารถแก้ปัญหา และพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เกิดจนตาย

คณะกรรมการการศึกษานานาชาติว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของยูเนสโก อ้างใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) กล่าวว่า “ การเรียนรู้ตลอดชีวิต จะต้องได้รับการค้ำจุน จากเสาหลัก 4 เสา นั่นคือ การเรียนเพื่อรู้ การเรียนเพื่อปฏิบัติได้จริง การเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกัน และการเรียนรู้เพื่อชีวิต”

สุมาลี สังข์ศรี (2544) กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นเหมือนเป้าหมายการจัดการศึกษาตลอดชีวิต นั่นคือมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาให้มนุษย์มีความสามารถในการที่จะเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต เรียนรู้อย่างเหมาะสม เพื่อจะได้พัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง โดยครอบคลุม การศึกษาศึกษาทุกรูปแบบ ทุกวัย ทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาแบบไม่เป็นทางการจากทุกแหล่งความรู้ในชุมชนและสังคม และเกิดขึ้นได้ทุกที่ โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่

Cropley (1977) กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึงการเรียนรู้ที่เป็นการตอบสนอง ความต้องการที่จะเรียนในส่วนของผู้เรียน และเป็นความพยายามของหน่วยงานทางการศึกษาที่จะ จัดสถานการณ์ที่จะอำนวยความสะดวกให้การเรียนรู้นั้น การเรียนรู้ตลอดชีวิตจะไม่รวมการ เรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในชีวิต

Douglas Mewson Institute of TAFE (2001) ให้ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ว่าหมายถึง การอุทิศตนในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาเส้นทางการประกอบอาชีพและ เพิ่มพูนการพัฒนาตน

Doukas (2002) กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตสิ่งที่สำคัญที่สุดคือการฝึกอบรมให้ บุคคลเรียนรู้วิธีที่จะเรียนโดยการฝึกให้มีทักษะหลากหลายทั้งด้านการสื่อสาร การจัดการข้อมูล สารสนเทศ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึงสร้างให้ผู้เรียนมีศักยภาพและแรงจูงใจที่จะจัด ระเบียบชีวิตตนเองและสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

Shuping (2002) ให้ความเห็นว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการกระตุ้นให้พลเมืองแต่ละคนมีความสามารถและมีนิสัยในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และเข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีคุณค่าอย่างกระตือรือร้น ตลอดช่วงชีวิต

สรุปได้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการเรียนรู้ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นตลอดทุกช่วงอายุของชีวิต ตั้งแต่เกิดจนตาย ทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน โดยมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง เทคโนโลยีต่างๆ ด้วยการศึกษาเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อปรับตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

2.2 ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2539) กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นหนึ่งในลักษณะชีวิตที่ทำให้บุคคลประสบความสำเร็จในชีวิต ซึ่งทุกคนควรตระหนักว่า หากปรารถนาความสำเร็จแต่ไม่มีนิสัยรักการเรียนรู้ ในขณะที่โลกหมุนไปข้างหน้า คนที่ยังย่ำอยู่กับที่จะกลายเป็นคนล้าหลังในทันที ผลดีของการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ จะช่วยให้บุคคลพัฒนาตนเองตลอดเวลา และการเรียนรู้ช่วยให้ปลอดภัยและมีสติปัญญา คือ รู้จักประยุกต์ใช้ความรู้ที่มีอยู่ในสถานการณ์ที่ถูกต้อง

สุมาลี สังข์ศรี (2546) สรุปความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ไว้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตช่วยให้บุคคลมีโอกาสเรียนรู้ทุกช่วงชีวิต ได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเสมอภาค อย่างเท่าเทียมกัน ช่วยให้บุคคลได้รับการศึกษาในรูปแบบที่เหมาะสมกับสภาพการดำเนินชีวิตจริง เพราะการศึกษาตลอดชีวิตเป็นการบูรณาการการศึกษาทั้งกับชีวิต สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตจริง สามารถเลือกอาชีพ พัฒนาอาชีพได้อย่างเหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป บุคคลมีความรู้ทักษะที่จะแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีอิสระในการเรียนรู้ เลือกเรียนในสิ่งที่ตรงกับระดับความสามารถของตนเอง พัฒนาการตนเองได้เต็มศักยภาพ พึ่งพาตนเองได้และนำตนเองได้ในการเรียนรู้ พัฒนาการตนเองตลอดทุกช่วงชีวิต และพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้อย่างเหมาะสม เป็นการศึกษาที่ช่วยให้ผู้ด้อยโอกาสในสังคมได้มีโอกาสในการศึกษา ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ช่วยให้บุคคลและองค์กรในสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และช่วยสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

Hasan (1996) กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ว่า จากสถานการณ์ด้านต่างๆ ของโลก ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ข้อมูลข่าวสาร คุณภาพชีวิตของประชากร ฯลฯ ทำให้ความต้องการที่จะเรียนรู้มีมากขึ้น ถ้าประเทศใดไม่ส่งเสริมให้มีสังคมแห่งการเรียนรู้ ประชาชน

ประเทศนั้นก็เสียเปรียบ การให้ความสำคัญกับรากฐานการศึกษาจะทำให้มีศักยภาพและแรงจูงใจที่จะเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

Marra (1999) ให้ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปที่กระบวนการทำให้คนมีเครื่องมือในการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง โดยกล่าวว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีจุดมุ่งหมายหลักคือการทำให้คนมีเครื่องมือ ได้แก่ทักษะและสมรรถภาพที่ต้องการเพื่อการศึกษาด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องหลังจากสำเร็จการศึกษาในระบบโรงเรียน

Tores (2002) กล่าวว่าภาวะปัจจุบันกำลังเป็นจุดเปลี่ยนจากมโนทัศน์การศึกษาตลอดชีวิตไปสู่มโนทัศน์ที่ใหม่และทันสมัยกว่าคือการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่มีความแตกต่างตรงที่การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นมโนทัศน์ที่กว้างกว่า ในขณะที่การศึกษาตลอดชีวิตมุ่งการจัดการศึกษาให้มองผู้เรียนในภาพรวมของทั้งสังคม มีรูปแบบการศึกษาแบบจำกัด คือการเรียนรู้เกิดขึ้นเฉพาะในสถาบันการศึกษา และมองว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษา ส่วนการเรียนรู้ตลอดชีวิตกลับให้ความสำคัญกับความต้องการของแต่ละบุคคล มองผู้เรียนแต่ละคนเป็นปัจเจกชนที่แตกต่างกัน รูปแบบของการเรียนเปิดกว้างไม่จำกัดอยู่เฉพาะในสถาบันการศึกษาเท่านั้น รวมทั้งถือว่าโอกาสเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้บุคคลสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้

จะเห็นได้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาบุคคลให้เต็มตามศักยภาพ สร้างให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาประเทศชาติโดยทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพจากการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.3 คุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

คุณลักษณะที่แสดงว่าบุคคลเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น มีผู้ให้แนวคิดไว้หลายประเด็น ดังนี้

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2544) เสนอแนวคิดลักษณะบุคคลที่จะก้าวสู่การเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต คือจะต้องเป็นผู้มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ อย่างหลากหลายโดยมีวิธีการเรียนรู้จากแหล่งข้อมูลหรือสื่อต่างๆ อยู่เสมอ และกระทำอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต กล่าวได้ว่าคุณลักษณะนิสัยแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย 1.เป็นคนที่รักการอ่านหนังสือ ติดตามวิทยาการใหม่ๆ 2. เรียนรู้ที่จะเลือกรับสิ่งที่สนับสนุนความสำเร็จ 3. เรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนปัญญา มิใช่เพื่อเงินทองเท่านั้น 4. พัฒนาการเรียนรู้ที่ได้รับต่อไป โดยหมั่นสังเกต หมั่นคิด และ 5. เรียนรู้ว่าทุกคนสามารถเป็น”ครู” ได้

Livneh (1988) กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้ 1. ก้าวหน้าในอาชีพ โดยอาศัยการเรียนรู้ หมายถึงมีความมุ่งมั่นกับอาชีพและแสดงให้เห็นจากสมรรถภาพที่เกิดจากการเรียนรู้ด้วยวิธีต่างๆ 2. มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึงเป็นผู้มีแรงจูงใจในตนเองและกำหนดแนวทางในการจะเกิดสัมฤทธิ์ผลนั้น 3. เรียนรู้ได้ หมายถึงเป็นผู้มีสติปัญญาและทักษะการเรียนรู้ที่เหมาะสมเท่าๆ กับความสามารถในการใช้และจัดหาทรัพยากรเพื่อเพิ่มพูนการเรียนรู้ 4. พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง หมายถึงเป็นผู้ที่มีความพร้อมในการเปลี่ยนแปลง มีความสามารถในการจัดการกับความเปลี่ยนแปลงและสามารถใช้ความเปลี่ยนแปลงให้เป็นกระบวนการของการเรียนรู้ได้ 5. เข้าร่วมการเรียนรู้อย่างมีเหตุผล หมายถึงการกำหนดแนวทางการเรียนรู้ของตนเอง ได้แก่ การกำหนดเป้าหมาย แนวทาง และกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงเจตคติที่ให้ความสำคัญอย่างมากกับการศึกษา 6. มีภูมิหลังด้านการศึกษาจากครอบครัว หมายถึงเป็นผู้ที่พ่อแม่มีการเข้าร่วมในการเรียนรู้เท่าๆกับที่ให้ความสนใจในการเรียนรู้ของลูก และ 7. มุ่งอนาคต หมายถึงเป็นผู้ที่มีแนวโน้มจะกำหนดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับแผนการอนาคต

Kemp (1998) ระบุว่าคุณลักษณะที่สำคัญของบุคคลที่จะเข้าร่วมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย 2 ด้าน ด้านที่หนึ่งคือการมีทักษะพื้นฐาน และด้านที่สอง คือการพยายามหาช่องทางที่ยืดหยุ่นระหว่างการเรียนในโรงเรียน การทำงาน และการศึกษาต่อเนื่อง โดยที่ทักษะพื้นฐานเป็นจุดสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ถ้าไม่มีทักษะพื้นฐานบุคคลจะไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลระดับโลกได้ ทักษะเหล่านี้ได้แก่ ทักษะทางภาษาและทักษะทางตัวเลข รวมทั้งทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ความสามารถในการจัดกระทำข้อมูลข่าวสารที่ซับซ้อน และที่สำคัญอีกกลุ่มคือ ทักษะทางสังคม เช่น การร่วมมือกับผู้อื่น และปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น รวมทั้งค่านิยมพื้นฐาน ได้แก่ การยอมรับและเคารพในความหลากหลาย และการตระหนักในสิทธิและความรับผิดชอบของพลเมือง

Medel-Anonuevo. (2001) เสนอคุณลักษณะที่สำคัญของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ในศตวรรษที่ 21 ดังนี้ 1. เป็นนักสำรวจผู้ตื่นตัวและสร้างสรรค์ของโลก (the learner as an active and creative explorer of the world) ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตต้องเป็นผู้กระทำการเรียนรู้ แสวงหาข้อมูลอย่างสร้างสรรค์ด้วยตนเอง รวมทั้งสามารถเตรียมความพร้อมในการพัฒนาตนในอนาคต ตั้งสมมติฐานและทำการทดสอบได้ การเรียนรู้จะเป็นการกระทำระหว่างผู้เรียนกับสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของเขา 2. เป็นผู้สามารถตอบสนองการเรียนรู้ของตนเองได้ (the learner as a reflexive agent) ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตต้องมีศักยภาพในการตอบสนองการเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้แก่ การเรียนรู้วิธีการเรียน การแก้ปัญหาด้วยตนเอง การตั้งคำถามกับตนเอง การวิเคราะห์วิจารณ์

กระบวนการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ของตนเองอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งรากฐานสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนรู้มีคุณลักษณะ เช่นนี้ คือ การที่ผู้เรียนรู้มีความเข้าใจและจัดการกระบวนการเรียนรู้และผลของการเรียนรู้ด้วยตนเอง 3. เป็นผู้ที่เข้าร่วมการเรียนรู้ด้วยตนเอง (self-actualizing agent) ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นผู้ที่ชักนำตนเองให้เข้าร่วมการเรียนรู้ได้อย่างเป็นปกติ เนื่องจากมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตน มีแรงจูงใจทั้งภายใน เช่น ความใฝ่รู้ ความอยากรู้อยากเห็น และแรงจูงใจจากภายนอกในการเรียนรู้ 4. เป็นผู้ประสานบูรณาการการเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์ (the learner as an integrator of learning) ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตต้องเป็นผู้ที่สามารถบูรณาการความคิด ความรู้สึก และการกระทำเข้าด้วยกันได้ การบูรณาการยังรวมไปถึง การที่สามารถจัดการเรียนรู้ของตนเอง โดยใช้แหล่งและโอกาสการเรียนรู้ที่หลากหลาย ใช้ประโยชน์จากทุกรูปแบบของการเรียนรู้ ไม่ว่าจะในระบบ นอกกระบวน ตามอัธยาศัย รวมทั้งสามารถใช้ประโยชน์จากเนื้อหาต่าง ๆ ได้

สรุปได้ว่าผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ควรมีคุณลักษณะในการใฝ่รู้ใฝ่เรียน แสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ มีแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ทั้งจากภายนอกและภายใน มีทักษะด้านต่างๆ ในการแสวงหาความรู้ สามารถบูรณาการความรู้ รู้จักใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้และโอกาสทางการเรียนรู้ที่ได้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อตนเอง

3. แนวคิดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

3.1 ผู้ใหญ่

ผู้ใหญ่ หมายถึง ผู้ที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ สังคม และสติปัญญา ตลอดจนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ตามวัยที่เหมาะสมของตน (อาชัญญา รัตนอุบล, 2542)

Havighurst (อ้างถึงใน สุนทร โคตรบรรเทา, 2526) ได้แบ่งวัยผู้ใหญ่ออกเป็น 3 วัย คือ

1. ผู้ใหญ่วัยต้น (Early Adulthood) เป็นผู้ใหญ่วัยเริ่มแรก วัยหนุ่มแน่น วัยฉกรรจ์ และวัยก่อสร้างตัว เป็นวัยผู้ใหญ่ที่มีอายุตั้งแต่ 18 - 25 ปี

2. ผู้ใหญ่วัยกลางคน (Middle Adulthood) เป็นวัยผู้ใหญ่ที่มีอายุตั้งแต่ 35 - 60 ปี

3. ผู้ใหญ่วัยสูงอายุ (Later Maturity) คือ ผู้ใหญ่ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป

อาชัญญา รัตนอุบล (2542) กล่าวถึงธรรมชาติของผู้ใหญ่ที่แตกต่างจากเด็ก คือ

1. ความเปลี่ยนแปลงของร่างกาย สุขภาพร่างกาย การมองเห็น การได้ยิน ความจำ และการโต้ตอบต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ จะมีการเปลี่ยนแปลง และมีการเสื่อมลงตามอายุที่เพิ่มมากขึ้น

2. ประสบการณ์ ผู้ใหญ่จะมีการสั่งสมประสบการณ์เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ไม่ว่าจะป็นประสบการณ์ในการทำงาน การเรียน ครอบครัว อาชีพและเศรษฐกิจ เป็นต้น

3. การมีเวลาให้กับการศึกษา ผู้ใหญ่จะมีภาระรับผิดชอบมากไม่ว่าจะเป็น ภาระการงาน ภาระครอบครัว และภาระในสังคมที่ตนอาศัยอยู่

4. เป้าหมายในการเรียน ผู้ใหญ่มีเป้าหมายในการเรียนต่อเพื่อจะพัฒนาตนเองตามที่ตนต้องการ เพื่อแก้ปัญหาของตนเอง หรือแก้ปัญหาในสังคม หรือเพื่อใช้เวลาว่างของตนให้เป็นประโยชน์ตามที่สนใจ

5. ความสนใจ ผู้ใหญ่จะมีความสนใจที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ในชีวิต เช่น อาชีพ ครอบครัว สังคมและตนเอง เป็นต้น

6. ความแตกต่างระหว่างบุคคล ผู้ใหญ่ที่กลับมาเป็นผู้เรียนอีกครั้งหนึ่ง ส่วนใหญ่แล้วจะมีความหลากหลายไม่ว่าจะเป็นอายุ อาชีพ เพศ พื้นฐานการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งล้วนแต่เป็นความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้งสิ้น

7. ประโยชน์จากการเรียน ผู้ใหญ่ส่วนใหญ่แล้วต้องการจะเรียนในสิ่งที่เกี่ยวข้องหรือเป็นประโยชน์ต่อตนเองโดยตรง

8. นำความรู้ที่เรียนไปใช้ได้ทันที ผู้ใหญ่ต้องการนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ในทันทีทันใด โดยที่ไม่ต้องการที่จะรวบรวมความรู้ที่เรียนมาไปใช้ในอนาคตอันห่างไกล

Knowles (1980) ได้กล่าวถึงลักษณะที่ผู้ใหญ่แตกต่างจากเด็กไว้ 4 ประการคือ

1. อัตตมโนทัศน์ (Self-Concept) หรือการรับรู้ของตนเอง ผู้ใหญ่จะมองตนเองว่าไม่ใช่ผู้ที่ต้องพึ่งพาผู้อื่นทุกด้าน ผู้ใหญ่จะต้องเป็นผู้รู้จักเหตุและผลและสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง และนำตนเองได้ (Self-Directing) และแสดงให้เห็นคนอื่นเห็นว่าตนเองสามารถนำตนเองได้

ดังนั้นผู้ใหญ่ต้องการให้คนอื่นปฏิบัติต่อตนเองด้วยความยกย่องนับถือ ให้ตัดสินใจได้ด้วยตนเอง ไม่อยากให้มองว่าเป็นเด็ก คอยแต่จะรับคำสั่งให้ทำสิ่งต่าง ๆ ถูกลงโทษหรือทำให้ได้รับความอับอายขายหน้า ต้องการความเป็นตัวของตัวเอง และเป็นผู้ที่มีอิสระในตัวเอง

2. ประสบการณ์ (Experience) ผู้ใหญ่มีประสบการณ์หลายด้านและหลากหลายที่สะสมมาตั้งแต่วัยเยาว์ยิ่งนานวันก็จะยิ่งสะสมประสบการณ์มากขึ้น ตลอดจนมีประสบการณ์ที่หลากหลาย ผู้ใหญ่ก็จะมองตนเองจากประสบการณ์และเห็นคุณค่าของประสบการณ์ของตนเอง

3. ความพร้อมในการเรียน (Readiness to Learn) ผู้ใหญ่จะเรียนได้ดีที่สุด หากได้เรียนรู้ในสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์และมีความจำเป็นต้องรู้และผู้ใหญ่จะมีความพร้อมในการเรียนรู้นี้มากกว่าเด็ก

4. การเห็นคุณค่าของเวลา (Time Perspective) ผู้ใหญ่มาเรียนเพื่อนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ทันที จึงเห็นคุณค่าของเวลาแตกต่างไปจากเด็ก สิ่งที่เด็กเรียนในโรงเรียน เป็นสิ่งที่

เด็กอาจจะไม่ได้ใช้ในทันที แต่เพื่อเรียนต่อในขั้นสูงขึ้นไป ส่วนผู้ใหญ่มาเรียนเพื่อนำความรู้ไปใช้ประโยชน์เมื่อเรียนจบ หรือเมื่อมีความรู้ในเรื่องดังกล่าวแล้ว

ดังนั้น การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ จะต้องคำนึงถึงธรรมชาติของผู้ใหญ่แต่ละวัย ในการจัดการเรียนรู้เพราะผู้ใหญ่จะมีความพร้อมในการเรียนรู้ในเรื่องที่ตนสนใจอย่างมาก พร้อมทั้งนำประสบการณ์ที่ตนมีมาเพิ่มเติม และตัดสินใจในสิ่งใหม่ ๆ ที่ได้รับ ผู้ใหญ่จึงให้ความสนใจต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ผู้ใหญ่แต่ละคนจะมีเป้าหมายในการเรียนแตกต่างกันไป แต่ส่วนใหญ่แล้วเพื่อพัฒนาตนเอง แก้ปัญหาตนเอง แก้ปัญหาสังคม และรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

3.2 วิธีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2538) กล่าวสรุปสาระสำคัญวิธีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ดังนี้

1. ความต้องการและความสนใจ ผู้ใหญ่มักเกิดการเรียนรู้ได้ดี ถ้าหากว่าตรงกับความต้องการและความสนใจในประสบการณ์ที่ผ่านมา เขาก็จะเกิดความพึงพอใจ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้จึงต้องคำนึงถึงความต้องการและความสนใจ ของผู้ใหญ่อย่างยิ่ง

2. สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่ การเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะได้ผลดี ถ้ายึดตัวผู้ใหญ่เป็นศูนย์กลางการเรียนการสอน การจัดหน่วยการเรียนรู้ที่เหมาะสม ควรยึดถือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่เป็นหลักสำคัญ

3. การวิเคราะห์ประสบการณ์ เนื่องจากประสบการณ์เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณค่ามากที่สุดสำหรับผู้ใหญ่ การจัดการเรียนการสอนจึงต้องคำนึงถึงวิธีการวิเคราะห์ประสบการณ์ของผู้ใหญ่ เพื่อนำมาใช้ในการเรียนการสอนให้มากที่สุด

4. ผู้ใหญ่ต้องการเป็นผู้นำตนเอง ความต้องการส่วนลึกของผู้ใหญ่คือต้องการที่จะสามารถนำตนเองได้ ผู้สอนมีบทบาทเป็นเพียงผู้ชี้แนะ เสนอแนะร่วมกับผู้เรียน แล้วประเมินผลว่าผู้เรียนเห็นด้วยหรือไม่เท่านั้น

Knowles (1975) กล่าวถึงลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่เอาไว้ 4 ข้อคือ

1. เมื่อคนเราเติบโตขึ้น ผู้ใหญ่มีแนวโน้มที่จะชอบการชี้นำด้วยตัวเอง (Self-direction)
2. ประสบการณ์ของผู้ใหญ่นั้นเป็นทรัพยากรการเรียนรู้ที่ทรงคุณค่า
3. ผู้ใหญ่นั้นมักจะให้การตระหนักรู้ถึงเรื่องราวเฉพาะที่มาจากชีวิตจริง
4. ผู้ใหญ่ต้องการที่จะเรียนรู้ทักษะและใฝ่หาความรู้ที่จำเป็นในการเพิ่มขีดความสามารถของตนในการทำงานและนำทักษะที่ได้เรียนรู้มาใช้งานได้ทันที

5. ความแตกต่างระหว่างบุคคล ในแต่ละบุคคลเมื่อมีวัยวุฒิเพิ่มขึ้น ความสามารถของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกันไป การจัดการเรียนการสอนจึงควรคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคล เพื่อจัดการเรียนการสอนได้ตรงตามความสนใจ

สรุปได้ว่าวิธีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ จะต้องคำนึงถึงความต้องการ ความสนใจ และความพร้อมในการเรียนรู้ โดยมีความรู้และประสบการณ์เดิมของผู้ใหญ่เป็นหลักการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

4. แนวคิดการศึกษาตามอัธยาศัย

4.1 ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัย

สุรกุล เจนอบรม (2541) กล่าวว่า การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นระบบการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ตามธรรมชาติ และตามความสนใจ ความถนัดของเขาเอง ไม่มีระบบแบบแผนโดยเฉพาะ เช่น การอบรมสั่งสอนในครอบครัว การเล่าเรื่องสืบต่อกันมา การประพฤติปฏิบัติตามระเบียบประเพณี พิธีกรรมและวัฒนธรรมในสังคม การเข้าร่วมกิจกรรม นันทนาการ การอ่านหนังสือ ดูโทรทัศน์ ดูภาพยนตร์ การรับฟังวิทยุ ฯลฯ

ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์ (2544) กล่าวว่าการศึกษาตามอัธยาศัยหมายถึง การศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตที่เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์การทำงาน หรือเรียนรู้จากบุคคล ครอบครัว สังคม ชุมชน รวมถึงสภาพแวดล้อม สื่อ แหล่งความรู้ต่างๆ โดยเป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความบันเทิง และการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมีลักษณะที่สำคัญคือ ไม่มีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการลงทะเบียน ไม่มีการสอน ไม่มีประกาศนียบัตร ไม่มีสถานที่แน่นอน เรียนที่ไหนก็ได้ ไม่จำกัดเวลาเรียน ลักษณะการเรียนรู้ส่วนใหญ่เป็นการเรียนเพื่อความรู้และนันทนาการ จึงสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลาและเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2545) มาตรา 15 วงเล็บ 3 ระบุว่า การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่นๆ

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ได้ให้นิยามความหมายของ การศึกษาตามอัธยาศัย ว่าเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวันของบุคคล ซึ่งบุคคลสามารถเลือกที่จะเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความสนใจ ความต้องการ โอกาส ความพร้อมและศักยภาพในการเรียนรู้

ของแต่ละบุคคล ดังนั้นการศึกษาตามอัธยาศัยจึงเป็นการศึกษาที่ให้ได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่นๆ

สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ (2551) ให้คำนิยามการศึกษาตามอัธยาศัยว่า เป็นการเรียนรู้จากการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น ครอบครัว การทำงาน บุคคลต่างๆ สื่อมวลชน จากแหล่งการเรียนรู้ และจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยเป็นการเรียนรู้ที่ไม่มีข้อกำหนดด้านเวลา สถานที่ และช่วงเวลา

Evan (1981) กล่าวว่า การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึงผลของการเรียนรู้อันเกิดจากสถานการณ์ที่ผู้เรียน หรือแหล่งความรู้บางอย่างใดอย่างหนึ่ง มีเจตจำนงเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ แต่ไม่ใช่ทั้งสองปัจจัยเกิดตรงกัน

Coombs (1995) ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การเรียน ที่เกิดจากชีวิตประจำวัน การเรียนแบบนี้ไม่มีแบบแผน เป็นการเรียนตามประสบการณ์ที่ตนได้พบ เห็น ในบ้าน ในละแวกบ้าน บางทีก็เรียนตามบริเวณหลังโรงเรียนหรือตามสนามกีฬา บางทีก็เรียน จากสถานที่ทำงาน เรียนในตลาด ในห้องสมุด หรือในพิพิธภัณฑ์ นอกจากนั้นยังเรียนจาก สื่อมวลชน นานาชนิด

สรุปได้ว่าการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ให้บุคคลตามความสนใจของแต่ละบุคคล สามารถใช้ประโยชน์จากกิจกรรมในชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาความรู้ ความคิดของตนได้อย่างกว้างขวาง และช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้เกิดการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสนใจ ความพร้อม และโอกาส โดยเน้นการศึกษาจากแหล่งการเรียนรู้ หรือการเรียนจากประสบการณ์ จากสิ่งแวดล้อมในสังคม เป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง

4.2 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์ (2544) กล่าวถึงหลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยว่าควรคำนึงถึง หลักการดังต่อไปนี้

1. การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาเพื่อตัวผู้เรียน ขึ้นอยู่กับความสนใจใฝ่รู้ ความพอใจที่จะเรียนรู้ตลอดเวลาทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพราะผู้เรียนตระหนักรู้เองว่าเป็นผู้ที่เรียนรู้ได้หรือไม่ และผลการเรียนรู้นั้นเป็นประโยชน์อย่างไร

2. การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นวิถีชีวิต เป็นวัฒนธรรมของมนุษยชาติ เพราะมนุษย์ต้องการการเรียนรู้ตลอดเวลาทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ จะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม แต่ไม่อาจปฏิเสธที่จะไม่เรียนรู้ไม่ได้ เพราะการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต

3. สังคมแห่งการเรียนรู้ ต้องสร้างบรรยากาศ สถานการณ์ ตลอดจนสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้บุคคลเรียนรู้ได้ตามความสนใจ ตามความต้องการของตนเอง

4. การส่งเสริมให้บุคคลสามารถเข้าถึงการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องแพร่กระจายแหล่งการเรียนรู้ให้มากขึ้น หลากหลายขึ้น ใกล้เคียงยิ่งขึ้น เพื่อให้สะดวกต่อการใช้บริการ บทบาทของนักการศึกษาตามอัธยาศัยต้องส่งเสริม ประสานงาน กระตุ้นหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนต่าง ๆ ให้จัดแหล่งการเรียนรู้ให้มากขึ้น รวมทั้งให้คำแนะนำในการจัดการส่งเสริมมาตรฐาน

5. การส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ควรส่งเสริมในด้านการอ่าน การเขียน การพูด การฟัง ในระดับที่จะแสวงหาความรู้ได้ และสนับสนุนให้รู้จักการคิดวิเคราะห์เพื่อนำความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์ได้

อภิชาติ จีระวุฒิ (2551) กล่าวถึงบทบาทของผู้ทำหน้าที่ในการส่งเสริมหลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ประกอบไปด้วย

1. ผู้จัดการเรียนรู้การศึกษานอกระบบ เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ สำหรับกลุ่มเป้าหมายนอกระบบ โดยเฉพาะวัยผู้ใหญ่ ผู้ด้อยโอกาส และผู้สนใจต่อยอดการศึกษาด้วยตนเอง ผู้ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (Facilitator) แก่ผู้ลงทะเบียนรับ การศึกษานอกระบบ จัดและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการแสวงหาและสร้างความรู้ ความเข้าใจตามหลักสูตรและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบ และจัดการประเมินผลและเทียบระดับตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบ เช่น อาสาสมัคร กศน. และครู ทรช. เป็นต้น

2. ผู้จัดแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย และจิตวิทยาการเรียนรู้สำหรับผู้สนใจต่อยอดการศึกษาด้วยตนเอง อีกทั้งยังเป็นผู้จัดโปรแกรมการเรียนรู้ด้วยสาระความรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย หลากหลาย โดยสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการแสวงหาความรู้ตามกระบวนการ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีกระบวนการประเมินผลและเทียบประสบการณ์การเรียนรู้ตามอัธยาศัยแบบยืดหยุ่น สามารถปรับเพิ่ม-ลดได้ตามมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา

สรุปได้ว่าการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยจะต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน โดยให้ผู้เรียนได้รับความรู้ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งจากวิถีชีวิตที่เป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน และที่ต้องการเรียนรู้ โดยผู้มีบทบาทหน้าที่จะต้องเข้าใจกลุ่มเป้าหมาย กระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ และจิตวิทยาการเรียนรู้

5. โปรแกรมการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

5.1 ความหมายของโปรแกรม (Program)

นิตา ซูโต (2536) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า โปรแกรมหมายถึง “ความคิด” หรือ “แนวทาง” “กิจกรรม” หรือผลรวมที่เกิดจากกิจกรรมที่ได้จัดวางไว้ในโปรแกรมนั้นๆ วางแนวความคิด การจัดกิจกรรม หรือกลุ่มกิจกรรมที่ดำเนินการอย่างมีระบบระเบียบ มีงบประมาณ และระยะเวลา ดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

Schroeder (1975) ได้ให้ความหมายของคำว่า โปรแกรม ดังนี้คือ

1. โปรแกรมเป็นกิจกรรมทั้งหมดที่เกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนของประเทศหนึ่งๆ
2. โปรแกรม หมายถึง กิจกรรมทั้งหมดที่เกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่จัดในองค์กรหนึ่งๆ
3. โปรแกรม หมายถึง กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่จัดสำหรับประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง
4. โปรแกรม หมายถึง กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เปิดสอนในระยะสั้นๆ

Boyle (1981) ได้ให้ความหมายว่า หมายถึง สิ่งที่เกิดจากกิจกรรม การวางโปรแกรม โปรแกรมประกอบด้วย การวิเคราะห์ความต้องการ การวางแผน การสอน การประเมิน และการรายงานผล

Tyler (1986) ได้ให้ความหมายของโปรแกรมว่า โครงร่างของงานที่จะกระทำ หรือการจัดเตรียมแผนงานที่จะทำ หรือชุดเหตุการณ์ที่รวบรวมไว้ซึ่งรวมทั้งกิจกรรมกิจกรรมทุกอย่างที่กระทำในค่าย หรือศูนย์ต่างๆ เป็นต้น

Boone (1992) ให้ความหมายว่า หมายถึงความร่วมมือระหว่างผู้เรียนกับองค์กรทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนในการวางแผนการสร้างแผนการเรียนการสอน การปฏิบัติงาน การประเมินผลและความรับผิดชอบต่อโปรแกรม

สรุปได้ว่า โปรแกรม หมายถึง การจัดกิจกรรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่เป็นความร่วมมือในเรื่องใดเรื่องหนึ่งระหว่างผู้เรียนกับองค์กรที่มีการจัดอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่ การวิเคราะห์ความต้องการ การวางแผน การปฏิบัติงาน กิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผล

5.2 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาโปรแกรม

Boyle (1981) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาโปรแกรมดังนี้คือ

1. การมีส่วนร่วม มีแนวคิด 2 แนวทางในด้านของการมีส่วนร่วม แนวทางหนึ่งคือผู้สอนหรือผู้พัฒนาโครงการควรเป็นผู้พัฒนาโปรแกรม ส่วนผู้เรียน จะเรียนรู้และได้ประโยชน์จากการร่วมกิจกรรมของโครงการที่วางแผนไว้ อีกแนวคิดหนึ่งคือ ผู้เรียนควรมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในกระบวนการพัฒนาโปรแกรม บนความเชื่อที่ว่าผู้เรียนไม่ได้เรียนเนื้อหาเท่านั้น แต่ควรเรียนรู้กระบวนการแก้ปัญหา ซึ่งผู้เรียนสามารถนำกระบวนการแก้ปัญหาที่เรียนรู้นั้น ใช้แก้ปัญหาได้ตลอดไปแม้ไม่มีผู้รู้และผู้พัฒนาโปรแกรมนั้นต่อไปแล้ว

2. ความต้องการและความสนใจ แหล่งที่มาของความต้องการอาจแบ่งเป็นความต้องการของผู้เรียน ซึ่งมีความต้องการของตนเองเพื่อการพัฒนาและประโยชน์ของตนเอง ความต้องการของนักศึกษานอกระบบโรงเรียนมุ่งจะให้ผู้เรียนเรียนรู้เนื้อหาเชิงวิชาการที่เป็นผลดีต่อผู้เรียนและชุมชน แต่อาจจะไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน เพราะแนวคิดและเนื้อหาสาระทางวิชาการเป็นผลดีต่อชุมชนแต่อาจจะขัดกับผลประโยชน์ของผู้เรียน และความต้องการของสถาบันที่ต้องปฏิบัติตามนโยบายและกำหนดเวลาที่ไม่ตรงกับความต้องการของผู้เรียนและสังคม ผู้พัฒนาโปรแกรมต้องเผชิญกับความต้องการที่แตกต่าง และต้องตัดสินใจเลือกที่จะพัฒนาโปรแกรมเพื่อตอบสนองแหล่งใดแหล่งหนึ่งโดยสร้างเกณฑ์ในการเลือกขึ้นมา เพื่อใช้เกณฑ์นั้นตัดสินใจ

3. ความสมดุลของโปรแกรม ผู้พัฒนาโปรแกรมจะต้องคำนึงถึงความสมดุลของการออกแบบโปรแกรมที่สามารถตอบสนองกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย มิใช่ตอบสนองเพียงบางคน เพื่อที่จะให้โปรแกรมนั้นมีประสิทธิภาพ

4. การประเมิน แนวทางการประเมินโปรแกรมนั้น บางคนเชื่อว่าน่าจะเป็นหน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญภายนอกโดยประเมินตามวัตถุประสงค์ของโปรแกรมที่กำหนดไว้ ส่วนบางความเห็นก็คิดว่าบุคคลที่มีส่วนตั้งแต่เริ่มโปรแกรม เป็นผู้ที่รู้อยู่ละเอียดสมควรเป็นผู้ประเมินโปรแกรม

5. การตัดสินใจ การที่ผู้พัฒนาโปรแกรมเป็นผู้ตัดสินใจกำหนดเป้าหมายของโปรแกรมเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้พัฒนาโปรแกรมผลักดันความเชื่อ ค่านิยม ทศนคติของตนเองไปสู่ผู้เรียน จึงเสนอแนวคิดให้ผู้เรียนพัฒนาความเชื่อ ค่านิยม เจตคติของตนเองโดยอาศัยกระบวนการทางการศึกษา ซึ่งกระบวนการนี้ช่วยเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดวุฒิภาวะและสามารถนำตนเองในการเรียนรู้ได้

6. การสนับสนุน การสนับสนุนทางการเงินในการพัฒนาโปรแกรมการจัดการศึกษา ยังเป็นประเด็นที่มีการถกเถียงกันอยู่ มุมมองหนึ่งเห็นว่าการจัดการศึกษานอกระบบควรเป็นบริการแก่ประชาชนโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย การเก็บเงินอาจจะเป็นการปิดกั้นประชาชนผู้ไม่สามารถจ่ายเงินได้ อีกมุมมองหนึ่งเห็นว่าการศึกษานอกระบบที่มีคุณภาพควรจำเป็นที่จะต้องได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายจากผู้เรียนนอกจากนั้นการที่ผู้เรียนต้องจ่ายเงิน เป็นการสร้างความรู้สึกมีคุณค่าแก่ตนเอง โดยที่โปรแกรมแบบให้เปล่าไม่สามารถสร้างได้

7. จุดเน้น มีความเชื่อเรื่องกลุ่มเป้าหมายในการเรียนรู้ บางคนเห็นว่าควรเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ ข้อจำกัดของการศึกษานอกระบบรายบุคคลจะบริการประชาชนได้มากเท่าใด ความเชื่อที่สองคือ การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเกิดขึ้นได้ดีที่สุดในสภาวะกลุ่ม ด้วยเหตุที่กลุ่มเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม โดยรายบุคคลขาดลักษณะเชิงสังคมที่เอื้อต่อการเรียนรู้โดยบังเอิญจากกลุ่ม ในแง่อัตราส่วนค่าใช้จ่ายผลตอบแทนการเรียนรู้แบบกลุ่มประหยัดกว่ารายบุคคล ความเชื่อที่สาม เชื่อในการจัดการเชิงชุมชน ว่าสามารถครอบคลุมประเด็นทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมอย่างกว้างขวาง การแก้ปัญหาต้องมีความเข้าใจในปัญหาอื่นเกี่ยวข้องด้วย ไม่สามารถแก้ปัญหาใดเพียงปัญหาหนึ่งได้ การเชื่อมโยงการแก้ปัญหาจึงต้องครอบคลุม

8. คุณภาพ คุณภาพทางการศึกษานอกระบบมีความสำคัญ ซึ่งตัวชี้วัดคุณภาพในการศึกษามี 2 ส่วน คือเชิงปริมาณ เช่นจำนวนผู้เข้าร่วมในโปรแกรม คะแนนความก้าวหน้าหลังเข้ารับการอบรม หรือควรเป็นเชิงคุณภาพ เช่นการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมโปรแกรม การประเมินผลตนเองของผู้เรียนเอง ตัวชี้วัดคุณภาพทั้ง 2 แนวมีเหตุผลสนับสนุนแนวทางของตนเอง ในเชิงปริมาณ มีจุดเด่นด้านการวัดที่มีความเชื่อถือได้ และวัดได้ชัดเจน สำหรับในเชิงคุณภาพ ก็สามารถบอกคุณภาพในเชิงนามธรรมที่อาจจะเป็นไปได้ทั้งในทางอารมณ์และสติปัญญาแสดงระดับได้จากการเปรียบเทียบเชิงสัมพัทธ์

Boone (1992) ได้เสนอว่าในการพัฒนาโปรแกรม นักการศึกษานอกระบบโรงเรียนหรือนักพัฒนาโปรแกรมควรเข้าใจข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรม 5 ข้อ คือ

1. การพัฒนาโปรแกรมเป็นความมุ่งหวังที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Change) ขึ้นในตัวผู้เรียน ไม่ว่าผู้เรียนจะเป็นรายบุคคล กลุ่มบุคคล หรือชุมชน

2. การพัฒนาโปรแกรมเป็นเรื่องของการตัดสินใจ (Decision-making) ดังนั้น นักพัฒนาโปรแกรมต้องยอมรับว่าในการวางโปรแกรมต้องให้บุคคลหรือตัวแทนของบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโปรแกรม อาจเป็นทุกขั้นตอนหรือบางขั้นตอนก็ได้

3. การพัฒนาโปรแกรมมีหลักการสำคัญในเรื่องความร่วมมือ (Collaborations) หรือการมีส่วนร่วมของผู้เข้ามารับบริการกับนักพัฒนาโปรแกรม ในการวิเคราะห์และกำหนดว่าอะไรคือความต้องการหรือปัญหา การเลือกทรัพยากรและวิธีปฏิบัติงาน ตลอดจนการประเมินผลที่เหมาะสมที่สุด

4. การพัฒนาโปรแกรมเป็นเรื่องของระบบและแนวความคิด (Systems and Concepts) กล่าวคือการพัฒนาโปรแกรมเป็นระบบใหญ่ที่ประกอบด้วยแนวความคิดย่อยอีก 3 ระบบที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน จำแนกได้เป็น 1. ระบบการวางแผน (Planning) 2. ระบบการสร้างและการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ (Design and Implementations) 3. ระบบการประเมินผลและความรับผิดชอบในการรายงานผล (Evaluation and Accountability)

5. การพัฒนาโปรแกรมเป็นวิธีการสำคัญวิธีหนึ่งที่องค์กรจะได้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ทำให้องค์กรมีความตื่นตัว ทันท่องสถานการณ์ต่าง ๆ และสามารถปรับปรุงให้ดีขึ้นในอนาคต (อุ้นตา นพคุณ, 2546)

สรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาโปรแกรม ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อผู้เรียน โดยจะต้องตัดสินใจให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโปรแกรม เพื่อร่วมกันวางแผน สร้างและสนับสนุนการดำเนินการพัฒนาโปรแกรม และต้องประเมินผลโปรแกรมเพื่อให้โปรแกรมนั้นมีคุณภาพเชื่อถือได้ และสามารถเชื่อมโยงแก้ปัญหาอื่นได้

5.3 กระบวนการพัฒนาโปรแกรม

Boyle (1981) แบ่งรูปแบบของโปรแกรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็น 3 รูปแบบ ดังต่อไปนี้

1. โปรแกรมเชิงพัฒนา ต้องศึกษาและระบุปัญหาหลักของกลุ่มบุคคล ชุมชน หรือส่วนต่างๆ ของสังคม เพื่อจัดกิจกรรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อช่วยประชาชนแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชุมชนของตนเอง ประชาชนต้องเรียนรู้เพื่อปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมตนเอง และปัญหาที่เกิดขึ้น โดยมีกระบวนการพัฒนาโปรแกรมเชิงพัฒนา ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดพื้นฐานสำหรับการพัฒนาโปรแกรม ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชนและกลุ่มผู้รับบริการ ขั้นตอนที่ 3 การพิจารณาผลที่พึงประสงค์จากการพัฒนาโปรแกรม ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดแหล่งทรัพยากรและการสนับสนุน ขั้นตอนที่ 5 การสร้างแผนการสอน ขั้นตอนที่ 6 โปรแกรมการปฏิบัติงาน ขั้นตอนที่ 7 ความน่าเชื่อถือของการใช้ทรัพยากร ขั้นตอนที่ 8 การรายงานคุณค่าของโปรแกรม

2. โปรแกรมเชิงสถาบัน ความมุ่งหมายของโปรแกรมเชิงสถาบัน คือ การก่อให้เกิดการพัฒนาและการปรับปรุงความสามารถพื้นฐานของบุคคล อาทิ การคิด การสื่อสาร เป็นต้น กระบวนการพัฒนาโปรแกรมเชิงสถาบัน ขั้นตอนที่ 1 กำหนดกลุ่มผู้รับบริการ ขั้นตอนที่ 2 ระบุเนื้อหาวิชา ขั้นตอนที่ 3 กำหนดการเรียนการสอน ขั้นตอนที่ 4 การนำแผนการสอนไปปฏิบัติ ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลโปรแกรม

3. โปรแกรมเชิงสารสนเทศ โปรแกรมเชิงสารสนเทศมักพบมากในการศึกษาผู้ใหญ่ หรือการศึกษาต่อเนื่อง โดยโปรแกรมเชิงสารสนเทศมีลักษณะที่สำคัญคือ การแลกเปลี่ยนสารสนเทศระหว่างนักการศึกษา หรือนักจัดโปรแกรมกับผู้รับบริการ กระบวนการพัฒนาโปรแกรมเชิงสารสนเทศ ขั้นตอนที่ 1 กำหนดเนื้อหา ขั้นตอนที่ 2 เผยแพร่ความรู้ข่าวสาร ขั้นตอนที่ 3 ประเมินผลการเผยแพร่ความรู้

Boone (1985) ได้พัฒนาโปรแกรมการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนซึ่งกำหนดองค์ประกอบสำคัญไว้ 3 ส่วนคือ 1. การจัดทำแผน (Planning) 2. การออกแบบและดำเนินการ (Design and Implementation) 3. การตรวจสอบและประเมินผล (Evaluation and Accountability) โดยในแต่ละขั้นตอนมีข้อกำหนดต่าง ๆ ดังนี้

1. การกำหนดแผนมีข้อกำหนด 4 ข้อ คือ 1. การจัดทำแผนนั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงให้เข้าถึงแผนปฏิบัติการขององค์กร 2. การจัดทำแผนต้องมีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง 3. การดำเนินงานในการจัดทำแผนต้องมีความเป็นประชาธิปไตย 4. ต้องมีวิธีการสื่อสารที่เป็นกระบวนการเพื่ออธิบายความเข้าใจระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง

2. การออกแบบและการดำเนินการมีข้อกำหนด 8 ข้อ คือ 1. การดำเนินการตามแผนจะต้องตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย 2. แผนจะเป็นแนวทางในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อประโยชน์ขององค์กรในระยะยาว 3. แผนเป็นตัวกำหนดการจัดสรร การจัดรูปแบบ และการใช้ทรัพยากร 4. แผนเป็นตัวชี้แนะและกำหนดทิศทางในการตัดสินใจ 5. แผนเป็นการจัดเตรียมการใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างเหมาะสม 6. การออกแบบการปฏิบัติเป็นการพัฒนาอย่างเป็นระบบ 7. แผนปฏิบัติต้องมีจุดมุ่งหมายสู่สาธารณะ 8. แผนและแผนปฏิบัตินั้นเป็นการจัดเตรียมเพื่อกำหนดการพัฒนาบุคคลให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติ

3. การตรวจสอบและประเมินผล Boone (1985) ได้ให้ความสำคัญในการติดตามและสนับสนุนกิจกรรมของผู้เรียนและผู้สอน เพื่อให้เกิดการยอมรับในกิจกรรม โดยระบบการติดตามจะมีลักษณะเหมือนการสื่อสารทางที่เชื่อมระหว่างนักศึกษานอกระบบกับกลุ่มการตรวจสอบ

และประเมินผลเป็นการสร้างความรับผิดชอบในการปฏิบัติอย่างแท้จริง การตรวจสอบประเมินผล ดำเนินการเพื่อให้ได้ข้อมูลข่าวสารจากการสอน ที่นำมาพิจารณาเพื่อปรับการตัดสินใจให้เกิด ประโยชน์สูงสุดต่อการวางโครงสร้างทรัพยากรบุคคลและอื่น ๆ

Tyler (1986) ได้กำหนดหลักการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบ โรงเรียน ไว้ 4 ขั้นตอน คือ

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ทางการศึกษา (Choose Educational Objectives) การ กำหนดวัตถุประสงค์นี้ พิจารณาจากความต้องการและความสนใจของผู้เรียนสภาพชีวิตของผู้เรียน ในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม การเมือง หรือเศรษฐกิจ และจากแนวคิด ทฤษฎี หลักการ หรือข้อเท็จจริงด้านเนื้อหา

2. การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (Select Learning Experience) Tyler มีความเห็นว่า หลักในการเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ นั้น ควรจะทำให้ผู้เรียนมีโอกาสฝึกฝนและนำไปใช้จริงได้ เกิดความพึงพอใจทำให้มีปฏิริยาโต้ตอบ ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้และทำให้เกิดผล อย่างต่อเนื่อง

3. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Organize Learning Experience) Tyler เห็นว่าการ จัดประสบการณ์การเรียนรู้ จะต้องมีความต่อเนื่อง เป็นขั้นตอนและสามารถบูรณาการได้ โดยจัด ทั้งในรูปแบบของการให้ข้อมูลความรู้ แนวคิด ค่านิยม และทักษะได้

4. การประเมินผลการเรียนรู้ (Evaluate Learning Outcomes) Tyler จะให้ความสำคัญ ของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยประเมินจากการกำหนดเป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ระบุ สถานการณ์ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถแสดงพฤติกรรมนั้นได้เลือกและออกแบบวิธีสำหรับรวบรวม ข้อมูลหลักฐาน การกำหนดตัวอย่าง การรวบรวมข้อมูล การสรุปและจัดกระทำข้อมูล

Caffarella (1994) ได้นำเสนอรูปแบบอินเทอร์แอ็กทีฟ (The Interactive Model) ซึ่ง ประกอบไปด้วย 11 องค์ประกอบ ในแต่ละองค์ประกอบจะประกอบด้วยภารกิจและประเด็นการ ตัดสินใจหลายประการ แต่อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติของการพัฒนาโปรแกรมนั้น ไม่จำเป็นต้อง ใช้ทุกองค์ประกอบและทุกภารกิจ ผู้จัดโปรแกรมสามารถเลือกใช้ตามความเหมาะสมภารกิจในแต่ละ องค์ประกอบมีลักษณะดังนี้

1. การจัดพื้นฐานสำหรับกระบวนการวางแผน
2. การกำหนดแนวคิดโครงการ
3. การค้นหาและจัดลำดับความสำคัญของแนวคิดโครงการ

4. การพัฒนาวัตถุประสงค์ของโครงการ
5. การเตรียมถ่ายโอนการเรียนรู้
6. การสร้างแผนการประเมินผล
7. การพิจารณารูปแบบ ตารางเวลา และความต้องการของเจ้าหน้าที่
8. การเตรียมแผนดำเนินงานประมาณและการตลาด
9. การออกแบบแผนการสอน
10. การประสานงานด้านสิ่งสนับสนุนและพร้อมรับเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น
11. การสื่อสารคุณค่าของโครงการ

สรุปได้ว่ากระบวนการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของนักการศึกษาหลาย ๆ ท่านต่างก็เหมาะสมกันไปตามบริบท ของแต่ละคน โดยทุกโปรแกรมจะคำนึงถึงความต้องการของผู้เรียน เพื่อนำไปวางแผน ปฏิบัติ และประเมินผล

ตอนที่ 2 แนวคิดแอนดราโกจี ของ มัลคอม เอส. โนลส์

2.1 แนวคิดแอนดราโกจี ของ มัลคอม เอส. โนลส์

สนอง โลหิตวิเศษ (2544) กล่าวว่า Knowes (1980) นักการศึกษาผู้ใหญ่แบบมนุษยนิยมได้พยายามแปลเป้าหมายทางด้านมนุษยนิยมมาเป็นกรอบทฤษฎี สำหรับนักการศึกษาผู้ใหญ่เรียกว่า เทคโนโลยีของการสอนผู้ใหญ่ โดยใช้คำ “Andragogy” ซึ่งหมายถึงศิลปะและศาสตร์ของการสอนผู้ใหญ่ ประกอบด้วยสมมติฐาน 4 ข้อ ดังนี้

1. มโนทัศน์ของผู้เรียน (a self concept relating to self direction versus control by others) จะค่อย ๆ เปลี่ยนจากเด็กที่มีบุคลิกภาพที่ต้องพึ่งพาผู้อื่นมาสู่การเป็นผู้ใหญ่ที่นำตนเอง จึงตั้งสมมติฐานว่าผู้ใหญ่เรียนรู้โดยการนำตนเอง ดังนั้นบรรยากาศในการเรียนเป็นการสนับสนุนให้ความร่วมมือ เป็นกันเอง ไม่เป็นทางการ มีความไว้วางใจ และทำให้ผู้เรียนผู้ใหญ่รู้สึกเป็นที่ยอมรับ และนับถือ ผู้เรียนผู้ใหญ่มีความสามารถในการกำหนดความต้องการการศึกษา การวิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้ และการประเมินการเรียนรู้ของตนด้วยตนเอง

2. บทบาทของประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นแหล่งทรัพยากรในการเรียนรู้ (role of experience as a resource for learning) การใช้ประสบการณ์ของผู้ใหญ่เป็นแหล่งทรัพยากรในการเรียน และเน้นย้ำการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้จากประสบการณ์ Knowes แนะนำให้เริ่มต้นให้ผู้เรียนผู้ใหญ่มีความรับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเองผ่านการสืบสวนโดยการนำตนเอง การร่วมมือกับเพื่อนในการเรียนมากกว่าการแข่งขันกันเรียน การเรียนรู้โดยการวิเคราะห์ประสบการณ์

ของบุคคล วิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์อื่น ๆ เช่น การทดลอง การอภิปราย การแก้ปัญหา การจำลองสถานการณ์ การออกไปศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น

3. ความพร้อมที่จะเรียนอยู่บนภาระงานเชิงพัฒนาการ และบทบาททางสังคม (readiness to learn based on developmental tasks and social roles) ผู้ใหญ่จะไม่เรียนรู้สิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องกับชีวิต สิ่งที่เกี่ยวข้องขึ้นอยู่กับสิ่งที่เป็นความต้องการ และความสนใจของเขา และสิ่งเหล่านี้จะทำให้เกิดแรงจูงใจภายในที่จะเรียน

4. การนำผลการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ทันที (a time perspective based on the immediacy of application of learning and on problems versus subject centered learning) ผู้ใหญ่เรียนเพื่อต้องการนำความรู้ไปใช้ได้ทันทีซึ่งตรงกันข้ามกับเด็กที่เรียนเพื่อนำไปใช้ต่อไป

Knowles ได้สรุปเป็นทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่สมัยใหม่ (modern adult learning theory) ดังนี้ (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2538)

1. ความต้องการและความสนใจ (need and interests) หมายความว่า ผู้ใหญ่จะถูกชักจูงให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี หากตรงกับความต้องการและความสนใจของเขา สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่ (life situation) หมายความว่า การเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะได้ผลดี ถ้าผู้สอนยึดเอาตัวผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอน ดังนั้นการจัดหน่วยการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่จึงควรมีสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของผู้ใหญ่เป็นสำคัญมิใช่ยึดเนื้อหาวิชา

2. สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่ (life situation) หมายความว่า การเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะได้ผลดี ถ้าผู้สอนยึดเอาตัวผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอน ดังนั้นการจัดหน่วยการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่จึงควรมีสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของผู้ใหญ่เป็นสำคัญมิใช่ยึดเนื้อหาวิชา

3. การวิเคราะห์ประสบการณ์ (analysis of experience) คือ การที่ผู้สอนพยายามวิเคราะห์ประสบการณ์ของผู้ใหญ่แต่ละคนอย่างละเอียดว่ามีส่วนใดที่พอจะนำมาใช้ในการเรียนการสอนได้บ้าง และหาทางนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์

4. ผู้ใหญ่ต้องการเป็นผู้นำตนเอง (self directing) ซึ่งเป็นความต้องการที่อยู่ในส่วนลึกของผู้ใหญ่ คือ การมีความรู้สึกต้องการที่จะสามารถนำตนเองได้ เพราะฉะนั้น ครูจึงควรมีบทบาทเป็นแต่เพียงผู้ให้คำปรึกษา หรือร่วมกับผู้เรียนในการค้นหาคำตอบ ไม่ควรเป็นผู้ชี้แนะ หรือทำตัวเป็น “ผู้สอน” โดยตรงแต่คอยทำหน้าที่ประเมินว่าเขาคล้อยตามหรือไม่ เพียงใด

5. ความแตกต่างระหว่างบุคคล (individual differences) โดยธรรมชาติแล้ว คนเราย่อมมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อคนเรามีอายุมากขึ้น ความแตกต่างย่อมเพิ่มขึ้น ดังนั้นในการสอนผู้ใหญ่จะต้องคำนึงถึงรูปแบบของการเรียนการสอน

Knowles (1975) ได้นำกระบวนการของแอนดราโกจี (Andragogy Process) มาประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบนำตนเอง ดังนี้

1. สร้างบรรยากาศของความเป็นอิสระ ไว้วางใจ ให้เกียรติกัน เคารพในกฎเกณฑ์ร่วมกัน เคารพในความเป็นมนุษย์ร่วมกัน รวมทั้งสภาพแวดล้อมทางการเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เป็นการสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้

2. มีการวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบระหว่างผู้เรียนและผู้สอน
3. ต้องทราบความต้องการของทั้งผู้เรียนและผู้สอน
4. กำหนดวัตถุประสงค์หรือทิศทางการเรียนรู้ร่วมกัน
5. ออกแบบกิจกรรมและวิธีการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน
6. ดำเนินกิจกรรมตามแผนที่กำหนดไว้
7. มีการประเมินผลกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน

สรุปได้ว่าแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดเป้าหมายที่เป็นไปในลักษณะพัฒนามนุษย์ให้เต็มตามศักยภาพ โดยพัฒนาบุคลิกภาพและสติปัญญา ส่งเสริมการรู้จักและเข้าใจตนเอง ส่งเสริมการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน คำนึงถึงการพัฒนาให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้ตามที่ตนเองต้องการและสนใจ การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองจึงเป็นอีกวิธีการหนึ่งของแนวคิดนี้ เพื่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงต่อตนเองอย่างแท้จริง

2.2 ความหมายการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง คือ รูปแบบหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (learning - centered mode) ลักษณะการสอนเน้นไปที่ความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้เรียนเรียนโดยการพึ่งตนเองและศูนย์กลางของการเรียนรู้อยู่ที่ตัวผู้เรียน (McBride, Paula, 1995) โดยมีผู้ให้ความหมายของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองไว้ ดังนี้

Skager (1978) อธิบายว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นการพัฒนาการเรียนรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ รวมทั้งความสามารถในการวางแผนการปฏิบัติและการประเมินผลของกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งในลักษณะที่เป็นเฉพาะบุคคลและในฐานะเป็นสมาชิกของกลุ่มการเรียนรู้ร่วมกัน

Knowles (1980) ให้ความหมายว่า คือ กระบวนการที่ผู้เรียนแต่ละคนมีความคิดริเริ่มในการเรียน มีการกำหนดจุดประสงค์ของการเรียน เป้าหมายของการเรียน มีการเลือกสื่อการเรียนและข้อมูลความรู้ ซึ่งใช้ในการประกอบการเรียนตามความเหมาะสมด้วยตนเอง การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองจึงมีการเรียน วิธีการเรียนแตกต่างกันไป เช่น การวางแผนการเรียนด้วยตนเอง (self-planned learning) การศึกษาแบบอิสระ (independent learning) การศึกษาส่วนตัว (self education) ซึ่งการเรียนแบบนี้ปัญหาอยู่ตรงที่ผู้เรียนจะแยกตัวไปศึกษาส่วนตัวอย่างอิสระและภายใต้ความช่วยเหลือในการเรียนรู้จากอาจารย์ผู้สอน ผู้ชำนาญการในเรื่องต่างๆ ที่ปรึกษาบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลได้

Brockett (1991) กล่าวถึงการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองว่าเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนมีความรับผิดชอบในการเรียนด้วยความคิดริเริ่มของตนเอง ตั้งแต่ขั้นวางแผน การดำเนินการและการประเมินผล

Corno (1992) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง คือ การที่ครูผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันออกแบบยุทธวิธีการเรียนรู้ แล้วผู้เรียนพัฒนาและนำไปใช้เรียนรู้ด้วยตัวผู้เรียนเอง

Hiemstra (1994) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองว่าเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้รับผิดชอบกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตั้งแต่การวางแผน การดำเนินกิจกรรมการเรียน และการประเมินผล

Temple และ Rodero (1995) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง คือ การเรียนรู้เนื้อหาวิชาและเชื่อมโยงเนื้อหานั้นไปยังสถานการณ์ใหม่ เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้ในโรงเรียนกับปัญหาต่างๆ และการเรียนรู้การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง

Bolhuis (1996) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนรับผิดชอบตัวเองและจัดการกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองทั้งการจัดการบริบทแวดล้อมของการเรียนรู้วิธีการเรียนรู้ กระตุ้นการเรียนรู้ วัดประเมินผลและควบคุมยุทธวิธีการเรียนรู้

Lyman (1997) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองนั้น ผู้เรียนจะมีอิสระในการวางแผนการเรียนรู้อะไรที่จะเรียนรู้ และวิธีการเรียนรู้ขอบเขตที่กำหนด

จากความหมายของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ที่นักการศึกษาต่างๆ ได้กล่าวไว้ข้างต้นสรุปได้ว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองคือ กระบวนการเรียนซึ่งผู้เรียนแต่ละคนมีส่วนร่วมและรับผิดชอบ มีความคิดริเริ่มในการเรียนรู้ มีความตั้งใจที่จะเรียนรู้สามารถวางแผนการเรียนและการกำหนดเป้าหมายในการเรียน แสวงหาแหล่งวิทยาการทั้งที่เป็นบุคคล ตำรา และอุปกรณ์ใน

เรื่องที่ต้องการเรียนรู้ เลือกวิธีการเรียน ในบรรยากาศที่เป็นอิสระ โดยจะดำเนินการด้วยตนเอง หรือร่วมมือกับผู้อื่นก็ได้ รวมทั้งประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2.3 ความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

นักการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนต่างยอมรับว่า ผู้เรียนที่มีความสนใจ ใฝ่รู้ และพยายามเรียนรู้ในสิ่งที่ตนสนใจ หรือผู้เรียนที่มีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นผู้เรียนที่จะสามารถเรียนรู้ได้ดีกว่า จดจำสิ่งที่เรียนได้นานกว่า และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ได้ดีกว่าผู้เรียนที่คอยรับความรู้จากผู้สอนเพียงอย่างเดียว เพราะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นการเรียนรู้ที่เกิดความสนใจของตนเองอย่างแท้จริง นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้แบบนำตนเองไว้ดังต่อไปนี้

Knowles (1980) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองไว้ดังนี้

1. ผู้ที่ริเริ่มการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง จะเรียนรู้ได้มากกว่าและดีกว่าผู้ที่รอรับจากผู้อื่น ผู้ที่เรียนรู้ด้วยการนำตนเองจะเรียนอย่างตั้งใจ อย่างมีจุดมุ่งหมายและอย่างมีแรงจูงใจสูง นอกจากนี้ยังใช้ประโยชน์จากการเรียนรู้ได้ดีกว่า และยาวนานกว่าผู้ที่รอรับความรู้

2. การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง สอดคล้องกับการจิตวิทยาพัฒนาการ กล่าวคือ เด็กตามธรรมชาติต้องฟังฟังผู้อื่นและต้องการผู้ปกครอง ปกป้องเลี้ยงดูและตัดสินใจแทน เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็พัฒนาขึ้นให้มีความอิสระ ฟังฟังจากภายนอกลดลง และเป็นตัวเองจนมีคุณลักษณะการนำตนเอง

3. นวัตกรรมใหม่ทางการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรใหม่ ห้องเรียนแบบเปิด ศูนย์บริการทางวิชาการ การศึกษาอย่างมีอิสระ โปรแกรมการเรียนรู้ที่จัดให้แก่บุคคลภายนอก การเรียนการสอนด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และอื่น ๆ การพัฒนารูปแบบของการศึกษาดังกล่าวเหล่านี้ ล้วนแต่ผลักรับผิดชอบสู่ผู้เรียนให้เป็นผู้ที่เรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นสำคัญ

4. การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นลักษณะการเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดของมนุษย์ตามสภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาและทวีความรวดเร็วมากขึ้นตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิตของมนุษย์โลก

Candy (1991) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมและเทคโนโลยีในปัจจุบัน เนื่องจากการเรียนรู้แบบนำตนเอง สามารถลดข้อจำกัดทางการศึกษาและทำให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงรวมทั้งทำให้ผู้เรียนมีความต้องการที่จะเรียนรู้มากขึ้น

Larisey (1994) กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองว่าเป็นธรรมชาติ ส่วนหนึ่งของชีวิตที่ไม่ค่อยมีใครตระหนักถึง เพราะที่ผ่านมาไม่เคยได้ใช้การเรียนรู้ในลักษณะนี้ในชั้นเรียน แต่ในอนาคตผู้เรียนจะต้องมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองเพิ่มมากขึ้นกว่าในอดีต จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการฝึกให้ผู้เรียนได้มีรูปแบบการเรียนรู้ของตนเองและประเมินความพร้อมของตนเองเพื่อเตรียมที่จะนำไปสู่ความรับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเองมากขึ้น

Maker and Neilson (1995) กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองว่าการที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของตนเองจะทำให้เรียนรู้ได้ดีขึ้น และการที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ในเนื้อหาที่ตนเลือกเองจะมีแรงจูงใจในการเรียนมากขึ้น

สรุปได้ว่าการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมีความสำคัญต่อการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตของผู้เรียน ผู้เรียนที่มีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองจะเรียนรู้ได้ดี เพราะมีแรงจูงใจในการเรียน และเรียนอย่างมีจุดหมาย ทำให้สามารถทำความเข้าใจและจดจำสิ่งที่เรียนได้ดี นอกจากนี้ยังสามารถพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้นตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยี

2. 4 แนวคิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ไพฑูริย์ สีนลรัตน์ (2524) ได้อธิบายเกี่ยวกับการสอนให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองว่าการสอนโดยวิธีการนี้มุ่งผลของการเรียนการสอนที่ต่อเนื่อง จากการศึกษาความรู้ ความเข้าใจ มีทัศนคติและความสามารถที่จะปฏิบัติได้ โดยมีความต้องการให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเอง ตามความสามารถแตกต่างของแต่ละบุคคล ลักษณะการศึกษาด้วยตนเอง ผู้เรียนต้องมีอิสระในการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย 3 ลักษณะคือ

1. เป็นรายบุคคล (Individualization)
2. กำหนดแผนการศึกษาด้วยตนเอง (Self-direction)
3. มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน (Some-interaction)

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองในการสอนแบบนี้ พิจารณาถึงผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันในเรื่องความสามารถในการเรียน การเรียนเร็วช้าต่างกัน การเรียนจะดีขึ้นถ้าผู้เรียนมีแรงจูงใจได้รับรู้ผลการเรียนเร็ว และมีส่วนร่วมในงานของตนเอง

Overstreet (1949) ได้กล่าวถึงแนวความคิดของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองควรมีเกิดขึ้นในวัยผู้ใหญ่ ซึ่งผู้ที่อยู่ในวัยใหญ่นั้นไม่ควรเป็นผู้ที่ทำอะไรสำเร็จแล้วหยุดความสำเร็จของตนเองไว้เพียงแค่นั้น ผู้ที่ดำเนินชีวิตจนพบกับความมั่นคงแล้ว ควรมีการนำพาตนเองให้มี

ความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น มีความสุขุมรอบคอบ ไม่ควรแค่เพียงสร้างสัมพันธภาพกับครอบครัว เพื่อน เพื่อนร่วมงาน แต่ควรมีการเรียนรู้ที่จะเป็นคนใหม่อยู่เสมอ โดยการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเพื่อค้นพบสิ่งใหม่ๆ และทำอย่างต่อเนื่องด้วยความเคยชิน

Lindeman (1962) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นลักษณะของผู้ใหญ่ที่มีความตั้งใจอย่างแท้จริง ในการเรียนรู้ด้วยตนเอง คนที่เป็นผู้ใหญ่ควรกำจัดนิสัยที่ขาดความรอบคอบ กำจัดความปรารถนาในทางลบหลายๆ อย่างออกไป รวมทั้งการศึกษาที่ไม่ต่อเนื่องยาวนาน ผู้ใหญ่ควรมีจุดยืนและความต้องการในหลายสิ่ง ได้แก่ ความต้องการมีสติปัญญาที่มีไหวพริบ มีอำนาจ มีความคิดเป็นของตนเอง มีความเป็นอิสระ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความพึงพอใจต่อสิ่งต่างๆ มีความสนุกสนาน ร่าเริง และมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

Gardner (1963) ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองว่ามนุษย์ไม่ควรมองข้ามความสามารถที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัวเอง การดึงความสามารถที่ซ่อนเร้นอยู่ในตนเองออกมาใช้ได้จะนำมาซึ่งหนทางความสำเร็จของชีวิตได้ ผู้ที่เรียนรู้ด้วยวิธีการนำตนเองจึงไม่ควรดำเนินชีวิตเพื่อต่อสู้ดิ้นรนให้ผ่านพ้นไปเพียงวัน ๆ เท่านั้น แต่ควรมีลักษณะของผู้ที่เป็นคนช่างคิด ช่างประดิษฐ์ ความมีไหวพริบ ความช่างสงสัย การชอบเรียนรู้ มีความเข้าใจต่อสิ่งต่างๆ รอบตัว มีความรักและมีความทะเยอทะยาน ผู้ที่มีคุณสมบัติดังกล่าวในที่สุดสามารถสร้างระบบการเรียนรู้ที่เป็นของตนเองได้ ซึ่งนำไปสู่การเรียนแบบการนำตนเอง และจะไม่หยุดการศึกษาไว้แค่เพียงเรียนจบไปจากโรงเรียนแล้วเท่านั้น คือ ห้องเรียนของเขาประสบการณ์ต่างๆ ในชีวิตคือ ครูที่ดีและเขาจะสามารถดำเนินชีวิตโดยปราศจากความหวาดกลัว

Houle (1964) ได้สรุปลักษณะของผู้ที่เรียนรู้ด้วยการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยการศึกษาจากนักศึกษาในความรับผิดชอบของเขา ซึ่งเขาใช้วิธีการสอนแบบให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองไว้ 7 ประการ ดังนี้

1. ควรมีความมั่นใจในสิ่งที่จะเรียนโดยปราศจากความหวาดกลัวในสิ่งที่จะเรียน
2. ควรมีการตั้งเป้าหมายของการเรียนอย่างแท้จริง และประเมินผลสำเร็จจากการเรียนรู้
3. ควรจำใส่ใจไว้ว่าการเรียนควรอาศัยวิสัยทัศน์ที่เป็นของตนเอง
4. ควรฝึกฝนการใช้ความคิดอยู่บนหลักแห่งความเป็นจริงเสมอ
5. ควรเตรียมที่ปรึกษาในขณะที่ศึกษาด้วยตนเอง ได้แก่
 - 5.1 ควรปรึกษาอาจารย์ผู้สอนเมื่อเรียนรู้สิ่งใหม่
 - 5.2 ควรปรึกษาอาจารย์ผู้สอนเมื่อพบอุปสรรคปัญหาในเรื่องที่เรียน

5.3 ควรศึกษาร่วมกับกลุ่มเพื่อน เมื่อต้องการความคิดเห็นจากเพื่อนหรือกลุ่มของผู้รู้ผู้ชำนาญในเรื่องนั้น ๆ

6. ควรมีการทบทวนบทเรียนในเรื่องที่สำคัญเพื่อให้กลายเป็นความชำนาญในเรื่องนั้นอย่างสมบูรณ์

7. ควรหาหลักการทางจิตวิทยาในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ควรมีการตั้งกฎการเรียนรู้ไว้ การอ่านในสิ่งที่ต้องการศึกษา ในครั้งแรกควรอ่านแบบคร่าว ๆ จากนั้นควรลงเอยละเอียดที่เราไม่รู้และควรมีการทดสอบเกี่ยวกับเรื่องที่ได้เรียนรู้ไป เพื่อตรวจสอบความรู้ของตนเอง

Buber (1965) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยเปรียบเทียบว่า การเรียนการสอนด้วยการนำตนเองเปรียบเสมือนการสนทนาที่คนทุกคนต้องนำพาตนเองเข้าไปสู่เรื่องที่กำลังสนทนาอยู่ ซึ่งการที่เราจะพูดคุยสิ่งใดกับผู้อื่น เรื่องที่พูดคุยต้องเป็นสิ่งที่เรารู้และอยู่ในความคิดของเรา เราจึงสามารถพูดคุยกับผู้อื่นในเรื่องนั้นได้ บุคคลลักษณะนี้จะมีคามมั่นใจในตนเองสูง และจะไม่มีกจำกัดขอบเขตของการพูดของตนเองไว้เพียงว่า “เขามีสิ่งที่จะพูด” แต่คนที่มีความเชื่อมั่นในตนเองสร้างบรรยากาศของการสนทนาในลักษณะ “เขเตรียมเสมอสำหรับการสนทนากับบุคคลอื่น ๆ” ผู้ที่ต้องการศึกษาค้นคว้าตนเองต้องมีความมั่นใจในตนเองและมีความพร้อมเสมอในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

Rogers (1969) ได้เสนอแนวความคิดของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองว่า ผู้ที่จะเรียนรู้ด้วยวิธีนี้ต้องมีลักษณะความรับผิดชอบสูง เป็นบุคคลที่มีชีวิตชีวาและมีการตอบสนองต่อสังคมรอบด้าน มีความสุขุมรอบคอบ มีการคำนึงถึงความสามารถที่เป็นไปได้ของตนเองในขณะนั้น ความรับผิดชอบนั้นไม่เพียงแต่คิดว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่ต้องไม่มีความผิดพลาด แต่ต้องคิดว่าผลที่เกิดตามมาจากการกระทำของเขานั้นเป็นอย่างไร เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข

Combs and Others (1971) ได้เสนอแนวคิดของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยการนำไปเปรียบเทียบกับหลักพื้นฐานของการปกครองในระบบประชาธิปไตยที่กล่าวไว้ว่า “เมื่อทุกคนมีอิสรภาพเขาเหล่านั้นสามารถหาวิถีทางที่ดีที่สุดในการดำเนินชีวิตด้วยตัวเขาเอง” ทุกคนจึงต้องมีความต้องการอิสรภาพ นักวิทยาศาสตร์ที่เขียนเกี่ยวกับธรรมชาติของความเข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้ของมนุษย์คือ การที่มนุษย์แสดงลักษณะเฉพาะตัวออกมา และมีความต้องการอย่างสูงในการได้รับการยกย่องจากผู้อื่น และมีความรู้สึกต่อตนเองในทางบวกหรือในแง่ดีตลอดเวลา รวมทั้งทำในสิ่งที่เกิดผลดีต่อตนเอง ในทุกวิถีทางในที่สุดมันเป็นการยากในการที่จะคาดคะเนว่า การกระทำแบบใดที่มีผลต่อตนเอง ผู้ที่เรียนรู้ด้วยวิธีการศึกษาดูแลตนเองเมื่อพบปัญหา

อุปสรรคควรเข้าถึงปัญหานั้น ๆ ด้วยคำว่า “สามารถทำได้” จะเป็นผู้ที่สามารถดำเนินชีวิตได้ดีกว่า ผู้ที่มักใช้คำว่า “ทำไม่ได้”

ดังนั้น การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองผู้เรียนจะมีอิสระ มีความสนใจ ตั้งใจที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยคำนึงถึงความสามารถของตน การจัดการเรียนการสอนจะต้องจัดเตรียมการให้เหมาะสม เป็นไปตามความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน ผู้เรียนจะมีส่วนร่วมในกำหนดแผนการเรียนด้วยตนเอง ผลที่เกิดตามมาเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขตามที่ต้องการ

2.5 กระบวนการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

Knowles (1980) กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองว่าหมายถึงขั้นตอนที่ต้องดำเนินการเพื่อให้เกิดผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน มีดังนี้คือ

1. การสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการสร้างความคิดริเริ่ม
2. การวางแผนการเรียนรู้ซึ่งผู้เรียนจะดำเนินการร่วมกับสถาบัน
3. การวินิจฉัยความต้องการในสิ่งที่สนใจจะเรียนรู้ โดยผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการเอง
4. การออกแบบแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน โดยใช้สัญญาการเรียนรู้ (Learning Contracts)
5. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งจะทำให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้
6. การประเมินผลด้วยตัวผู้เรียนเอง

Rogers (1983) สรุปว่ากระบวนการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมีหลักการที่สำคัญคือ

1. การเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียนมากที่สุด คือการเรียนรู้เรื่องที่เกี่ยวข้องชัดเจนกับการดำเนินชีวิตของผู้เรียน ความต้องการของผู้เรียน และความสนใจของผู้เรียน
2. การเรียนรู้จะมีความหมายก็ต่อเมื่อ ผู้เรียนเป็นผู้มีส่วนในการสร้างสรรค์ความรู้ ทำความเข้าใจ และเป็นผู้นำหน้าในการเชื่อมโยงความรู้สึกด้วยตนเอง ผู้เรียนจะมีแรงจูงใจมากขึ้น ถ้าผู้เรียนมีความรู้สึกที่ตนเองมีส่วนได้ส่วนเสียในกระบวนการเรียนรู้นั้น

Garrison (1993) ได้อธิบายถึงแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองว่าเป็นผลจากการผลักดันของปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ

1. Motivation (Entering) การสร้างแรงจูงใจจะเป็นจุดที่ริเริ่มและดำรงรักษาความพยายามที่มุ่งสู่การเรียนรู้ ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อความคิดริเริ่มและดำรงรักษาความต่อเนื่องที่บรรลุความสำเร็จในเป้าหมายการเรียนรู้ โดยแรงจูงใจเริ่มต้นที่ผู้เรียนจะตัดสินใจเข้าร่วมนั้น จะมาจาก

ความต้องการในเป้าหมายการเรียนรู้ที่กำหนดขึ้นระหว่างพนักงานและองค์กรร่วมกัน และผู้เรียนก็จะทำการประเมินและคาดหมายเปรียบเทียบความสามารถของตนกับเนื้อหาในการเรียนรู้ว่ามีโอกาสหรือไม่ ซึ่งหากคาดหมายว่าเป็นไปได้ผู้เรียนก็จะเกิดแรงจูงใจเริ่มต้นทันที และหากเรียนรู้แล้วได้รับผลตามที่คาดหมายก็จะเกิดความต่อเนื่องต่อไป

2. Self Monitoring (Responsibility) การตรวจสอบรับผิดชอบด้วยตนเองซึ่งเป็นปัจจัยภายในของบุคคล จะเป็นการวางแผนและปรับเปลี่ยนความคิดให้สอดคล้องกับเป้าหมายในการเรียนรู้ โดยผู้เรียนจะเป็นผู้รับผิดชอบด้วยตนเองในการพัฒนาเครื่องมือตรวจสอบและวิธีการแสวงหาความรู้ใหม่

3. Self Management (Task Control Issues) การบริหารการเรียนรู้ด้วยตนเองซึ่งเกี่ยวข้องกับปัจจัยภายนอกของบุคคล จะเป็นความตระหนักถึงการควบคุมจากกิจกรรมภายนอกที่เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ โดยเป็นการสร้างเครื่องมือและวิธีการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

กระบวนการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง จึงเป็นกระบวนการที่เกิดจากปัจจัยภายในของแต่ละบุคคลจูงใจตนเองให้ศึกษาตามความต้องการ โดยมีการวางแผนร่วมกัน ประเมินความต้องการเพื่อนำไปออกแบบการเรียนรู้ แล้วนำมาจัดกิจกรรมเพื่อปฏิบัติ และประเมินผลที่ได้จากกระบวนการเรียนรู้

ตอนที่ 3 แนวคิดการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

3.1 การส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

3.1.1 ความหมายของการอ่าน

ปัจจุบันได้มีการศึกษาเกี่ยวกับการอ่านอย่างกว้างขวางมาก มีการกล่าวถึงความหมายของการอ่านในลักษณะต่างๆ ดังต่อไปนี้

หรรษา นิลวิเชียร (2535) กล่าวว่า การอ่านเป็นกระบวนการค้นหาความหมายจากตัวอักษร คำที่ถูกจัดรวบรวมอยู่บนหน้ากระดาษไว้เพื่อสื่อความหมายที่ต้องการแสดงออกมา ผู้อ่านจะได้รับรู้สัญลักษณ์ หรือตัวอักษร ด้วยสายตาเป็นประการแรก หลังจากนั้นก็จะค้นหาความหมาย หรือทำความเข้าใจความหมายในสิ่งที่อ่าน

อนงค์ศิริ วิชาลัย (2536) กล่าวว่า การอ่านเป็นกระบวนการที่สลับซับซ้อนโดยเริ่มจากการที่ตาเห็นภาพหรืออักษรรับภาพ จำได้ เข้าใจความหมาย เลือกความหมายที่ดีที่สุด แล้วนำมาประมวลเปรียบเทียบและสรุปอย่างมีเหตุผลทำให้เข้าใจความหมายในสิ่งที่อ่าน

วรรณิ โสสมประยูร (2537) กล่าวว่า การอ่านเป็นกระบวนการทางสมองที่ต้องการใช้ สายตาสัมผัสตัวอักษรหรือสิ่งพิมพ์ อื่น ๆ รับรู้และเข้าใจความหมายของคำ หรือสัญลักษณ์ในการ แปล ออกเป็นความหมายที่ใช้สื่อความคิด และความรู้อะหว่างผู้เขียนกับผู้อ่านไปด้วยตลอดเวลา

ศรีรัตน์ เจริญจันทร์ (2538) กล่าวว่า การอ่านเป็นการแปลความหมายของตัวอักษร ออกมาเป็นความคิดและนำความคิดนั้นไปใช้ประโยชน์ ตัวอักษรเป็นเครื่องหมายแทนคำพูด และ คำพูดเป็นเพียงสิ่งที่ใช้แทนของจริงอีกทีหนึ่งเพราะฉะนั้นหัวใจของการอ่านจึงอยู่ที่ความเข้าใจ ความหมายของคำ

ผกาศรี เย็นบุตร (2542) กล่าวไว้ว่า การอ่าน หมายถึง กระบวนการค้นหาความหมาย หรือความเข้าใจจากตัวหนังสือ หรือสัญลักษณ์ต่างๆ เพื่อเพิ่มประสบการณ์ของผู้อ่าน ผู้อ่านจะ เข้าใจสิ่งที่อ่านมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น สติปัญญา อารมณ์ ประสบการณ์ อายุ ความสามารถทางภาษา

กระทรวงศึกษาธิการ(2546) กล่าวว่า การอ่านหมายถึง การแปลความหมายของ ตัวอักษรที่อ่านออกมาเป็นความรู้ ความคิดและเกิดความเข้าใจที่อ่านตรงกับเรื่องราวที่ผู้เขียน ผู้อ่านสามารถนำความรู้ ความคิดหรือสาระจากเรื่องราวที่อ่านไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

บุญศิริ ภิญญาธินันท์ (2546) กล่าวไว้ว่า การอ่าน คือ การรับรู้ความหมายของสารจาก ลายลักษณ์อักษร การอ่านเริ่มจากการมองดูตัวหนังสือแล้วสามารถแปลตัวหนังสือออกมาเป็น เสียงและความหมายได้ เป้าหมายของการอ่านอยู่ที่ผู้อ่านสามารถเข้าใจและรับรู้ ความหมายของ เรื่องราวที่อ่านได้

สมบัติ จำปาเงิน และสำเนียง มณีกาญจน์ (2548) ได้กล่าวไว้ว่า การอ่าน หมายถึงการ ทำความเข้าใจหนังสือด้วยความรู้ การสังเกต พิจารณาด้วยเขavnปัญญารอบด้าน

Harris and Smith (1980) ให้ความหมายของการอ่านว่าหมายถึง การอ่านเป็นรูปแบบ ของการสื่อความหมายเพื่อแลกเปลี่ยนความคิด และความรู้อะหว่างผู้เขียนกับผู้อ่าน ผู้เขียนจะ แสดงความคิดของตนเป็นภาษาเขียน มีลักษณะการเขียนที่แตกต่างกันไป ผู้อ่านจะต้องพยายาม ทำความเข้าใจความหมายของข้อความที่อ่านนั้น ซึ่งความสามารถในการรับรู้ความหมายของสิ่งที่ อ่านนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของผู้อ่าน

Zintz (1984) ได้กล่าวไว้ว่า การอ่านคือการเก็บรวบรวมความคิดจากสิ่งพิมพ์

สรุปได้ว่า การอ่านเป็นการแปลความหมายจากตัวอักษรถ่ายทอดออกมาเป็นความคิด ความเข้าใจในความหมายของเรื่องที่อ่าน ซึ่งจะออกเสียงหรือไม่ออกเสียงก็ตาม แต่ความหมายที่ แปลออกมาจะเข้าใจได้ตรงกันระหว่างผู้อ่านและผู้เขียน

3.1.2 ความสำคัญของการอ่าน

ศิริพร ลิ้มตระกูล (2531) กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านว่า ทำให้ผู้อ่านเกิดความคิด ได้ด้วยตัวเองในขณะที่อ่านสามารถวินิจฉัยเนื้อหาสาระได้ สามารถนำความรู้ความคิดที่ได้จากการ อ่านไปปฏิบัติได้ด้วย

กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ (2534) กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านไว้ว่าการอ่านหนังสือ มาก ทำให้เกิดความรู้ ความคิด ได้รับรู้เรื่องราวต่างๆ ที่ผู้เขียนนำมาประมวลเสนอไว้ในหนังสือ นั้นๆ จึงนับได้ว่า การอ่านเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (2534) ได้ทรงบรรยายถึง ความสำคัญของการอ่านหนังสือ ในการประชุมใหญ่สามัญประจำปี พ.ศ. 2530 ของสมาคม ห้องสมุดแห่งประเทศไทยไว้ ดังนี้

1. การอ่านหนังสือทำให้ได้เนื้อหาสาระความรู้มากกว่าการศึกษาหาความรู้ด้วยวิธีอื่น ๆ
2. ผู้อ่านสามารถอ่านหนังสือได้โดยไม่มีการจำกัดเวลาและสถานที่ สามารถนำไปไหนมา ไหนก็ได้
3. หนังสือเก็บได้นานกว่าสื่ออย่างอื่น ซึ่งมีอายุการใช้งานอย่างจำกัด
4. ผู้อ่านสามารถฝึกการคิด และสร้างจินตนาการได้เองในขณะที่อ่าน
5. การอ่านส่งเสริมให้สมองดี มีสมาธิมากกว่าและมากกว่าสื่ออย่างอื่น ทั้งนี้เพราะขณะ อ่านจิตใจจะมุ่งมั่นอยู่กับข้อความ พินิจพิเคราะห์ข้อความ
6. ผู้อ่านเป็นผู้กำหนดการอ่านได้ด้วยตนเอง จะอ่านคร่าวๆ อ่านอย่างละเอียด อ่านข้าม หรืออ่านทุกตัวอักษร เป็นไปตามใจผู้อ่าน หรือจะเลือกอ่านเล่มไหนก็ได้เพราะหนังสือมีมาก สามารถเลือกอ่านได้
7. หนังสือมีหลากหลายรูปแบบ และมีราคาถูกกว่าสื่ออย่างอื่น จึงทำให้สมองผู้อ่านเปิด กว้าง สร้างแนวคิดและทัศนะได้มากกว่า ไม่ยึดติดอยู่กับแนวคิดใด ๆ โดยเฉพาะ
8. ผู้อ่านเกิดความคิดเห็นได้ด้วยตนเอง วินิจฉัยเนื้อหาสาระได้ด้วยตนเอง รวมทั้งหนังสือ บางเล่มสามารถนำไปปฏิบัติได้ด้วย เมื่อปฏิบัติแล้วทำให้เกิดผลดี

สุมิตรา อังวัฒนกุล (2535) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านไว้ว่า ทักษะการอ่านเป็นทักษะที่สำคัญทักษะหนึ่งต่อชีวิตของเรา เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญที่นำไปสู่ความรู้ทั้งปวง ทำให้ได้รับรู้ข่าวสาร ช่วยเสริมสร้างความคิดและประสบการณ์ และช่วยให้เกิดความเพลิดเพลินต่าง ๆ ทักษะการอ่านจึงเป็นทักษะที่เป็นประโยชน์ที่สุดสำหรับแสวงหาความรู้ เพื่อนำไปใช้ปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม

วีระชัย มีชอบธรรม และคณะ (2536) กล่าวว่า การอ่านเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในการดำเนินชีวิต เพราะการอ่านมีส่วนช่วยสร้างความสำเร็จ ผู้ใดมีความสามารถในการอ่านหนังสือเป็นพิเศษ มักจะมีโอกาสได้รับความเจริญก้าวหน้าในอาชีพ และในชีวิตมากกว่าคนที่อ่านหนังสือน้อยหรืออ่านได้ช้า

สร้อยสน สกลรักษ์ (2542) กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านไว้ว่า ทักษะการอ่านมีส่วนสำคัญต่อการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่มีมากมายในโลกยุคข้อมูลข่าวสาร และมีส่วนสำคัญต่อการเรียนสรรพวิชาต่าง ๆ ในห้องเรียนและในชีวิตการทำงานอีกด้วย

ก่อ สวัสดิพานิชย์ (2547) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านว่า ใครอ่านมากคนนั้นได้รับทรัพย์ทางปัญญา มาก ยิ่งได้อ่านหนังสือที่มีคุณภาพสูงเป็นประจำ คุณสมบัติทางปัญญาที่ได้รับก็ดีตามไปด้วย

Strang (1967) ได้กล่าวถึงความจำเป็นในการอ่านไว้ว่า การอ่านคือ แบบแห่งความรู้ การศึกษาทุกอย่างต้องอาศัยการอ่าน สภาพในปัจจุบันในชีวิตจริงต้องใช้อ่านจึงจะอยู่ในสังคมอย่างมีความทัดเทียมกัน และย่ำว่ายิ่งอ่านมากก็ยิ่งเรียนรู้มาก

Gray (1984) ได้กล่าวว่าการอ่านคือ การเข้าใจของผู้เขียนและของสิ่งพิมพ์นั้น ๆ จับแนวความคิดจากกลุ่มคำและความหมายต่าง ๆ จากกลุ่มคำนั้น และย่ำว่า การอ่านคือประสบการณ์ของผู้อ่านที่ช่วยทำให้เกิดทักษะและจัดได้ว่าการอ่านเป็นกระบวนการ 4 ระดับคือ

ขั้นที่ 1 การรับรู้

ขั้นที่ 2 ความเข้าใจความคิดรวบยอด

ขั้นที่ 3 การตัดสินใจ การคิดหาเหตุผล

ขั้นที่ 4 การนำความคิดใหม่ที่ได้รับมาผสมเข้ากับความรู้ที่มีอยู่

ทั้ง 4 ชั้นนี้ Gray ได้กล่าวว่า การอ่านตามลำดับขั้นนั้นจะช่วยให้ผู้อ่านมีแนวคิดใหม่ เกิดขึ้นจากประสบการณ์เดิม ความรู้เดิมที่มีอยู่รวมเข้ากับความรู้ใหม่ที่จะทำให้เกิดเป็น กระบวนการคิดใหม่

สรุปได้ว่า การอ่านเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการพัฒนาสติปัญญา ให้เกิดการรับรู้ เกิดความคิด สร้างสรรค์ จินตนาการ และเกิดการวินิจฉัยความรู้ที่ได้รับจากการอ่าน เพื่อนำไปไตร่ตรองสำหรับการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ผู้ที่อ่านมากก็จะได้รับความรู้มาก ดังคำกล่าวของ Sir Francis Bacon นักปรัชญาเมธีชาวอังกฤษที่ว่า “การอ่านทำคนให้เป็นคนโดยสมบูรณ์”

3.1.3 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

แม้นมาศ ขวลิขิต (2539) ได้กล่าวถึงกิจกรรมส่งเสริมการอ่านซึ่งมีหลายแบบ ในที่นี้จะรวมกลุ่มตามลักษณะกิจกรรมดึงดูดความสนใจโดยทางประสาทสัมผัสอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างรวมกันไว้ 4 ประเภท คือ

1. กิจกรรมที่เร้าโสตประสาท หมายถึง กิจกรรมที่ชวนฟัง ใช้เสียงและคำพูดเป็นหลัก กิจกรรมประเภทนี้ได้แก่ การเล่านิทานให้ฟัง การเล่าเรื่องจากหนังสือ การอ่านหนังสือให้ฟัง การแนะนำหนังสือด้วยปากเปล่า การบรรยาย การอภิปราย การโต้วาที ที่เกี่ยวกับหนังสือให้ฟัง การบรรเลงดนตรี การร้องเพลงจากบทละครร้อง ทำให้เกิดความเพลิดเพลินในอรรถรส ถ้อยคำนั้นนอกจากฟังไพเราะแล้วยังทำให้สมองเห็นภาพ ได้กลิ่น ทำให้รู้สึกอโรย ได้รู้สึกสัมผัสความร้อน หนาว ให้รู้สึกดีใจ เสียใจ เกลียดชัง รัก ชื่นชม สงบ ฯลฯ ในการจัดกิจกรรมซึ่งเน้นให้รู้จักเพลิดเพลินในอรรถรส ไม่ควรใช้อุปกรณ์ที่เบี่ยงเบนความสนใจไปทางอื่น เช่น ภาพ การใช้ท่าทาง ฯลฯ ยกเว้นแต่เมื่อจำเป็นที่จะต้องใช้เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจสิ่งที่กำลังพูดถึงเท่านั้น

2. กิจกรรมที่เร้าจักขุประสาท หมายถึง กิจกรรมที่ชวนให้ดู เพ่งพินิจ และอ่าน ความหมายของสิ่งที่เห็น กิจกรรมประเภทนี้ได้แก่ การจัดแสดงภาพชนิดต่าง ๆ อาทิ ภาพถ่าย ภาพที่ตัดเก็บรวบรวมจากวารสารหรือปฏิทิน เป็นเรื่อง เป็นชุด ภาพเขียน ภาพประกอบ หนังสือนิทรรศการหนังสือสิ่งของต่างๆ ในการแสดงภาพ หนังสือจะมีคำบรรยายอธิบายสิ่งที่แสดงสรุปข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการแสดงประวัติ (ตามความจำเป็น) มุ่งผู้ชมใช้สมาธิในการชม เช่นเดียวกับเสียง ภาพสิ่งที่แสดงตลอดจนคำเขียนอธิบายภาพ นอกจากเร้าจักขุสัมผัสแล้วยังมีส่วนทำให้ได้ยินเสียงได้สัมผัสได้เกิดความรู้สึกต่าง ๆ ด้วย

3. กิจกรรมซึ่งเร้าโสตและจักขุประสาทในขณะเดียวกัน ได้แก่ กิจกรรมซึ่งชวนให้ฟัง

และดูไปพร้อม ๆ กัน ประสานประสาททั้งสองให้ทำงานร่วมกัน อาทิ เล่านิทานโดยให้ดูภาพประกอบซึ่งจัดเตรียมไว้โดยเฉพาะเล่านิทานและให้ดูภาพประกอบในหนังสือ เล่านิทานโดยใช้โฮตทัศน์วัสดุประกอบฉายภาพนิ่งซึ่งมีคำบรรยาย ฉายภาพยนตร์ ฉายแถบบันทึกเสียงและภาพสาธิตเทคนิควิธีการบางอย่างจากหนังสือที่นำมาจัดนิทรรศการ การจัดสัปดาห์ห้องสมุด

4. กิจกรรมซึ่งให้ผู้เขียนเป้าหมายได้ร่วมด้วย กิจกรรมทำนองนี้จะช่วยให้ผู้เป็นเป้าหมายเกิดความสนุกและภาคภูมิใจ รู้สึกว่าตนเองมีความสามารถ ตัวอย่าง เมื่อเล่านิทานแล้วก็ให้ผู้ฟังวาดภาพประกอบ ให้แสดงท่าทางประกอบ ให้ร้องเพลงตามตัวละครในนิทาน ให้แข่งขันกันเล่าเรื่องที่ได้ฟังไปแล้ว ให้แข่งขันเรียบเรียงเรื่องที่ได้ฟัง ให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวละครหรือเหตุการณ์ตอนใดตอนหนึ่งในนิทาน ให้ร่วมในวงสนทนาหรือโต้วาทีเกี่ยวกับหนังสือ

บันลือ พฤษะวัน (2542) ได้กล่าวถึงวิธีการส่งเสริมการอ่านไว้ดังนี้

1. การจัดสภาพแวดล้อมในการอ่าน

2. การจัดให้ผู้อ่านมีส่วนร่วมในการรับรู้โดยตรง ได้แก่ การอ่านให้ฟัง หรืออ่านบางส่วนบางตอน แล้วให้ผู้อ่านมีส่วนร่วมในการแสดงออกด้วย โดยครูอ่านเสียงดังแล้วให้ดูภาพชวนสนทนาถึงเรื่องราวไปด้วย

3. จัดกิจกรรมในการส่งเสริมการอ่านให้กับผู้เรียน

4. การอ่านหนังสือให้ผู้เรียนฟัง เป็นการช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสุขสนานกับหนังสือเรื่องนั้น ๆ ซึ่งเกินความสามารถที่เขาจะอ่านเอง ขณะเดียวกันก็ทำให้ผู้เรียนสนใจหนังสือเล่มนั้น และอาจเป็นแรงผลักดันให้ผู้เรียนพยายามที่จะอ่านได้เอง ทั้งยังเป็นการแนะนำหนังสือที่ดี ถ้าหากครูพยายามเลือกหนังสือให้กระจายเรื่องประเภทต่าง ๆ ก็จะทำให้ผู้เรียนรู้จักหนังสือประเภทต่าง ๆ มากขึ้น

ภูริภัทร ทิศร (2543) ได้กล่าวถึงกิจกรรมการรณรงค์ส่งเสริมการอ่านไว้ดังนี้

1. รณรงค์ส่งเสริมการอ่านด้วยการจัดหาหนังสือ นิทาน เรื่องสั้น หนังสือพิมพ์ ที่ดีพิมพ์ บทละครโทรทัศน์ ซึ่งกำลังอยู่ในความนิยมจะช่วยให้ได้มาก เพราะเป็นการกระตุ้นให้อยากอ่าน หรือแม้แต่การอ่านการ์ตูนก็สามารถช่วยให้รักการอ่านมากยิ่งขึ้น แต่ทั้งนี้ครูจะต้องพิจารณาเนื้อหาหนังสือการ์ตูนนั้นว่าให้ความคิดสร้างสรรค์และเขียนคำสะกดถูกต้องหรือไม่

2. ครูสร้างสื่อการสอนโดยการตัดบทอ่านสั้น ๆ จากหนังสือพิมพ์ เมื่อครูทำบทอ่านได้มากแล้วก็นำบทมาใส่กล่องให้ผู้เรียนหยิบอ่านได้อย่างสะดวก บทอ่านสั้น ๆ เหล่านี้จะทำให้ผู้เรียนสนใจอยากอ่าน ทั้งนี้ครูจะต้องจัดกิจกรรมกระตุ้น เช่น จัดการแข่งขันอ่านอย่างย่อ ๆ

3. จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในลักษณะต่างๆ เช่น เข้าค่ายการอ่าน ประกวดกิจกรรมยอดการอ่าน ประกวดเขียนคำขวัญในหัวข้อรณรงค์รักการอ่าน

4. เชิญชวนให้เข้าร่วมโครงการรักการอ่าน เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา

5. ห้องสมุดจัดบริการห้องสมุดเคลื่อนที่โดยให้บรรณารักษ์ห้องสมุดนำหนังสือประเภทต่างๆ บรรจุในกระเป๋าเข้าแวนไว้ ตามจุดต่างๆ

ศิริอร อินทร์ตลาดชุม (2545) กล่าวว่ากิจกรรมส่งเสริมการอ่านคือการกระทำต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการอ่าน เห็นความสำคัญและประโยชน์ ตลอดจนความจำเป็นที่จะต้องอ่าน เกิดความเพลิดเพลินและเกิดความพยายามในการอ่านให้พัฒนาไปถึงระดับการอ่าน การอ่านเป็น และอ่านจนเป็นนิสัย ลักษณะสำคัญของกิจกรรมส่งเสริมการอ่านคือ ใฝ่ใจ จูงใจ กระตุ้นแนะนำให้อยากรู้ อยากเห็น มีความคิดเปิดกว้างจากการอ่าน และที่สำคัญคือสร้างบรรยากาศการอ่านให้เกิดขึ้นทั้งในบ้าน ในโรงเรียนและชุมชน กิจกรรมส่งเสริมการอ่านได้แก่ การเล่านิทาน การเสนอหนังสือ การเล่าเรื่องจากหนังสือ การแนะนำหนังสือ การสนทนาเกี่ยวกับหนังสือ การโต้วาทีเกี่ยวกับหนังสือ การจัดนิทรรศการหนังสือ การทนายปัญหาจากหนังสือ เป็นต้น

Kempster (2006) กล่าวว่ากิจกรรมส่งเสริมการอ่านเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน การออกแบบกิจกรรมต้องออกแบบเพื่อกลุ่มคนต่างวัย แต่มีใจตรงกันที่จะอ่าน และรักการเรียนรู้ เช่น โครงการสำหรับผู้สูงอายุในห้องสมุด โดยให้เด็กสอนผู้สูงอายุใช้อินเทอร์เน็ต ให้ผู้สูงอายุกับเด็กแนะนำหนังสือให้แก่กันและกัน ผู้สูงอายุแนะนำหนังสือที่เคยอ่านสมัยยังเด็ก ขณะที่เด็กแนะนำนิยายวัยรุ่นให้ผู้สูงอายุอ่าน การตั้งกลุ่มนักอ่าน ซึ่งพบว่านักอ่านที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกันจะมีการพบปะกันอย่างสม่ำเสมอ บ่อยครั้งที่พวกเขาอ่านหนังสือเรื่องเดียวกัน การทำเว็บไซต์เพื่อแนะนำการอ่านที่ตรงกับความสนใจของแต่ละกลุ่ม เว็บไซต์เป็นเครื่องมือในการเข้าถึงผู้อ่านที่กว้างขวางและรวดเร็ว มีเว็บไซต์หลายเว็บไซต์ที่จัดทำขึ้นในประเทศอังกฤษเพื่อเป้าหมายในการส่งเสริมให้ผู้อ่านรักการอ่านหนังสือเพิ่มขึ้น

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการส่งเสริมการอ่านเพื่อให้มีนิสัยรักการอ่านนั้น ควรจัดกิจกรรมหลากหลายรูปแบบให้มีความเข้าใจ มีแรงจูงใจ กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจ เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการรักการอ่าน ให้เกิดประโยชน์อันสูงสุดแก่ผู้เรียนส่งผลให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่านตลอดเวลา เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการอ่าน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นให้ความร่วมมือในกิจกรรมการส่งเสริมการอ่านเป็นอย่างดี ปฏิบัติด้วยความเต็มใจ ไม่ใช่การบังคับ

3.1.4 ความหมายของนิสัยรักการอ่าน

นิสัย คือ ความประพฤติที่เคยชิน เช่น ทำงานเป็นนิสัย (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542)

ผุสดี ภูอินทร์ (2529) กล่าวว่า ผู้ที่มีนิสัยรักการอ่าน คือ ผู้ที่ชอบอ่านหนังสือทุกประเภท เมื่อมีเวลาว่างจะหยิบหนังสือขึ้นมาอ่าน มีสมาธิในการอ่าน ชอบซื้อหนังสือ หรือ ขอยืมหนังสือมาอ่าน รู้จักเก็บและถนอมหนังสือเป็นอย่างดี

สุขุม เฉลยทรัพย์ (2531) กล่าวว่า นิสัยรักการอ่าน หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความชอบอ่านโดยได้รับการฝึกฝน แนะนำ ชักชวน ตั้งแต่เยาว์วัยให้รักการอ่าน รู้จักเลือกอ่านโดยเข้าใจให้ซึมซาบ อ่านโดยมีความคิดไตร่ตรอง และรู้จักใช้ประโยชน์จากการอ่านหนังสืออย่างเต็มที่

สมใจ ทองเรือง (2537) กล่าวว่า นิสัยรักการอ่าน หมายถึง พฤติกรรมที่ชอบอ่านหนังสือที่กระทำเป็นประจำแสดงให้เห็นทางพฤติกรรม ได้แก่ การใช้เวลาว่างในการอ่านหนังสือ มีรสนิยมการอ่าน การให้หนังสือเป็นของขวัญ สนทนาเรื่องหนังสือ และจัดสภาพแวดล้อมที่บ้านโดยการจัดหิ้งหนังสือ เป็นต้น

ศรียรัตน์ เจริญจันทร์ (2538) กล่าวว่า นิสัยรักการอ่าน หมายถึง การใฝ่มุ่งมั่นในการอ่านและอ่านจนเคยชิน แม้ว่าจะมีปัญหา หรืออุปสรรคต่อการอ่าน แต่ก็ยังมีความตั้งใจอ่านต่อไปอย่างไม่ย่อท้อ โดยผู้ที่มีนิสัยรักการอ่าน ย่อมอ่านทุกอย่างที่เป็นวัสดุสำหรับการอ่าน อ่านได้ทุกสถานที่ทุกโอกาสและใช้เวลาว่างไปเพื่อการอ่านมากกว่ากิจกรรมประเภทอื่น ๆ

ดวงพร พวงเพชร (2541) กล่าวว่า นิสัยรักการอ่าน หมายถึง การแสดงออกถึงการชอบอ่านหนังสือ หรือสิ่งพิมพ์ต่างๆ โดยเป็นการอ่านที่กระทำอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ถึงแม้จะมีอุปสรรคในการอ่านบ้างก็ไม่ย่อท้อ ยังคงอ่านอยู่ พฤติกรรมที่บ่งบอกให้ทราบว่าบุคคลมีนิสัยรักการยกตัวอย่างเช่น การใช้เวลาว่างโดยการอ่านหนังสือ การยืมหนังสือหรือซื้อหนังสือมาอ่าน หาโอกาสเพื่อการอ่าน การใช้บริการห้องสมุด การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่ได้อ่าน และการกำหนดจุดประสงค์ในการอ่าน

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2542) กล่าวไว้ว่า นิสัยรักการอ่าน คือ การชอบอ่านจนเป็นนิสัย สนใจอ่านตลอดเวลา ชอบอ่านหนังสือและเอกสารทุกชนิด ทุกประเภท อาจจะเรียกคนมีนิสัยรักการอ่านว่าเป็น “หนอนหนังสือ” (Bookworm)

Wyschogrod (2008) กล่าวว่า นิสัยรักการอ่าน ต้องเริ่มต้นจากครอบครัวทุกคนเป็นแบบอย่างสำหรับการรักการอ่านโดยการอ่านหนังสือในทุกๆ โอกาส และสถานที่ ที่มีอิสระในการเลือกหนังสือที่จะอ่าน และต้องเปิดโอกาสให้ผู้อ่านออกความเห็นร่วมกันในการวิจารณ์เรื่องที่อ่านหรือหนังสือที่ต้องการอ่าน

ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปผลการสังเคราะห์พฤติกรรมนิสัยรักการอ่าน ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปผลการสังเคราะห์พฤติกรรมนิสัยรักการอ่าน

นิสัยรักการอ่าน	ผุสดี (2529)	สุขุม (2530)	สมใจ (2537)	ศรีรัตน์ (2538)	ดวงพร (2541)	ฉวีวรรณ (2542)	Wyschogrod (2008)
สนใจและชอบอ่าน	✓	✓		✓	✓	✓	
ใช้เวลาว่างอ่านทุกที่ทุกโอกาส	✓		✓	✓	✓		✓
ยินดี/อ่านสม่ำเสมอ		✓	✓		✓		✓
อ่านทุกประเภท	✓			✓		✓	✓

จากความหมายของนิสัยรักการอ่านที่กล่าวแสดงว่า นิสัยรักการอ่านจะเกิดเป็นประจำตลอดเวลาอย่างสม่ำเสมอ ไม่ว่าจะที่ไหน อย่างไร แสดงออกถึงความสนใจ ความชอบในการอ่านหนังสือทุกประเภท ทุกเล่มที่ผ่านตา มีความตั้งใจ มุ่งมั่นที่จะอ่านทุกที่ทุกโอกาส ด้วยความสมัครใจและยินดีที่จะอ่าน โดยจะมีหนังสืออยู่ติดตัวเสมอเพื่อใช้อ่านเมื่อมีเวลาว่าง รู้จักการใช้ประโยชน์จากการอ่านได้อย่างเต็มที่

3.1.5 การสร้างนิสัยรักการอ่าน

กรมวิชาการ (2529) กล่าวถึงการปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นแรก ได้รับความสนใจให้ผู้เรียนอยากรู้เรื่องราวในหนังสือด้วยการให้ดูภาพ เล่าเรื่องประกอบภาพ เล่านิทาน หาหนังสือที่มีรูปภาพให้ดู และสนทนาเกี่ยวกับภาพนั้นๆ

ขั้นที่สอง เมื่อนักเรียนอ่านหนังสือได้ควรหาหนังสือที่เหมาะสมมาอ่านหรือเล่าเรื่องสนุก ๆ ในหนังสือเพียงครั้งเดียว แล้วให้นักเรียนไปอ่านต่อ

ขั้นที่สาม จัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน เช่น ประกวดเล่าเรื่อง ประกวดเล่านิทาน ต่าง ๆ จากการอ่านหนังสือ ประกวดยอตนักอ่าน ใครอ่านได้มากเป็นยอดนักอ่าน

ขั้นที่สี่ ฝึกให้นักเรียนเป็นนักสะสม เช่น สะสมบัตรอวยกรองที่ไพเราะ คำพังเพย สุภาษิต คำขวัญ หรือสะสมพร้อมกับเขียนคำบรรยาย ปรศนาคำทาย แล้วรวบรวมไว้ในสมุดประจำชั้น

ขั้นที่ห้า ฝึกบันทึกจากการอ่าน คือเขียนรายงานจากสิ่งที่อ่านและได้พบเห็นมาในการบันทึก จะต้องบอกแหล่งที่มาของเรื่อง เช่น ชื่อผู้แต่ง สำนักพิมพ์ ปีที่พิมพ์ ข้อเสนอแนะในการสอน การบันทึกการอ่าน มีดังนี้ อ่านแล้วบันทึกกิจกรรมของเรื่อง กำหนดเวลาให้อ่านและเขียนบันทึก ฝึกบันทึกข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ หรือวิทยุ

ขั้นที่หก เลือกหนังสือให้อ่าน การส่งเสริมให้อ่านหนังสือให้มาก ตลอดจนการแนะนำให้รู้จักเลือกอ่าน เป็นการปลูกฝังให้เด็กมีนิสัยรักการอ่านโดยไม่รู้ตัว และทำให้เด็กรู้จักศึกษาค้นคว้า ตั้งแต่อายุในวัยเด็กจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่เรื่อยไปไม่สิ้นสุด

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (2530) ทรงสนพระทัยฝึกฝนในการอ่านเป็นชีวิตจิตใจ และอ่านหนังสือทุกประเภท ดังพระราชนิพนธ์ เรื่อง “ฉันชอบอ่านหนังสือ” ว่า

หนังสือนี้มีมากมายหลายชนิด

นำดวงจิตเร่ร่อนขึ้นสู่นครไส

ให้ความรู้สำเร็จบันเทิงใจ

ฉันจึงใฝ่ใจสนานอ่านทุกวัน

มีวิชาหลายอย่างหลายจำพวก

ล้วนสะดวกผันได้ให้สุขสันต์

วิชาการสรรมาสารพัน

ชั่วชีวิตฉันอ่านได้ไม่เบื่อเลย

ศรีรัตน์ เจริญจันทร์ (2538) ได้กล่าวถึงการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านไว้ว่า ต้องเริ่มตั้งแต่เด็กอายุน้อย ๆ โดยการเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ และความพร้อมในการอ่าน ด้วยการให้ความรัก ความอบอุ่นอย่างเพียงพอ ส่งเสริมให้ร่างกายและสติปัญญาพัฒนาไปตามลำดับขั้น พร้อมกับการจัดกิจกรรมที่ทำให้เด็กมีความสนใจกระหายใคร่อ่าน และเมื่อเด็กพร้อมที่จะเรียนอ่านจึงสอนอ่านจนสามารถอ่านเองได้ ซึ่งการสอนอ่านนั้นจะเริ่มตั้งแต่เด็กอายุประมาณ 4 ขวบขึ้นไปจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังจากที่เด็กสามารถอ่านหนังสือเองได้ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านจะต้องดูแลเอาใจใส่ส่งเสริมสนับสนุนทุกวิถีทางอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เด็กสนใจการอ่านมากยิ่งขึ้น และเมื่อพบสิ่งกีดขวางความสามารถและความสนใจจะต้องกำจัดให้

หมดไป พร้อมกับให้กำลังใจจนนิสัยรักการอ่านเกิดขึ้น หมายถึงว่าได้รับผลแห่งการปลูกฝังครั้งนี้แล้ว หลังจากได้ผลเป็นที่น่าพอใจแล้ว ควรสนับสนุนนิสัยรักการอ่านให้คงอยู่ในนิสัยของคนตลอดไป

Eikenberry (2002) ได้เสนอแนะ 10 วิธีในการเสริมสร้างนิสัยรักการอ่าน ดังนี้

1. มีหนังสือติดตัวตลอดเวลา ไม่ว่าจะอยู่ที่ใด ในห้องน้ำ ห้องนอน บนเตียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระเป๋าทัดตัวเสมอ อาจจะเป็นหนังสืออ่านเล่น นิตยสารต่าง ๆ
2. ตั้งจุดมุ่งหมายสำหรับการอ่านว่าจะอ่านวันละกี่ครั้ง จะอ่านหนังสือกี่เล่ม ต่อเดือน ต่อสัปดาห์ หรือ 30 นาทีต่อวัน เริ่มตั้งจุดมุ่งหมายไว้วันละเล็กน้อยแล้วอ่านเพิ่มมากขึ้น
3. เขียนรายชื่อหนังสือที่ต้องการอ่าน และวางแผนการอ่านเขียนติดไว้ในสถานที่ที่เห็นได้ง่ายเพื่อเป็นการเตือนความจำ เช่น ตู้เย็น คอมพิวเตอร์ ฯลฯ โดยไม่ต้องคำนึงว่าจะติดไว้ที่ไหน แต่คำนึงว่าต้องทำให้ได้
4. พูดคุยสอบถามเพื่อนร่วมงาน เพื่อนที่สนิทถึงหนังสือที่เขาอ่าน ขอคำแนะนำให้เสนอหนังสือดีที่ควรอ่าน หรือดูรายการแนะนำหนังสือจากหนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสารต่าง ๆ ซึ่งนับว่าเป็นวิธีที่ดีในการสร้างนิสัยรักการอ่าน ทำให้เกิดความกระตือรือร้น
5. ปิดโทรทัศน์ บางคนกล่าวว่าไม่มีเวลาอ่านหนังสือ แต่ใช้เวลาส่วนใหญ่ในการดูโทรทัศน์ ซึ่งไม่เป็นการผิด ถ้าเราตั้งใจไว้ว่าจะอ่านหนังสือต้องปิดโทรทัศน์แล้วเปิดหนังสืออ่านทันที
6. ในเวลาที่ไม่ได้อ่านหนังสือ ให้ใช้การฟังให้เป็นประโยชน์ โดยเฉพาะเวลาขับรถ เราอาจเปิดฟังเรื่องราวในหนังสือต่าง ๆ ซึ่งจะให้ประสบการณ์ ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ จากเรื่องราวในหนังสือนั้น
7. เข้าร่วมกลุ่มการอ่าน ชมรมนักอ่าน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการพบปะกันเดือนละครั้ง แนะนำหนังสือที่ดีให้แก่กันนับว่าเป็นสังคมการอ่านที่ช่วยส่งเสริมการรักการอ่านได้เป็นอย่างดี
8. หมั่นเข้าห้องสมุด ร้านหนังสือ ควรใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์โดยการเข้าห้องสมุดยืมหนังสืออ่าน หรือเลือกหนังสือดีจากร้านหนังสือ

9. จัดทำตารางเวลาสำหรับการอ่านของตนเอง บางคนอ่านตอนเช้า บางคนอ่านก่อนนอน บางคนอ่านหลังอาหาร เราจึงควรทำตารางการอ่านว่าจะอ่านเวลาใด อาจจะอ่านมากกว่า 1 เล่มต่อวัน หรืออ่านผ่าน ๆ หรืออ่าน ๆ หยุด ๆ หรืออ่านเฉพาะหน้าที่สนใจ แต่ขอให้ตัดสินใจอ่าน

10. ควรหยุดทุกสิ่งทุกอย่างและเริ่มอ่านตั้งแต่บัดนี้

ดังนั้น การสร้างนิสัยรักการอ่านย่อมทำให้ได้รับความรู้อย่างกว้างขวาง ได้รับการเปิดโลกทัศน์เพิ่มขึ้น มีความคิดที่ลึกซึ้ง ได้รับความเพลิดเพลินบันเทิงใจจากการอ่าน สามารถผ่อนคลายความตึงเครียด เกิดการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ได้ด้วย ผู้มีนิสัยรักการอ่านจะเป็นบุคคลที่รักในความก้าวหน้า และเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติต่อไป

3.2 ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการอ่าน

จากมติคณะรัฐมนตรีในคราวประชุมเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2552 ได้จัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการอ่านเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยกำหนดแนวทาง เป้าหมาย คณะกรรมการส่งเสริมฯ ยุทธศาสตร์ มาตรการส่งเสริม แผนงาน ไว้ดังนี้ (สำนักงานโครงการส่งเสริมการอ่าน, 2552)

3.2.1 แนวทางส่งเสริมการอ่าน

1. กำหนดให้การอ่านเป็นวาระแห่งชาติ
2. กำหนดให้วันที่ 2 เมษายน ของทุกปีเป็น วันรักการอ่าน
3. กำหนดให้ปี 2552-2561 เป็นทศวรรษแห่งการอ่าน
4. กำหนดให้มีคณะกรรมการส่งเสริมการอ่าน เพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อนการส่งเสริมการ

อ่านให้เป็นรูปธรรม

3.2.2 เป้าหมายการดำเนินการส่งเสริมการอ่าน

1. ประชากรวัยแรงงานที่เป็นผู้รู้หนังสือในระดับใช้งานได้ในชีวิตประจำวันเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 97.21 เป็น 99.2
2. ประชากรไทยอายุ 15 ปีขึ้นไปที่สามารถอ่านออกเขียนได้ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 92.64 เป็น 95.3
3. ค่าเฉลี่ยการอ่านหนังสือเพิ่มขึ้นจากปีละ 5 เล่ม/คน เป็นปีละ 10 เล่ม/คน
4. แหล่งการอ่านได้รับการพัฒนาและเพิ่มจำนวนให้สามารถจัดบริการได้ครอบคลุมทุกตำบล/ชุมชน อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ

5. การสร้างภาคีเครือข่ายการอ่านเพื่อปลูกฝังนิสัยรักการอ่านและการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน

3.2.3 คณะกรรมการส่งเสริมการอ่าน ประกอบด้วย

1. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เป็นประธานคณะกรรมการ
2. กรรมการ ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการส่งเสริมการอ่าน การจัดทำและผลิตหนังสือ นักเขียน ราชบัณฑิตผู้แทนหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง จำนวนทั้งสิ้น 67 ราย
3. ฝ่ายเลขานุการ สำนักงาน กศน. โดย รว.ศธ.ได้ลงนามแต่งตั้ง สำนักงานโครงการส่งเสริมการอ่าน สังกัดสำนักงาน กศน. จัดตั้งขึ้นตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ ลงวันที่ 20 พฤศจิกายน 2552 โดยมีหน้าที่และความรับผิดชอบ ดังนี้

- 3.1 เสนอนโยบายและแนวทางการบริหารจัดการส่งเสริมการอ่านต่อ คณะกรรมการส่งเสริมการอ่านเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 3.2 เสนอแนะแนวทางวิจัย พัฒนาองค์ความรู้ และนวัตกรรมส่งเสริมการอ่าน และการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์
- 3.3 ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนนโยบายและแผนงาน ส่งเสริมการอ่าน
- 3.4 ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการส่งเสริมการอ่าน
- 3.5 ติดตามและประเมินผลการดำเนินการตามแผนงานส่งเสริมการอ่าน
- 3.6 เป็นฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการส่งเสริมการอ่าน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3.2.4 ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการอ่าน

การส่งเสริมการอ่านได้กำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงานไว้ดังนี้

1. พัฒนาให้คนไทยให้มีความสามารถในการอ่าน โดยรณรงค์การอ่านเขียนภาษาไทย ปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทย และสร้างภาคีเครือข่ายเพื่อการพัฒนาความสามารถในการอ่าน
2. พัฒนาคนไทยให้มึนิสัยรักการอ่านโดยสร้างทัศนคติให้เห็นคุณค่าและประโยชน์ของการอ่านหนังสือและสื่อทุกรูปแบบ กำหนดมาตรการจูงใจให้ภาคีเครือข่ายร่วมส่งเสริมการอ่านในสังคมไทย

3. สร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในการส่งเสริมการอ่าน โดยแสวงหาภาคีเครือข่าย รวมถึงพัฒนาและเพิ่มจำนวนแหล่งการเรียนรู้ให้สามารถครอบคลุมทุกชุมชน อย่างทั่วถึง มีคุณภาพเพื่อทำให้การอ่านเป็นที่สนใจมากขึ้น

3.2.5 มาตรการส่งเสริมการอ่าน

1. มาตรการด้านการสร้างนโยบายและการมีส่วนร่วม
2. มาตรการในการสร้างความตระหนักรู้การอ่าน
3. มาตรการในการสร้างความเข้มแข็งเพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนการอ่าน
4. มาตรการในการสร้างบุคลากรเพื่อส่งเสริมการอ่าน
5. มาตรการด้านบริหารจัดการทรัพยากรการอ่าน และ
6. มาตรการด้านการวิจัยและพัฒนา

3.2.6 แผนงานส่งเสริมการอ่านเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

แผนงานที่ 1 อนุรักษ์ส่งเสริมการอ่าน

เพื่อประชาสัมพันธ์รณรงค์ให้ประชาชน เห็นความสำคัญของการอ่าน เกิดนิสัยรักการอ่านมากขึ้น รวมทั้งส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนของประเทศเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการอ่าน

แผนงานที่ 2 เพิ่มสมรรถนะการอ่าน

เพื่อที่จะพัฒนาทักษะการอ่านของเยาวชนไทย ให้อ่านออกเขียนได้เพื่อการเรียนภาษาไทย ให้สัมฤทธิ์ผล รวมถึงการพัฒนาการอ่านของพ่อแม่ ซึ่งจะส่งผลต่อลูก นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นออกมาเป็นสื่อประเภทต่าง ๆ ด้วย

แผนงานที่ 3 สร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมการอ่าน

เพื่อพัฒนาปัจจัยต่าง ๆ ที่สนับสนุนและส่งเสริมการอ่านของประชาชนไทย ได้แก่ แหล่งเรียนรู้การอ่านสื่อประเภทต่าง ๆ ทั้งที่เป็นสิ่งพิมพ์และอิเล็กทรอนิกส์ หลักสูตรการเรียนการสอนด้านการอ่าน รวมไปถึงการพัฒนาครูและบรรณารักษ์ ให้เป็นนักส่งเสริมการอ่าน

แผนงานที่ 4 เครือข่ายความร่วมมือการอ่าน

เพื่อสร้างและพัฒนาศักยภาพ และขยายภาคีเครือข่ายการทำงานด้านการส่งเสริมการอ่าน เพื่อนำไปสู่การสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมการอ่านที่ดีขึ้น

แผนงานที่ 5 แผนงานวิจัยและพัฒนาการอ่าน

เพื่อศึกษา วิจัยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการอ่านของประเทศไทย และนานาชาติ โดยผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยนี้จะนำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาเทคนิควิธีการส่งเสริมการอ่าน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาด้านการอ่านของประชากรไทยต่อไป

3.2.7 ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนโครงการของภาคีการอ่านกรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครและภาคีส่งเสริมการอ่านได้รับการคัดเลือกเป็นเมืองหนังสือโลกในปี พ.ศ. 2556 (World Book Capital 2013) ตามมติที่ประชุมคณะกรรมการตัดสินขององค์การยูเนสโก เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2554 โดยได้เสนอยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนโครงการของภาคีการอ่านกรุงเทพมหานคร ตามยุทธศาสตร์ 5 ข้อ ดังต่อไปนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การสื่อสารสาธารณะเพื่อเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางสังคม

มุ่งหวังให้ประชาชนทุกกลุ่มตระหนักถึงความสำคัญของการอ่าน เปลี่ยนทัศนคติและค่านิยมมารักการอ่านผ่านการสื่อสารสาธารณะหลากหลายรูปแบบ โดยใช้สื่อทุกแขนง และทุกรูปแบบทั้งออฟไลน์ ออนไลน์ ทั้ง traditional และ new media ให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างจริงจัง โดยเฉพาะกลุ่มครอบครัวที่จะเป็นผู้วางรากฐานการอ่านตั้งแต่วัยเยาว์

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การกำหนดนโยบายอย่างชัดเจนต่อเนื่อง

กรุงเทพมหานครรับเป็นหน่วยงานแกนกลาง กำหนดนโยบายสนับสนุนการอ่าน ทั้งด้านงบประมาณ และประสานงานส่งเสริมการอ่านกับภาคีต่างๆ อย่างจริงจัง รวมทั้งผู้บริหารกรุงเทพมหานครเป็นต้นแบบในการรณรงค์

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายส่งเสริมการอ่าน

ทุกภาคส่วนส่งเสริมสนับสนุนให้กำลังใจซึ่งกันและกัน พัฒนาวิชาชีพของบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกส่วน ตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ และทุกภาคส่วนนำทรัพยากรที่มีทั้งร่างกาย แรงใจ ปัญญา วัตถุ ฯลฯ มารวมกันเพื่อการทำงานอย่างเข้มข้นร่วมกันทำให้เกิดผลสูงสุด โดยกรุงเทพมหานครจัดตั้งศูนย์ประสานงานภาคีการอ่านที่จะเป็นศูนย์กลางประสานความร่วมมือและสนับสนุนภาคีเครือข่ายอย่างเต็มกำลัง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในการส่งเสริมการอ่านและพัฒนาด้านหนังสือ

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาและขยายพื้นที่ส่งเสริมการอ่าน

พัฒนาพื้นที่การอ่านเดิม ทั้งห้องสมุดประเภทต่าง ๆ ร้านหนังสือที่ได้ดำเนินการมาก่อนใน ทุกพื้นที่ให้มีคุณภาพและพร้อมบริการอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อม ๆ กับการเปิดพื้นที่การอ่าน ใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตเมืองใหญ่ เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้าถึงการอ่านได้ง่ายที่สุด

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การสร้างกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่หลากหลาย

การสร้างกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่หลากหลายและต่อเนื่อง “ทุกคนอ่าน ทุกที่ ทุกเวลา” ทั้งในครอบครัว โรงเรียน สถานศึกษา ศาสนสถาน พื้นที่สาธารณะ สถานประกอบการ ใน หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งส่งเสริมการอ่านด้วยเทคนิค และกลวิธีที่เข้าถึงคนทุกกลุ่มทุกวัยอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกัน

ยุทธศาสตร์ทั้ง 5 ข้อนี เป็นแนวทางการขับเคลื่อนงานส่งเสริมการอ่านและหนังสือของ กรุงเทพมหานครร่วมกับภาคีส่งเสริมการอ่าน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 เป็นต้นไป

สรุปได้ว่า ทั้งยุทธศาสตร์การส่งเสริมการอ่านของ สำนักงานโครงการส่งเสริมการอ่าน สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และยุทธศาสตร์การ ขับเคลื่อนโครงการของภาคีการอ่านกรุงเทพมหานคร จะมุ่งเน้นให้คนไทยทุกคนตระหนักถึง คุณค่า และเห็นความสำคัญของการอ่าน ส่งเสริมการอ่านให้อยู่ในวิถีชีวิตประจำวันของคนไทย โดยการสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในการส่งเสริมการอ่านให้เข้าถึงทุกกลุ่มได้ง่ายที่สุด โดย แสวงหาภาคีเครือข่ายและพัฒนาเพิ่มจำนวนแหล่งเรียนรู้ให้มากขึ้น จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่ หลากหลายและต่อเนื่อง เพื่อให้ยุทธศาสตร์พัฒนาให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

3.3 ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ปัจจุบันโลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว คำว่า “โลกไร้พรมแดน” เป็นความจริงในยุค สมัยนี้ที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างได้จากสื่อเทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ การค้นคว้าหรือ ศึกษาหาความรู้ ไม่จำเป็นต้องอยู่แต่ในโรงเรียน หรือห้องเรียนเพียงอย่างเดียว ผู้เรียนที่รู้ทุก อย่างในบทเรียนไม่ใช่คนเก่งสำหรับโลกทุกวันนี้ ผู้เรียนที่มีทักษะการเรียนรู้สำหรับใช้ในศตวรรษ ที่ 21 ถือว่าเป็นผู้มีโอกาสอันดีในชีวิต ดังคำกล่าวของแต่ละท่าน ดังนี้

นายแพทย์ สุริยเดว ทรีปาตี ผู้อำนวยการสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและ ครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล (2555) กล่าวว่า “สิ่งจำเป็นสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องมี 4 ต้อง ได้แก่ ต้องมีทักษะชีวิต ต้องมีทักษะในการเรียนรู้ให้เท่าทัน ต้องบริโภคสื่อ

ให้เป็น และต้องมีจิตสำนึกต่อโลก ทั้งหมดนี้จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดสัดส่วนทั้ง 4 ส่วนให้ดีขึ้นขณะที่สังคมกำลังเจอเจอปัญหานี้หนักมาก เพราะที่ผ่านมาเขาเน้นเรื่องการแข่งขันสูงมาก จนสุดท้ายทำให้ประชาชนในชาติของเขาเกิดปัญหา ตอนนี้ถึงกับต้องหันมาปรับกระบวนการทัศนคติใหม่” กระบวนทัศน์ที่เขาปรับก็คือ “ใช้วิธีสอนให้น้อยลง แต่เรียนรู้ให้มากขึ้น” การเรียนรู้ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงการเรียนหนังสือหรือเรียนวิชาการ แต่หมายถึงการเรียนรู้ชีวิต ซึ่งมีความสำคัญยิ่ง

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ วิจารณ์ พานิช กล่าวในงานสัมมนาเรื่อง “บูรพาภิวัตน์: ทั่วโลกจะกลับขว้อานาจ” ที่โรงแรมอินเตอร์คอนติเนนตัล เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2555 ได้มีการพูดถึงทิศทางการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 ไว้ดังนี้

1. เนื้อหาวิชา (Subject Matter) วิธีการสอนเนื้อหาจะต้องมีความแตกต่างจากในอดีต ซึ่งเน้นให้ครูเป็นผู้สอนเท่านั้น หากทว่าในศตวรรษที่ 21 จะต้องเน้นไปที่ผู้เรียน โดยเฉพาะการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ยิ่งถ้าเป็นผลงานที่ใช้ได้จริง ก็ยิ่งเป็นประโยชน์ต่อสังคมอีกด้วย

2. ทักษะชีวิต (Life and Professional Skill) ในศตวรรษที่ 20 โลกเดินหน้าเข้าสู่ยุคโรงงานอุตสาหกรรม ดังนั้น ทักษะความเป็นผู้เชี่ยวชาญจึงสำคัญมากกว่าทักษะชีวิต (Life Skill) หากทว่า ในศตวรรษที่ 21 โลกได้เดินทางเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่เน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มและความแปลกใหม่ให้กับผลิตภัณฑ์ ดังนั้น การพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อให้อาสาสมัครทำงานร่วมกับผู้อื่น (Collaboration Skill) จึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อการผสมผสานอัตลักษณ์และความคิดสร้างสรรค์ของเราและผู้อื่นเข้าด้วยกัน ไม่ใช่การร่วมมือแบบสายพานการผลิตที่ไร้รสชาติอีกต่อไป

3. ทักษะและความรักในการเรียนรู้ การศึกษาในอดีตเน้นที่การท่องจำเป็นหลัก ยังไม่นับว่าเศรษฐกิจในยุคอุตสาหกรรมต้องการเพียงทำตามคำสั่งเท่านั้น จึงไม่จำเป็นต้องเน้นไปที่การแสวงหาความรู้ซึ่งนอกเหนือไปจากที่บอกไว้ แต่ในศตวรรษที่ 21 การผลิตผลงานทั้งในแวดวงธุรกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม ล้วนแต่ต้องการความคิดริเริ่ม (Initiatives) ดังนั้น การท่องจำและทำตามกันไปจึงไม่สอดคล้องอีกต่อไป ความรักที่จะเรียนรู้และพัฒนาทักษะที่จะหาความรู้ ไม่ว่าจะเป็นการสอบถามผู้รู้ การค้นหาจาก Google หรือการระดมสมองจากกลุ่มคนที่หลากหลาย จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อจะได้เชื่อมโยงและต่อยอดความรู้ที่มาจากหลากหลายสาขาให้กลายเป็นผลงานใหม่ที่มีคุณค่าสูงยิ่งเป็นที่ต้องการของทุกคน

4. ทักษะด้านสารสนเทศ (ICT Skill) โลกนี้กำลังเข้าสู่ยุคสมัยของ ICT อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ไม่เฉพาะแต่ Google หากยังมี Facebook และ Twitter ที่ได้สร้างความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของผู้คน ไปจนกระทั่งถึงการเมืองการปกครอง เด็กรุ่นใหม่ล้วนแต่มีทักษะด้าน ICT ติดตัว

กันมาทุกคน หากทว่า การนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาหาความรู้กลับเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ยังต้องมีการฝึกฝนพัฒนาอีกมาก เพราะเครื่องมือยิ่งทันสมัยมีประสิทธิภาพ หากไม่รู้จักใช้อย่างถูกวิธีก็ย่อมเป็นอันตรายได้มหาศาลไม่สิ้นสุด

ทักษะทั้ง 4 ด้านที่กล่าวไปนี้ เป็นสิ่งที่ช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับคนไทยทุกคน ดังนั้น ผู้ปกครองต้องมีความตื่นตัวและหาวิธีให้ลูกได้รับทักษะทั้ง 4 อย่างดีที่สุด และยังคงเข้าใจถึงปรัชญาในเชิงลึกด้วย ตัวอย่างเช่น ทักษะชีวิต (Life Skill) ก็ไม่ใช่หมายความเพียงศิลปะการเข้าสังคมหรูหรา หรือการเจรจาต่อรองผลประโยชน์ไม่ให้ใครเอาเปรียบ หากยังต้องเป็นศิลปะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งบางครั้งต้องเล่นบทเป็นผู้นำ หากบางจังหวะก็ต้องรู้จักเป็นผู้ตามที่ดี หรือทักษะด้าน ICT ก็ไม่ใช่เพียงใช้ Facebook และอพโพลตรูปเป็นเท่านั้น หากยังต้องรู้จักบริหารเวลาในการใช้ให้ดี ไม่หมกมุ่นจนเสียการเรียน หรือใส่ใจกับคำพูดไร้สาระของเพื่อนมากเกินไป ยิ่งกว่านั้นยังต้องรู้จักที่จะเป็น “เพื่อน” กับบุคคลที่น่าสนใจ ที่มีสาระความรู้ให้เก็บเกี่ยว ซึ่งในชีวิตจริงเราอาจไม่เคยรู้จัก หรือมีต้นทุนในการทำความรู้จักสูงเกินไป ทักษะด้าน ICT จึงต้องเชื่อมโยงกับทักษะชีวิต ทักษะวิชา และทักษะการค้นหาข้อมูล เพราะหากเราไม่มีทักษะชีวิตที่ดีพอจะควบคุมสมาธิและจิตใจของเราได้ การมีเครื่องมือ ICT ที่ดีก็ย่อมเป็นโทษมากกว่าคุณ

เครือข่ายองค์การความร่วมมือเพื่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Partnership for 21st Century Skills) หรือเรียกย่อๆ ว่า เครือข่าย P21 (2002) ในประเทศสหรัฐอเมริกาก่อตั้งโดยทุกภาคส่วนจากวงการศึกษา องค์กรวิชาชีพระดับประเทศ และสำนักงานด้านการศึกษาของรัฐ ได้จัดทำกรอบความคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยผสมผสานองค์ความรู้ทักษะเฉพาะด้าน ความชำนาญการและความรู้ทำทันทันด้านต่างๆ เข้าด้วยกัน เพื่อให้ประสบความสำเร็จทั้งในด้านการงานและการดำเนินชีวิต ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบความคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

แหล่งที่มา : Partnership for 21st Century Skills (2002)

1. สาระวิชาหลักและทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 (Core Subjects and 21st Century Themes) การรอบรู้สาระวิชาหลัก เช่น ภาษาอังกฤษ การอ่าน คณิตศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ฯลฯ ไม่เพียงพอสำหรับการเรียนรู้เพื่อมีชีวิตในโลกยุคศตวรรษที่ 21 ผู้เรียนต้องรู้ในเรื่องความรู้เรื่องโลก (Global Awareness) ความรู้ด้านการเงิน เศรษฐกิจ ธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ (Financial, Economic, Business and Entrepreneurial Literacy) ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Literacy)

2. ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and Innovation Skills) ทักษะด้านนี้เป็นตัวกำหนดในการเข้าทำงาน ซึ่งได้แก่ ด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) การสื่อสารและความร่วมมือ (Communication and Collaboration)

3. ทักษะสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี (Information Media and Technology Skills) ทักษะด้านนี้อยู่รอบตัวเราตลอดในชีวิตประจำวัน ถ้าผู้เรียนสามารถนำมาใช้เชื่อมโยงกับทักษะต่างๆ เราก็จะเป็นผู้นำในศตวรรษที่ 21

4. ทักษะชีวิตและอาชีพ (Life and Career Skills) สภาพการทำงานในทุกวันนี้จำเป็นต้องมีทักษะการคิดและองค์ความรู้เพิ่มขึ้น ดังนั้นการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพต้องมีให้เพียงพอ ในด้านความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว (Flexibility and Adaptability) การริเริ่มและ

การกำกับดูแลตนเองได้ (Initiative and Self-Direction) ทักษะด้านสังคมและทักษะข้ามวัฒนธรรม (Social and Cross – Cultural Skills) การมีผลงานและความรับผิดชอบตรวจสอบได้ (Productivity and Accountability) ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ (Leadership and Responsibility)

โดยที่กรอบความคิดทั้ง 4 ด้าน จะต้องมีการสนับสนุน ส่งเสริมจาก 4 ระบบ ดังนี้ 1. มาตรฐานและการวัดผล (Standards and Assessments) 2. หลักสูตรและวิธีการสอน (Curriculum and Instruction) 3. การพัฒนาวิชาชีพ (Professional Development) และ 4. บรรยากาศการเรียนรู้ (Learning Environments)

สรุปได้ว่าทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ผู้เรียนจะต้องมีทักษะในการดำเนินชีวิตเป็นสิ่งสำคัญ ถือเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต เรียนรู้ในทักษะพื้นฐานความรู้ต่างๆ เพื่อนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เรียนรู้ทักษะความคิดสร้างสรรค์ ความคิดอย่างมีวิจารณญาณ รู้จักแก้ปัญหา ต้องเป็นคนทันสมัย ติดตามสื่อสารสนเทศต่างๆ การรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสังคม สถานการณ์ในชีวิตประจำวัน ต้องมีความเป็นผู้นำและมีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย

ตอนที่ 4 การศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล

4.1 ความหมายของการศึกษาทางไกล

วิจิตร ศรีสอาน (2529) กล่าวว่าการศึกษาทางไกล เป็นการศึกษาโดยมุ่งขยายโอกาสแก่ผู้เรียนอย่างกว้างขวาง ลดภาวะความจำกัดทั้งด้านกระบวนการ โครงสร้างและสิ่งแวดล้อมด้านการเรียนรู้ เน้นการใช้สื่อประสม มุ่งให้ผู้เรียนศึกษาด้วยตนเองและขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่คนทั่วไปมากขึ้น

กิดานันท์ มลิทอง (2543) ได้นิยามคำว่าระบบการศึกษาทางไกลว่าเป็นระบบการศึกษาที่ผู้เรียน ผู้สอนอยู่ห่างกัน แต่สามารถทำให้เกิดการเรียนรู้โดยอาศัยสื่อการสอน

ประยูร ศรีประสาธน์และคณะ (2544) กล่าวว่าการศึกษาทางไกล (Distance Education) มีชื่อเรียกหลายอย่างแตกต่างกันไปตามวิวัฒนาการและแนวคิดที่นำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาของแต่ละประเภทหรือนักวิชาการแต่ละคน คำที่ใช้เรียก เช่น การเรียนทางไกล (Distance Learning) การศึกษาด้วยตนเอง (Self Study) การศึกษาอิสระ (Independent Study) การศึกษาทางไปรษณีย์ (Correspondence Study) การเรียนแบบเปิด (Open Learning) การเรียนที่บ้าน (Home Study) การเรียนด้วยสื่อการสอนที่จัดทำมาก่อน (Guided Didactic Conversation) และการศึกษาไร้พรมแดน (Borderless Education) คำเรียกเหล่านี้สะท้อนให้เห็น

ลักษณะหรือรูปแบบที่บ่งบอกถึงความหมายของการศึกษาทางไกลที่จัดขึ้น กล่าวคือ การศึกษาทางไกลหรือการเรียนทางไกล ให้ความหมายที่แสดงให้เห็นว่าเป็นการศึกษาที่ผู้สอนและผู้เรียนอยู่ห่างกันจะเป็นด้วยสถานที่หรือเวลาที่สุดแล้วแต่ ส่วนคำว่า “การศึกษาอิสระ” ให้ความหมายให้เห็นว่า เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีอิสระในการกำหนดสถานที่ เวลาและวิธีเรียนของตนเองตามความเหมาะสม หรือตามความต้องการของแต่ละคน คำว่า “การศึกษาทางไปรษณีย์” แสดงให้เห็นถึงวิธีการจัดการศึกษาที่เน้นการจัดส่งแบบเรียนและสื่อต่างๆ รวมทั้งการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนกระทำผ่านทางไปรษณีย์ ซึ่งต้องใช้เวลาในการเดินทาง จุดหมายแตกต่างกันไปตามความห่างไกลของสถานที่อยู่ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน คำว่า “การเรียนแบบเปิด” ให้ความหมายที่แสดงให้เห็นว่า เป็นการศึกษาที่เปิดโอกาสให้ทุกคนได้เรียนอย่างทั่วถึงโดยไม่มีข้อกีดกัน เรื่อง อายุ เพศ อาชีพ สถานที่อยู่และข้อบกพร่องทางร่างกายและสติปัญญา ส่วนคำว่า “การศึกษาไร้พรมแดน” แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของสื่อและเทคโนโลยีการศึกษาที่ไม่มีสิ่งใดมา กีดกัน หรือเป็นพรมแดนของการศึกษาเล่าเรียนได้ ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนจากสถาบันหนึ่งสถาบันใดก็ได้ทั่วโลก โดยไม่ต้องเดินทางไปเข้าเรียนยังสถานที่ตั้งของโรงเรียนนั้นโดยตรง

สุมาลี สังข์ศรี (2545) ให้ความหมายของการศึกษาทางไกลว่าหมายถึง วิธีการจัดการศึกษาที่ผู้เรียนและผู้สอนไม่ได้พบกันโดยตรงเป็นส่วนใหญ่ แต่ผู้สอนจะถ่ายทอดเนื้อหาวิชาความรู้ มวลประสบการณ์ต่างๆ ไปทางสื่อ อาจจะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เทปเสียง วิดิทัศน์ คอมพิวเตอร์หรืออื่นๆ ผู้เรียนจะรับความรู้จากสื่อเหล่านี้ในลักษณะของการเรียนด้วยตนเอง โดยผู้เรียนไม่ต้องเดินทางเข้ามายังสถาบันการศึกษา แต่จะเรียนอยู่ที่บ้านหรือสถานที่ทำงาน ผู้เรียนสามารถกำหนดเวลาเรียน สถานที่เรียนและจะต้องบริหารการเรียนด้วยตนเอง ภายในเวลาที่สถาบันการศึกษากำหนด การพบปะระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน อาจะกำหนดให้มีขึ้นบ้างเป็นบางครั้ง จะเป็นการพบปะเพื่อทบทวน เพื่อซักถามประเด็นปัญหาในสิ่งที่เรียนด้วยตนเองไม่เข้าใจ หรือเป็นการสรุปหรือฝึกทักษะที่สำคัญจากเนื้อหาวิชานั้นๆ

Page and Thomas (1977) กล่าวว่า การศึกษาทางไกลเป็นการจัดการศึกษาที่ผู้เรียนและผู้สอนไม่ได้เผชิญหน้า แต่ใช้การติดต่อระหว่างกัน เช่น เอกสารการสอน วิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์

Rowntree (1981) กล่าวถึงการศึกษาทางไกลว่า เป็นการศึกษาที่ผู้เรียนและผู้สอนมีการพบปะกันน้อยครั้ง และการติดต่อกันจะกระทำด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์

Holmberg (1989) ได้ให้ความหมายการศึกษาทางไกลว่า เป็นการศึกษาที่ผู้เรียนและผู้สอนมิได้มาเรียน หรือ สอนกันซึ่ง ๆ หน้า แต่เป็นการจัดโดยใช้ระบบการสื่อสารแบบสองทาง ถึงแม้ว่า ผู้เรียนและผู้สอนจะไม่อยู่ในห้องเดียวกันก็ตาม

จากการศึกษาความหมายของการจัดการศึกษาทางไกล ซึ่งนักวิชาการด้านการศึกษาทางไกล ได้ศึกษาและรวบรวมไว้ สรุปได้ว่า “การศึกษาทางไกลเป็นวิธีการจัดการศึกษารูปแบบหนึ่งที่ใช้สื่อที่ผ่านกระบวนการผลิตอย่างมีคุณภาพ ถ่ายทอด เนื้อหาวิชา องค์ความรู้หรือมวลประสบการณ์ต่างๆ โดยที่ผู้เรียนและผู้สอนไม่ต้องมาพบกัน หรือถ้าจำเป็นอาจมีการพบปะกันเป็นโอกาสหรือครั้งคราว โดยมีจุดมุ่งหมายของการพบปะ เพื่อการทบทวน หรือซักถามประเด็นปัญหา หรือข้อสงสัยในสิ่งที่เรียนด้วยตนเองที่ไม่เข้าใจ รวมถึงอาจเป็นการสรุป หรือฝึกทักษะที่สำคัญจากเนื้อหาวิชานั้น การเรียนรู้ของผู้เรียนจะเน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นสำคัญ ผู้เรียนสามารถเรียนอยู่กับบ้านหรือที่ทำงาน โดยผู้เรียนจะต้องบริหารการเรียนด้วยตนเอง ภายในเวลาที่สถาบันกำหนด”

4.2 แนวคิดการศึกษาทางไกล

สุมาลี สังข์ศรี (2545) กล่าวว่าพื้นฐานและจุดมุ่งหมายของการศึกษาทางไกล คือ การเปิดโอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้สำหรับประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มคนที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ซึ่งภายใต้พื้นฐานและจุดมุ่งหมายนี้ ประกอบไปด้วยแนวคิดในประเด็นต่างๆ พอสรุปได้ดังนี้

1. ลดข้อจำกัดของการศึกษาในระบบโรงเรียน เนื่องจากความไม่ทั่วถึง การจำกัดจำนวนผู้เรียนและรูปแบบวิธีการที่ไม่ยืดหยุ่น ทำให้กลุ่มเป้าหมายจำนวนหนึ่งต้องพลาด ขาดโอกาสหรือไม่สะดวกที่จะเข้ารับบริการ โดยการศึกษาทางไกลนั้นจะสามารถลดข้อจำกัดเหล่านี้ เนื่องจากสามารถเรียนได้ทุกที่ ทุกเวลาและไม่จำกัดจำนวนผู้เรียน เพราะเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองจากสื่อ

2. ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต เนื่องจากเป็นการศึกษาที่เปิดกว้างสำหรับบุคคลทุกเพศ ทุกวัยที่ต้องการศึกษาและเรียนรู้ โดยการจัดทำหลักสูตรนั้น จะมุ่งตอบสนองความต้องการและมุ่งเน้นให้บูรณาการกับวิถีชีวิต รวมทั้งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิต ดังนั้นจึงสามารถส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตแก่บุคคลทุกเพศทุกวัยได้เป็นอย่างดี

3. ประหยัดและเอื้อต่อสภาพเศรษฐกิจ เนื่องจากเป็นการศึกษาที่ผู้เรียนไม่ต้องเข้าชั้นเรียน จึงประหยัดทั้งในแง่ของผู้เรียนที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการเดินทางและค่าใช้จ่ายอื่นๆ มาเข้าชั้นเรียน ขณะที่ผู้จัดก็ไม่ต้องลงทุนในด้านของอาคารสถานที่ ครุภัณฑ์และบุคลากร

ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะใช้จ่ายกับการผลิตสื่อเป็นหลัก บางครั้งอาจต้องลงทุนในด้านเทคโนโลยีในระยะแรก แต่ก็สามารถใช้ประโยชน์กับกลุ่มเป้าหมายจำนวนมากและใช้ได้ในระยะยาวซึ่งถือว่าคุ้มค่า

4. ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง เนื่องจากการศึกษาทางไกลเป็นการเรียนรู้จากสื่อโดยไม่ต้องเข้าชั้นเรียน ดังนั้น ผู้เรียนจึงมีอิสระที่จะวางแผนและจัดการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยสามารถเลือกเรียนตามความพร้อม หรือเลือกเรียนเมื่อสะดวกเลือกเรียนได้ตามความสนใจและศักยภาพ เป็นการเรียนรู้ที่สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่และทุกเวลา ขึ้นกับการวางแผนและการจัดการของผู้เรียน

5. เป็นการนำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้ประโยชน์ทางการศึกษา เนื่องจากสื่อและเทคโนโลยีแต่ละชนิด จะมีคุณสมบัติและประสิทธิภาพในการถ่ายทอดเนื้อหาและประสบการณ์ต่างๆ ในรูปแบบที่หลากหลายแตกต่างกัน จึงสามารถก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ การจัดการศึกษาทางไกลนั้น จะเป็นการใช้สื่อเพื่อถ่ายทอดเนื้อหาและมวลประสบการณ์ต่างๆ แก่ผู้เรียน โดยคำนึงถึงความเหมาะสม ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของสื่อที่มีต่อกลุ่มเป้าหมาย

สรุปได้ว่าแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาทางไกล คือ “การจัดการศึกษาตลอดชีวิต” ซึ่งมีความเชื่อว่า การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการดำรงชีวิตเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย ประเด็นสำคัญ คือ การศึกษาที่ยึดตามแนวคิดและหลักการนี้ต้องตอบสนองต่อความต้องการของสังคมและสมาชิกของสังคมทุกเพศ ทุกวัย โดยจะต้องมีรูปแบบและวิธีจัดการศึกษาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของทุกคน นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาที่มีบทบาทที่เหมาะสมสามารถตอบสนองต่อการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

4.3 หลักการจัดการศึกษาทางไกล

การจัดการศึกษาทางไกลเป็นวิธีการจัดการศึกษาวิธีหนึ่ง ที่มีหลักการพื้นฐาน คือแม้ว่าผู้เรียนและผู้สอนอยู่ห่างกันก็สามารถจัดการศึกษาให้กันได้ เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองจากสื่อซึ่งจากการศึกษารายละเอียดของการศึกษาทางไกลทั้งในและต่างประเทศ สามารถสรุปหลักการสำคัญๆ ของการศึกษาทางไกล ได้ ดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2542)

1. เป็นการเรียนการสอนที่ผู้เรียนและผู้สอนไม่จำเป็นต้องอยู่ในสถานที่และเวลาเดียวกัน เนื่องจากการศึกษาทางไกลเน้นการเรียนการสอนโดยใช้สื่อต่างๆ เป็นหลัก ดังนั้น ผู้สอนหรือผู้ให้ความรู้จะถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ต่างๆ ออกมาในรูปของสื่อแล้วส่งไปยังผู้เรียน โดยผู้เรียนไม่ต้องมาพบผู้สอนโดยตรง ผู้เรียนจะเรียนด้วยตนเองจากสื่อต่างๆ สถาบันผู้จัดการศึกษาทางไกลอาจจะมีการกำหนดให้ผู้เรียนได้พบกับผู้สอนบ้างเป็นครั้งคราว แต่ส่วนใหญ่จะใช้เวลาศึกษาจากสื่อด้วยตนเองเป็นหลัก

2. เป็นการเรียนการสอนที่เน้นการศึกษาด้วยตนเอง การที่กล่าวว่าเป็นการเรียนการสอนที่เน้นการศึกษาด้วยตนเอง เพราะโดยวิธีการของการศึกษาทางไกลนั้น ผู้เรียนจะเป็นผู้กำหนดเวลาศึกษาหาความรู้จากสื่อต่างๆ ด้วยตนเอง กำหนดสถานที่เรียนเอง กำหนดเวลาหยุดพักเอง ผู้เรียนจะศึกษาและทำกิจกรรมเสริมต่างๆ ตามเวลาที่ผู้เรียนสะดวก หรือมีความพร้อม อาจจะศึกษาที่บ้านหรือที่ทำงานหรือที่อื่น ๆ ตามความสะดวก โดยผู้เรียนไม่ต้องเรียนตามตารางสอน ไม่ต้องเรียนตามช่วงเวลา และสถานที่ที่สถาบันหรือครูเป็นผู้กำหนด การเรียนการสอนไม่ได้เกิดขึ้นในห้องเรียนโดยมีครูเป็นศูนย์กลาง

3. เป็นการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อประเภทต่างๆ เป็นเครื่องมือ การเรียนการสอนจะกระทำด้วยการใช้สื่อประเภทต่างๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ เทปเสียง คอมพิวเตอร์ เป็นต้น เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้ อาจมีการใช้สื่อบุคคลบ้างเป็นครั้งคราวดังกล่าวมาแล้ว การใช้สื่อต่างๆ นั้น มีทั้งการใช้สื่อประเภทใดประเภทหนึ่งเพียงสื่อเดียว หรืออาจใช้สื่อหลายๆ ประเภทผสมผสานกันตามความถนัดของผู้เรียน นอกจากนั้นในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้เรียนกับสถาบันการศึกษาก็จะใช้การติดต่อผ่านสื่อต่างๆ ด้วยเช่นกัน เช่น จดหมาย โทรศัพท์ โทรสาร เป็นต้น

4. เป็นการจัดการเรียนการสอนที่มีการจัดเตรียมสื่ออย่างเป็นระบบ ด้วยวิธีการของการศึกษาทางไกล คณะผู้รับผิดชอบหรือสถาบันผู้จัดการศึกษาทางไกลจะต้องมีการเตรียมความพร้อมในระบบการจัดการศึกษาทุกระบบและขั้นตอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อการเรียนการสอน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของระบบการเรียนการสอนนั้นจะต้องพร้อม ต้องผลิตสื่อแต่ละชนิดให้แล้วเสร็จก่อน จึงจะเริ่มรับนักศึกษาได้ ซึ่งต่างจากการเรียนการสอนแบบชั้นเรียน ที่มีครูเป็นหลัก ถ้าครูพร้อมก็สามารถดำเนินการเรียนการสอนได้เลย สื่อเป็นเพียงส่วนประกอบเท่านั้นอาจจะจัดเตรียมภายหลังได้

5. เป็นการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ผู้สอนหรือผู้เชี่ยวชาญเป็นทีม ในการผลิตเนื้อหา ของวิชาหนึ่งๆ เพื่อถ่ายทอดสู่สื่อประเภทต่างๆ นั้น ส่วนใหญ่จะใช้ผู้สอนหรือผู้เชี่ยวชาญ เนื้อหาวิชานั้นๆ หลายคนร่วมเขียนร่วมผลิต ซึ่งนับได้ว่าเป็นการประกันคุณภาพ ประกันมาตรฐานเนื้อหาของวิชานั้นได้ นอกจากนั้นในขั้นตอนอื่นๆ ตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตร การจัดส่งสื่อไปยังผู้เรียน และการประเมินผลการเรียนก็มีการดำเนินการโดยผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญเป็นทีมเช่นเดียวกัน ซึ่งเป็นการประกันคุณภาพของระบบการเรียนการสอนด้วยวิธีนี้

6. เป็นการจัดการเรียนการสอนที่จัดแก่ผู้เรียนเป็นจำนวนมาก การจัดการศึกษาด้วยวิธีการศึกษาทางไกลนั้น สามารถจัดให้แก่ผู้เรียนได้คราวละมากๆ โดยไม่จำกัดจำนวน สามารถจัด

ให้แก่ผู้เรียนได้ทั่วประเทศ ซึ่งจะต่างจากการเรียนการสอนแบบชั้นเรียน ชั้นเรียนหนึ่งๆ จะมีผู้เรียนได้จำนวนหนึ่งเท่านั้น

7. เป็นการจัดการเรียนการสอนที่มีการจัดเครือข่ายเพื่อให้บริการสนับสนุนการศึกษาในการจัดการศึกษาด้วยวิธีการศึกษาทางไกลนั้น หน่วยงานหรือสถาบันผู้จัดส่วนใหญ่จะจัดให้มีเครือข่ายในระดับท้องถิ่น เพื่อให้บริการสนับสนุนการศึกษาของผู้เรียน เช่น อาจเป็นสถานที่ที่ผู้เรียนมาพบกับผู้สอนเป็นครั้งคราว เป็นสถานที่ที่ผู้เรียนมาขอใช้บริการสื่อประเภทต่างๆ หรือผู้เรียนมาขอคำแนะนำปรึกษา มาขอรับข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับการเรียน เป็นต้น

สุพล ฉุนแสนดี (ออนไลน์, 2555) กล่าวถึงหลักการของการศึกษาทางไกลในเรื่องต่างๆ ดังนี้

1. การศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งถือเสมือนว่าการศึกษาเป็นปัจจัยที่ห้าของการดำรงชีพจึงสมควรใช้การศึกษาเป็นปัจจัยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยไม่จำเป็นต้องแยกชีวิตออกจากการเรียนออกจากชีวิตการทำงาน การศึกษาจึงน่าจะเป็นกระบวนการที่สอดแทรกอยู่ได้ในวิถีการดำเนินชีวิต ปกติผู้ที่สนใจสามารถเรียนเมื่อไรก็ได้โดยคำนึงถึงความพร้อม ความถนัด ความต้องการและความสนใจ โดยไม่จำเป็นต้องเรียนเพื่อเป็นอาชีพการงาน

2. การให้โอกาสเท่าเทียมกันทางการศึกษา เป็นทางเลือกและทางออกไปสู่อุดมคติในการแก้ปัญหาเรื่องความเสมอภาคทางการศึกษาเป็นการกระจายและขยายโอกาสให้ผู้ที่ต้องละทิ้งการศึกษาก่อนจบหลักสูตรหรือผู้ที่ไม่มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนและผู้ที่ต้องการศึกษาเพิ่มเติมได้มีโอกาสได้ศึกษาต่อเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการศึกษาดำเนินชีวิต

3. ส่งเสริมการศึกษามวลชน เป็นการให้การศึกษาแก่มวลชนในระดับต่างๆ โดยการใช้สื่อมวลชนหรือสื่ออื่นๆ ร่วมกันในรูปแบบของสื่อหลายแบบรวมทั้งการใช้สื่ออุปกรณ์โทรคมนาคมประเภทต่างๆ ด้วย

สรุปได้ว่าหลักการจัดการศึกษาทางไกล จะเน้นการศึกษาด้วยตนเอง ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา ตามความต้องการ โดยใช้สื่อต่างๆ เป็นเครื่องมือ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ เทปเสียง คอมพิวเตอร์ เป็นต้น เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้ อาจมีการใช้สื่อบุคคลบ้างเป็นครั้งคราวโดยการพบปะกันตามกำหนด การใช้สื่อมีทั้งการใช้สื่อประเภทใดประเภทหนึ่งเพียงสื่อเดียวหรืออาจใช้สื่อหลายๆ ประเภทผสมผสานกันตามความถนัดของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

4.4 รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกล

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2527) และสุมาลี สังข์ศรี (2534) ได้พิจารณารูปแบบในการจัดการศึกษาทางไกลได้ 3 แนวทาง ดังนี้

1. รูปแบบที่ยึดผู้เรียนเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา สามารถจำแนกได้ 3 รูปแบบ คือ

1.1 การศึกษาทางไกลที่จัดบริการแบบเดี่ยว (Single Model) เป็นการจัดการศึกษาทางไกลที่ไม่มีชั้นเรียน กลุ่มผู้เรียนคือผู้ที่ศึกษาด้วยตนเองจากสื่อที่บ้านหรือสถานที่อื่น ๆ ที่สะดวกโดยไม่ต้องมาเข้าชั้นเรียน

1.2 การศึกษาทางไกลที่จัดบริการแบบสองลักษณะ (Dual Model) เป็นการจัดการศึกษาทางไกลที่มีนักศึกษา 2 ประเภท คือ นักศึกษาที่เรียนแบบชั้นเรียนและนักศึกษาที่เรียนด้วยตนเองด้วยวิธีทางไกล (ไม่ต้องเข้าชั้นเรียน)

1.3 การศึกษาทางไกลที่จัดบริการสามลักษณะ (Triple Model) มีนักศึกษา 3 ประเภท คือ แบบชั้นเรียน แบบเรียนด้วยตนเองที่บ้านและผู้ที่มาเข้าชั้นเรียนบ้างเรียนเองบ้างตามความสนใจ

2. รูปแบบที่ยึดระบบการบริหารจัดการเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา สามารถจำแนกได้ 7 รูปแบบ

2.1 การศึกษาภายนอก (External Studies) เป็นระบบที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาของสถาบันการศึกษาอื่นทำการศึกษาและสอบข้อสอบของสถาบันที่เป็นเจ้าของหลักสูตรได้ เมื่อสอบได้ครบตามหลักสูตรจะได้ประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตรของสถาบันเจ้าของหลักสูตร

2.2 การศึกษาแบบขยายสาขา (Extension Studies) เป็นการขยายโอกาสให้นักศึกษาที่อยู่ห่างไกลสถาบันแม่ได้ศึกษาจากสื่อต่างๆ มีการจัดตั้งสาขาขึ้นตามส่วนต่างๆ ของประเทศ ให้นักศึกษาติดต่อได้

2.3 การศึกษาแบบในและนอกวิทยาเขต (On-Off Campus) เป็นระบบที่มีทั้งนักศึกษาแบบชั้นเรียน (On-Campus) และนักศึกษาที่เรียนด้วยตนเอง (Off-Campus)

2.4 การศึกษาทางไปรษณีย์ (Correspondence Studies) ผู้เรียนจะเรียนที่บ้านโดยสถาบันส่งเอกสารไปให้ทางไปรษณีย์ และอาจมีสื่อเสริมอื่นๆ ด้วย ต่อมาได้ใช้คำว่าการศึกษาทางไกลแทน

2.5 การศึกษาแบบตลาดวิชา (Open Admission Program) มีนักศึกษา 3 กลุ่ม คือ ผู้ที่มาเข้าชั้นเรียนได้ ผู้ที่ศึกษาด้วยตนเอง และผู้ที่มาเข้าชั้นเรียนบ้างไม่เข้าชั้นเรียนบ้าง

2.6 การศึกษาแบบมหาวิทยาลัยเปิด (Open University System) ผู้เรียนจะเรียนด้วยตนเองจากชุดการสอน โดยไม่ต้องเข้าชั้นเรียนแต่อาจมีการพบผู้สอนในลักษณะของการสอนเสริม การอบรมบ้าง

2.7 การเรียนระบบเปิด (Open Learning System) เป็นลักษณะของการจัดตั้งสถาบันขึ้นในรูปของสถาบันการเรียนรู้ระบบเปิด โดยสถาบันจะเป็นตัวแทนจัดหาโปรแกรมการเรียนจากสถาบันต่างๆ มาให้ โดยสถาบันอาจไม่ต้องมีหลักสูตรของตนเอง ผู้สนใจสมัครเข้าเรียนได้โดยเรียนจากสื่อตามที่กำหนด เมื่อเรียนจบได้รับประกาศนียบัตรหรือปริญญาจากสถาบันต่างๆ ที่เป็นเจ้าของหลักสูตร

3. รูปแบบที่ยืดสื่อเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา สามารถจำแนกเป็น 2 รูปแบบหลัก คือ

3.1 ใช้สื่อเดียว ซึ่งอาจเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง หรือวิทยุโทรทัศน์ โดยจะต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อหาและกลุ่มเป้าหมาย

3.2 ใช้สื่อประสม ซึ่งเป็นผลมาจากการศึกษาค้นคว้าและวิจัยที่พบว่า “สื่อแต่ละประเภทมีทั้งจุดแข็งและจุดด้อย” การใช้สื่อประเภทใดประเภทหนึ่งย่อมไม่สามารถก่อให้เกิดผลการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ ซึ่งการใช้สื่อประสมนี้ยังสามารถจำแนกเป็นอีก 3 รูปแบบย่อย คือ

3.2.1 รูปแบบที่ใช้สื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อหลัก เป็นการสอนโดยวิธีทางไกลที่ใช้สื่อสิ่งพิมพ์ในรูปเอกสารการสอนประเภทแบบเรียนแบบโปรแกรม ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาและแบบฝึกปฏิบัติเป็นสื่อในการถ่ายทอดความรู้ไปสู่กลุ่มเป้าหมายหรือนักศึกษาและใช้สื่ออื่นๆ เช่น สื่อโสตทัศนฯ ได้แก่ เทปเสียง วิทยุทัศน์ ภาพยนตร์ แผ่นใส สไลด์ สื่อวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และการสอนเสริมเป็นสื่อเสริม ให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาที่ศึกษาจากสื่อสิ่งพิมพ์ได้ดียิ่งขึ้น สถาบันการศึกษาทางไกลที่ใช้ระบบนี้ เช่น มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มหาวิทยาลัยเปิดของอังกฤษ เป็นต้น

3.2.2 รูปแบบที่ใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อหลัก หมายถึง การสอนโดยวิธีทางไกลที่ใช้สื่อวิทยุกระจายเสียง หรือวิทยุโทรทัศน์ หรือทั้งวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เป็นหลักในการถ่ายทอดเนื้อหาสาระและประสบการณ์สู่กลุ่มเป้าหมาย และใช้สื่อเสริมประเภทต่างๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศนฯ (เทปเสียง วิทยุทัศน์ ภาพยนตร์ แผ่นใส สไลด์) การสอนเสริม และเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น โดยสื่อเสริมนี้จะมีเนื้อหาสอดคล้องกับสื่อหลัก และจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาในสื่อหลักได้ดียิ่งขึ้น เช่น หลังจากผู้เรียนได้เรียนจากรายการวิทยุกระจายเสียงหรือรายการวิทยุโทรทัศน์ไปแล้ว จะมีเอกสารสรุปเนื้อหาพร้อมทั้งแบบฝึกหัด ซึ่งเป็นสื่อเสริมส่งไปให้ผู้เรียนอ่านเพิ่มเติม และฝึกทำแบบฝึกหัดเพื่อความเข้าใจยิ่งขึ้น

นอกจากนั้น เมื่อผู้เรียนมาที่ศูนย์เครือข่ายในท้องถิ่น (มักนิยมเรียกว่าศูนย์บริการการศึกษา) ผู้เรียนอาจขอใช้บริการเทปเสียง ภาพยนตร์ วัสดุทัศน และชุดสอนเสริมต่างๆ ที่สถาบันอาจทำได้ เพื่อเสริมสื่อหลักได้อีกด้วย สถาบันที่จัดการศึกษาทางไกลที่ใช้รูปแบบของสื่อชนิดนี้ได้แก่ มหาวิทยาลัยโทรทัศนในสาธารณรัฐประชาชนจีน มหาวิทยาลัยทางอากาศ ของญี่ปุ่นและโรงเรียนทางอากาศของออสเตรเลีย

3.2.3 รูปแบบที่ใช้สื่อคอมพิวเตอร์เป็นหลัก หมายถึง การสอนโดยวิธีทางไกลที่ใช้สื่อคอมพิวเตอร์เป็นสื่อหลักโดยการจัดทำบทเรียนแล้วถ่ายทอดแก่ผู้เรียนทางคอมพิวเตอร์ และอาจจะมีสื่อสิ่งพิมพ์และ/หรือสื่ออื่นๆ เป็นสื่อเสริม โดยจัดทำเนื้อหาสอดคล้องกับสื่อหลัก เพื่อช่วยเสริมให้ผู้เรียนมีความเข้าใจยิ่งขึ้น สถาบันการศึกษาที่สอนโดยวิธีทางไกลและใช้สื่อคอมพิวเตอร์เป็นสื่อหลักนั้น ส่วนใหญ่เป็นมหาวิทยาลัยเปิดในประเทศสหรัฐอเมริกาและบางประเทศในยุโรป การใช้คอมพิวเตอร์ในการเรียนการสอนทางไกล จัดได้ในลักษณะต่างๆ ต่อไปนี้

- การใช้คอมพิวเตอร์กับซีดีรอม ซีดีรอมได้ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อนำมาใช้แทนแผ่นจานบันทึก (diskette) เพราะซีดีรอม 1 แผ่น สามารถเก็บข้อมูลจากแผ่น diskette ได้ถึงประมาณ 450 แผ่น ซีดีรอมสามารถบรรจุเนื้อหา ภาพ เสียงและภาพเคลื่อนไหวได้ การเรียนการสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์นั้นจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนและทบทวนบทเรียนได้ในเวลาที่มีความพร้อม

- การใช้คอมพิวเตอร์กับอินเทอร์เน็ต อินเทอร์เน็ตเป็นการเชื่อมต่อเครือข่ายคอมพิวเตอร์ทั่วโลกเข้าด้วยกัน ระบบเครือข่ายของความรู้และข้อมูลจะช่วยให้ผู้ใช้สามารถค้นคว้าหาข้อมูลต่างๆ และติดต่อสื่อสารได้อย่างกว้างขวางทั่วโลก ซึ่งเหมาะกับการศึกษาหาความรู้ การใช้ระบบอินเทอร์เน็ตสามารถใช้ได้ในหลากหลายรูปแบบ คือ ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic mail หรือ e-mail) แหล่งข้อมูล (Information sources) การแลกเปลี่ยนข่าวสาร การประชุมผ่านระบบอินเทอร์เน็ต

สรุปได้ว่ารูปแบบการจัดการศึกษาทางไกล มีรูปแบบที่ยืดหยุ่นเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา 3 แนวทางคือ 1. ยืดผู้เรียน 2. ยืดระบบการบริการจัดการ และ 3. ยืดสื่อ โดยจะจัดให้เหมาะกับ ผู้เรียนที่ไม่มีเวลา ไม่มีโอกาสในการเข้าชั้นเรียน ให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจากสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และอาจมีการพบผู้สอนในลักษณะการสอนเสริม การอบรม บ้าง

4.5 ลักษณะผู้เรียนในระบบการศึกษาทางไกล

การเรียนการสอนทางไกลเป็นวิธีเรียนที่มุ่งพัฒนาความรู้ของผู้เรียนแต่ละคนด้วยวิธีเรียนอย่างอิสระด้วยตนเอง การเรียนด้วยวิธีนี้ผู้เรียนต้องมีแรงจูงใจสูง โดยเฉพาะสำหรับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นผู้เรียนส่วนใหญ่ในระบบทางไกล จากการศึกษาของ Kaye และ Rumble (1981) ได้วิเคราะห์ลักษณะผู้เรียนตามมหาวิทยาลัยที่สอนในระบบการศึกษาทางไกล 10 แห่ง พบลักษณะสำคัญของนักศึกษา ดังนี้

1. เป็นผู้มีอายุระหว่าง 20-40 ปี
2. ส่วนใหญ่ศึกษาเล่าเรียนในลักษณะที่เรียนบางช่วงเวลา
3. เป็นนักศึกษาผู้ชายมากกว่าผู้หญิง
4. ใช้เวลาส่วนใหญ่ศึกษาเล่าเรียนที่บ้าน
5. เป็นผู้ที่มีแรงจูงใจในการเรียนสูง
6. นักศึกษาส่วนใหญ่มาจากกลุ่มที่มีความด้อยกว่าสังคม
7. เป็นกลุ่มที่เรียนแบบสมัครเล่น หรือเรียนบางวิชาหรือบางเวลา เช่น ผู้เรียนในวิชาที่จัดเพื่อการพัฒนาบุคลากรประจำการ บุคคลที่เข้าเรียนเหล่านี้ มักจะเป็นผู้ที่มาจากตัวเมืองมากกว่าชนบท

วิจิตร ศรีสอาน (2534) ได้กล่าวถึงทักษะที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาที่เรียนด้วยระบบทางไกล สรุปได้ดังนี้

1. ต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนไว้แน่นอน
2. ต้องพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองที่จะเรียนด้วยตนเองได้สำเร็จ
3. ต้องวางแผน จัดเวลาเรียน และยุทธวิธีการเรียน
4. ต้องพัฒนาทักษะการเรียนด้วยการอ่าน และการวิเคราะห์ด้วยตนเองจากเอกสารการสอนและสื่อสิ่งพิมพ์อื่น ๆ รวมทั้งการรับฟังและรับชมรายการกระจายเสียง และการออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ การใช้สื่อโสตทัศน์ เทปเสียงและวีดิทัศน์ การร่วมอภิปรายและแสดงความคิดเห็นเป็นกลุ่มการเข้าฝึกปฏิบัติงานตามลำพัง หรือเข้าร่วมเป็นกลุ่ม
5. มีทักษะในการติดต่อกับอาจารย์ผู้สอนเสริมด้วยการเขียนจดหมาย การติดต่อทางโทรศัพท์หรือการร่วมประชุมแบบเผชิญหน้ากัน อาจารย์สอนเสริมอาจมีบทบาทหลายด้าน เช่น การแนะนำการเรียน การแก้ปัญหาคำถามให้ข้อมูลย้อนกลับ (การตรวจงานของผู้เรียน) การทำหน้าที่เป็นวิทยากร และการประเมินผลการเรียนของผู้เรียน เป็นต้น

สุภาณี เส็งศรี (2543) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะที่จำเป็นของผู้เรียนทางไกลที่จะส่งผลต่อความสำเร็จในการเรียน ซึ่งประกอบด้วยลักษณะเฉพาะตน คุณลักษณะในการเรียนรู้ สมรรถภาพในการเรียน และเจตคติในการเรียนทางไกล โดยมีรายละเอียดดังนี้ คือ

1. ลักษณะเฉพาะตน

- 1.1 มีความตั้งใจสูงที่จะเรียนทางไกล และมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนทางไกล
- 1.2 มีความรับผิดชอบในตนเอง มีวินัยสามารถควบคุมและสามารถจัดสรรเวลาให้ตนเองได้
- 1.3 มีวุฒิภาวะและสมาธิ ใฝ่เรียนรู้ รักการอ่าน
- 1.4 มีความสามารถปรับตัวได้ดี และตื่นตัวตลอดเวลา มีความกระฉับกระเฉงกระตือรือร้น
- 1.5 มีความขยัน อดทนและตรงต่อเวลา
- 1.6 มีความมั่นคงทางอารมณ์ และมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
- 1.7 มีความซื่อสัตย์ คิดสร้างสรรค์ ผู้เรียนในยุคสารสนเทศ เป็นผู้เรียนที่มีเสรีภาพในการเลือกรับข่าวสาร และกำหนดวิถีชีวิตของตนเอง การเรียนการสอนทางไกล เป็นทางเลือกหนึ่งที่จะพัฒนาตนเองตามความต้องการ แต่ผู้เรียนทางไกลที่ประสบผลสำเร็จสูงจำเป็นต้องมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนทางไกล มีความตั้งใจและรับผิดชอบต่อตนเองสูง มีวินัยในตนเองและควบคุมตนเองได้ดี และเมื่อตัดสินใจว่าจะเรียนทางไกลต้องมีความเชื่อมั่นว่าจะสำเร็จการศึกษา

2. คุณลักษณะในการเรียนรู้

- 2.1 ตั้งใจเรียนสูง มีการวางแผนและจัดระบบการเรียน/ทำงานอย่างเป็นระบบ
- 2.2 ศึกษาเนื้อหาล่วงหน้าก่อน และแสวงหาความรู้เพิ่มเติมตลอดเวลา
- 2.3 มีวิธีการเรียนที่หลากหลาย ยืดหยุ่นเน้นกระบวนการกลุ่ม
- 2.4 สรุป ทบทวนเนื้อหา และจดบันทึก ชักถาม อภิปราย ปฏิบัติ ประชุมกลุ่ม
- 2.5 ซื่อสัตย์ในการทำงานทางไกลที่ได้รับมอบหมาย และไม่ลอกเลียนแบบ/ละเมิดลิขสิทธิ์ผู้อื่น
- 2.6 มีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนทางไกลและเพื่อนทางไกลสม่ำเสมอและทุกครั้งที่มีโอกาส

2.7 สามารถนำความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวัน/ท้องถิ่นของตน ผู้เรียนทางไกล ต้องเป็นผู้มีความตั้งใจสูงมีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง สามารถศึกษาเนื้อหาล่วงหน้า แสวงหาความรู้เพิ่มเติมตลอดเวลา มีวิธีการเรียนที่หลากหลาย ลดการพึ่งพาผู้สอน แต่พยายามมีปฏิสัมพันธ์ทางไกลกับผู้สอนและเพื่อนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเน้นให้เกิดกระบวนการกลุ่ม จุดสำคัญของผู้เรียนทางไกลคือการบริหารเวลาของตนเอง จัดแบ่งเวลาจากภาระด้านต่าง ๆ ให้การเรียน ทั้งการสรุป ทบทวนเนื้อหา จัดบันทึก และแสวงหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

3. สมรรถภาพผู้เรียน

3.1 ความรู้ ประกอบด้วย พื้นฐานด้านวิชาการตามเกณฑ์ พื้นฐานด้านเทคโนโลยี การสื่อสาร 2 ทาง พื้นฐานด้านคอมพิวเตอร์และเครือข่ายคอมพิวเตอร์ บทบาทหน้าที่ของผู้เรียนทางไกล ภาษาไทยดี และภาษาอังกฤษดี การใช้ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ รู้และเข้าใจการเรียนทางไกลผ่านสื่อและเทคโนโลยี

3.2 ทักษะ ประกอบด้วย ทักษะด้านภาษา ได้แก่ การฟัง พูด อ่าน เขียนและทักษะการคิด วิเคราะห์และสรุปเนื้อหา ทักษะคอมพิวเตอร์และการใช้เครือข่ายคอมพิวเตอร์ ทักษะการใช้อุปกรณ์/เทคโนโลยีพื้นฐานและการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร การอยู่ร่วมกันในสังคม การทำงานเป็นทีมแบบทางไกล

3.3 เชาวน์ปัญญา ประกอบด้วย การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ไหวพริบดี โดยเฉพาะการใช้คำ (Keyword) ในเครื่องมือช่วยค้น (Search Engine) ปรับตนให้สอดคล้องกับสภาพการเรียนการสอนทางไกล การตั้งคำถามและตอบคำถามผ่านเทคโนโลยีในการเรียนทางไกล ผู้เรียนจะต้องปรับพฤติกรรมการเรียนของตนเอง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นสิ่งสำคัญ คือ ต้องมีความรู้และทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีเครือข่ายและการสื่อสารแบบ 2 ทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคิดคำ เพื่อช่วยให้เข้าถึงและสืบค้นข้อมูลด้วยเครื่องมือช่วยค้นหา

4. เจตคติของผู้เรียน

4.1 ค่านิยม ประกอบด้วย เชื่อมั่นศรัทธาในระบบการเรียนการสอนทางไกลว่า คุณภาพเท่าเทียมกับปกติ เชื่อว่าเรียนได้ทุกที่ ทุกเวลาและด้วยตนเอง เชื่อว่าการเรียนสามารถศึกษาผู้รู้/เชี่ยวชาญเรียนได้หลายทาง และรูปแบบ เชื่อความเสมอภาคทางการเรียน มีเจตคติที่อยากเรียนและการเรียนรู้ด้วยตนเองภูมิใจที่สามารถเรียนด้วยตนเองผ่านสื่อทางไกลประหยัดเวลา สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ เมื่อจบได้รับการยอมรับจากสังคมและประกอบอาชีพได้ ผู้เรียนทางไกลจำเป็นต้องมีความภูมิใจและความเชื่อมั่นในตนเองที่จะเรียนด้วยตนเองได้ มีความ

ศรัทธาต่อระบบการเรียนการสอนทางไกลว่ามีคุณภาพเท่าเทียมกับระบบปกติที่สำคัญคือมีเจตคติที่ดีว่าเมื่อจบการศึกษาแล้วจะได้รับการยอมรับจากสังคมและประกอบอาชีพได้

4.2 แรงจูงใจ ประกอบด้วย การพัฒนาตนเองหากไม่พัฒนาจะล้าหลัง ไม่มีความสุข การศึกษาเป็นเครื่องพัฒนามนุษย์ ใกล้เคียงสถาบัน สนใจและใส่ใจ การเปลี่ยนแปลง ศักดิ์ศรีเท่ากับผู้เรียนในระบบ เรียนผ่านเทคโนโลยี/ทันสมัยและน่าสนใจผู้เรียนทางไกลควรมีแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง มีความพอใจที่จะเรียนกับสถาบันอุดมศึกษาที่มีชื่อเสียงและใกล้บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้เรียนด้วยตนเองผ่านเทคโนโลยีที่ทันสมัยและน่าสนใจ อย่างไรก็ตามแรงจูงใจนี้จะเกิดขึ้นได้ด้วยการประชาสัมพันธ์และบริหารจัดการให้เกิดความเท่าเทียม และให้ผู้เรียนรู้สึกว่ามีศักดิ์ศรีเท่ากับผู้เรียนในระบบ

จากการศึกษาผู้เรียนในระบบการศึกษาทางไกล จะพบว่าส่วนใหญ่เป็นผู้ใหญ่ในวัยทำงาน เป็นผู้ขาดโอกาสหรือมีข้อจำกัดในการรับการศึกษาจากระบบโรงเรียน และมีคุณสมบัติที่พร้อมจะเรียนรู้ด้วยตนเอง คือมีทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้และการใช้เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง มีวินัย ความอดทน มุ่งมั่น สามารถวางแผนและจัดเวลาในการเรียนรู้สำหรับตนเองมีค่านิยมศรัทธาและแรงจูงใจในการที่จะเรียนรู้ด้วยระบบการศึกษาทางไกล

4.6 การศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล

การศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยที่จัดขึ้นอยู่ในประเภทการจัดการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาและส่งเสริมให้ประชาชนที่พลาดโอกาสทางการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อนำความรู้อุปไปปรับปรุงคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น หรือเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อในระดับสูงต่อไป โดยกำหนดหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ไว้ดังนี้ หลักสูตรการศึกษาเบ็ดเสร็จพื้นฐาน หลักสูตรการศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประถมศึกษา หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน, 2551ข)

สถาบันการศึกษาทางไกลเป็นสถานศึกษาแห่งหนึ่งในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีหน้าที่หลักส่วนหนึ่งในการจัด ส่งเสริมและพัฒนาการศึกษาทางไกลตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้ดำเนินการทั้งในด้านการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ สื่อ การวัดผลประเมินผล ระบบการบริหาร ระบบการบริการ ระบบ

การประกันคุณภาพและระบบการเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ สำหรับการจัดการศึกษาด้วยวิธีเรียนทางไกลให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ ซึ่งมุ่งศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น จึงได้ดำเนินการพัฒนา “หลักสูตรสถานศึกษาของสถาบันการศึกษาทางไกลตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551” ขึ้นให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน (สถาบันการศึกษาทางไกล, 2553)

สถาบันการศึกษาทางไกล (2553) มีหลักการสำคัญสำหรับหลักสูตรสถานศึกษาของสถาบันการศึกษาทางไกลตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ไว้ดังนี้

1. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นด้านสาระ เวลาเรียนและการจัดการเรียนรู้โดยวิธีเรียนทางไกล ซึ่งเน้นการใช้สื่อและเทคโนโลยีที่หลากหลาย สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งพัฒนาการทางด้านเทคโนโลยี และสามารถให้บริการได้อย่างทั่วถึงโดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องเวลาและสถานที่

2. ส่งเสริมให้มีการเทียบโอนผลการเรียนจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

3. ส่งเสริมให้นักศึกษาได้พัฒนาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยตระหนักว่า นักศึกษามีความสำคัญ สามารถพัฒนาตนเองได้ตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

4. ส่งเสริมให้สถานศึกษาของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการจัด พัฒนาและส่งเสริมการศึกษาทางไกลของสถาบันการศึกษาให้กว้างขวางทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ

สถาบันการศึกษาทางไกลแบ่งการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้ 1. ระดับประถมศึกษา 2. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีจุดหมายให้นักศึกษาที่ผ่านการศึกษาในแต่ละระดับมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังต่อไปนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงามและสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข
2. มีความรู้พื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิตและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
3. มีความรู้เกี่ยวกับการประกอบสัมมาอาชีพที่สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของตนเองและสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคม

4. มีทักษะการดำเนินชีวิตที่ดีและสามารถจัดการกับชีวิตเพื่อให้ดำรงอยู่ในชุมชนและสังคมได้อย่างมีความสุขตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

5. มีความเข้าใจประวัติศาสตร์ชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย โดยเฉพาะภาษา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญา ความเป็นพลเมืองดี ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนา ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

6. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

7. เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีทักษะในการแสวงหาความรู้ สามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ และบูรณาการความรู้มาใช้ในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติได้อย่างเหมาะสม

โดยมีหลักสูตรสถานศึกษา ที่ประกอบด้วย

1. สารการเรียนรู้ 5 สาร ดังนี้

1.1 สารทักษะการเรียนรู้ เป็นสาระเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง การใช้แหล่งเรียนรู้ การจัดการความรู้ การคิดเป็นและการวิจัยอย่างง่าย

1.2 สารความรู้พื้นฐาน เป็นสาระเกี่ยวกับภาษาและการสื่อสาร คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มวิชาหลัก 4 วิชา ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์

1.3 สารการประกอบอาชีพ เป็นสาระเกี่ยวกับการมองเห็นช่องทางและการตัดสินใจประกอบอาชีพ ทักษะในอาชีพ การจัดการอาชีพอย่างมีคุณธรรมและการพัฒนาอาชีพให้มีความมั่นคง

1.4 สารทักษะการดำเนินชีวิต เป็นสาระเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สุขภาพอนามัย และความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต ศิลปะและสุนทรียภาพ

1.5 สารการพัฒนาสังคม เป็นสาระเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเมือง การปกครอง ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี หน้าที่พลเมือง และการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม

ในแต่ละสารการเรียนรู้จะประกอบด้วยรายวิชาต่าง ๆ ซึ่งมีทั้งรายวิชาบังคับ ตามที่กำหนดในหลักสูตรฯ และรายวิชาเลือก ซึ่งมี 2 ประเภท คือ รายวิชาบังคับเลือกและรายวิชาเลือกเสรี โดยนักศึกษาต้องลงทะเบียนเรียนรายวิชาบังคับและรายวิชาบังคับเลือกตามแผนการลงทะเบียนเรียน และลงทะเบียนเรียนรายวิชาเลือกเสรีได้ตามความต้องการและความสนใจ

2. กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต (กพช.) นักศึกษาทั้ง 3 ระดับ จะต้องทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรไม่น้อยกว่า 100 ชั่วโมง

3. จำนวนหน่วยกิต ในแต่ละระดับกำหนดจำนวนหน่วยกิตเพื่อให้จบหลักสูตรไว้ดังนี้

3.1 ระดับประถมศึกษา ไม่น้อยกว่า 48 หน่วยกิต แบ่งเป็นวิชาบังคับ 36 หน่วยกิต และวิชาเลือกไม่น้อยกว่า 12 หน่วยกิต

3.2 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ไม่น้อยกว่า 56 หน่วยกิต แบ่งเป็นวิชาบังคับ 40 หน่วยกิต และวิชาเลือกไม่น้อยกว่า 16 หน่วยกิต

3.3 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ไม่น้อยกว่า 76 หน่วยกิต แบ่งเป็นวิชาบังคับ 44 หน่วยกิต และวิชาเลือกไม่น้อยกว่า 32 หน่วยกิต

หมายเหตุ 1 หน่วยกิต ใช้เวลาเรียน 40 ชั่วโมง

โดยนักศึกษาแต่ละระดับใช้เวลาเรียน 4 ภาคเรียน ยกเว้นกรณีที่มีการเทียบโอนผลการเรียน อาจใช้นเวลาน้อยกว่า 4 ภาคเรียนได้ แต่นักศึกษาต้องลงทะเบียนเรียน อย่างน้อย 1 ปี

วิธีการจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรสถานศึกษาของสถาบันการศึกษาทางไกลตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีดังนี้

1. การเรียนรู้ด้วยตนเองจากชุดการเรียนทางไกล สถาบันการศึกษาทางไกลได้จัดทำชุดการเรียนทางไกลในแต่ละรายวิชาสำหรับให้นักศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง ประกอบด้วยสื่อที่หลากหลาย ได้แก่ ชุดการเรียนทางไกล สมุดบันทึกกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อเสียง (CD) สื่อวีดิทัศน์ (VCD) และการเรียนผ่านระบบอินเทอร์เน็ตหรือการเรียนออนไลน์ (e-book, e-learning ฯลฯ) หากมีปัญหาในการเรียนนักศึกษาสามารถสอบถามและปรึกษาผู้อื่น หรือขอคำแนะนำจากครูที่ปรึกษาประจำรายวิชาที่สถาบันการศึกษาจัดให้ในแต่ละภาคเรียนได้ตามความจำเป็นและเหมาะสม

2. การเข้าร่วมกิจกรรมประกอบการเรียนรู้ การศึกษาในบางรายวิชาอาจจะกำหนดให้นักศึกษาต้องเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การสัมมนา การศึกษาดูงาน การสาธิตทดลอง การฝึกปฏิบัติ เป็นต้น นักศึกษาต้องเข้าร่วมตามที่สถาบันฯ กำหนด

3. การเข้าร่วมกิจกรรมสนับสนุนการเรียนรู้ ได้แก่ การปฐมนิเทศ การสอนเสริม การจัดกิจกรรมของชมรมนักศึกษาประเภทต่างๆ เป็นต้น นักศึกษาสามารถเข้าร่วมตามความพร้อมของแต่ละบุคคล

4. การทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต (กพช.) นักศึกษาทุกคนจะต้องทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต (กพช.) ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรไม่น้อยกว่า 100 ชั่วโมง ซึ่งสถาบันฯ กำหนดให้ทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต 2 ส่วน คือ

4.1 การทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต (กพช.) ระหว่างเรียน นับตั้งแต่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นนักศึกษา สามารถทำกิจกรรม กพช. ได้ตั้งแต่ภาคเรียนแรกจนถึงภาคเรียนสุดท้ายของการเรียนตามหลักสูตรในแต่ละระดับการศึกษา รวมกันแล้วไม่น้อยกว่า 80 ชั่วโมง

4.2 การทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต (กพช.) ระหว่างการสัมมนาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตก่อนจบหลักสูตร นักศึกษาต้องเข้าสัมมนาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตก่อนจบหลักสูตรเพื่อประเมินกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต (กพช.) ไม่น้อยกว่า 20 ชั่วโมง ตามวัน เวลา และสถานที่ที่สถาบันฯ กำหนด

5. การเข้าสัมมนาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตก่อนจบหลักสูตร สถาบันฯ กำหนดให้ผู้ที่เรียนอยู่ในภาคเรียนสุดท้ายก่อนจบหลักสูตรทุกระดับเข้าร่วมสัมมนาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตก่อนจบหลักสูตร ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนด เพื่อประเมินคุณธรรมเพื่อการพัฒนาตน คุณธรรมเพื่อพัฒนาการทำงาน คุณธรรมเพื่อพัฒนาการอยู่ร่วมกันในสังคมและกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต (กพช.) ไม่น้อยกว่า 20 ชั่วโมงตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร รวมทั้งเพื่อให้ นักศึกษามีโอกาสรู้จักเพื่อนร่วมสถาบันเดียวกันและคณะครู

ทั้งนี้ สถาบันการศึกษาทางไกลอาจกำหนดวิธีการทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต (กพช.) และการสัมมนาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตก่อนจบหลักสูตร ให้สอดคล้องกับสภาพของกลุ่มเป้าหมายในลักษณะอื่นได้ตามความเหมาะสม

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล เป็นการจัดการศึกษาโดยสถาบันการศึกษาทางไกล ที่มุ่งจัดการศึกษาในระบบเปิด เพื่อสร้างโอกาสและทางเลือกในการศึกษาสำหรับผู้อยู่นอกระบบโรงเรียนให้สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตอย่างทั่วถึงโดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องเวลาและสถานที่ สามารถศึกษาต่อได้ในระดับที่สูงขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีและเป็นที่ยอมรับของสังคม

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

งานวิจัยในประเทศ

กอบกิจ ตัณฑ์เจริญรัตน์ (2536) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตร ฝึกอบรม บุคลากรทางสุขภาพ เพื่อเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยดำเนินการ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับสร้างหลักสูตร โดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุและบุคลากรทางสุขภาพ ขั้นตอนที่ 2 นำข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาพัฒนาหลักสูตรจำลองประกอบด้วย การสร้างโครงร่างหลักสูตร การประเมินโครงร่างหลักสูตร และการพัฒนาโครงร่างหลักสูตร ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรเป็นการประเมินหาประสิทธิภาพของหลักสูตร โดยการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคลากรทางสุขภาพจำนวน 40 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 20 คน ใช้เวลาอบรม 3 วัน รูปแบบการทดลอง เป็นแบบ Pretest-posttest control group design พบว่า หลังจากฝึกอบรมกลุ่มทดลองมีความรู้ ความเข้าใจและการปฏิบัติตนได้ถูกต้องดีขึ้นกว่าก่อนการฝึกอบรมและดีกว่ากลุ่มควบคุมซึ่งไม่ได้รับการฝึกอบรม เนื้อหาวิชา กิจกรรมการสอน สื่อ วิธีการวัดและประเมินผลมีความเหมาะสม ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลและการปรับปรุงหลักสูตร พบว่า องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรคือ สภาพปัญหาและความจำเป็น จุดมุ่งหมายของหลักสูตร จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม เนื้อหาวิชา กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม สื่อประกอบการอบรม การวัดและประเมินผล มีรายละเอียดและขั้นตอนครอบคลุมความรู้ในการเสริมสร้างสุขภาพผู้สูงอายุและแต่ละองค์ประกอบยึดหยุ่นได้ตามพื้นฐานและความพร้อมของผู้เข้ารับการอบรมและผู้ทำการอบรม

อารี แก้วสถิตย์วงศ์ (2539) ทำการศึกษาเรื่อง การนำเสนอรูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อเสริมสมรรถภาพการทำงานเป็นกลุ่มให้แก่ประชาชนระดับหมู่บ้าน ผลการศึกษาพบว่า 1) รูปแบบที่สร้างขึ้นประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญ 5 องค์ประกอบได้แก่ จุดประสงค์ โครงสร้างเนื้อหา วิธีการและเทคนิคการจัดกิจกรรม เวลา สถานที่ สื่อ และการประเมินผล 2) ผลการนำรูปแบบไปทดลองใช้พบว่า 2.1) หลังการจัดกิจกรรมแล้วประชาชนระดับหมู่บ้านซึ่งเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรม ได้คะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบสมรรถภาพการทำงานเป็นกลุ่มด้านต่าง ๆ สูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2.2) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความเห็นว่ากิจกรรมที่นำเสนอมีความพึงพอใจในระดับมาก

วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา (2545) ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างอุปนิสัย 7 ประการตามแนวคิดของสติเฟ้น อาร์ โควี สำหรับเยาวชนตอนปลาย โดยใช้หลักการของนีโอฮิวแมนนิส และการจัดกิจกรรมการศึกษาในระบบโรงเรียน ผลการศึกษาพบว่า 1. รูปแบบการเสริมสร้างอุปนิสัย 7 ประการตามแนวคิดของสติเฟ้น อาร์ โควี มีกระบวนการได้แก่ 1)การกำหนดวัตถุประสงค์ทางการศึกษา 2) การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ 3) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ได้แก่ การสร้างบรรยากาศ การเรียนรู้ที่ผ่อนคลาย การเสริมสร้างภาพพจน์ที่ดีต่อตนเองการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง การฝึกฝนทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม และการตั้งใจเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ 4) การประเมินผลการเรียนรู้ พบว่า ความคิดเห็นต่อรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด 2. ผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า เยาวชนกลุ่มทดลองมีอุปนิสัย 7 ประการหลังการทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงอุปนิสัย 7 ประการหลังการทดลองมากกว่าร้อยละ 80

สารีพันธ์ุ ศุภวรรณ (2545) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกัน เพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาของเด็กเร่ร่อนกลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กเร่ร่อนที่มีอายุ 11 - 16 ปี ที่อาศัยอยู่ในสถานแรกรับเด็กชายปากเกร็ด (บ้านภูมิเวท) จำนวน 32 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 16 คน กลุ่มควบคุม 16 คน ผลการศึกษาพบว่า โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ประกอบด้วย การวางแผน การจัดกิจกรรม การประเมินผล โดยมีองค์ประกอบของโปรแกรมจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ประกอบด้วย 1. วัตถุประสงค์ของโปรแกรม 2. กลุ่มเป้าหมาย 3. คุณสมบัติของผู้สอน 4. รูปแบบการเรียนรู้ 5. เนื้อหาสาระ 6. กิจกรรมการเรียนรู้ 7. สื่อการสอน 8. การวัดและการประเมินผล และ 9. สภาพแวดล้อมในการจัดการเรียนการสอน ผลการทดลองโปรแกรมพบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาหลังการใช้โปรแกรมของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม

สรุปได้ว่างานวิจัยในประเทศเกี่ยวกับการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ผลการศึกษาจะได้อรรถประโยชน์ประกอบในการดำเนินการจัดโปรแกรม ผลจากงานวิจัยได้เป็นแนวทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ การจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน

งานวิจัยต่างประเทศ

Thurston (2002) ได้พัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตให้กับเยาวชนชนบทในรัฐเทนเนสซี และรัฐมิสซูรี จำนวน 114 คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เยาวชนได้มีพื้นฐานทักษะในการจัดการกับตนเอง รู้จักการเอาตัวรอด และไม่ก่อปัญหาให้แก่

สังคม ผลการวิจัยพบว่า หลังจากให้ความรู้เกี่ยวกับการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ความภูมิใจในตนเองและทักษะทางสังคมไปแล้ว พบว่า เยาวชนที่เข้าร่วมโปรแกรมมีคะแนนมีความรู้ความเข้าใจและการนำไปประยุกต์ใช้หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .0001

Richeson, Nancy, Boyne, Sarah and Brady, and Michael (2007) ได้วิจัยเรื่องการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับผู้สูงอายุที่เป็นโรคจิตเสื่อมขั้นต้น ด้วยการส่งเสริมสุขภาพกายใจ และวิญญาณ โดยทำการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อการส่งเสริมสุขภาพกายใจ และวิญญาณ ทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุที่อายุระหว่าง 67 – 89 ปี เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ และทดสอบด้วยการวัดค่าดัชนี Corbin and Strauss Model for Chronic Illness Management (1991) ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุหลังเข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีสุขภาพกายใจ และวิญญาณเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

Chi-hung (2008) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่เป็นแรงกระตุ้นของผู้เรียนที่เป็นผู้สูงอายุในการเรียนคอมพิวเตอร์ในฮ่องกง โดยทำการศึกษากลุ่มตัวอย่าง ผู้สูงอายุชายและหญิงที่เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนฮ่องกง โดยพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อลดความวิตกกังวลในการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ และพัฒนาให้ผู้สูงอายุมีความรู้ ทักษะในการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ ผลการวิจัยพบว่า หลังการเข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อลดความวิตกกังวลในการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ ผู้สูงอายุมีความรู้ และทักษะในการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์มากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สรุปได้ว่า งานวิจัยต่างประเทศเกี่ยวกับการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่าหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

แนวคิดแอนดราโกจี ของ มัลคอม เอส.โนลส์

การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

งานวิจัยในประเทศ

ชลาศัย กันมินทร์ (2530) ศึกษาผลของพฤติกรรมการนำตนเองและการวางแผนเป็นกลุ่มต่อการทำแบบฝึกหัด และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า นักเรียนกลุ่มที่มีพฤติกรรมการนำตนเองร่วมกับการวางแผนเป็นกลุ่มทำแบบฝึกหัดวิชาคณิตศาสตร์ได้ถูกต้องมากกว่ากลุ่มที่ไม่มีพฤติกรรมการนำตนเองและการวางแผน

เงื่อนไขเป็นกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนกลุ่มที่มีพฤติกรรมนำตนเอง ร่วมกับการวางแผนเงื่อนไขเป็นกลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์สูงกว่ากลุ่มที่ไม่มี พฤติกรรมนำตนเองและไม่มีการวางแผนเงื่อนไขเป็นกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนกลุ่มที่มีพฤติกรรมการนำตนเองร่วมกับการวางแผนเงื่อนไขเป็นกลุ่มทำแบบฝึกหัดวิชา คณิตศาสตร์ได้ถูกต้องมากกว่ากลุ่มที่มีพฤติกรรมการนำตนเองอย่างเดียวอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .01

สมคิด อิศระวัฒน์ (2538) ได้ศึกษา “ลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองของคนไทย” พบว่า คุณสมบัติของคนซึ่งเรียนรู้ด้วยตนเอง คือ ต้องเป็นคนช่างสังเกต ช่างคิด/วิเคราะห์ เป็นนักปฏิบัติ และเป็นนักประเมินผล รวมทั้งเป็นคนมีความเพียรพยายาม มีความตั้งใจจริง แหล่งข้อมูลในการ เรียนรู้คือการทดลองทำด้วยตนเอง ผู้รู้หนังสือ และการดูงาน ปัจจัยซึ่งส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ด้วยตนเองคือบุคลิกภาพของพ่อแม่หรือบุคคลที่อยู่ใกล้ชิด

วรรณรณ แสงจันทร์ (2540) ศึกษาแนวคิดและวิธีส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร กรณีศึกษา ธนาคารไทยพาณิชย์ พบว่าธนาคารไทย พาณิชย์ ได้นำเทคโนโลยีมาช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ การส่งพื้นฐานความรู้ (Knowledge-Based) ของสำนักงานใหญ่ ผ่านสื่อ วีดีโอเทป ซีดี-รอม ส่งไปให้แต่ละสาขา มีการนำอินเทอร์เน็ตมาใช้ มุมมองการเรียนรู้เปลี่ยนไป โดยทางธนาคารไทยพาณิชย์ได้พยายามเปลี่ยนมิติการเรียนรู้จากการ ฝึกรอบรมในห้องเรียน เป็นการสร้างเครื่องมือรูปแบบใหม่ ซึ่งอาจเป็นซีดี-รอม หรือดิสเก็ตต์ เป็น โปรแกรมถามตอบที่ทางธนาคารคิดและสร้างคำถามขึ้นมาเอง สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองทั้งที่บ้าน และที่ทำงาน ทั้งที่อยู่ใกล้และไกล เป็น Open Learning

สิริรัตน์ สัมพันธ์ยุทธ (2540) ได้ศึกษาลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษา ในระบบการศึกษาทางไกล มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พบว่า ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำ ตนเองอยู่ในระดับสูง เมื่อเปรียบเทียบตามตัวแปรอิสระพบว่า นักศึกษาชายมีระดับการเรียนรู้ด้วยการ นำตนเองสูงกว่านักศึกษาหญิง นักศึกษาที่มีผลการศึกษาสูงจะมีทักษะที่จำเป็นต่อการเรียน และการแก้ปัญหาสูง ในด้านอายุและสาขาวิชาไม่พบว่า ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมี ความแตกต่างกัน

สรุปจากผลงานวิจัยในประเทศ จะพบว่าการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เน้นการศึกษาถึงผล ของการเรียนรู้แบบนำตนเองที่นำไปใช้ในกลุ่มผู้เรียนสาขาต่าง ๆ ผลการวิจัยที่สรุปได้เป็นแนวทาง เดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ การเรียนรู้แบบนำตนเองช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการ เรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน

งานวิจัยต่างประเทศ

Judith Anne Murray (1987 : อ้างถึงในจุฑารัตน์ วิบูลผล, 2539) พบว่า ระดับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียนพยาบาลมีความสัมพันธ์กับเกรดเฉลี่ยและการวางแผนในการศึกษาต่ออย่างมีนัยสำคัญ และนักเรียนที่มีความรู้สึกว่าตนมีประสบการณ์ในการฝึกงานที่มีคุณภาพมีคะแนนความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองอยู่ในระดับสูง

Jones (1990) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองและพฤติกรรมที่สังเกตได้ในโปรแกรมการศึกษาพื้นฐานสำหรับผู้ใหญ่ โดยทำการสังเกตพฤติกรรมในชั้นเรียนของนักศึกษาในโปรแกรมการศึกษาพื้นฐานในเมืองเอเธนส์ รัฐจอร์เจีย ที่มีระดับการเรียนรู้ด้วยตนเองสูงและต่ำ และการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองกับตัวแปรอื่นๆ คือสภาพการลาออก อายุ ระดับการอ่าน และเพศ ของนักศึกษาผู้ใหญ่ พบว่ามีพฤติกรรมที่สังเกตเห็นกับระดับการเรียนรู้ด้วยตนเองที่วัดได้มีความสัมพันธ์ระดับปานกลางที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองที่วัดได้มีความสัมพันธ์ระดับปานกลางที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองกับตัวแปรอื่นๆ พบว่า มีความแตกต่างระหว่างผู้กำลังศึกษาอยู่กับผู้ที่ลาออก และระหว่างผู้ที่มีระดับการอ่านสูงและต่ำ ส่วนปัจจัยด้านอายุและเพศ มีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ

Hudspeth (1992) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการสอนของครูกับระดับการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียนในวิทยาลัยชุมชนรัฐมอนทานา (Montana) จำนวน 3 แห่ง และในรัฐวอชิงตัน (Washington) จำนวน 1 แห่ง รวมทั้งศึกษาตัวแปรอื่น ๆ ได้แก่ อายุ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับมัธยมศึกษา เพศ และการเข้าศึกษาในวิทยาลัย โดยวัดระดับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้เรียนด้วยแบบวัดระดับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ของกุกกลีเอลมีโน และศึกษารูปแบบการสอนของครูด้วยมาตราวัด The Principles of Adult Learning Scale (PALS) ผลการวิจัยพบว่า อายุ เกรดเฉลี่ยในการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และการเข้าศึกษาในวิทยาลัย มีความสัมพันธ์กับระดับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ส่วนวิธีการสอนของครูไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

สรุปงานวิจัยต่างประเทศผลของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง จะพบว่า กลุ่มที่มีประสบการณ์ มีความพร้อมในการเรียนรู้ จะมีพัฒนาการความก้าวหน้าในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมากกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

งานวิจัยในประเทศ

ดวงพร พวงเพชร (2541) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านจากครอบครัวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครพบว่า

1. นักเรียนได้รับการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านจากครอบครัวโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทำให้นักเรียนมีผลการเรียนดี
2. การส่งเสริมนิสัยรักการอ่านจากครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับนิสัยรักการอ่านของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01
3. การส่งเสริมนิสัยรักการอ่านจากครอบครัวทั้ง 4 ด้าน (การให้ความรู้ การเป็นแบบที่ดี การเสริมแรง และการจัดสภาพแวดล้อม) ทำให้นักเรียนอ่านได้ดีกว่าการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านเพียงด้านใดด้านหนึ่งแต่เพียงด้านเดียว

ปรีชา บำรุงภักดี (2548) พบว่าการดำเนินงานการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือการปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพะเยา เขต 2. [Online]. (<http://area.Obec.go.th/phayao2/kmc/modules.php>) ได้วิจัยเรื่อง การประเมินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน โรงเรียนบ้านถ้ำผาลาด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพะเยา เขต 2 พบว่า ผลสำเร็จของโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านอยู่ในระดับมากที่สุด คือ โครงการรักการอ่านทำให้นักเรียนมีนิสัยรักการอ่านเพิ่มขึ้น รองลงมาผู้ปกครองให้ความร่วมมือ สนับสนุน และส่งเสริมการอ่านของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง และครูใช้แหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนนอกสถานศึกษา

สรุปผลงานวิจัยในประเทศ ในเรื่องการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ผลของการวิจัยที่สรุปได้เป็นแนวทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยการเข้าร่วมกิจกรรม หรือโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านจะทำให้มีนิสัยรักการอ่านเพิ่มขึ้น

งานวิจัยต่างประเทศ

James (1978 อ้างถึงใน สุกุณี เกรียงชัยพร, 2548) ครูบรรณารักษ์ในห้องสมุดโรงเรียนมัธยม ควีนแมรี ได้ทำการศึกษาถึงวิธีการส่งเสริมการอ่านอย่างเสรี เพื่อศึกษาว่าวิธีใดเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการส่งเสริมการอ่านอย่างเสรี โดยการเก็บข้อมูลจากบัตรยืมหนังสือ นวนิยายเป็นเวลา 18 เดือน ผลปรากฏว่ามี 6 วิธีด้วยกันที่จะส่งเสริมให้เกิดการอ่านอย่างมีประสิทธิภาพตามลำดับดังนี้

1. การนำนักเรียนเข้ามาห้องสมุดเพื่อให้เห็นและรู้จักหนังสือประเภทต่าง ๆ
2. การจัดห้องสมุดให้สอดคล้องตามสนใจ
3. ใช้วิธีการจัดบริการส่งเสริมการอ่านให้นักเรียนรู้จักหนังสือ เช่นการเล่าเรื่องหนังสือ
4. จัดห้องสมุดไว้ในห้องเรียน
5. ให้เพื่อนและครูแนะนำหนังสือที่น่าสนใจ
6. จัดประชาสัมพันธ์ห้องสมุดในบริเวณต่าง ๆ ให้ทั่วโรงเรียน

Braeder (1984) ได้ศึกษาการเล่าเรื่องหนังสือที่มีต่อการอ่านของนักเรียน โดยทดลองกับนักเรียนชั้นปีที่ 8 - 12 ที่โรงเรียนมัธยมศึกษาจอห์น ดอลิเวอร์ ในเมืองแวนคูเวอร์ จากกลุ่มตัวอย่าง 440 คน แล้วเล่าเรื่องหนังสือ 18 ชื่อเรื่อง แล้ววัดการตอบสนองของนักเรียนจากการเล่าเรื่องหนังสือสร้างบรรยากาศเป็นกันเองและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับบรรณารักษ์ การเล่าเรื่องหนังสือช่วยให้นักเรียนเพิ่มความสนใจในทุกด้าน การเล่าเรื่องหนังสือช่วยสร้างนิสัยรักการอ่าน

Nancy (1988 อ้างถึงใน จวีลักษณ์ บุญยะกาญจน, 2545) ได้วิจัยความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในงานแรงจูงใจในงาน ฐานะทางสังคม และนิสัยการอ่านของพนักงานดาตาโปรเซสซึ่ง ในรัฐโอไฮโอ ผลการวิจัยพบว่า นิสัยการอ่านมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในงานแรงจูงใจในงานที่ระดับ .01 ทั้งเสนอแนะว่าในระดับองค์กรควรสนับสนุนให้เพิ่มพฤติกรรมการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้สัมพันธ์กับผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ

Ogunrombi and Adio (1995) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อนิสัยรักการอ่านของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา และศึกษาความเหมาะสมของทรัพยากรการอ่านในโรงเรียน โดยทำการศึกษาจากนักเรียนจำนวน 600 คน จาก 10 โรงเรียน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากครูใหญ่ ครูในโรงเรียน และนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า ภูมิหลังของครอบครัวไม่มีส่วนในการสนับสนุนนิสัยรักการอ่าน มีเพียงไม่กี่ครอบครัวที่มีห้องสมุดที่บ้าน โรงเรียนมีความต้องการให้ทางบ้านช่วยเหลือในการให้การศึกษาของเด็ก โรงเรียนส่วนมากไม่มีบุคลากรในห้องสมุด ไม่มีการใช้ประโยชน์จากห้องสมุด และไม่มีการจัดคาบเรียนเพื่อให้นักเรียนเข้าค้นคว้าในห้องสมุด ขาดแคลนเครื่องมือและแหล่งการเรียนรู้สำหรับการสอนทักษะการอ่าน ผู้ปกครองมีความไว้วางใจในหนังสือและสิ่งพิมพ์ของโรงเรียน แต่ละชุมชนมีการกระตุ้นให้อ่านโดยการจัดตั้งห้องสมุดประชาชนในหมู่บ้าน และมีการนำเข้าหนังสือซึ่งเด็กสามารถใช้ประโยชน์ได้

Clyde (1998) ได้ศึกษาเรื่องแหล่งข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตสำหรับการส่งเสริมการอ่านพบว่า ถึงแม้ทุกวันนี้เทคโนโลยีจะเติบโตขึ้นมากทำให้คนรุ่นใหม่หันมารับข้อมูลข่าวสารจากทางอินเทอร์เน็ตเพิ่มมากขึ้น จนทำให้ตลาดหนังสือในปัจจุบัน กังวลกันว่าจะทำให้หนังสือและผู้อ่านหมดไปนั้น ในความเป็นจริงเทคโนโลยีใหม่ๆ เหล่านี้สามารถสร้างเสริมทักษะการอ่านให้กับผู้ค้นหา ผู้ใช้ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต สามารถส่งเสริมการอ่านให้กับผู้ใช้ด้วยการค้นคว้าข้อมูลจากเว็บไซต์ นับว่าเป็นการส่งเสริมการอ่านได้เป็นอย่างดี

Kempster (2006) ศึกษาเรื่องข้อคิดและประสบการณ์การส่งเสริมการอ่านจากประเทศอังกฤษ พบว่าการจัดตั้งกลุ่มการอ่านระดับครอบครัว ทำให้ผู้ใหญ่เกิดความต้องการเรียนรู้ที่จะอ่านมากขึ้นหากได้อ่านไปพร้อมกับลูก ๆ ของตน ได้อ่านหนังสือเรื่องเดียวกัน และได้เข้าใจว่าพวกเขาจะสามารถช่วยเหลือเด็ก ๆ ในการอ่านและการเรียนรู้ได้อย่างไรบ้าง สิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันคือกลุ่มการอ่านสำหรับผู้ใหญ่ได้ขยายตัวไปทั่วประเทศอังกฤษ บ้างก็อยู่ในห้องสมุด บ้างก็อยู่ในร้านหนังสือ บ้างก็อยู่ในชุมชน และอีกหลายที่ต่าง ๆ กัน ความน่าตื่นเต้นที่ได้จากการอ่านของพวกเขา เด็ก ๆ ตรงที่สามารถแพร่กระจายอย่างกว้างขวางไปถึงการอ่านและความเพลิดเพลินของพวกเขาผู้ใหญ่ด้วย เมื่อพวกเขาผู้ใหญ่อ่านหนังสือร่วมกันจะเกิดการรวมตัวของคนที่มีความแตกต่างกัน ต่างก็เคารพในการอ่านของกันและกัน สามารถพูดคุยและถกกันได้ว่าเหตุใดจึงต่างกัน พลังอันเกิดจากบทสนทนาเหล่านี้เป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่มาก เนื่องจากสามารถชักจูงให้ผู้ใหญ่เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของยุคสมัยแห่งองค์ความรู้ และเปลี่ยนไปสู่การเป็นนักศึกษาตลอดชีวิต

สรุปผลงานวิจัยต่างประเทศ ในเรื่องการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ผลของการวิจัยที่สรุปได้เป็นแนวทางเดียวกัน คือ การส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน จะต้องร่วมมือกันดำเนินการทุกฝ่ายตั้งแต่ครอบครัว โรงเรียน บรรณารักษ์ ชุมชน จะทำให้นิสัยการรักการอ่านสูงขึ้น

ตอนที่ 6 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. **ปัจจัยนำเข้า** เป็นการศึกษารวบรวมข้อมูล แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจากเอกสารเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล โดยมีการศึกษาข้อมูลพื้นฐานดังนี้

1.1 ศึกษารวบรวมข้อมูล แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร ดังนี้

1.1.1 แนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ ในด้านการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ของ Knowles (1970) ซึ่งประกอบไปด้วย 1. การสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน 2. การวางแผนการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน 3. การวินิจฉัยความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียน 4. การสร้างเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน 5. การออกแบบแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน 6. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน และ 7. การประเมินผลการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน

1.1.2 โปรแกรมการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดของ Boone (1985) ที่ได้กำหนดองค์ประกอบสำคัญไว้ 3 ส่วนคือ 1. การจัดทำแผน (Planning) 2. การออกแบบและดำเนินการ (Design and Implementation) 3. การตรวจสอบและประเมินผล (Evaluation & Accountability)

จากปัจจัยนำเข้าที่กล่าวมา ผู้วิจัยได้นำมาจัดทำกรอบแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล โดยวิเคราะห์ประเด็นที่ใช้ในการวิจัย

2. กระบวนการ เป็นขั้นตอนที่ดำเนินการนำปัจจัยนำเข้าทั้งหมดมากำหนดเป็นโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ตามแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบของ Boone (1985) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นที่ 1. การจัดทำแผน

1.1 สร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน

1.2 วางแผนการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียนให้ผู้เรียน

ขั้นที่ 2. การออกแบบและดำเนินการ

2.1 วินิจฉัยความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียน

2.2 สร้างเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน

2.3 ออกแบบแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน

2.4 ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน

ขั้นที่ 3. การตรวจสอบและประเมินผล

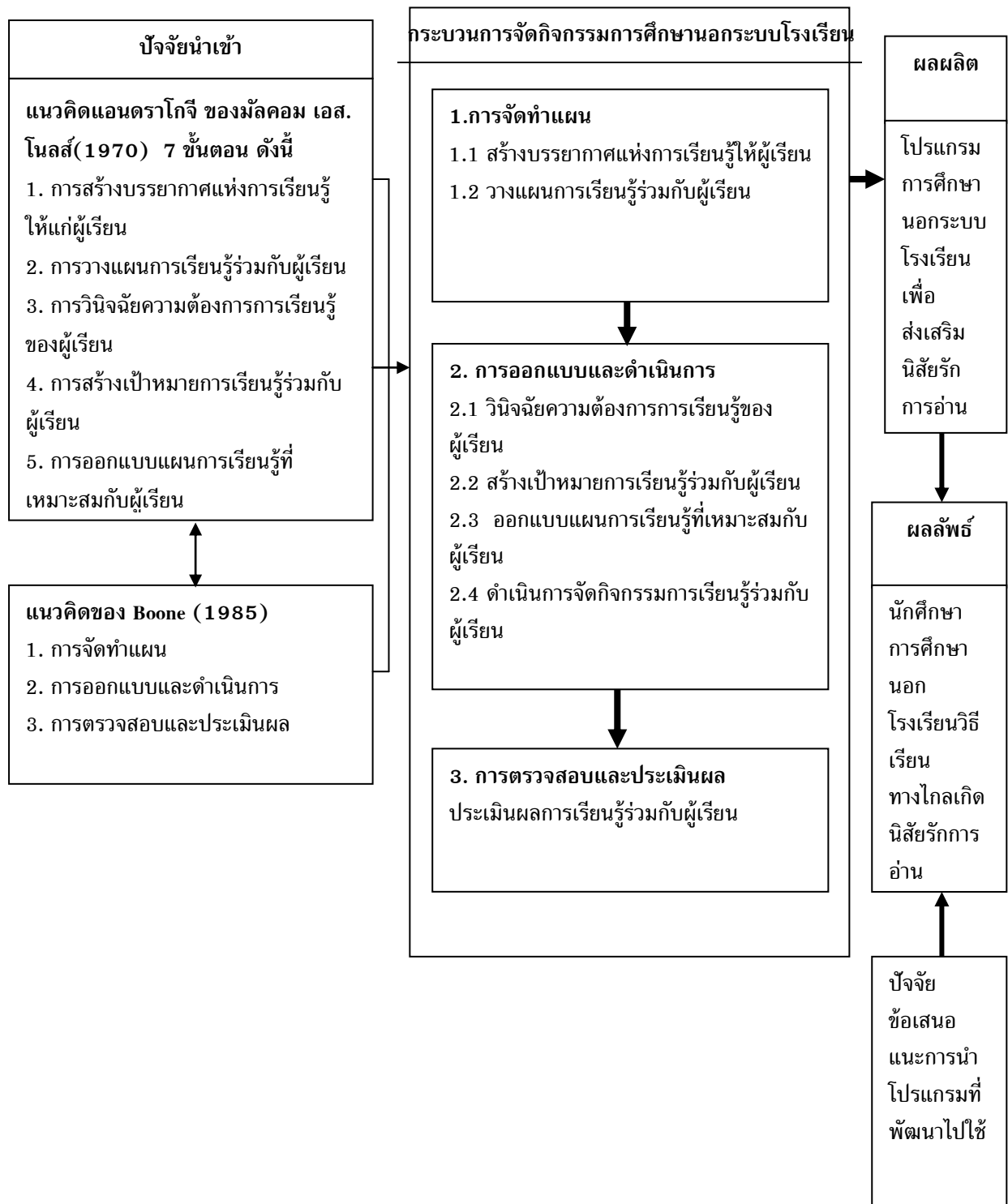
3.1 ประเมินผลการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน

3. ผลลัพธ์

หลังจากที่ได้จัดดำเนินกิจกรรมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ตามแนวคิด แอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล แล้ว ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบผู้เรียน สอบถามผู้เรียนเกี่ยวกับการดำเนินการของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนดังกล่าว รวมทั้งการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ในการจัดกิจกรรมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนดังกล่าวไปใช้ เพื่อให้ได้มาซึ่งโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดได้ดังนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจีของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกลมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการดำเนินการวิจัย และรายละเอียดของแต่ละขั้นตอน ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์กรณีตัวอย่างการจัดโปรแกรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านที่ดีในประเทศไทย
2. เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจีของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล
3. เพื่อศึกษาผลของการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น และนำไปใช้กับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล
4. เพื่อศึกษาปัจจัยและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้พัฒนาขึ้นไปใช้กับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Contents Analysis) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) การวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi – Experimental Research) โดยใช้แบบกลุ่มเดียว วัดผลก่อน-หลังการทดลอง (One-Group : Pretest Posttest Design) (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2551) และการวิเคราะห์สถิติอิงพารามิเตอร์ (Parameter Statistical Analysis) ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เพื่อวิเคราะห์กรณีตัวอย่างการจัดโปรแกรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านที่ดีในประเทศไทย

การวิจัยในขั้นตอนที่ 1 เป็นการศึกษารวบรวม วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

เกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน โดยการวิเคราะห์เอกสาร และสัมภาษณ์ผู้บริหารสูงสุด 1 คน หัวหน้างานห้องสมุด 1 คน และผู้มาใช้บริการ 4 คน ของแหล่งการเรียนรู้แต่ละแห่ง เพื่อนำผลที่ได้มาดำเนินการวิจัยขั้นตอนที่ 2

ขั้นตอนที่ 2 เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษา นอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล

การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยได้นำผลจากการสัมภาษณ์กรณีตัวอย่างทั้ง 5 แหล่งการเรียนรู้ ในขั้นตอนที่ 1 และแบบสอบถามการส่งเสริมการอ่าน และนำแนวคิด ทฤษฎี การเรียนรู้ผู้ใหญ่ แนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ มาพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล จากนั้นนำโปรแกรมฯ ที่พัฒนาให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ และนำข้อเสนอแนะที่ได้รับจากผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล เพื่อนำไปทดลองใช้ในการวิจัยในขั้นตอนที่ 3

ขั้นตอนที่ 3 เพื่อศึกษาผลของการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ผู้วิจัย ได้พัฒนาขึ้นและนำไปใช้กับนักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล

การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนที่ 3 จะเป็นการนำโปรแกรมที่ได้รับการพัฒนาและปรับปรุง ในการวิจัยขั้นตอนที่ 2 มาทดลองใช้ โดยมีระยะเวลาในการทดลองจำนวน 100 ชั่วโมง ซึ่งประกอบด้วย การจัดกิจกรรมตามโปรแกรมการศึกษานอกระบบ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน จำนวน 70 ชั่วโมง กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองโดยใช้สัญญาการเรียนรู้ จำนวน 30 ชั่วโมง

ขั้นตอนที่ 4 เพื่อศึกษาปัจจัยและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้พัฒนาขึ้นไปใช้กับนักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล

การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนที่ 4 โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากผลการดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน และผู้บริหาร หัวหน้างานจากแหล่งเรียนรู้ 5 แห่ง และผู้เรียนเกี่ยวกับ โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้ทดลองใช้ เพื่อศึกษาปัจจัยและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่ได้จากการทดลองใช้โปรแกรมผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ จะนำมาดำเนินการวิเคราะห์ เพื่อปรับปรุง แก้ไขโปรแกรมให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมในการใช้ต่อไป

รายละเอียดของวิธีการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 เพื่อวิเคราะห์กรณีตัวอย่างการจัดโปรแกรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านที่ดีในประเทศไทย เพื่อนำไปพัฒนาเป็นกิจกรรมสำหรับโปรแกรมในขั้นตอนที่ 2

การดำเนินการในขั้นตอนที่ 1 เป็นการศึกษารวบรวม วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของ มัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน โดยศึกษาข้อมูลจากต้นแบบที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน 5 แห่ง ตามเกณฑ์ดังนี้ 1. เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีจุดเด่นในด้านการปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ด้านการแก้ไขปัญหาที่มีผลต่อการอ่าน 2. เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีระยะเวลาดำเนินการมากกว่า 2 ปี 3. เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีแผนการดำเนินกิจกรรมด้านการปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ด้านการแก้ไขปัญหาที่มีผลต่อการอ่าน 4. เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีการดำเนินกิจกรรมอย่างชัดเจน 5. เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีปัจจัยแห่งความสำเร็จ เช่น ความมีชื่อเสียง ความเป็นที่นำเชื่อถือ การได้รับความยอมรับจากสังคม ดังนั้นจึงได้แหล่งการเรียนรู้ประกอบด้วย 1. อุทยานการเรียนรู้ ที.เค.พาร์ค 2. ห้องสมุดมารวย 3. ห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานครสวนลุมพินี 4. บ้านหนังสือสวนสวย เขตสาทร และ 5. หอสมุดรัชมังคลาภิเษก วังไกลกังวล โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ให้ได้ข้อมูลและวิธีการดำเนินงานของแหล่งการเรียนรู้ทั้ง 5 แห่ง เพื่อนำผลที่ได้มากำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล โดยมีวิธีดำเนินการในขั้นตอนดังต่อไปนี้

1.1 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ตัวอย่างที่เลือกจากผู้บริหารสูงสุด 5 คน หัวหน้างานห้องสมุด 5 คน และผู้มาใช้บริการ 20 คน รวมเป็น 30 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ของขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยจัดทำเครื่องมือ 3 ชุด ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร 1 ชุด แบบสัมภาษณ์หัวหน้างานห้องสมุด 1 ชุด และแบบสัมภาษณ์ผู้มาใช้บริการ 1 ชุด โดยผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือตามขั้นตอนต่อไปนี้

1.2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ การส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน เพื่อนำมาใช้เป็นประเด็นในการสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม

1.2.2 วิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาเพื่อนำมาสร้างแบบสัมภาษณ์วิธีการปฏิบัติงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของแหล่งการเรียนรู้ทั้ง 5 แห่ง และแบบสอบถามการส่งเสริมการอ่าน สำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล

1.2.3 สร้างแบบสัมภาษณ์วิธีการปฏิบัติงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของแหล่งการเรียนรู้ทั้ง 5 แห่ง ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อคำถาม 2 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 กรอบการสัมภาษณ์ ประกอบด้วยคำถามปลายเปิดในด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1. ด้านการปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน 2. ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน 3. ด้านการแก้ไขปัญหาที่มีผลต่อการอ่าน

1.2.4 การตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ ในด้านการใช้ภาษา ความเหมาะสมของข้อความ และความครบถ้วนตามที่ต้องการ โดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษาในระบบโรงเรียน จำนวน 2 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย จำนวน 1 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาไทย จำนวน 1 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการรักการอ่าน จำนวน 1 ท่าน (รายนามในภาคผนวก ก) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence : IOC) มากกว่า 0.5 ทุกข้อ และได้ปรับแก้ในบางข้อความตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะ (ดูรายละเอียดผู้ทรงคุณวุฒิที่ภาคผนวก ก หน้า 169)

1.2.5 การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น โดยนำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์กลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 14 คน คือ ผู้บริหาร 2 คน หัวหน้างานห้องสมุด 2 คน และผู้มาใช้บริการ 10 คน ของห้องสมุดประชาชนอำเภอหัวหิน และห้องสมุดรถไฟอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

1.2.6 การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 โดยผู้วิจัยได้ประสานงานกับกลุ่มตัวอย่างแหล่งการเรียนรู้ทั้ง 5 แห่ง เพื่อดำเนินการนัดสัมภาษณ์ผู้บริหาร และหัวหน้างานห้องสมุด โดยในระหว่างดำเนินการได้ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้มาใช้บริการของแต่ละแห่งไปพร้อมกัน

1.2.7 การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 เมื่อผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เสร็จสิ้นได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) รูปแบบจากแหล่งการเรียนรู้ที่ส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน เพื่อนำผลที่ได้มากำหนดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับงานวิจัยในขั้นตอนที่ 2

ขั้นตอนที่ 2 เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษา นอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล

2.1 ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยดำเนินการเพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล โดยการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามการส่งเสริมการอ่าน มาประกอบกับผลข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ในขั้นตอนที่ 1 และประกอบกับการนำแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ผู้ใหญ่ แนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ โดยมีวิธีดำเนินการในขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1.1.1 ประชากรในการศึกษาเพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน คือ นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล สังกัดสถาบันการศึกษาทางไกล สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในปีการศึกษา 2554 จำนวนทั้งหมด 4,259 คน

2.1.1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล สังกัดสถาบันการศึกษาทางไกล สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยแบ่งสมาชิกประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่ม ๆ และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (บุญธรรม กิจปริดาภิรุตย์, 2551) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน

2.1.2 สร้างแบบสอบถามการส่งเสริมการอ่าน แบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 : ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วยข้อความให้เลือกตอบ เพื่อให้ นักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ได้ระบุนรายละเอียดส่วนบุคคลของตนเอง

ตอนที่ 2 : ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการอ่าน สำหรับ นักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ประกอบด้วยข้อความที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยมีความหมายถึงระดับความมากน้อยที่ตรงกับความคิดเห็นของนักศึกษาในแต่ละประเด็น ดังนี้

ระดับ 5	หมายถึง	ข้อความดังกล่าวตรงกับความคิดเห็นมากที่สุด
ระดับ 4	หมายถึง	ข้อความดังกล่าวตรงกับความคิดเห็นมาก
ระดับ 3	หมายถึง	ข้อความดังกล่าวตรงกับความคิดเห็นปานกลาง
ระดับ 2	หมายถึง	ข้อความดังกล่าวตรงกับความคิดเห็นน้อย

ระดับ 1 หมายถึง ข้อคำถามดังกล่าวตรงกับความคิดเห็นน้อยที่สุด

มีเกณฑ์การแปรผลตามเกณฑ์คะแนนเฉลี่ย ดังนี้

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 4.50 – 5.00 หมายความว่า ตรงกับความคิดเห็นมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.50 – 4.49 หมายความว่า ตรงกับความคิดเห็นมาก

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.50 – 3.49 หมายความว่า ตรงกับความคิดเห็นปานกลาง

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.50 – 2.49 หมายความว่า ตรงกับความคิดเห็นน้อย

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.49 หมายความว่า ตรงกับความคิดเห็นน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 : ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม เป็นคำถามปลายเปิด

2.1.3 การตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม ในด้านการใช้ภาษา ความเหมาะสมของข้อคำถาม และความครบถ้วนตามด้านที่ต้องการ โดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน จำนวน 2 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย จำนวน 1 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาไทย จำนวน 1 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการรักการอ่าน จำนวน 1 ท่าน (รายนามในภาคผนวก ก) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence : IOC) มากกว่า 0.5 ทุกข้อ และได้ปรับแก้ในบางข้อคำถามตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ

2.1.4 การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น โดยนำแบบสอบถามไปทดสอบกับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน ซึ่งเป็นนักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน เขตบึงกุ่ม วัดค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) โดยมีเกณฑ์ที่ยอมรับได้มีค่าความเชื่อมั่นไม่ต่ำกว่า .60 (ล้วยศ และอังคณา ล้วยศ, 2543) และผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) แบบสอบถามนี้มีค่าความเชื่อมั่นที่ 0.965 และได้ขออนุญาตผู้อำนวยการสถาบันทางไกล ในการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม จากนักศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปวิเคราะห์ค่าสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) อาทิ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2.1.5 ผู้วิจัยนำผลข้อมูลที่ได้จากการวิจัยระยะที่ 1 และแบบสอบถามในขั้นตอนที่ 2 ประกอบกับการนำแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ มาดำเนินการตามขั้นตอนการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดของ Boone (1985) ดังนี้

ขั้นที่ 1. การจัดทำแผน

1.1 สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน โดยการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนเกิดความสนใจ ความต้องการที่จะอ่านหนังสือ มีการจัดมุมหนังสือต่างๆ จำลองสถานที่ให้คล้ายคลึงกับห้องสมุด ร้านหนังสือเพื่อที่จะกระตุ้นให้เกิดความคิดในการหาวิธีที่จะทำให้ผู้เรียนสนใจการอ่านให้มากยิ่งขึ้น

1.2 วางแผนการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน โดยการร่วมกันระดมความคิดจากผู้เรียนสำหรับการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม และตรงตามความต้องการของผู้เรียน

ขั้นที่ 2. การออกแบบและดำเนินการ

2.1 วิจัยความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยการสอบถามความคิดเห็นร่วมกันถึงความต้องการ ความสนใจในหนังสือที่ต้องการอ่าน ตามความสนใจ

2.2 สร้างเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน โดยการกำหนดเป้าหมายร่วมกันถึงผลที่จะเกิดพฤติกรรมการอ่านในชีวิตประจำวันให้มากขึ้น

2.3 ออกแบบแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน ผู้เรียนและผู้สอนร่วมกันคิดออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามความพร้อมของผู้เรียน เพื่อให้การเข้าร่วมกิจกรรมดำเนินตามแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ที่จะเรียนด้วยความสมัครใจ ความพร้อมในการเรียน

จากการดำเนินการในขั้นตอนที่ 2 นี้ จะทำให้ได้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของ มัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน สำหรับการนำไปทดลองใช้กับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล สรุปลงเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การกำหนดกลุ่มผู้เรียน ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มผู้เรียนคือ นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกลสังกัดสถาบันการศึกษาทางไกล สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ มีวัตถุประสงค์ในการเข้าร่วมโปรแกรมเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

2. การกำหนดกิจกรรม ผู้วิจัยกำหนดกิจกรรมตามเนื้อหาในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สารความรู้พื้นฐานภาษาไทย มาตรฐานที่ 2.1 มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับภาษาและการสื่อสาร โดยมุ่งให้เกิดนิสัยรักการอ่าน โดยวัดจากพฤติกรรม 4 ด้านคือ 1. ความสนใจในการอ่านและการชอบอ่าน 2. การรู้จักใช้เวลาว่างและแสวงหาโอกาสอ่านหนังสือ 3. สมัครใจและยินดีที่จะอ่านอย่างสม่ำเสมอ และ 4. อ่านหนังสือทุกประเภท

3. การออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย กิจกรรมตาม โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน 70 ชั่วโมง และกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองโดยใช้สัญญาการเรียนรู้ 30 ชั่วโมง รวม 100 ชั่วโมง ซึ่งตามหลักสูตร รายวิชาบังคับสาระความรู้พื้นฐานภาษาไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 5 หน่วยกิต โดยแบ่ง ทักษะการอ่านจำนวน 40 ชั่วโมง มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต ซึ่งไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอนของผู้วิจัย เมื่อเปรียบเทียบกับโปรแกรมที่จะดำเนินการแล้ว ผู้วิจัยจึงใช้เวลาจำนวน 100 ชั่วโมง สำหรับการดำเนินโปรแกรม 70 ชั่วโมง และดำเนินการเรียนรู้โดยใช้สัญญาการอ่าน 30 ชั่วโมง (ดูรายละเอียดแผนการสอนที่ภาคผนวก ค หน้า 215)

4. การประเมินผลการเรียนรู้ โดยการสร้างแบบวัดทักษะการอ่าน แบบประเมิน พฤติกรรมการอ่าน ก่อนเรียนและหลังเรียน แบบประเมินความพึงพอใจ ของผู้เข้าร่วมโปรแกรม

2.2 การตรวจสอบคุณภาพของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนแนวคิด แอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียน วิธีเรียนทางไกล

ผู้วิจัยพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนแล้วได้ดำเนินการให้ผู้ทรง คุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบ โรงเรียน จำนวน 2 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย จำนวน 1 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการ ส่งเสริมการรักการอ่าน จำนวน 2 ท่าน (รายนามในภาคผนวก ก) ตรวจสอบความตรงตาม เนื้อหา (content validity) ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาตัดสินโดยอิสระแต่ละท่าน แล้วผู้วิจัยไปขอคำแนะนำเพิ่มเติมหลังจากที่ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบของ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of consistency: IOC) โดยมี เกณฑ์ว่าดัชนีความสอดคล้องที่คำนวณได้มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ถือว่าโปรแกรมมีความ เหมาะสมที่จะสามารถนำไปใช้ได้ (คณะกรรมการผลิตและบริหารชุดวิชาการพัฒนาเครื่องมือ สำหรับประเมินการศึกษา, 2545) จากการวิเคราะห์ได้ผลค่าความสอดคล้องในระดับ 1.0 (รายละเอียดในภาคผนวก ค) แสดงว่าผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่เห็นว่าโปรแกรม การศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัย รักการอ่าน มีความเหมาะสมตามองค์ประกอบดังนี้ 1. วัตถุประสงค์ของโปรแกรม 2. กลุ่มเป้าหมาย 3. ผู้สอน 4. เนื้อหาสาระ 5. กิจกรรมการเรียนรู้ 6. สื่อการสอน และ 7. การ ประเมินผลโปรแกรม สามารถนำไปทดลองใช้ดำเนินการจัดกิจกรรมได้

ขั้นตอนที่ 3 เพื่อศึกษาผลของการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นและนำไปใช้กับนักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล

ในขั้นตอนนี้จะดำเนินการทดลองใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของ มัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ตามแนวคิดของ Boone ซึ่งจะอยู่ในการดำเนินการ

ขั้นที่ 2. การออกแบบและดำเนินการ

2.4 ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียนเพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ใหม่ โดยมีวิธีดำเนินการในขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.1 การสร้างแบบวัดทักษะการอ่าน ก่อนและหลังการเรียนรู้ตามโปรแกรม มีลักษณะเป็นแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ข้อคำถามแบบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ สร้างโดยการวิเคราะห์หลักสูตร และสร้างข้อคำถามให้ครอบคลุมการวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ทั้ง 6 ระดับได้แก่ ระดับความจำ (Remembering) ความเข้าใจ (Understanding) การนำไปใช้ (Applying) การวิเคราะห์ (Analyzing) การประเมินค่า (Evaluating) และการสร้างสรรค์ (Creating) (Anderson และ Krathwohl, 2001)

3.2 แบบประเมินพฤติกรรมกรรมการอ่าน ก่อนและหลังการดำเนินการจัดกิจกรรมตามโปรแกรม ผู้วิจัยศึกษาเนื้อหาและพฤติกรรมกรรมการอ่าน เพื่อให้ผู้เรียนได้ประเมินพฤติกรรมของตนเองว่าก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรมตามโปรแกรมมีพฤติกรรมอย่างไร โดยการสร้างแบบประเมินมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Likert's Scale) 3 ระดับ โดยมีความหมายดังนี้

มาก	หมายถึง	การกระทำนั้นเกิดขึ้นสม่ำเสมอเป็นประจำ
ปานกลาง	หมายถึง	การกระทำนั้นเกิดขึ้นเป็นครั้งคราว
น้อย	หมายถึง	การกระทำที่นาน ๆ จึงจะมีโอกาสทำ

โดยมีเกณฑ์การประเมิน ดังนี้

คะแนน 2.01 – 3.00 คะแนน	หมายถึง	การกระทำนั้นเกิดขึ้นสม่ำเสมอเป็นประจำ
คะแนน 1.01 – 2.00 คะแนน	หมายถึง	การกระทำนั้นเกิดขึ้นเป็นครั้งคราว
คะแนน 0.00 – 1.00 คะแนน	หมายถึง	การกระทำที่นาน ๆ จึงจะมีโอกาสทำ

3.3 การตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดทักษะการอ่าน ก่อนและหลังการเรียนรู้ตามโปรแกรม ผู้วิจัยนำแบบวัดทักษะการอ่าน 2 ฉบับ ฉบับก่อนและหลังการเรียนรู้ตามโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน จำนวน 2 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย จำนวน 1 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมการรักการอ่าน จำนวน 2 ท่าน (รายนามในภาคผนวก ก) ตรวจสอบ

ความตรงตามเนื้อหา (content validity) ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตัดสินโดยอิสระแต่ละท่าน แล้วผู้วิจัยไปขอคำแนะนำเพิ่มเติมหลังจากที่ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of consistency: IOC) โดยมีเกณฑ์ว่าดัชนีความสอดคล้องที่คำนวณได้มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ถือว่าแบบวัดทักษะการอ่านมีความเหมาะสมที่จะสามารถนำไปใช้ได้ (คณะกรรมการผลิตและบริหารชุดวิชาการพัฒนาเครื่องมือสำหรับประเมินการศึกษา, 2545) จากการวิเคราะห์ได้ผลค่าความสอดคล้องมากกว่า 0.963 (รายละเอียดในภาคผนวก ค) และได้ปรับแก้ข้อคำถามบางข้อตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นนำข้อสอบไปทดสอบกับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มทดลอง นำผลที่ได้มาคำนวณหาค่าอำนาจจำแนก (r) ได้ค่าอำนาจจำแนกมากกว่า 0.20 ทุกข้อ รวมทั้งคำนวณค่าความยากง่าย (p) ได้อยู่ในช่วง 0.20 ถึง 0.80 ซึ่งเป็นค่าอำนาจจำแนกที่ถือว่าจำแนกคนเก่งและคนอ่อนได้ รวมทั้งค่าความยากง่ายอยู่ในช่วงที่ใช้ได้ (ราตรี นันทสุนทร, 2553) และนำมาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น KR20 ของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (Kuder - Richardson) ได้ 0.75 ซึ่งเป็นความเชื่อมั่นที่ยอมรับได้ จึงถือว่าแบบวัดทักษะการอ่านมีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้วัดทักษะการอ่านได้

3.4 ผู้วิจัยนำแบบประเมินพฤติกรรมการอ่าน ที่สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน จำนวน 2 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย จำนวน 1 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมการรักการอ่าน จำนวน 2 ท่าน (รายนามในภาคผนวก ก) ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (content validity) ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตัดสินโดยอิสระแต่ละท่าน แล้วผู้วิจัยไปขอคำแนะนำเพิ่มเติมหลังจากที่ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of consistency: IOC) โดยมีเกณฑ์ว่าดัชนีความสอดคล้องที่คำนวณได้มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ถือว่าแบบประเมินพฤติกรรมการอ่านมีความเหมาะสมที่จะสามารถนำไปใช้ได้ (คณะกรรมการผลิตและบริหารชุดวิชาการพัฒนาเครื่องมือสำหรับประเมินการศึกษา, 2545) จากการวิเคราะห์ได้ผลค่าความสอดคล้องมากกว่า 0.5 (รายละเอียดในภาคผนวก ค) และได้ปรับแก้ข้อคำถามบางข้อตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นนำข้อสอบไปทดสอบกับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มทดลอง วัดค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) โดยมีเกณฑ์ที่ยอมรับได้มีค่าความเชื่อมั่นไม่ต่ำกว่า .60 หรือ 60% ขึ้นไป (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543) และผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลด้วย

ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) แบบประเมินพฤติกรรมการอ่านนี้มีค่าความเชื่อมั่นที่ 0.99 สามารถนำไปใช้ประเมินผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้

3.5 นำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอล์ม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านที่ได้รับการพัฒนาไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมายดังต่อไปนี้

3.5.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.5.1.1 ประชากรในการศึกษาเพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอล์ม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน คือ นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล สังกัดสถาบันการศึกษาทางไกล สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวนทั้งหมด 4,259 คน

3.5.1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล สังกัดสถาบันการศึกษาทางไกล สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยแบ่งสมาชิกประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่ม ๆ ตามอาชีพของนักศึกษา และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2551) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน

3.5.2 การออกแบบทดลอง

ผู้วิจัยใช้รูปแบบการทดลองแบบกลุ่มเดียววัดผลก่อนหลัง (One – Group Pretest Posttest Design) (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2551) มีผังการทดลอง ดังนี้

O_1	X	O_2
-------	-----	-------

โดยที่	X	หมายถึง	การจัดกระทำตามโปรแกรมทดลอง
	O_1	หมายถึง	การวัดผลก่อนการทดลอง
	O_2	หมายถึง	การวัดผลหลังการทดลอง

3.5.3 การดำเนินการทดลอง

ผู้วิจัยดำเนินการทดลองโดยจัดกิจกรรมตามโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน โดยใช้เวลาในการดำเนินกิจกรรม 100 ชั่วโมง แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การเข้าร่วมกิจกรรมจุดประกายเตรียมความพร้อมในการอ่าน และกิจกรรมร่วมกันวิพากษ์นิสสัยรักการอ่าน เพื่อศึกษาแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เป็นเวลา 2 วัน ตามกำหนดการดังนี้

กำหนดการจัดกิจกรรม ระยะที่ 1

วันที่	เวลา	กิจกรรม
1	09.00 - 09.30	ลงทะเบียน แนะนำตัววิทยากร ชี้แจงรายละเอียดของกิจกรรม
	09.30 - 10.30	ทำแบบสอบถาม และแบบวัดทักษะก่อนเข้าร่วมกิจกรรม
	10.30 - 11.00	พักรับประทานอาหารว่าง
	11.00 - 12.00	กิจกรรม “แนะนำผู้เข้าร่วมกิจกรรมให้รู้จักกัน”
	12.00 - 13.00	รับประทานอาหารกลางวัน
	13.00 - 14.00	กิจกรรม “จุดประกายเตรียมความพร้อมในการอ่าน”
	14.30 - 15.00	พักรับประทานอาหารว่าง
	15.00 - 16.30	กิจกรรม “สัญญาการอ่าน”

วันที่	เวลา	กิจกรรม
2	08.30 - 09.00	ลงทะเบียน
	09.00 - 10.30	กิจกรรม “ร่วมกันวิพากษ์นิสสัยรักการอ่าน”
	10.30 - 11.00	พักรับประทานอาหารว่าง
	11.00 - 12.00	กิจกรรม “สัญญาการอ่าน”
	12.00 - 13.00	รับประทานอาหารกลางวัน
	13.00 - 14.30	กิจกรรม “ร่วมกันวิพากษ์นิสสัยรักการอ่าน”
	14.30 - 15.00	พักรับประทานอาหารว่าง
	15.00 - 16.30	ร่วมกันสรุปบทเรียน และมอบหมายงานให้ไปดำเนินงานต่อ

ระยะที่ 2 การเข้าร่วมโปรแกรมฯ โดยฟังการบรรยายเนื้อหาและปฏิบัติตามกิจกรรม โดย
การเข้าค่ายอยู่ร่วมกัน เป็นเวลา 3 วัน ตามกำหนดการดังนี้

กำหนดการจัดกิจกรรม ระยะที่ 2

วันที่	เวลา	กิจกรรม
1	08.30 - 09.00	ลงทะเบียน
	09.00 - 09.30	แนะนำสถานที่ วิทยากร ชี้แจงรายละเอียดของกิจกรรม
	09.30 - 10.30	บรรยายเนื้อหาเรื่อง “ศิลปะการอ่าน”
	10.30 - 11.00	พักรับประทานอาหารว่าง
	11.00 - 12.00	กิจกรรม “ดูหนังจอสู่หนังสือ”
	12.00 - 13.00	รับประทานอาหารกลางวัน
	13.00 - 14.30	บรรยายเนื้อหาเรื่อง “หลักการอ่าน การแปลความ”
	14.30 - 15.00	พักรับประทานอาหารว่าง
	15.00 - 17.00	กิจกรรม “โฆษณาพาให้อ่าน”
	18.00	รับประทานอาหารเย็น
	19.00 - 21.00	กิจกรรม “ดูหนังจอสู่หนังสือ”

วันที่	เวลา	กิจกรรม
2	07.00 - 08.30	รับประทานอาหารเช้า
	08.30 - 09.00	ลงทะเบียน
	09.00 - 10.30	บรรยายเรื่อง “การอ่านเพื่อวิจารณ์”
	10.30 - 11.00	พักรับประทานอาหารว่าง
	11.00 - 12.00	กิจกรรม “อ่านทุกที่”
	12.00 - 13.00	รับประทานอาหารกลางวัน
	13.00 - 14.30	บรรยายเรื่อง “การพิจารณาหนังสือ”
	14.30 - 15.00	พักรับประทานอาหารว่าง
	15.00 - 17.00	กิจกรรม “Walk Rally Love Reading”
	18.00	รับประทานอาหารเย็น
	19.00 - 21.00	กิจกรรม “Walk Rally Love Reading”

วันที่	เวลา	กิจกรรม
3	07.00 - 08.30	รับประทานอาหารเช้า
	08.30 - 09.00	ลงทะเบียน
	09.00 - 10.00	บรรยายเรื่อง “การเลือกอ่านหนังสือ”
	10.00 - 10.30	พักรับประทานอาหารว่าง
	10.30 - 12.00	กิจกรรม “เสวนาวรรณคดี”
	12.00 - 13.00	รับประทานอาหารกลางวัน
	13.00 - 14.00	บรรยายเรื่อง “การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์”
	14.00 - 15.00	กิจกรรม “นักอ่านดีเด่น”
	15.00 - 15.30	พักรับประทานอาหารว่าง
	15.30 - 16.30	กิจกรรม “ข่าวร้อนวันนี้”
	17.30	รับประทานอาหารเย็น
	18.30 - 19.30	กิจกรรม “สมุนไพรให้ความรู้”
	19.30 - 20.00	ร่วมกันสรุปบทเรียน และมอบหมายงานให้ไปดำเนินงานต่อ
	20.00	เดินทางกลับ

ขั้นที่ 3. การตรวจสอบและประเมินผล

3.1 ประเมินผลการเรียนรู้ โดยการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในขั้นตอนที่ 3 ประกอบด้วย

3.1.1 แบบประเมินความพึงพอใจ หลังการดำเนินการจัดกิจกรรมตามโปรแกรม ผู้วิจัยใช้แบบประเมินความพึงพอใจผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่มีต่อโปรแกรมการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ตามแนวคิดแอนดราโกจี ของ มัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน โดยการศึกษาเอกสารและตำราเกี่ยวกับการจัดทำแบบประเมินความพึงพอใจ เพื่อให้ได้เครื่องมือในการประเมินความพึงพอใจต่อโปรแกรมที่เหมาะสม โดยแบบประเมินนี้มีข้อความทั้งหมด 12 ข้อ และมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ดังนี้

ระดับ 5	หมายความว่า	ความพึงพอใจมากที่สุด
ระดับ 4	หมายความว่า	ความพึงพอใจมาก
ระดับ 3	หมายความว่า	ความพึงพอใจปานกลาง
ระดับ 2	หมายความว่า	ความพึงพอใจน้อย
ระดับ 1	หมายความว่า	ความพึงพอใจน้อยที่สุด

โดยมีเกณฑ์การประเมิน ดังนี้

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 4.50 – 5.00 หมายความว่า ตรงกับความพึงพอใจมากที่สุด
 คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.50 – 4.49 หมายความว่า ตรงกับความพึงพอใจมาก
 คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.50 – 3.49 หมายความว่า ตรงกับความพึงพอใจปานกลาง
 คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.50 – 2.49 หมายความว่า ตรงกับความพึงพอใจน้อย
 คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.49 หมายความว่า ตรงกับความพึงพอใจน้อยที่สุด

3.1.2 การตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมินความพึงพอใจ

โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ตามแนวคิดแอนดราโกจี ของ มัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ วิธีเรียนทางไกล ที่พัฒนาขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน จำนวน 2 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย จำนวน 1 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมการรักการอ่าน จำนวน 2 ท่าน (รายนามในภาคผนวก ก) ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (content validity) และได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence : IOC) ตามเกณฑ์ดัชนีความสอดคล้องคำนวณได้มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ถือว่าเนื้อหาแบบประเมินความพึงพอใจมีความเหมาะสมที่จะสามารถนำไปใช้ได้ (คณะกรรมการผลิตและบริหารชุดวิชาการพัฒนาเครื่องมือสำหรับประเมินการศึกษา, 2545) จากการวิเคราะห์ที่ได้ผลค่าความสอดคล้องมากกว่า 0.5 (รายละเอียดในภาคผนวก ค) และได้ปรับแก้ข้อคำถามบางข้อตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นนำข้อสอบไปทดสอบกับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มทดลอง วัดค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) โดยมีเกณฑ์ที่ยอมรับได้มีค่าความเชื่อมั่นไม่ต่ำกว่า .60 หรือ 60% ขึ้นไป (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543) และผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) แบบประเมินความพึงพอใจนี้มีค่าความเชื่อมั่นที่ 0.978 สามารถนำไปใช้ประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้

ขั้นตอนที่ 4 เพื่อศึกษาปัจจัยและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้พัฒนาขึ้นไปใช้กับนักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล

การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนที่ 4 โดยการดำเนินการสัมภาษณ์ผู้เรียนเกี่ยวกับโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้ทดลองใช้ เพื่อศึกษาปัจจัยและข้อเสนอแนะต่างๆ ที่ได้จากการทดลองใช้โปรแกรมผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ จะนำมาดำเนินการวิเคราะห์ เพื่อปรับปรุง แก้ไขโปรแกรมให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมในการใช้ต่อไป โดยได้ดำเนินการตามกำหนดการของระยะที่ 3 ดังนี้

ระยะที่ 3 การสรุปและนำเสนอผลงานโดยจัดกิจกรรม เช่น การแสดงบทบาทสมมุติ พร้อมทั้งสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาปัจจัยและข้อเสนอแนะของการนำไปใช้ เป็นเวลา 2 วัน ตามกำหนดการดังนี้

กำหนดการจัดกิจกรรม ระยะที่ 3

วันที่	เวลา	กิจกรรม
1	08.30 - 09.00	ลงทะเบียน
	09.00 - 10.30	กิจกรรม “สัญญาการอ่าน”
	10.30 - 11.00	พักรับประทานอาหารว่าง
	11.00 - 12.00	รายงานผลการดำเนินงาน “สัญญาการอ่าน”
	12.00 - 13.00	รับประทานอาหารกลางวัน
	13.00 - 14.30	รายงานผลการดำเนินงาน “สัญญาการอ่าน”
	14.30 - 15.00	พักรับประทานอาหารว่าง
	15.00 - 17.00	- สนทนากลุ่ม - สรุปและอภิปรายผล

วันที่	เวลา	กิจกรรม
2	08.30 - 09.00	ลงทะเบียน
	09.00 - 10.30	สรุปภาพรวมทั้งหมดของกิจกรรมที่ส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน
	10.30 - 11.00	พักรับประทานอาหารว่าง
	11.00 - 12.00	สรุปภาพรวมทั้งหมดของกิจกรรมที่ส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน
	12.00 - 13.00	รับประทานอาหารกลางวัน
	13.00 - 15.00	สนทนากลุ่มเพื่อศึกษาปัจจัยและข้อเสนอแนะของการนำไปใช้
	15.00	เดินทางกลับ

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาปัจจัยและข้อเสนอแนะต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แหล่งเรียนรู้ทั้ง 5 แห่ง และสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมโปรแกรมตามประเด็นที่กำหนดไว้คือ 1. ปัจจัยด้านความพร้อมของแหล่งเรียนรู้ 2. ปัจจัยด้านการจัดกิจกรรมแก่ผู้ใช้บริการ 3. ปัจจัยด้านการนำไปใช้ 4. ปัจจัยด้านการบริการ 5. ปัจจัยด้านผู้รับบริการ และ 6. ปัจจัยอื่นๆ พร้อมข้อเสนอแนะ และได้นำแบบสัมภาษณ์ที่จัดทำขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน จำนวน 2 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย จำนวน 1 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมการรักการอ่าน จำนวน 2 ท่าน (รายนามในภาคผนวก ก) ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (content validity) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence : IOC) มากกว่า 0.5 ทุกข้อ และได้ปรับแก้ในบางข้อคำถามตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ หลังจากนั้นได้นำไปทดสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น โดยนำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์กลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน แล้วจึงนำไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แหล่งเรียนรู้ทั้ง 5 แห่ง และสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมโปรแกรมหลังการเสร็จสิ้นกิจกรรมในระยะที่ 3 เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับมาศึกษาปัจจัยและข้อเสนอแนะ เพื่อนำมาดำเนินการวิเคราะห์ ปรับปรุง แก้ไขโปรแกรมให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมในการใช้ต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกลนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 4 ตอน โดยอิงตามขั้นตอนดำเนินงานดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 ทำให้ได้ผลจากการศึกษา รวบรวม วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน โดยได้ข้อมูลจากการวิเคราะห์กรณีตัวอย่างการจัดโปรแกรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านที่ดีในประเทศไทย 5 แห่ง โดยการวิเคราะห์เอกสาร และสัมภาษณ์ผู้บริหารสูงสุด 1 คน หัวหน้างานห้องสมุด 1 คน และผู้มาใช้บริการ 4 คน ของแหล่งการเรียนรู้แต่ละแห่ง เพื่อนำผลที่ได้มาดำเนินการวิจัยขั้นตอนที่ 2

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยในขั้นตอนที่ 2 ทำให้ได้ผลการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล โดยข้อมูลที่นำมาใช้ในการพัฒนาโปรแกรมประกอบด้วย ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 และข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม โดยนำแนวคิดแอนดราโกจี มาพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านจากนั้นนำไปพัฒนาให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ และนำข้อเสนอแนะที่ได้รับจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงโปรแกรมฯ ที่พัฒนา จนได้ผลออกมาเป็นโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล เพื่อนำไปทดลองใช้ในการวิจัยในขั้นตอนที่ 3

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยในขั้นตอนที่ 3 เป็นการศึกษาผลของการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล โดยการวิเคราะห์ผลการทำแบบวัดทักษะการอ่าน แบบประเมินพฤติกรรมการอ่าน ก่อนและหลังการเรียนรู้อตามโปรแกรม และแบบประเมินความพึงพอใจ หลังการดำเนินการจัดโปรแกรม

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยในชั้นตอนที่ 4 เป็นผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาปัจจัยและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้พัฒนาขึ้นไปใช้กับนักศึกษาการศึกษาออกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากผลการดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน และผู้บริหาร หัวหน้างานจากแหล่งเรียนรู้ 5 แห่ง และผู้เรียนเกี่ยวกับโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้ทดลองใช้ เพื่อนำมาดำเนินการวิเคราะห์ ปรับปรุง แก้ไขโปรแกรมให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมในการใช้ต่อไป

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยในชั้นตอนที่ 1 ทำให้ได้ผลจากการศึกษา รวบรวมวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของ มัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน โดยได้ข้อมูลจากการวิเคราะห์กรณีตัวอย่างการจัดโปรแกรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านที่ดีในประเทศไทย 5 แห่ง โดยการวิเคราะห์เอกสาร และสัมภาษณ์ผู้บริหารสูงสุด 1 คน หัวหน้างานห้องสมุด 1 คน และผู้มาใช้บริการ 4 คน ของแหล่งการเรียนรู้แต่ละแห่ง ดังนี้

กรณีตัวอย่างที่ 1 อุทยานการเรียนรู้ ที.เค.พาร์ค

จากการวิเคราะห์เอกสาร พบว่า อุทยานการเรียนรู้ ที.เค.พาร์ค เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เน้นการปลูกฝังและส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน และการแสวงหาความรู้ในบรรยากาศการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ทันสมัย โดยใช้ชื่อว่า สำนักงานอุทยานการเรียนรู้ สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี เปิดบริการเมื่อวันที่ 24 มกราคม 2548 ณ อาคารศูนย์การค้าเซ็นทรัลเวิลด์ ชั้น 8 โดยมีภารกิจดังนี้ 1. การพัฒนาองค์ความรู้ สร้างต้นแบบและให้บริการแหล่งเรียนรู้ โดยส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงระหว่างหนังสือ ดนตรีและสื่อมัลติมีเดีย 2. การพัฒนาต้นแบบแหล่งเรียนรู้บนโลกไซเบอร์ โดยจัดทำระบบข้อมูลและเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อกระจายความรู้ที่สามารถเข้าถึงได้ทุกที่ในประเทศไทย ในรูปแบบหนังสือออนไลน์ หนังสือเสียง และ e-learning 3. พัฒนากิจกรรมต้นแบบในการส่งเสริมการอ่านการเรียนรู้สำหรับเยาวชน ผ่านกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลาย ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมการอ่านการเรียนรู้ กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมส่งเสริมทักษะชีวิต ฯลฯ 4. การขยายผลเพื่อร่วมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ในการถ่ายทอดองค์ความรู้การบริหารจัดการห้องสมุดมีชีวิต

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ ผู้บริหารสูงสุด หัวหน้างานห้องสมุด และผู้มาใช้บริการ เกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน เพื่อให้เกิดพฤติกรรม 4 ด้านที่บุคคล แสดงออกถึง 1. ความสนใจในการอ่านและการชอบอ่าน 2. การรู้จักใช้เวลาว่างโดยการอ่านและ แสวงหาโอกาสแสวงหาหนังสือเพื่อการอ่าน 3. มีความสมัครใจและยินดีที่จะอ่านเอง โดยไม่มีการ บังคับและเป็นการแสดงพฤติกรรมการอ่านอย่างสม่ำเสมอ 4. มีการอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาหลาย ประเภท พบว่า

1. ด้านความสนใจในการอ่านและการชอบอ่าน ทาง TK Park จะดำเนินการเพื่อสร้าง สังคมให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การจะเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ได้ดี คุณภาพทรัพยากรบุคคล ของประเทศจะต้องมีศักยภาพ โดยการสร้างเสริมความรู้ พัฒนาความคิด และสติปัญญา โดยผ่าน กระบวนการส่งเสริมการรักการอ่าน ดังวิสัยทัศน์ที่ว่า “ร่วมสร้างสรรค์ สังคมการเรียนรู้” และ พันธกิจที่ตั้งไว้ว่า “สำนักงานอุทยานการเรียนรู้ร่วมสร้างสรรค์สังคมการเรียนรู้ โดยการสร้าง ทัศนคติและนิสัยรักการอ่าน การคิด และการแสวงหาความรู้” ซึ่งได้ดำเนินการตลอดมา โดยการ จัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นที่น่าสนใจ เป็นสิ่งดึงดูดใจให้ผู้มาใช้บริการเข้ามาพบชมแห่งปัญญาจาก แหล่งเรียนรู้นี้ ซึ่งผู้ให้บริการส่วนใหญ่ก็จะให้ความเห็นว่า ชอบที่จะมาที่ TK Park เพราะชอบอ่าน หนังสือเมื่อมาที่นี่แล้วสามารถหาหนังสือได้ทุกประเภท ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ เมื่อเกิดความ สนใจเรื่องอะไรก็สามารถมาใช้บริการที่นี่ได้ทันที

2. ด้านการรู้จักใช้เวลาว่างโดยการอ่านและแสวงหาโอกาสแสวงหาหนังสือเพื่อการ อ่าน พบว่า การดำเนินงานของ TK Park ต้องการเป็นแหล่งการเรียนรู้ต้นแบบ “ห้องสมุดมีชีวิต” ที่มีมีกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย อาทิเช่น กิจกรรมส่งเสริมการอ่านสำหรับเด็ก งานประชุมวิชาการ เกี่ยวกับการอ่าน การจัดค่ายหนังสือ ฯลฯ ดังนั้นจึงจัดหาวิธีการหลากหลายรูปแบบในการชักจูง ผู้ใช้บริการให้เข้ามาเยี่ยมชม ซึ่งทำเลที่ตั้งของ TK Park ก็ถือว่าเป็นจุดหนึ่งในการจูงใจ ผู้ใช้บริการให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ โดยการเข้ามาอ่านหนังสือ หรือแสวงหากิจกรรมอื่น ที่ตนสนใจก็ได้ ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ผู้มาใช้บริการท่านหนึ่งที่กล่าวว่า “เกษียณแล้วก็ไม่รู้ จะไปไหน มาที่นี่ดีกว่ามีหนังสือตามที่ต้องการ ขอบอกว่าชาตินี้ไม่ผิดหวัง ที่มีห้องสมุดดีตัวอย่างนี้ ในเมืองไทย และอยากให้มียังห้องสมุดแบบนี้อีกหลายๆ” (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2554)

3. ด้านความสมัครใจและยินดีที่จะอ่านเอง โดยไม่มีการบังคับและเป็นการแสดง พฤติกรรมการอ่านอย่างสม่ำเสมอ จากการสัมภาษณ์ผู้มาใช้บริการส่วนใหญ่พบว่า จะมาใช้ บริการที่นี่เกือบทุกวัน บางท่านทุกวัน ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นผู้สูงอายุที่อยู่ในวัยเกษียณแล้ว หรือ แม่บ้านที่ต้องการมาใช้บริการ ด้วยเหตุผลที่ว่าเมื่อมาที่นี่แล้วสามารถเลือกอ่านหนังสือได้มากมาย

หรือจะเข้าร่วมกิจกรรมอื่น เช่น ห้องฉายภาพยนตร์ก็ได้ ซึ่งถือเป็นการพักผ่อนไปในตัว เช่นเดียวกับทาง TK Park เมื่อวางแผนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้แห่งนี้ จะเปิดโอกาสในการรับฟังความคิดเห็นของผู้มาใช้บริการ อาจเป็นการพูดคุย ข้อเสนอแนะ หรือจากการสำรวจ สอบถาม เพื่อให้ได้ความต้องการของผู้มาใช้บริการอย่างแท้จริง เพราะต้องการให้ผู้มาใช้บริการมีความสุข มีความยินดีที่ได้เข้ามาสถานที่แห่งนี้

4. ด้านการอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาหลายประเภท การส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้มาใช้บริการเข้ามา TK Park นั้น ไม่ได้มีแต่การจัดหาหนังสืออย่างเดียว การจัดพื้นที่ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญ ปัจจัยหนึ่ง จะเห็นได้ว่ามีพื้นที่หลากหลาย เช่น ห้องสมุดเด็ก ห้องสมุดดนตรี ห้องสมุดไอที ห้องสมุดเงียบ ฯลฯ ซึ่งพื้นที่ต่างๆ เหล่านี้จะจัดหาหนังสือตามความสนใจ เช่น ห้องสมุดดนตรีก็จะมีสื่อสร้างสรรค์ด้านดนตรี ทั้งจากหนังสือวารสาร นิตยสาร เครื่องดนตรี iPod และ Digital TK Music Library ที่รวบรวมข้อมูลดนตรีหลากหลายประเภทจากทั่วทุกมุมโลก ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต หรือห้องเงียบ ซึ่งเป็นห้องอ้างอิง จะมีหนังสืออ้างอิงต่างๆ เช่น พจนานุกรม สารานุกรม อักษรานุกรม คู่มือศึกษาต่อต่างประเทศ รวมถึงการค้นคว้าข้อมูลผ่านบริการอินเทอร์เน็ต ซึ่งตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการเช่นกันที่บอกว่า เมื่อมาที่แห่งนี้สามารถอ่านได้ทุกอย่างตามที่ต้องการ

สรุปกรณีตัวอย่างที่ 1 อุทยานการเรียนรู้ ที.เค.พาร์ค เป็นแหล่งเรียนรู้ที่เป็นต้นแบบของการส่งเสริมการอ่าน โดยเน้นการปลูกฝังและส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน และการแสวงหาความรู้ในบรรยากาศการเรียนรู้สร้างสรรค์ ทันสมัย เน้นการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย มีความเชื่อมโยงระหว่างหนังสือ ดนตรีและสื่อมัลติมีเดีย มีการแบ่งพื้นที่ต่างๆ เพื่อความเหมาะสมของผู้มาใช้บริการที่จะสามารถเลือกได้ตามความพึงพอใจ ดังนั้นการที่ผู้มาใช้บริการได้เข้ามาแหล่งเรียนรู้แห่งนี้ก็จะเกิดความสุข สนุกสนาน เพลิดเพลินจากการอ่าน ก่อให้เกิดพฤติกรรมทั้ง 4 ด้านจากกิจกรรมอื่นๆ ได้อย่างมากมาย โดยคำนึงถึงความต้องการของผู้มาใช้บริการเป็นสำคัญ

กรณีตัวอย่างที่ 2 ห้องสมุดมารวย

จากการวิเคราะห์เอกสาร พบว่า ห้องสมุดมารวย จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2518 ในนาม “ห้องสมุดตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย” เพื่อเป็นแหล่งสารสนเทศด้านตลาดเงิน ตลาดทุน และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง ก่อนจะปรับปรุงรูปลักษณ์ใหม่ และเปลี่ยนชื่อเป็น “ห้องสมุดมารวย” ในปี พ.ศ.2547 เพื่อเป็นเกียรติแก่ ดร.มารวย ผดุงสิทธิ์ กรรมการและผู้จัดการตลาดหลักทรัพย์ฯ คนที่ 5 ที่ต้องการสร้างห้องสมุดที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ เพื่อให้เป็นทางเลือกสำหรับประชาชนทั่วไปได้เพลิดเพลินกับการหาความรู้ เป็นสถานที่สำหรับใช้เวลาว่างที่ได้

ประโยชน์ทั้งความรู้และความบันเทิง เป็นห้องสมุดในบรรยากาศผ่อนคลายแบบ “กระซิบพูดคุยได้” สามารถนั่งอ่านหนังสือไปจิบกาแฟไปได้ ส่วนชั้นบนเป็นแบบ “เงียบกริบ” คือจัดไว้สำหรับเป็นสถานที่ค้นคว้าหาความรู้อย่างแท้จริง ที่สำคัญ ห้องสมุดมารวยได้เปิดให้บริการทุกวัน ตั้งแต่เวลา 8.30 น. จนถึง 21.00 น. โดยไม่มีวันหยุดเพื่อรองรับไลฟ์สไตล์ของผู้ใช้บริการทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มคนวัยทำงานที่มีภารกิจงานประจำในช่วงเวลากลางวันสามารถมาใช้บริการในช่วงเย็นถึงค่ำได้อย่างเต็มที่

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ ผู้บริหารสูงสุด หัวหน้างานห้องสมุด และผู้มาใช้บริการ เกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน เพื่อให้เกิดพฤติกรรม 4 ด้านที่บุคคลแสดงออกถึง 1. ความสนใจในการอ่านและการชอบอ่าน 2. การรู้จักใช้เวลาว่างโดยการอ่านและแสวงหาโอกาสแสวงหาหนังสือเพื่อการอ่าน 3. มีความสมัครใจและยินดีที่จะอ่านเอง โดยไม่มีการบังคับและเป็นการแสดงพฤติกรรมการอ่านอย่างสม่ำเสมอ 4. มีการอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาหลายประเภท พบว่า

1. ด้านความสนใจในการอ่านและการชอบอ่าน ห้องสมุดมารวยมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งครั้งแรกก็เพื่อผู้ที่สนใจในด้านการลงทุนเข้ามาใช้บริการ โดยจัดหาหนังสือที่เกี่ยวกับเรื่องของการเงิน การลงทุน ฯลฯ หลังจากนั้นได้เพิ่มหนังสือในแนวอื่นๆ สำหรับผู้มาใช้บริการที่สนใจและถามถึงหนังสือด้านอื่นๆ จึงขยายให้เป็นห้องสมุดสำหรับผู้สนใจทั่วไป มีการจัดหาสื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือ วารสารต่าง ๆ อีกทั้งสื่อทางเทคโนโลยี การค้นคว้าด้วยระบบอินเทอร์เน็ตมาให้บริการ เพื่อให้ผู้ที่สนใจและชอบอ่านได้เข้ามาใช้บริการ โดยจะจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ กระตุ้นให้ผู้มาใช้บริการเกิดแรงบันดาลใจในการอ่าน และประชาสัมพันธ์ให้บุคคลทั่วไปเกิดแรงจูงใจในการอ่านอยากเข้าห้องสมุด โดยผู้บริหารห้องสมุดแห่งนี้เชื่อว่า “การอ่านเป็นการบริหารสมอง ทำให้เกิดปัญญา สามารถสร้างคลังความรู้ภายในตัวคน และพร้อมที่จะหยิบมาใช้อยู่เสมอ โดยสร้างความเชื่อและความศรัทธาว่าการอ่านเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการแสวงหาความรู้” สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 5 กันยายน 2554

2. ด้านการรู้จักใช้เวลาว่างโดยการอ่านและแสวงหาโอกาสแสวงหาหนังสือเพื่อการอ่าน พบว่าห้องสมุดคำนึงถึงการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การแนะนำหนังสือ การจัดวิทยากรมาให้ความรู้เกี่ยวกับหนังสือ เพื่อเน้นการให้บริการแก่ผู้มาใช้บริการ โดยกล่าวว่า “การค้นพบความต้องการของลูกค้าเป็นหัวใจ” ให้ผู้มาใช้บริการรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เมื่อได้เข้ามาใช้บริการก็จะอ่านหนังสือตามที่สนใจ อาจเป็นหนังสือพิมพ์ หรือนิตยสารต่างๆ หรือบางครั้งคุณพ่อคุณแม่ก็อาจมานั่งรอลูกเลิกเรียน หรือบางครั้งนักเรียนบางคนก็มานั่งทำการบ้านระหว่างรอ

ผู้ปกครองมารับ ซึ่งสิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้ปกครองให้ความไว้วางใจ ถือว่าห้องสมุดเป็นสถานที่ที่ปลอดภัยสำหรับบุตรหลาน ในสังคมเมืองหลวง เช่นเดียวกับผู้มาใช้บริการส่วนใหญ่จะให้คำตอบว่ามาที่นี่ได้ประโยชน์หลายอย่าง ได้มาอ่านหนังสือ ได้เรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับการลงทุน เพราะบรรยากาศที่มีไม่เคร่งเครียด สามารถพูดคุย หรือทำงานอย่างอื่นระหว่างวัน ซึ่งเป็นการใช้เวลาว่างในการหาความรู้จากหนังสือบ้าง หรือจากบรรณารักษ์บ้าง ผู้บริหารแห่งนี้ได้ให้สัมภาษณ์ว่าถ้าผู้มาใช้บริการเลือกการใช้เวลาว่างโดยมาที่นี่ ก็ถือว่าผู้มาใช้บริการเลือกเราแล้ว จึงต้องการให้ผู้ใช้บริการเกิดความคิดว่า “การเก็บความรู้เหมือนการเก็บออมเงิน ยิ่งมากยิ่งรวย”

3. ด้านความสมัครใจและยินดีที่จะอ่านเอง โดยไม่มีการบังคับและเป็นการแสดงพฤติกรรมอ่านอย่างสม่ำเสมอ ได้ข้อมูลว่าส่วนใหญ่แล้วผู้มาใช้บริการจะมาด้วยความสมัครใจ และมาใช้บริการอย่างสม่ำเสมอ ดูได้จากยอดสมาชิกที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี สถิติการยืมหนังสือแสดงว่าทุกคนสมัครใจและยินดีที่จะมาอ่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อผู้มาใช้บริการได้ทราบถึงการดำเนินงานของห้องสมุดมารวย ในการเปิดโอกาสให้ผู้มาใช้บริการแสดงความคิดเห็น ความต้องการ โดยเปิดช่องทางต่าง ๆ ในการรับฟังทั้งจากเจ้าหน้าที่ บรรณารักษ์ จากการตอบแบบสอบถาม หรือรับฟังข้อเสนอแนะของผู้มาใช้บริการ ก็จะทำให้ผู้มาใช้บริการต้องการเข้ามาใช้บริการบ่อยขึ้น จากนโยบายของผู้บริหารห้องสมุดที่กล่าวว่า “อยากให้ผู้มาใช้บริการเกิดความรู้สึกว่าต้องมาที่นี่เท่านั้น เหมือนการติดเกม เหมือนการออกกำลังกาย ถ้าวันไหนไม่ได้มาจะหงุดหงิด” ซึ่งตรงกับผู้มาใช้บริการส่วนใหญ่จะบอกว่า มาที่นี่เพราะต้องการมาไม่มีใครบังคับ ส่วนใหญ่จะมาทุกวัน มาอ่านหนังสือพิมพ์ มาดูเรื่องหุ้น การลงทุน ที่นี้มีความพร้อมหลายอย่าง มีมุมกาแฟ มีห้องน้ำที่สะดวก การเดินทางสะดวก จึงเลือกที่จะมาใช้บริการที่ห้องสมุดแห่งนี้

4. ด้านการอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาหลายประเภท ห้องสมุดจะมีหนังสือหลากหลาย นอกเหนือจากหนังสือการเงิน การลงทุน ทุกวันนี้ทางห้องสมุดได้สั่งซื้อหนังสือเพิ่มขึ้นอีกมากมายหลายประเภท ทั้ง นวนิยาย เรื่องสั้น หนังสือต่างประเทศซึ่งมีราคาแพง แต่เมื่อสมาชิกแจ้งความจำนงในความต้องการหนังสือ ห้องสมุดก็จะเสนอเพื่อจัดซื้อให้สมาชิกได้อ่าน นอกเหนือจากการอ่านหนังสือแล้ว ทางห้องสมุดก็มีเครื่องคอมพิวเตอร์สำหรับผู้ที่ต้องการอ่านจากสื่อทางอินเทอร์เน็ต หรือถ้าผู้ใดต้องการสมาธิในการอ่านห้องสมุดก็จะมีห้องสำหรับอ่าน ห้ามใช้เสียงอยู่ชั้น 2 สำหรับผู้มาใช้บริการที่ต้องการอ่านอย่างแท้จริง อีกทั้งยังมีการจัดการบริการที่เพียบพร้อมด้วยอุปกรณ์สืบค้นข้อมูลสารสนเทศ มุมนั่งนันทนาการ ทั้งจอชมการถ่ายทอดสดมมนา การเสวนา การติดตามข่าวสาร มุมดูหนัง ฟังเพลง มุมเกมลับสมอง และการบริการหนังสือ วารสาร นิตยสาร สื่อ

โสตทัศนวัสดุ ทั้ง DVD, VCD และ CD-ROM ซึ่งพร้อมให้บริการทั้งภายในห้องสมุด และสามารถยืมออกได้ นับว่าเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ทันสมัย ตอบโจทย์ของคนรุ่นใหม่ได้อย่างแท้จริง

สรุปกรณีตัวอย่างที่ 2 ห้องสมุดมารวย เป็นห้องสมุดที่เติมเต็มความรู้ เติมความสนุก ทุก อรรถรสแห่งการเรียนรู้ เป็นมิติใหม่ของห้องสมุดแบบ Modern Library เพื่อคนรุ่นใหม่ โดยจัด ให้ผู้มาใช้บริการเกิดพฤติกรรมสนใจในการอ่านและการชอบอ่าน รู้จักใช้เวลาว่างโดยการอ่านและ แสวงหาโอกาสแสวงหาหนังสือเพื่อการอ่าน สัมผัสและยินดีที่จะอ่านเอง โดยไม่มีการบังคับและ อ่านอย่างสม่ำเสมอ อ่านหนังสือที่มีเนื้อหาหลายประเภท ตามพฤติกรรม 4 ด้านที่ต้องการได้อย่าง แท้จริง

กรณีตัวอย่างที่ 3 ห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานคร สวนลุมพินี

จากการวิเคราะห์เอกสาร พบว่า ห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานคร สวนลุมพินี ตั้งอยู่ ในบริเวณสวนลุมพินี ด้านหลังพระบรมรูปอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 6 ถนนราชดำริ แขวงลุมพินี เขต ปทุมวัน กรุงเทพฯ เป็นห้องสมุดประชาชนแห่งแรกในกรุงเทพมหานคร ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2498 และเปิดดำเนินงานครั้งแรกเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2499 มีลักษณะอาคารชั้นเดียว ขนาด พื้นที่ 499 ตารางเมตร ต่อมาในปีพ.ศ. 2534 ได้ทำการปรับปรุงห้องสมุดโดยก่อสร้างอาคารใหม่ เพิ่มเติมให้เป็นรูปตัวที (T) มีชั้นใต้ดิน ขนาดพื้นที่ 198 ตารางเมตร

ในปี พ.ศ. 2549 บริษัท ไมโครซอฟท์ (ประเทศไทย) จำกัด ได้ทำงานร่วมกับ กรุงเทพมหานคร ในการปรับปรุงห้องสมุดประชาชนสวนลุมพินีให้เป็นห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้ (Discover Learning Library) นอกจากนี้ยังได้นำแนวคิดต้นแบบจากห้องสมุดที่ได้รับรางวัล 2005 Best Small Library in America Award นำมาจัดที่ห้องสมุด นอกจากนี้ไมโครซอฟท์ยังให้ คำปรึกษาในการออกแบบห้องสมุดที่มีการตกแต่งภายในและจัดแบ่งโซนให้เหมาะกับคนทุกวัย โดยนำผลการวิจัยผ่านนักเรียน อาจารย์ บรรณารักษ์และประชาชนทั่วไปว่าต้องการเห็นห้องสมุด เป็นอย่างไรมาวิเคราะห์และสรุปทำเป็นห้องสมุดนี้ห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้สวนลุมพินียังให้ บริการสืบค้นข้อมูลแบบทันสมัยด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ มีบรรณารักษ์ที่คอยให้บริการ ข่าวสารที่ทันสมัยและมีทัศนคติที่ดีต่อการให้บริการ เป็นห้องสมุดที่มีบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ และดึงดูดให้ผู้ใช้กลับมาใช้บริการอีกตลอดจนจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่หลากหลายอย่าง ต่อเนื่อง ห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานคร สวนลุมพินี ได้พัฒนาเป็นห้องสมุดที่มีความ ทันสมัย โดยไมโครซอฟท์ (ประเทศไทย) จำกัด ได้จัดให้มีอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ไวร์เลสรับ ผู้ใช้บริการนอกจากนี้ห้องสมุดยังติดตั้งจุดให้บริการอินเทอร์เน็ตไร้สาย Wi-Fi spot ซึ่ง ผู้ใช้บริการสามารถนำโน้ตบุ๊กเข้ามาใช้บริการได้อีกด้วย

ห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานคร สวนลุมพินี เปิดให้บริการ วันอังคาร - เสาร์
ระหว่างเวลา 08.30 - 20.00 น. วันอาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ ระหว่างเวลา 09.00 -
17.00 น. ปิดบริการในวันจันทร์ ติดต่อสอบถาม โทร. 02-252-8030

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ ผู้บริหารสูงสุด หัวหน้างานห้องสมุด และผู้มาใช้บริการ
เกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน เพื่อให้เกิดพฤติกรรม 4 ด้านที่บุคคล
แสดงออกถึง 1. ความสนใจในการอ่านและการชอบอ่าน 2. การรู้จักใช้เวลาว่างโดยการอ่านและ
แสวงหาโอกาสแสวงหาหนังสือเพื่อการอ่าน 3. มีความสมัครใจและยินดีที่จะอ่านเอง โดยไม่มีการ
บังคับและเป็นการแสดงพฤติกรรมการอ่านอย่างสม่ำเสมอ 4. มีการอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาหลาย
ประเภท พบว่า

1. ด้านความสนใจในการอ่านและการชอบอ่าน ห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้สวนลุมพินี จะ
คำนึงถึงการพัฒนาศักยภาพของห้องสมุด โดยจัดให้บริการทางด้านหนังสือตามความสนใจของผู้
มาใช้บริการ มีการจัดโชว์หนังสือชั้นชั้นให้เป็นที่น่าสนใจ มีการแนะนำหนังสือใหม่ เพื่อเป็นที่
ดึงดูดใจต่อผู้มาใช้บริการ การจัดดำเนินงานของห้องสมุดก็เพื่อให้ผู้มาใช้บริการสนใจอ่านและ
ชอบที่จะอ่าน ส่วนการสัมภาษณ์ผู้มาใช้บริการที่นี้ทุกคนจะบอกว่าตั้งใจมาอ่านหนังสือ บางครั้งก็
ยืมหนังสือกลับบ้าน อยากให้ห้องสมุดเปิดวันอาทิตย์ และวันนักขัตฤกษ์ด้วย เมื่อหยุดงานจะได้มา
อ่านหนังสือ แสดงว่าผู้มาใช้บริการให้ความสนใจและชอบที่จะอ่านจึงอยากมาทุกวัน ซึ่งตรงกับ
แนวคิดของผู้บริหารที่กล่าวว่า “การจัดทางด้านกายภาพมีความสำคัญ เปรียบเหมือนการแข่งขัน
กับห้างสรรพสินค้า ต้องจัดให้สวยงาม มีรูปแบบแนวทันสมัย มีแรงจูงใจให้คนอยากเข้ามาเหมือน
เดินเข้าห้าง”

2. ด้านการรู้จักใช้เวลาว่างโดยการอ่านและแสวงหาโอกาสแสวงหาหนังสือเพื่อการ
อ่าน พบว่า ห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้สวนลุมพินี มีการจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก โดยจัดให้มีห้องเด็ก
มีการจัดเกมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ทั้งเกมทางทักษะ และเกมในเครื่องคอมพิวเตอร์ มี
โทรทัศน์ให้ดูการ์ตูนส่งเสริมคุณธรรม จัดกิจกรรมการเล่นิทานให้เด็กฟัง ซึ่งทุกเสาร์ อาทิตย์
ผู้ปกครองจะนำลูกหลานมาอยู่ห้องสมุด ซึ่งถือว่าการใช้เวลาว่างในห้องสมุด ให้เด็กได้อ่าน
หนังสือ ฟังนิทาน ได้เล่นเกมเสริมทักษะ เสริมปัญญา สำหรับผู้ใหญ่ทางห้องสมุดจะจัดกิจกรรม
การเรียนภาษาจีน จัดอบรมการใช้คอมพิวเตอร์พื้นฐานสำหรับการค้นคว้า ซึ่งถือว่าการจัด
กิจกรรมให้รู้จักใช้เวลาว่างในการแสวงหาความรู้ แสวงหาโอกาสในการเรียนรู้ ทางด้านผู้มา
ใช้บริการกล่าวว่า ถือเป็นประโยชน์อย่างมากเพราะกิจกรรมทุกกิจกรรมเรียนรู้ฟรี ไม่ต้องเสียเงินทำ
ให้ได้ความรู้ อีกทั้งยังมีการใช้ Internet ฟรีสำหรับสมาชิก

3. ด้านความสมัครใจและยินดีที่จะอ่านเอง โดยไม่มีการบังคับและเป็นการแสดงพฤติกรรมกรอ่านอย่างสม่ำเสมอ ในขณะที่ทางกรุงเทพมหานครกำลังดำเนินการรณรงค์ให้เป็นมหานครแห่งการอ่าน โดยเข้าเป็นวาระแห่งชาติ ให้กรุงเทพมหานครเป็นแกนกลางในการขยายห้องสมุดให้ครบทุกเขต 37 แห่ง รถเคลื่อนที่ 7 คัน บ้านหนังสือ 161 แห่ง ขยายการอ่านสู่รถแท็กซี่ รถโดยสาร 9 สาย อีก 100 กว่าคัน เปิดพื้นที่การอ่านในพื้นที่พิเศษ เช่น บ้านเมตตา เปิดอบรมบรรณารักษ์ 89 เครือข่าย มีการประชาสัมพันธ์ห้องสมุดโดยใช้ผู้มีชื่อเสียง เช่น ดารา นักร้อง ฯลฯ เป็นพรีเซนเตอร์สำหรับห้องสมุด เพื่อให้ประชาชนทั่วไปเห็นความสำคัญของการอ่าน เกิดความพร้อมในการอ่านด้วยความสมัครใจและยินดีที่จะอ่าน ถ้ามีแหล่งเรียนรู้ต่างๆ พร้อมในทุกพื้นที่ โดยใช้ดารา หรือผู้มีชื่อเสียงเป็นพรีเซนเตอร์ในการประชาสัมพันธ์ทุกการอ่าน เช่น ท่าน ว.วชิรเมธี คุณวุฒดี คุณทราย เจริญปุระ น้องเต๋ยว ผู้ว่าสุขุมพันธ์ บริพัตร ฯลฯ ดังเช่นการสัมภาษณ์ของผู้บริหารที่กล่าวว่า “คนที่มีชื่อเสียง อาจจะเป็นดารา นักร้อง นักแสดง จะเป็นไอดอลที่ดีให้กับคนรุ่นใหม่ให้ทำตาม ดังนั้นถ้าไอดอลมาเป็นแบบอย่าง คนก็จะทำตามได้ง่ายขึ้น”

4. ด้านการอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาหลายประเภท ห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานคร สวนลุมพินี มีหนังสือทุกหมวดหมู่ตามระบบของห้องสมุด โดยเฉพาะหนังสือสำหรับเด็กจะมีการแยกออกไปจัดที่ห้องเด็กสำหรับส่งเสริมให้เด็กรักการอ่าน มีการประชาสัมพันธ์โดยการจัดมุมหนังสือใหม่ มีการแนะนำหนังสือให้ผู้มาใช้บริการ มีการจัดกิจกรรมห้องสมุดสัญจรไปตามชุมชน วัดวาอาราม กิจกรรมคาราวานความสุข โดยจัดรถห้องสมุดไปตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ กิจกรรมเสวนาหนังสือ โดยจัดหาหนังสือทุกประเภทสำหรับรองรับผู้มาใช้บริการ ตรงกับที่ผู้มาใช้บริการบอกว่า “ชอบมาเยี่ยมนิยายไปอ่าน เป็นการประหยัดการซื้อหนังสือ” หรือบางคนก็จะมาอ่านนิตยสารทุกสัปดาห์ และมีมุมหนังสืออ้างอิงของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ซึ่งสามารถอ่านได้ แสดงให้เห็นว่าห้องสมุดแห่งนี้มีหนังสือหลากหลายต่อผู้มาใช้บริการ

สรุปกรณีตัวอย่างที่ 3 ห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานคร สวนลุมพินี เป็นห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้ (Discover Learning Library) ที่อยู่ภายใต้การบริหารงานของกรุงเทพมหานคร โดยนำคอนเซ็ปต์ Microsoft School of the Future ซึ่งเป็นแนวคิดการเรียนรู้นอกสถาบันการศึกษาที่ไม่ได้มีข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ผ่านการเรียนรู้แบบ E-learning ที่เปิดกว้างในการต่อยอดความคิดและกระตุ้นให้คนเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ห้องสมุดไม่ใช่เพียงการสถานที่ที่ใช้ค้นหาข้อมูลแต่ยังจัดการเรียนการสอนคอมพิวเตอร์เบื้องต้นให้แก่ประชาชน โดยทั่วไปอีกด้วย มีการตกแต่งภายในและจัดแบ่งโซนให้เหมาะกับคนทุกวัย โดยนำผลการวิจัย

ผ่านนักเรียน อาจารย์ บรรณารักษ์และประชาชนทั่วไปว่าต้องการเห็นห้องสมุดเป็นอย่างไรมาวิเคราะห์และสรุปทำเป็นห้องสมุดนี้ห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้ เน้นการให้บริการ และจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้

กรณีตัวอย่างที่ 4 บ้านหนังสือสวนสวย เขตสาทร

จากการวิเคราะห์เอกสาร พบว่า บ้านหนังสือสวนสวย เขตสาทร ตั้งอยู่ในบริเวณสมาคมแต่จิวแห่งประเทศไทย เขตสาทร เป็นห้องสมุดขนาดเล็กที่สร้างมาจากตู้คอนเทนเนอร์ ขนาด 3 x 6 เมตร จำนวน 2 ตู้ มาประกอบจัดทำเป็นห้องสมุดขนาดเล็กซึ่งมีลักษณะคล้ายบ้านตั้งอยู่ในลานคนเมืองสมาคมแต่จิวแห่งประเทศไทย แขวงทุ่งวัดดอน เขตสาทร เป็นแหล่งให้บริการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ ความบันเทิง ทำให้เด็กและเยาวชนรู้จักจักการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์เป็นศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน “ Learning Community ” โดยจัดหนังสือวิชาการทุกประเภท ทั้งวารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์ นวนิยาย เรื่องสั้น เรื่องแปล นิทาน และหนังสือสำหรับเด็กตลอดจนจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านเป็นประจำ โดยเฉพาะวันเสาร์อาทิตย์ โดยเริ่มเปิดบริการตั้งแต่เวลา 10.00 - 18.00 น. หยุดทุกวันจันทร์และวันหยุดนักขัตฤกษ์ โดยมีเจ้าหน้าที่อาสาสมัครบ้านหนังสือปฏิบัติหน้าที่จำนวน 2 คน

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ ผู้บริหารสูงสุด หัวหน้างานห้องสมุด และผู้มาใช้บริการเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน เพื่อให้เกิดพฤติกรรม 4 ด้านที่บุคคลแสดงออกถึง 1. ความสนใจในการอ่านและการชอบอ่าน 2. การรู้จักใช้เวลาว่างโดยการอ่านและแสวงหาโอกาสแสวงหาหนังสือเพื่อการอ่าน 3. มีความสมัครใจและยินดีที่จะอ่านเอง โดยไม่มีการบังคับและเป็นการแสดงพฤติกรรมอ่านอย่างสม่ำเสมอ 4. มีการอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาหลายประเภท พบว่า

1. ด้านความสนใจในการอ่านและการชอบอ่าน พบว่า บ้านหนังสือสวนสวย เขตสาทร จะจัดกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปะสำหรับเด็ก มีการวาดภาพระบายสี การทำหน้ากาก การปั้นดินน้ำมัน สำหรับผู้ใหญ่จะจัดให้อ่านฟรี ยืมหนังสือได้ สมัครสมาชิกฟรี จะมีการปรับภูมิทัศน์ให้น่าสนใจสำหรับผู้ใช้บริการ เพื่อให้ผู้ผ่านไปมาเกิดความสนใจในสถานที่ อันจะนำไปสู่การเข้ามาเยี่ยมชมและสนใจอ่านในที่สุด ซึ่งทุกวันนี้ก็จะมีผู้สูงอายุในชุมชนจะมาอ่านหนังสือพิมพ์ทุกวัน ดังการสัมภาษณ์ของหัวหน้างานห้องสมุดที่กล่าวว่า “เราต้องพยายามทำทุกอย่างที่จะดึงดูดเด็กและผู้ใหญ่ในชุมชนให้มาอยู่ในห้องสมุด เพราะการอ่านจะทำให้เขาเป็นคนดีของสังคม”

2. ด้านการรู้จักใช้เวลาว่างโดยการอ่านและแสวงหาโอกาสแสวงหาหนังสือเพื่อการอ่าน พบว่า ผู้มาใช้บริการส่วนใหญ่เป็นผู้อยู่ในพื้นที่ โดยเฉพาะเด็ก มักจะมากับครอบครัว จึงต้องจัดให้มีหนังสืออ่านให้เหมาะกับทั้งเด็กและผู้ใหญ่ จัดหาของเล่นเสริมทักษะปัญญาให้เด็ก ส่วนกลุ่มผู้ใหญ่ก็จะมาอ่านหนังสือพิมพ์ ติดตามข่าวสารต่าง ๆ ทุกวัน ส่วนเด็กก็จะมีการจัดกิจกรรมเล่านิทานให้น้องฟัง โดยไม่ต้องเล่าจบแล้วให้น้องอ่านต่อ กิจกรรมเล่านิทานประกอบการพับกระดาษ โดยจัดอาสาสมัครเพิ่มเติมสำหรับจัดกิจกรรมให้ผู้ใช้บริการ ทำให้ทุกคนจะมีกิจกรรมในห้องสมุดซึ่งถือว่าเป็นการใช้เวลาว่างในการหาโอกาสอ่านหนังสือได้เป็นอย่างดี

3. ด้านความสมัครใจและยินดีที่จะอ่านเอง โดยไม่มีการบังคับและเป็นการแสดงพฤติกรรมการอ่านอย่างสม่ำเสมอ พบว่า การจัดหนังสือที่น่าสนใจ จะทำให้ผู้มาใช้บริการสนใจและยินดีที่จะอ่าน มีการจัดกิจกรรมที่ทำให้เด็กและผู้ปกครอง หรือบุคคลผู้ใกล้ชิด ได้เข้าร่วมกิจกรรมพร้อมกัน จะช่วยทำให้การอ่านดีขึ้น เมื่อมาห้องสมุดบ่อย ๆ เพื่อมาอ่านก็จะได้รับความรู้ จะทำให้เกิดการติดการอ่านจนเป็นนิสัย อันจะนำไปสู่ความสมัครใจในการมาใช้บริการครั้งต่อไปได้

4. ด้านการอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาหลายประเภท หัวหน้างานห้องสมุดแจ้งว่าทางบ้านหนังสือโชคดีที่ทางเขตที่รับผิดชอบดูแลบ้านหนังสือ จะจัดซื้อ จัดหาหนังสือให้กับบ้านหนังสืออย่างเต็มที่ โดยเฉพาะหนังสือสำหรับเด็กจะมีมาก โดยเฉพาะวรรณกรรมดีเด่น หรือหนังสือที่ได้รับรางวัลต่าง ๆ และจะมีหนังสือประเภทอื่นอีก ถึงแม้ว่าจะยังไม่ครบทุกหมวดหมู่ แต่หนังสือส่วนใหญ่ก็จะเป็นแหล่งที่สามารถค้นคว้าหาความรู้ได้ โดยเฉพาะผู้ปกครองบางคนก็จะนำนักเรียนมาค้นคว้า หาข้อมูลในการทำรายงานหรือการบ้านในห้องสมุด ดังการสัมภาษณ์ของหัวหน้างานห้องสมุดที่กล่าวว่า “ถึงแม้ว่าคอมพิวเตอร์จะสะดวกในการค้น แต่บางครั้งข้อมูลที่ได้จากหนังสือก็น่าเชื่อถือมากกว่า” สัมภาษณ์วันที่ 12 กันยายน 2554

สรุปกรณีตัวอย่างที่ 4 บ้านหนังสือสวนสวย เขตสาทร เป็นห้องสมุดที่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ศึกษาค้นคว้าข้อมูลของชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง และเพื่อส่งเสริมเด็ก เยาวชนและประชาชนให้สนใจและชอบในการอ่าน เห็นประโยชน์และความสำคัญของการอ่าน การศึกษา ค้นคว้าเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้เกิดนิสัยรักการอ่าน รู้จักคิด แสวงหาความรู้เพิ่มเติมมากขึ้น รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ยินดีที่จะอ่านหนังสือด้วยความสมัครใจ โดยเน้นการให้บริการสาธารณะในพื้นที่ ให้คนในชุมชนได้ประโยชน์จากการใช้บ้านหนังสือ โดยจัดกิจกรรมส่งเสริมรักการอ่านที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน นับว่าเป็นห้องสมุดที่ดำเนินการด้านพื้นที่ได้อย่างคุ้มค่าและมีประโยชน์อย่างยิ่ง

กรณีตัวอย่างที่ 5 หอสมุดรัชมังคลาภิเษก วังไกลกังวล

จากการวิเคราะห์เอกสาร พบว่า หอสมุดรัชมังคลาภิเษก วังไกลกังวล อยู่ในบริเวณหน้าโรงเรียนวังไกลกังวล ติดกับพระราชฐานชั้นนอก เนื้อที่ 1 ไร่ 2 งาน 28 ตารางวา และได้ทำพิธีเปิดอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 5 กันยายน พ.ศ. 2539 เนื่องจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมโรงเรียนวังไกลกังวลในระหว่างตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ แปรพระราชฐาน ณ พระราชวังไกลกังวลอำเภอหัวหิน ได้เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรห้องสมุด โรงเรียนวังไกลกังวล ซึ่งไม่ค่อยสมบูรณ์นัก อยู่ในสภาพที่ต้องปรับปรุง เปลี่ยนแปลงมาก จึงจะเป็นห้องสมุดที่ดี มีมาตรฐานจึงทรงปรารภ กับ ผู้ว่าราชการจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ รองเลขาธิการพระราชวังฝ่ายกิจกรรมพิเศษ (คุณขวัญแก้ว วัชโรทัย) และคณะครูโรงเรียนวังไกลกังวลทำนองว่าน่าจะมีห้องสมุดที่ได้มาตรฐานเพื่อให้นักเรียน นักศึกษา บุคคลทั่วไปและชาวต่างประเทศ ที่มาเที่ยวหัวหินได้ศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ และยังทรงเล่าว่าเมื่อพระองค์ทรงพระเยาว์ได้ติดตามพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถมาแปรพระราชฐานที่วังไกลกังวล พระสหายของพระองค์ไปเล่นน้ำทะเลกัน ส่วนพระองค์นั้นไม่ได้ไปเล่นด้วย เนื่องจากประจวบด้วยใช้หวัดแต่ประทับอ่านหนังสือ และอ่านแทบทุกเล่มและทุกเรื่องในห้องสมุด พระราชปรารภดังกล่าวยังความปลื้มปิติยินดีแก่ท่านผู้ว่าราชการจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ รองเลขาธิการฝ่ายกิจกรรมพิเศษ และคณะครู อาจารย์ ของโรงเรียนวังไกลกังวลเป็นล้นพ้นจากนั้นจึงได้มีการร่วมกันพิจารณาดำเนินการตอบสนอง พระราชดำริของพระองค์ นับว่าเป็นวโรกาสที่ดียิ่งเนื่องในรัชสมัยวันรัชมังคลาภิเษก ที่ประชาชนชาวไทยทั่วประเทศ ได้บำเพ็ญประโยชน์แก่ สาธารณชน เพื่อถวายเป็นราชสักการะ จึงได้นำความเหล่านี้ประชุมหารือกันระหว่างข้าราชการทุกสังกัดพ่อค้า ประชาชนทุกสาขาอาชีพในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งได้ขอยุติว่าให้มีการ ก่อสร้างหอสมุดรัชมังคลาภิเษกโดยเป็นอาคารมั่นคงถาวร ขนาดใหญ่เป็นศรีสง่าภูมิฐาน เพื่อที่จะถวายเป็นราชสักการะและเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยใช้งบประมาณในการก่อสร้างจากเงินบริจาคทุกเล้าถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จากพ่อค้า ประชาชนและ ข้าราชการจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 2,470,000 บาท ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 2,000,000 บาท ได้รับการสนับสนุนจากเงินบำรุงพิเศษเพื่อบำรุงท้องถิ่นประจำปี 2535 ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 876,680 บาท และมีพลโทหญิง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสมัคเป็นสมาชิกหอสมุดรัชมังคลาภิเษก วังไกลกังวลหัวหินประเภทกิตติมศักดิ์ ตลอดชีพ เลขที่สมาชิก 01441 เมื่อครั้งเสด็จเยี่ยมหอสมุดฯ เมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2537

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ ผู้บริหารสูงสุด หัวหน้างานห้องสมุด และผู้มาใช้บริการ เกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน เพื่อให้เกิดพฤติกรรม 4 ด้านที่บุคคล แสดงออกถึง 1. ความสนใจในการอ่านและการชอบอ่าน 2. การรู้จักใช้เวลาว่างโดยการอ่านและ แสวงหาโอกาสแสวงหาหนังสือเพื่อการอ่าน 3. มีความสมัครใจและยินดีที่จะอ่านเอง โดยไม่มีการ บังคับและเป็นการแสดงพฤติกรรมการอ่านอย่างสม่ำเสมอ 4. มีการอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาหลาย ประเภท พบว่า

1. ด้านความสนใจในการอ่านและการชอบอ่าน พบว่า หอสมุดรัชมังคลาภิเษก วังไกล กังวล ใช้วิธีการประชาสัมพันธ์ห้องสมุด ให้ประชาชนทั่วไปและนักท่องเที่ยวได้รู้จักให้สนใจและ ชอบอ่าน โดยการออกให้บริการตามแหล่งชุมชน เช่น สถานีขนส่ง โรงพยาบาล สถานีรถไฟ ฯลฯ อีกทั้งยังจัดกิจกรรมการอ่านอย่างต่อเนื่อง จัดเป็นประจำสำหรับนักเรียนในการใช้เวลาว่างให้เป็น ประโยชน์ ระหว่างรอเรียน หรือหลังเลิกเรียน สำหรับครอบครัว จะจัดมุมเด็ก มุมของ มสธ. ส่วน ใหญ่แล้วจะจัดหนังสือให้ตรงตามความต้องการของผู้ใช้บริการทำให้ผู้ใช้บริการสนใจในการอ่าน อ่านบ่อยขึ้นจนเป็นนิสัย และชอบอ่านในที่สุด เมื่ออ่านหมดแล้วก็จะถามหาหนังสือใหม่ อีกทั้งผู้ มาใช้บริการก็จะบอกว่ามาเป็นประจำทุกวัน ชอบที่จะมาอ่านหนังสือเพราะทำให้ได้รับความรู้ ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน เมื่อยืมไปอ่านจบแล้วก็ต้องรีบมาเพื่อยืมเล่มใหม่

2. ด้านการรู้จักใช้เวลาว่างโดยการอ่านและแสวงหาโอกาสแสวงหาหนังสือเพื่อการ อ่าน พบว่า มีการให้รางวัลแก่ผู้ที่ยืมหนังสืออ่านบ่อยที่สุด มีการจัดกิจกรรมเชิดชูเกียรติผู้มีนิสัย รักการอ่าน โดยการจัดกิจกรรมภายในห้องสมุด เช่น กิจกรรมอ่านได้อ่านดีมีรางวัล กิจกรรมยอด นักอ่าน 5 อันดับแรก จะมีรางวัล กระเป๋าผ้า มีการรับโล่จากผู้ว่าราชการจังหวัดในวันรักการอ่าน 2 เมษายนของทุกปี กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ทำให้ผู้มาใช้บริการจะเข้ามาอ่านมากขึ้น การใช้เวลา ว่างของคนกลุ่มนี้จึงเป็นการอ่านหนังสือ และคนกลุ่มนี้จะแสวงหาโอกาสอ่านหนังสืออยู่เสมอ

3. ด้านความสมัครใจและยินดีที่จะอ่านเอง โดยไม่มีการบังคับและเป็นการแสดง พฤติกรรมการอ่านอย่างสม่ำเสมอพบว่า ความสมัครใจและยินดีที่จะอ่านจะประสบผลสำเร็จได้ เป็นอย่างดี ถ้ามีสถานที่ให้อ่านเพิ่มมากขึ้น การจัดสร้างห้องสมุดประจำตำบลทุกตำบล โดยการ วางแผนร่วมกับเครือข่าย อบต. และจัดกิจกรรมนำหนังสือให้เหมาะสมกับผู้อ่าน จะทำให้ผู้มาใช้ บริการต้องการใช้บริการการอ่านและยินดีที่จะอ่าน มีการเชิญผู้ใช้บริการมาเป็นวิทยากร อาสาสมัครรักการอ่าน ในการจัดกิจกรรมครอบครัวรักการอ่าน โดยจัดค่ายครอบครัวในวันเสาร์ - อาทิตย์ จัดทัวร์แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น จัดกิจกรรมแข่งคุณแม่เล่านิทาน วางแผนให้มีกิจกรรม อย่างต่อเนื่อง ทุกเดือน เดือนละครึ่ง ดังการสัมภาษณ์ของผู้บริหารที่กล่าวว่า “ครอบครัวเป็น

พื้นฐานสำคัญ โดยมีห้องสมุดเป็นฝ่ายสนับสนุน ดังนั้นถ้ามีห้องสมุดที่เพียงพอในทุกตำบล ก็จะทำให้คนอ่านได้มากขึ้น” สัมภาษณ์วันที่ 29 ตุลาคม 2554

4. ด้านการอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาหลายประเภท หอสมุดศรีชมังคลาภิเษก วังไกลกังวล มีการจัดหาหนังสือทุกประเภทอย่างหลากหลาย เช่น วิชาการ บันเทิง ท่องเที่ยว สุขภาพ นวนิยาย ฯลฯ เพื่อให้ตรงตามความสนใจของผู้ใช้บริการ และยังมีมุมหนังสือที่ Asia Book มาจัดหนังสือให้ โดยเป็นหนังสือภาษาอังกฤษ มีไว้สำหรับให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศผ่านมาใช้บริการ จึงทำให้ห้องสมุดต้องพยายามจัดหาหนังสือให้มีหลากหลายประเภท ดังการสัมภาษณ์ของผู้บริหารที่กล่าวว่า “ห้องสมุดของเราเปรียบเสมือนบ้านของทุกคนที่มาใช้บริการ ถ้าเราจัดสภาพแวดล้อมให้ดึงดูดใจแล้ว การบริการก็ต้องดีเยี่ยม เพื่อให้ผู้ใช้บริการติดใจมาบ่อยๆ เป็นการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้กับทุกคน” สัมภาษณ์วันที่ 29 ตุลาคม 2554

สรุปกรณีตัวอย่างที่ 5 หอสมุดศรีชมังคลาภิเษก วังไกลกังวล เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในอำเภอหัวหิน และอำเภอใกล้เคียงให้มีนิสัยรักการอ่าน อีกทั้งนักท่องเที่ยวและชาวต่างชาติที่มาใช้บริการ โดยการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการอ่านหลากหลายรูปแบบ ให้อ่านฟรี ว่างแหวงหาโอกาสในการอ่าน สนใจและชอบอ่าน สม่ครใจและยินดีอ่าน และอ่านหนังสือหลายประเภท เช่น หนังสือวิชาการ สารคดี นิยาย การ์ตูน ฯลฯ การอ่านเป็นประจำจะทำให้ผู้มาใช้บริการเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง นับว่าเป็นสิ่งที่ดีสำหรับผู้มาใช้บริการ

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตอนที่ 1 โดยสรุปเป็นภาพรวมข้อค้นพบจากแหล่งเรียนรู้ทั้ง 5 แห่งที่เป็นกรณีตัวอย่าง เกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน เพื่อให้เกิดพฤติกรรม 4 ด้านที่บุคคลแสดงออกถึง 1. ความสนใจในการอ่านและการชอบอ่าน 2. การรู้จักใช้เวลาว่างโดยการอ่านและแสวงหาโอกาสแสวงหาหนังสือเพื่อการอ่าน 3. มีความสมัครใจและยินดีที่จะอ่านเอง โดยไม่มีการบังคับและเป็นการแสดงพฤติกรรมอ่านอย่างสม่ำเสมอ 4. มีการอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาหลายประเภท สรุปได้ว่า

1. ความสนใจในการอ่านและการชอบอ่าน แหล่งเรียนรู้ทั้ง 5 แห่งจะดำเนินการสร้างสังคมให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยการสร้างทัศนคติและนิสัยรักการอ่าน การคิด และการแสวงหาความรู้ โดยการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้เป็นที่น่าสนใจ มีการจัดหาสื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือวารสารต่างๆ อีกทั้งสื่อทางเทคโนโลยี การค้นคว้าด้วยระบบอินเทอร์เน็ตมาให้บริการ โดยจะจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ กระตุ้นให้ผู้มาใช้บริการเกิดแรงบันดาลใจในการอ่าน คำนึงถึงการพัฒนาศักยภาพของห้องสมุด โดยจัดให้บริการทางด้านหนังสือให้เป็นที่ดึงดูดใจตามความสนใจของผู้มาใช้บริการ การจัดดำเนินงานของห้องสมุดจะจัดให้อ่านฟรี ยืมหนังสือได้

สมัครสมาชิกฟรี จะมีการปรับภูมิทัศน์ให้เป็นที่น่าสนใจสำหรับผู้ใช้บริการ เพื่อให้ผู้ผ่านไปมาเกิดความสนใจในสถานที่ อันจะนำไปสู่การเข้ามาเยี่ยมชมและสนใจอ่านในที่สุด ใช้วิธีการประชาสัมพันธ์ห้องสมุด ให้ประชาชนทั่วไปและนักท่องเที่ยวได้รู้จักเพื่อให้เกิดความสนใจและชอบอ่านในที่สุด โดยการออกให้บริการตามแหล่งชุมชน เช่น สถานีขนส่ง โรงพยาบาล สถานีรถไฟ ฯลฯ อีกทั้งยังจัดกิจกรรมการอ่านอย่างต่อเนื่อง จัดเป็นประจำเพื่อให้เกิดการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

2. การรู้จักใช้เวลาว่างโดยการอ่านและแสวงหาโอกาสแสวงหาหนังสือเพื่อการอ่าน แหล่งเรียนรู้ทั้ง 5 แห่งจะจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านสำหรับเด็ก มีการจัดเกมต่างๆ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ทั้งเกมทางทักษะ และเกมในเครื่องคอมพิวเตอร์ มีโทรทัศน์ให้ดูการ์ตูนส่งเสริมคุณธรรม มีการจัดกิจกรรมการเล่านิทานให้เด็กฟัง การจัดค่ายหนังสือ ผู้ปกครองบางท่านก็จะนำลูกหลานมาอยู่ห้องสมุด มาเล่นเกม ฟังนิทานดูภาพประกอบการอ่าน สำหรับผู้ใหญ่ทางห้องสมุดจะจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษา จัดอบรมการใช้คอมพิวเตอร์พื้นฐาน กิจกรรมการแนะนำหนังสือ การจัดวิทยากรมาให้ความรู้เกี่ยวกับหนังสือ งานประชุมวิชาการเกี่ยวกับการอ่าน มีการให้รางวัลแก่ผู้ที่ยืมหนังสืออ่านบ่อยที่สุด มีการจัดกิจกรรมเชิดชูเกียรติผู้มีนิสัยรักการอ่าน โดยการจัดกิจกรรมภายในห้องสมุด เช่น กิจกรรมอ่านได้อ่านดีมีรางวัล กิจกรรมยอดนักอ่าน 5 อันดับแรกจะมีรางวัล กระเป๋าผ้า มีการรับโล่จากผู้ว่าราชการจังหวัดในวันรักการอ่าน 2 เมษายนของทุกปี

การจัดกิจกรรมต่างๆ นี้เพื่อชักจูงผู้มาใช้บริการให้เข้ามาเยี่ยมชม แสวงหาโอกาสแสวงหาหนังสือ หรือกิจกรรมที่สนใจ ให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การได้เข้ามาใช้บริการก็จะอ่านหนังสือตามที่สนใจ อาจเป็นหนังสือพิมพ์ หรือนิตยสารต่างๆ ผู้มาใช้บริการส่วนใหญ่จะให้คำตอบว่าที่นี่ได้ประโยชน์หลายอย่าง ได้มาอ่านหนังสือ ได้เรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับการเงิน การลงทุนจากหนังสือ จากบรรณารักษ์ หรือจากการค้นคว้า นับว่าการจัดกิจกรรมเป็นสิ่งที่ดีสอนให้รู้จักใช้เวลาว่างในการแสวงหาความรู้ แสวงหาโอกาสในการเรียนรู้ ทางด้านผู้มาใช้บริการกล่าวว่า ถือเป็นประโยชน์อย่างมากเพราะกิจกรรมทุกกิจกรรมเรียนรู้ฟรี ไม่ต้องเสียเงินทำให้ได้ความรู้ อีกทั้งยังมีการใช้ Internet ฟรีสำหรับสมาชิก การสร้างกิจกรรมที่หลากหลายเหล่านี้ทำให้ผู้มาใช้บริการจะเข้ามาใช้บริการมากขึ้น การใช้เวลาว่างของคนกลุ่มนี้จึงเป็นการอ่านหนังสือ และคนกลุ่มนี้จะแสวงหาโอกาสในการอ่านอยู่เสมอ

3. มีความสมัครใจและยินดีที่จะอ่านเอง โดยไม่มีการบังคับและเป็นการแสดงพฤติกรรมการอ่านอย่างสม่ำเสมอ พบว่า แหล่งเรียนรู้ทั้ง 5 แห่ง จะมีผู้มาใช้บริการเกือบทุกวัน เป็นบุคคลทุกเพศ ทุกวัย ด้วยเหตุผลที่ว่าเมื่อมาแล้วสามารถเลือกอ่านหนังสือได้มากมาย หรือจะ

เข้าร่วมกิจกรรมอื่น เช่น ห้องฉายภาพยนตร์ก็ได้ ซึ่งถือเป็นการพักผ่อนไปในตัว ผู้มาใช้บริการจะมาด้วยความสมัครใจ และมาใช้บริการอย่างสม่ำเสมอ ดูได้จากจำนวนสมาชิก สถิติการยืมหนังสือที่เพิ่มขึ้นทุกปี ผู้มาใช้บริการส่วนใหญ่จะบอกว่า มาที่นี่เพราะต้องการมาไม่มีใครบังคับ ส่วนใหญ่จะมาทุกวัน มาอ่านหนังสือพิมพ์ มาดูเรื่องหุ้น การลงทุน เพราะที่นี่มีความพร้อมหลายอย่าง มีมุมกาแฟ มีห้องน้ำ การเดินทางที่สะดวก มีการจัดหนังสือที่น่าสนใจ ทำให้ผู้มาใช้บริการสนใจและยินดีที่จะอ่าน มีการจัดกิจกรรมที่ทำให้เด็กและผู้ปกครอง หรือบุคคลผู้ใกล้ชิด ได้เข้าร่วมกิจกรรมพร้อมกัน จะช่วยทำให้การอ่านดีขึ้น เมื่อมาห้องสมุดบ่อยๆ เพื่อมาอ่านก็จะได้รับความรู้ จะทำให้เกิดการติดการอ่านจนเป็นนิสัย อันจะนำไปสู่ความสมัครใจในการมาใช้บริการครั้งต่อไป

นอกจากนี้แล้วทางกรุงเทพมหานครกำลังดำเนินการรณรงค์ให้เป็นมหานครแห่งการอ่าน โดยเข้าเป็นวาระแห่งชาติ โดยการขยายห้องสมุดให้ครบทุกเขต 37 แห่ง รถเคลื่อนที่ 7 คัน บ้านหนังสือ 161 แห่ง ขยายการอ่านสู่รถแท็กซี่ รถโดยสาร 9 สาย อีก 100 กว่าคัน เปิดพื้นที่การอ่านในพื้นที่พิเศษ เช่น บ้านเมตตา เปิดอบรมบรรณารักษ์ 89 เครือข่าย เช่นเดียวกับบางแห่งเห็นว่าถ้ามีสถานที่ให้อ่านเพิ่มมากขึ้น มีการจัดสร้างห้องสมุดประจำตำบลทุกตำบล โดยการวางแผนร่วมกับเครือข่าย อบต. และจัดกิจกรรมนำหนังสือให้เหมาะสมกับผู้อ่าน มีการประชาสัมพันธ์แหล่งเรียนรู้โดยใช้ผู้มีชื่อเสียง เช่น ดารา นักร้อง ฯลฯ เป็นพรีเซนเตอร์ เพื่อให้ประชาชนทั่วไปเห็นความสำคัญของการอ่าน เกิดความพร้อมในการอ่านด้วยความสมัครใจและยินดีที่จะอ่าน ถ้ามีแหล่งเรียนรู้ต่างๆ พร้อมในทุกพื้นที่ จะทำให้ผู้มาใช้บริการมาใช้บริการได้อย่างสะดวกและยินดีที่จะอ่าน มีการเชิญผู้มาใช้บริการเป็นวิทยากร เป็นอาสาสมัครรักการอ่าน มีการจัดกิจกรรมครอบครัวรักการอ่าน โดยจัดค่ายครอบครัวในวันเสาร์ - อาทิตย์ จัดทัวร์แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น จัดกิจกรรมแข่งคุณแม่เล่านิทาน วางแผนให้มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ทุกเดือน เดือนละครั้ง

การวางแผนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทุกแห่ง จะเปิดโอกาสในการรับฟังความคิดเห็นของผู้มาใช้บริการ อาจเป็นการพูดคุย เสนอแนะ หรือจากการสำรวจ สอบถาม เพื่อให้ได้ความต้องการของผู้มาใช้บริการอย่างแท้จริง เพราะต้องการให้ผู้มาใช้บริการเกิดความสุข ความยินดีที่ได้เข้ามาสถานที่แห่งนี้ โดยเปิดช่องทางต่างๆ ในการรับฟังทั้งจากเจ้าหน้าที่ บรรณารักษ์ จากการตอบแบบสอบถาม หรือรับฟังข้อเสนอแนะของผู้มาใช้บริการ

4. มีการอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาหลายประเภท แหล่งเรียนรู้ทั้ง 5 แห่งจะมีหนังสือหลากหลาย ทั้ง นวนิยาย เรื่องสั้น หนังสือการเงิน การลงทุน หนังสือภาษาอังกฤษที่มีราคาแพง และยังได้สั่งซื้อหนังสือเพิ่มขึ้นอีกหลายประเภท ถ้าสมาชิกแจ้งความจำนงในความต้องการที่จะอ่านหนังสือที่ห้องสมุดไม่มี ทางห้องสมุดก็จะจัดซื้อให้สมาชิกได้อ่าน การดำเนินการไม่ได้มีแต่การจัดหาหนังสืออย่างเดียว การจัดพื้นที่ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่ง จะเห็นได้ว่าแหล่งเรียนรู้ที่

ได้รับความนิยมนจะมีพื้นที่ที่หลากหลาย เช่น ห้องสมุดเด็ก ห้องสมุดดนตรี ห้องสมุดไอที ห้องสมุดเงียบ ฯลฯ ซึ่งพื้นที่ต่างๆ เหล่านี้จะจัดหาหนังสือตามความสนใจ เช่น ห้องสมุดดนตรีก็จะมีสื่อสร้างสรรค์ด้านดนตรี ทั้งจากหนังสือวารสาร นิตยสาร เครื่องดนตรี iPod และ Digital TK Music Library ที่รวบรวมข้อมูลดนตรีหลากหลายประเภทจากทั่วทุกมุมโลก ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต หรือห้องเงียบ ซึ่งเป็นห้องอ้างอิง จะมีหนังสืออ้างอิงต่างๆ เช่น พจนานุกรม สารานุกรม อักษรานุกรม คู่มือศึกษาต่อต่างประเทศ

นอกเหนือจากการอ่านหนังสือแล้ว ทางห้องสมุดก็มีเครื่องคอมพิวเตอร์สำหรับผู้ที่ต้องการอ่านจากสื่อทางอินเทอร์เน็ต อีกทั้งยังมีการจัดการบริการที่เพียบพร้อมด้วยอุปกรณ์สืบค้น ข้อมูลสารสนเทศ มุมนันทนาการ ทั้งจอชมการถ่ายทอดสดสัมมนา การเสวนา การติดตามข่าวสาร มุมดูหนัง ฟังเพลง มุมเกมลับสมอง และการบริการหนังสือ วารสาร นิตยสาร สื่อโสตทัศนวัสดุ ทั้ง DVD, VCD และ CD-ROM ซึ่งพร้อมให้บริการทั้งภายในห้องสมุด และสามารถยืมออกได้ นับว่าเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ทันสมัย ตอบโจทย์ของคนรุ่นใหม่ได้อย่างแท้จริง

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยในขั้นตอนที่ 2 ทำให้ได้ผลการพัฒนาโปรแกรม การศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของ มัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล โดยข้อมูลที่นำมาใช้ในการพัฒนาโปรแกรมประกอบด้วย ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในขั้นตอนที่ 1 มาพัฒนาเป็นกิจกรรม สื่อ การประเมินผล ข้อมูลจากแบบสอบถามการส่งเสริมการอ่าน และนำแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ ผู้ใหญ่ การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง มาพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน จากนั้นนำโปรแกรมฯ ที่พัฒนาให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ และนำข้อเสนอแนะที่ได้รับจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงโปรแกรมฯ ที่พัฒนา จนได้ผลออกมาเป็นโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล เพื่อนำไปทดลองใช้ในการวิจัยในขั้นตอนที่ 3 โดยมีผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยแบ่งสมาชิกประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มๆ ตามอาชีพของนักศึกษา และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน โดยใช้แบบสอบถามเพื่อนำผลที่ได้มาศึกษารวบรวม วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการดำเนินการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัย

รักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ซึ่งแบ่งข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1.1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน	ร้อยละ
เพศชาย	30	100.00
อายุระหว่าง 18 – 25 ปี	30	100.00
สภาพภาพการทำงาน		
- ทำงานแล้ว	23	76.67
- ยังไม่ได้ทำงาน	7	23.33
รวม	30	100.00
โดยปกติจะอ่านหนังสือ		
ทุกวัน วันละ 30 นาทีถึง 1 ชั่วโมง	6	20.00
สองวันต่อสัปดาห์ วันละ 1 – 2 ชั่วโมง	5	16.67
ทุกสัปดาห์ วันละ 30 นาทีถึง 1 ชั่วโมง	5	16.67
อื่นๆ ว่างจากทำงาน วันละ 20 นาที	6	20.00
ไม่ได้อ่านเลยเพราะไม่มีเวลา	8	26.66
รวม	30	100.00
จุดมุ่งหมายในการอ่าน		
เพื่อเพิ่มพูนความรู้	6	20.00
จำเป็นต้องใช้ในการสอบ	7	23.33
ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์	13	43.34
อื่นๆ คลายเครียดและต้องการรู้ข่าวสาร	4	13.33
รวม	30	100.00

จากข้อมูลในตารางที่ 2 สรุปได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย 30 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 มีอายุระหว่าง 18 – 25 ปี ทั้ง 30 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 สภาพภาพการทำงานของกลุ่มตัวอย่าง ทำงานแล้ว 23 คน คิดเป็นร้อยละ 76.67 ยังไม่ได้ทำงาน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 23.33 โดยปกติจะอ่านหนังสือทุกวัน วันละ 30 นาทีถึง 1 ชั่วโมง 6 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00 สองวันต่อสัปดาห์ วันละ 1 – 2 ชั่วโมง 5 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 ทุกสัปดาห์ วันละ 30 นาทีถึง 1 ชั่วโมง 5 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 อื่นๆ ว่างจากทำงาน วันละ 20 นาที 6 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00 ไม่ได้อ่านเลยเพราะไม่มีเวลา 8 คน คิดเป็นร้อยละ 26.66

1.2 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการอ่าน สำหรับนักศึกษาการศึกษานอก
ระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ประกอบด้วยข้อคำถามที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า
(Rating Scale) 5 ระดับ โดยมีความหมายถึงระดับความมากน้อยที่ตรงกับความคิดเห็นของ
นักศึกษาในแต่ละประเด็น มีเกณฑ์การแปลผลตามเกณฑ์คะแนนเฉลี่ย ดังนี้

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 4.50 – 5.00 หมายความว่า ตรงกับความคิดเห็นมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.50 – 4.49 หมายความว่า ตรงกับความคิดเห็นมาก

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.50 – 3.49 หมายความว่า ตรงกับความคิดเห็นปานกลาง

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.50 – 2.49 หมายความว่า ตรงกับความคิดเห็นน้อย

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.49 หมายความว่า ตรงกับความคิดเห็นน้อยที่สุด

ข้อมูลที่ได้ นำมาสรุปดังแสดงในตารางที่ 3 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ข้อมูลการส่งเสริมการอ่าน

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการอ่าน	จำนวน (n = 30)		
	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. ข้าพเจ้าชอบอ่านสลากรต่าง ๆ ของเครื่องใช้ทุกชนิด	3.27	0.78	ปานกลาง
2. ข้าพเจ้าชอบอ่านหนังสือในเวลาว่าง	2.83	0.87	ปานกลาง
3. เมื่อมีใครพูดถึงหนังสือที่ดีข้าพเจ้าจะแสวงหาเพื่ออ่าน	2.60	0.93	ปานกลาง
4. ข้าพเจ้าอ่านหนังสือได้ไม่นานก็รู้สึกเบื่อและไม่อยาก อ่านอีกต่อไป	2.50	0.82	ปานกลาง
5. ข้าพเจ้าอ่านใบเสร็จจากการซื้อสิ่งของหรือรายการ อาหาร	3.37	0.92	ปานกลาง
6. ข้าพเจ้าเช่าหรือยืมหนังสือมาอ่านเป็นประจำ	1.90	0.84	น้อย
7. เมื่อมีโอกาสผ่านร้านหนังสือข้าพเจ้าจะแวะเข้าไปดู หนังสือเป็นประจำ	2.27	1.08	น้อย
8. ข้าพเจ้าจะพูดคุยกับเพื่อน ๆ ถึงเรื่องราวในหนังสือที่ อ่าน	2.33	0.95	น้อย
9. ข้าพเจ้าจะเก็บเงินเพื่อไว้ซื้อหนังสือที่ชอบอ่าน	2.03	0.85	น้อย
10. การอ่านหนังสือเป็นกิจกรรมยามว่างของข้าพเจ้า ลำดับแรก	2.47	1.00	น้อย
11. ข้าพเจ้าจะต้องอ่านหนังสือก่อนนอน	1.93	0.86	น้อย
12. ข้าพเจ้ามักแนะนำหนังสือให้เพื่อนของข้าพเจ้าอ่าน	2.00	1.17	น้อย
13. เมื่อข้าพเจ้าอยากรู้เรื่องใดเพิ่มเติมจะค้นคว้าหาอ่าน จากหนังสือ	2.87	0.93	ปานกลาง

ตารางที่ 3 (ต่อ) ข้อมูลการส่งเสริมการอ่าน

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการอ่าน	จำนวน (n = 30)		
	\bar{x}	S.D.	แปลผล
14. เมื่อข้าพเจ้าอ่านพบหนังสือแนะนำจากนิตยสาร ข้าพเจ้าจะต้องไปดูหรือซื้อ	2.50	0.90	ปานกลาง
15. ข้าพเจ้าจะมีหนังสือติดตัวตลอดเวลาเดินทาง	1.93	0.86	น้อย
16. ข้าพเจ้าอ่านรายการส่วนผสม วันที่ผลิต วันหมดอายุ ของอาหารและยาก่อนซื้อ	3.43	1.19	ปานกลาง
17. เมื่อข้าพเจ้าอ่านพบคำศัพท์ที่ไม่เข้าใจความหมาย ข้าพเจ้าจะหาความหมายจากพจนานุกรม	2.70	0.91	ปานกลาง
18. เวลาอ่านหนังสือข้าพเจ้าจะเพลิดเพลินที่ได้รับความรู้ หรือได้ข้อคิดใหม่ๆ	2.73	0.98	ปานกลาง
19. เมื่อข้าพเจ้าไปเที่ยวห้างสรรพสินค้า ข้าพเจ้าจะต้อง แฉะแผนกหนังสือเพื่อดูหนังสือที่น่าสนใจ	2.66	0.84	ปานกลาง
20. ข้าพเจ้าศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากการอ่านหนังสือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และวารสาร	3.23	0.89	ปานกลาง
รวม	2.58	0.55	ปานกลาง

จากข้อมูลในตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมการอ่านของนักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล เพื่อให้เกิดพฤติกรรม 4 ด้าน คือ 1. ความสนใจในการอ่าน และการชอบอ่าน 2. การรู้จักใช้เวลาว่างและแสวงหาโอกาสอ่านหนังสือ 3. สนุกใจและยินดีที่จะอ่านอย่างสม่ำเสมอ และ 4. อ่านหนังสือทุกประเภท สามารถสรุปได้ว่า การอ่านรายการส่วนผสม วันที่ผลิต วันหมดอายุของอาหารและยาก่อนซื้อ อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 3.43$, $SD = 1.19$) การอ่านใบเสร็จจากการซื้อสิ่งของหรือรายการอาหาร อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 3.37$, $SD = 0.92$) การชอบอ่านสลากต่างๆ ของเครื่องใช้ทุกชนิด อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 3.27$, $SD = 0.78$)

สรุปได้ว่าการส่งเสริมการอ่านของนักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 2.58$, $SD = 0.55$) ส่วนใหญ่อ่านรายการส่วนผสม วันที่ผลิต วันหมดอายุของอาหารและยาก่อนซื้อ อ่านใบเสร็จจากการซื้อสิ่งของหรือรายการอาหาร อ่านสลากต่างๆ ของเครื่องใช้ทุกชนิด ซึ่งเป็นการอ่านที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อชีวิตประจำวัน

จากข้อมูลข้างต้นและข้อมูลจากการวิจัยในระยะที่ 1 ผู้วิจัยได้นำมาพัฒนาเป็นโปรแกรม การศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธี เรียนทางไกล ตามแนวคิดของ Boone แนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ โดยได้สร้าง โปรแกรมและนำโปรแกรมนั้นไปตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ซึ่งสามารถ แสดงองค์ประกอบได้ดังนี้ (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษา การศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ตามแนวคิดของ Boone แนวคิดแอนดราโกจี ของ มัลคอม เอส. โนลส์ มีองค์ประกอบดังนี้

องค์ประกอบ	รายละเอียด
1. วัตถุประสงค์	เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ให้เกิดพฤติกรรม 4 ด้าน คือ 1. ความสนใจในการอ่านและการชอบอ่าน 2. การรู้จักใช้เวลาว่างและแสวงหาโอกาสอ่านหนังสือ 3. สนุกใจและยินดีที่จะอ่านอย่างสม่ำเสมอ และ 4. อ่านหนังสือทุกประเภท
2. ผู้เรียน	นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล
3. ผู้สอน	ผู้มีบทบาทในการสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในโปรแกรมการศึกษานอกระบบ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน
4. เนื้อหาสาระ	แบ่งเนื้อหาสาระออกเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ เรื่องที่ 1 ศิลปะการอ่าน เรื่องที่ 2 หลักการอ่าน การแปลความ เรื่องที่ 3 การอ่านเพื่อวิจารณ์ ตอนที่ 2 การเลือกอ่านหนังสือที่ดี เรื่องที่ 1 การพิจารณาหนังสือ เรื่องที่ 2 การเลือกอ่านหนังสือ เรื่องที่ 3 การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

ตารางที่ 4 (ต่อ) โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของ นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ตามแนวคิดของ Boone แนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ มีองค์ประกอบดังนี้

องค์ประกอบ	รายละเอียด
<p>5. แนวคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้</p>	<p>แนวคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วยขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง 7 ชั้นของ Knowles (1970) ประกอบด้วย</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน 2. การวางแผนการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน 3. การวินิจฉัยความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียน 4. การสร้างเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน 5. การออกแบบแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน 6. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน และ 7. การประเมินผลการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน <p>นำไปสร้างองค์ความรู้ในโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของ Boone (1985) 3 ขั้นตอน คือ 1. การจัดทำแผน 2. การออกแบบและดำเนินการ และ 3. การตรวจสอบและประเมินผล ซึ่งได้นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน</p>
<p>6. กิจกรรมการเรียนรู้</p>	<p>โดยจัดกิจกรรมหลักเป็น 2 กิจกรรม และกิจกรรมย่อยเป็น 10 กิจกรรม ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. กิจกรรมตามโปรแกรมการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ประกอบด้วย <ol style="list-style-type: none"> 1.1 กิจกรรมจุดประกายเตรียมความพร้อมในการอ่าน 1.2 กิจกรรมร่วมกันวิพากษ์นิสัยรักการอ่าน 1.3 กิจกรรมดูหนังจอสู่นั่งสื่อ 1.4 กิจกรรมโฆษณาพาให้อ่าน 1.5 กิจกรรมอ่านทุกที่ 1.6 กิจกรรม Walk Rally Love Reading 1.7 กิจกรรมเสวนาวรรณคดี 1.8 กิจกรรมนักอ่านดีเด่น 1.9 กิจกรรมข่าวร้อนวันนี้ 1.10 กิจกรรมสมุนไพรให้ความรู้

ตารางที่ 4 (ต่อ) โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของ นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ตามแนวคิดของ Boone แนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ มีองค์ประกอบดังนี้

องค์ประกอบ	รายละเอียด
6. กิจกรรมการเรียนรู้	2. กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองโดยใช้สัญญาการเรียนรู้ 2.1 กิจกรรมสัญญาการอ่าน
7. ระยะเวลา	<p>โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของ นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ใช้เวลาจัดทั้งสิ้น 100 ชั่วโมง แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ</p> <p>ระยะที่ 1 การเข้าร่วมกิจกรรมจุดประกายเตรียมความพร้อมในการอ่าน และกิจกรรมร่วมกันวิพากษ์นิสัยรักการอ่าน เพื่อศึกษาแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เป็นเวลา 2 วัน</p> <p>ระยะที่ 2 การเข้าร่วมโปรแกรมฯ โดยฟังการบรรยายเนื้อหา และปฏิบัติตามกิจกรรมโดยการเข้าค่ายอยู่ร่วมกันเป็นเวลา 3 วัน</p> <p>ระยะที่ 3 การสรุปและนำเสนอผลงานโดยจัดกิจกรรม เช่น การแสดงบทบาทสมมติ พร้อมทั้งสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาปัจจัยและข้อเสนอแนะของการนำโปรแกรมไปใช้ เป็นเวลา 2 วัน</p>
8. การประเมินผลโปรแกรม	<p>1. แบบสอบถามการส่งเสริมการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ก่อนการเรียนรู้ตามโปรแกรม</p> <p>2. แบบวัดทักษะการอ่านของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ก่อนและหลังการเรียนรู้ตามโปรแกรม</p> <p>3. แบบประเมินพฤติกรรมการอ่านของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนวิธีเรียนทางไกลก่อนและหลังการเรียนรู้ตามโปรแกรม</p> <p>4. แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อโปรแกรมเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล หลังเสร็จสิ้นโปรแกรม</p> <p>5. แบบสัมภาษณ์ สอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ และนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล หลังเสร็จสิ้นโปรแกรม เพื่อศึกษาปัจจัยและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับการนำโปรแกรมมาใช้</p>

ผลจากการดำเนินการนี้ทำให้ได้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิด แอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล

สรุปผลการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้ ชั้นแรกคือ จากการวิเคราะห์กรณีตัวอย่างแหล่งการเรียนรู้ที่ดีในประเทศไทย 5 แห่ง และดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามการส่งเสริมการอ่าน รวมทั้งการนำแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อนำผลที่ได้มาดำเนินการสร้างโปรแกรม ดังนี้ - การจัดทำแผน โดยการ 1. สร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ให้ผู้เรียน 2. วางแผนการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน - การออกแบบและดำเนินการ 3. วินิจฉัยความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียน 4. สร้างเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน 5. ออกแบบแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน 6. ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน - การตรวจสอบและประเมินผล 7. ประเมินผลการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน พร้อมดำเนินกิจกรรมสัญญาการเรียนรู้ โดยดำเนินสัญญาการอ่าน เพื่อให้ นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล เกิดนิสัยรักการอ่านตามพฤติกรรม 4 ด้าน คือ 1. ความสนใจในการอ่านและการชอบอ่าน 2. การรู้จักใช้เวลาว่างและแสวงหาโอกาสอ่านหนังสือ 3. สัมผัสใจและยินดีที่จะอ่านอย่างสม่ำเสมอ 4. อ่านหนังสือทุกประเภท

ผู้วิจัยได้นำโปรแกรมฯ ที่พัฒนาให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ และนำข้อเสนอแนะที่ได้รับจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงโปรแกรมฯ ที่พัฒนา จนได้ผลออกมาเป็นโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล เพื่อนำไปทดลองใช้ในการวิจัยในชั้นตอนที่ 3

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยในชั้นตอนที่ 3 เป็นการศึกษาผลของการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล โดยการวิเคราะห์ผลการทำแบบวัดทักษะการอ่าน แบบประเมินพฤติกรรมกรรมการอ่าน ก่อนและหลังการดำเนินการตามโปรแกรม และแบบประเมินความพึงพอใจ หลังการดำเนินการจัดโปรแกรมของกลุ่มทดลอง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบวัดทักษะการอ่าน ก่อนและหลังการเรียนรู้ตามโปรแกรม (ดังแสดงในตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 แสดงการเปรียบเทียบผลคะแนนเฉลี่ยแบบวัดทักษะการอ่าน ก่อนและหลังการดำเนินการตามโปรแกรม

แบบวัดทักษะการอ่าน	N	\bar{x}	S.D.	p-value
ก่อนเรียน	30	9.70	2.85	0.017
หลังเรียน	30	12.10	2.02	

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 5 พบว่า การวัดทักษะการอ่านก่อนจัดโปรแกรม $\bar{x} = 9.70$ S.D. = 2.85 ส่วนการวัดทักษะหลังจัดโปรแกรม $\bar{x} = 12.10$ S.D. = 2.02 เมื่อทดสอบความแตกต่างก่อนและหลังการดำเนินการตามโปรแกรม พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่าทักษะการอ่านหลังการดำเนินการตามโปรแกรม มีทักษะการอ่านสูงขึ้นกว่าก่อนดำเนินการ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบประเมินพฤติกรรมการอ่าน ก่อนการดำเนินการจัดโปรแกรม (ดังแสดงในตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 แบบประเมินพฤติกรรมการอ่าน ก่อนการดำเนินการจัดโปรแกรม

ข้อความ	\bar{x}	S.D.	ความหมาย
1. ข้าพเจ้าจะเลือกอ่านหนังสือที่ข้าพเจ้าชอบเท่านั้น	2.02	0.41	เป็นประจำ
2. ข้าพเจ้าชักชวนให้ผู้อื่นอ่านหนังสือ	1.55	0.87	เป็นครั้งคราว
3. ข้าพเจ้าจะติดตามข่าวต่างๆ จากการอ่านมากกว่าฟังผู้อื่นเล่า	1.92	0.63	เป็นประจำ
4. ข้าพเจ้ายืมหนังสือจากห้องสมุดกลับไปอ่านที่บ้านเสมอ	1.60	0.47	เป็นครั้งคราว
5. ข้าพเจ้ามักจะบอกกับผู้อื่นว่าการอ่านจะทำให้เราเป็นผู้ที่รอบรู้	1.44	0.29	เป็นประจำ
6. เมื่อข้าพเจ้าได้รับใบปลิวโฆษณาต่างๆ ข้าพเจ้าจะอ่านด้วยความสนใจ	1.95	0.71	เป็นประจำ
7. เมื่อมีเวลาว่างข้าพเจ้าจะอ่านหนังสือ	1.85	0.46	เป็นประจำ
8. ข้าพเจ้าจะจดบันทึกข้อความที่น่าสนใจจากการอ่านอยู่เสมอ	1.40	0.29	เป็นครั้งคราว
9. กิจกรรมที่ข้าพเจ้าทำเป็นประจำคือการเข้าห้องสมุดเพื่ออ่านหนังสือ	1.43	0.54	เป็นครั้งคราว
10. เมื่อผู้สอนเชิญชวนให้แต่งคำขวัญเกี่ยวกับคุณค่าของการอ่าน ข้าพเจ้าตั้งใจทำอย่างเต็มที่	1.02	0.52	เป็นครั้งคราว
11. เมื่อข้าพเจ้าเดินทางจะพกหนังสือติดตัวไปอ่านด้วยเสมอ	1.73	0.71	เป็นครั้งคราว
12. ข้าพเจ้าจะวางหนังสือไว้ในห้องน้ำ สำหรับอ่านทุกครั้ง	1.88	0.56	เป็นประจำ

ตารางที่ 6 (ต่อ) แบบประเมินพฤติกรรมการอ่าน ก่อนการดำเนินการจัดโปรแกรม

ข้อความ	\bar{x}	S.D.	ความหมาย
13. เมื่อข้าพเจ้าได้อ่านหนังสือ ข้าพเจ้าจะรู้สึกเพลิดเพลินมาก	2.17	0.49	เป็นประจำ
14. ข้าพเจ้ามักใช้เวลาในช่วงปิดภาคเรียนอ่านหนังสือที่มีคุณค่า	1.72	0.32	เป็นประจำ
15. เมื่อข้าพเจ้ามีข้อสงสัยเกี่ยวกับเรื่องใดข้าพเจ้าจะค้นคว้าจากหนังสือในห้องสมุด	1.17	0.77	เป็นประจำ
16. เมื่อผู้สอนแนะนำหนังสือที่ได้รับคัดเลือกว่าเป็นหนังสือดี ข้าพเจ้าจะตั้งใจฟังเพื่อไปหาอ่าน	2.04	0.68	เป็นประจำ
17. เมื่อเวลาอยู่ที่บ้าน ข้าพเจ้าใช้เวลาอ่านหนังสือมากกว่าทำสิ่งอื่น ๆ	1.07	0.36	เป็นประจำ
18. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าขณะอ่านหนังสือ เวลาผ่านไปอย่างรวดเร็ว	1.53	0.55	เป็นประจำ
19. เมื่อข้าพเจ้าได้อ่านหนังสือที่โรงเรียน ข้าพเจ้าชอบกลับไปเล่าเรื่องที่อ่านให้คนที่บ้านฟัง	1.34	0.42	เป็นประจำ
20. เมื่อมีกิจกรรมที่เกี่ยวกับการอ่าน ข้าพเจ้ามักจะเข้าร่วม	1.43	0.49	เป็นครั้งคราว
21. เมื่อผู้สอนให้นักศึกษาอาสาสมัครเล่าเรื่องที่ได้อ่านให้เพื่อนในชั้นฟัง ข้าพเจ้าขอออกเป็นคนแรก	1.20	0.28	เป็นครั้งคราว
22. ข้าพเจ้ามักจะแนะนำหนังสือดี ๆ ให้เพื่อน ๆ ได้อ่านกัน	1.17	0.26	เป็นประจำ
23. ข้าพเจ้ามีการแลกเปลี่ยนหนังสืออ่านกับเพื่อนอยู่เสมอ	1.39	0.73	เป็นประจำ
24. ข้าพเจ้าอ่านหนังสือพิมพ์เป็นประจำจะได้เป็นคนทันต่อเหตุการณ์	1.84	0.67	เป็นประจำ
25. ข้าพเจ้าชอบไปงานที่มีหนังสือขาย หรืองานมหรสพหนังสือ เพราะมีหนังสือให้เลือกอย่างหลากหลาย	2.10	0.69	เป็นประจำ
26. ข้าพเจ้าอ่านหนังสือหลากหลายประเภทเพราะทำให้ข้าพเจ้าได้รับประโยชน์และคุณค่ามากมาย	1.87	0.51	เป็นประจำ
27. ข้าพเจ้าอ่านหนังสือทุกประเภทที่พบเห็น	1.01	0.37	เป็นประจำ
28. ข้าพเจ้าเห็นความสำคัญของการอ่านหนังสือ	2.41	0.66	เป็นประจำ
29. เมื่อข้าพเจ้าอ่านหนังสือทุกชนิด ข้าพเจ้าจะอ่านทุกหน้าโดยไม่ข้ามหน้าเด็ดขาด	1.44	0.34	เป็นครั้งคราว
30. ข้าพเจ้าจะอ่านหนังสือที่ชอบ หลายรอบโดยไม่รู้สึغبื่อเลย	1.42	0.58	เป็นประจำ
รวม	1.60	0.47	เป็นประจำ

จากข้อมูลในตารางที่ 6 แสดงให้เห็นว่าแบบประเมินพฤติกรรมการอ่าน ก่อนการดำเนินการจัดโปรแกรม ของนักศึกษาการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียน วิธีเรียนทางไกล เพื่อให้เกิด

พฤติกรรม 4 ด้าน คือ 1. ความสนใจในการอ่านและการชอบอ่าน 2. การรู้จักใช้เวลาว่างและแสวงหาโอกาสอ่านหนังสือ 3. สมัครงใจและยินดีที่จะอ่านอย่างสม่ำเสมอ และ 4. อ่านหนังสือทุกประเภท สามารถสรุปได้ว่าก่อนการดำเนินการจัดโปรแกรม พฤติกรรมการอ่านส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นสม่ำเสมอเป็นประจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเห็นความสำคัญของการอ่านหนังสือจะเกิดขึ้นสม่ำเสมอเป็นประจำ ($\bar{x} = 2.41$, S.D. = 0.66) รองลงมาคือ ความรู้สึกว่าจะอ่านหนังสือ จะรู้สึกเพลิดเพลินมาก ($\bar{x} = 2.17$, S.D. = 0.49) และชอบที่จะไปงานที่มีหนังสือขาย หรืองานมหกรรมหนังสือ เพราะมีหนังสือให้เลือกอย่างหลากหลาย จะเกิดขึ้นสม่ำเสมอเป็นประจำ ($\bar{x} = 2.10$, S.D. = 0.69)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบประเมินพฤติกรรมการอ่าน หลังการดำเนินการจัดโปรแกรม (ดังแสดงในตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 แบบประเมินพฤติกรรมการอ่าน หลังการดำเนินการจัดโปรแกรม

ข้อความ	\bar{x}	S.D.	ความหมาย
1. ข้าพเจ้าจะเลือกอ่านหนังสือที่ข้าพเจ้าชอบเท่านั้น	2.47	0.50	เป็นประจำ
2. ข้าพเจ้าชักชวนให้ผู้อื่นอ่านหนังสือ	1.97	0.57	เป็นครั้งคราว
3. ข้าพเจ้าจะติดตามข่าวต่าง ๆ จากการอ่านมากกว่าฟังผู้อื่นเล่า	2.53	0.68	เป็นประจำ
4. ข้าพเจ้ายืมหนังสือจากห้องสมุดกลับไปอ่านที่บ้านเสมอ	1.77	0.56	เป็นครั้งคราว
5. ข้าพเจ้ามักจะบอกกับผู้อื่นว่าการอ่านจะทำให้เราเป็นผู้ที่รอบรู้	2.03	0.55	เป็นประจำ
6. เมื่อข้าพเจ้าได้รับใบปลิวโฆษณาต่าง ๆ ข้าพเจ้าจะอ่านด้วยความสนใจ	2.33	0.80	เป็นประจำ
7. เมื่อมีเวลาว่างข้าพเจ้าจะอ่านหนังสือ	2.37	0.61	เป็นประจำ
8. ข้าพเจ้าจะจดบันทึกข้อความที่น่าสนใจจากการอ่านอยู่เสมอ	1.90	0.71	เป็นครั้งคราว
9. กิจกรรมที่ข้าพเจ้าทำเป็นประจำคือการเข้าห้องสมุดเพื่ออ่านหนังสือ	1.83	0.65	เป็นครั้งคราว
10. เมื่อผู้สอนเชิญชวนให้แต่งคำขวัญเกี่ยวกับคุณค่าของการอ่าน ข้าพเจ้าตั้งใจทำอย่างเต็มที่	1.87	0.73	เป็นครั้งคราว
11. เมื่อข้าพเจ้าเดินทาง จะพกหนังสือติดตัวไปอ่านด้วยเสมอ	1.83	0.64	เป็นครั้งคราว
12. ข้าพเจ้าจะวางหนังสือไว้ในห้องน้ำ สำหรับอ่านทุกครั้ง	2.03	0.76	เป็นประจำ
13. เมื่อข้าพเจ้าได้อ่านหนังสือ ข้าพเจ้าจะรู้สึกเพลิดเพลินมาก	2.43	0.62	เป็นประจำ
14. ข้าพเจ้ามักใช้เวลาในช่วงปิดภาคเรียนอ่านหนังสือที่มีคุณค่า	2.23	0.67	เป็นประจำ
15. เมื่อข้าพเจ้ามีข้อสงสัยเกี่ยวกับเรื่องใดข้าพเจ้าจะค้นคว้าจากหนังสือในห้องสมุด	2.17	0.64	เป็นประจำ

ตารางที่ 7 (ต่อ) แบบประเมินพฤติกรรมการอ่าน หลังการดำเนินการจัดโปรแกรม

ข้อความ	\bar{x}	S.D.	ความหมาย
16. เมื่อผู้สอนแนะนำหนังสือที่ได้รับคัดเลือกว่าเป็นหนังสือดี ข้าพเจ้าจะตั้งใจฟังเพื่อไปหาอ่าน	2.30	0.59	เป็นประจำ
17. เมื่อเวลาอยู่ที่บ้านข้าพเจ้าใช้เวลาอ่านหนังสือมากกว่าทำสิ่งอื่น	2.07	0.69	เป็นประจำ
18. ข้าพเจ้ารู้สึกว่ขณะอ่านหนังสือ เวลาผ่านไปอย่างรวดเร็ว	2.53	0.68	เป็นประจำ
19. เมื่อข้าพเจ้าได้อ่านหนังสือที่โรงเรียน ข้าพเจ้าชอบกลับไปเล่าเรื่องที่อ่านให้คนที่บ้านฟัง	2.27	0.63	เป็นประจำ
20. เมื่อมีกิจกรรมที่เกี่ยวกับการอ่าน ข้าพเจ้ามักจะเข้าร่วม	1.83	0.74	เป็นครั้งคราว
21. เมื่อผู้สอนให้นักศึกษาอาสาสมัครเล่าเรื่องที่ได้อ่านให้เพื่อนในชั้นฟัง ข้าพเจ้าขอออกเป็นคนแรก	1.60	0.62	เป็นครั้งคราว
22. ข้าพเจ้ามักจะแนะนำหนังสือดี ๆ ให้เพื่อน ๆ ได้อ่านกัน	2.17	0.64	เป็นประจำ
23. ข้าพเจ้ามีการแลกเปลี่ยนหนังสืออ่านกับเพื่อนอยู่เสมอ	2.17	0.69	เป็นประจำ
24. ข้าพเจ้าอ่านหนังสือพิมพ์เป็นประจำจะได้เป็นคนทันต่อเหตุการณ์	2.23	0.56	เป็นประจำ
25. ข้าพเจ้าชอบไปงานที่มีหนังสือขาย หรืองานมหกรรมหนังสือ เพราะมีหนังสือให้เลือกอย่างหลากหลาย	2.30	0.53	เป็นประจำ
26. ข้าพเจ้าอ่านหนังสือหลากหลายประเภทเพราะทำให้ข้าพเจ้าได้รับประโยชน์และคุณค่ามากมาย	2.57	0.56	เป็นประจำ
27. ข้าพเจ้าอ่านหนังสือทุกประเภทที่พบเห็น	2.37	0.61	เป็นประจำ
28. ข้าพเจ้าเห็นความสำคัญของการอ่านหนังสือ	2.50	0.57	เป็นประจำ
29. เมื่อข้าพเจ้าอ่านหนังสือทุกชนิด ข้าพเจ้าจะอ่านทุกหน้าโดยไม่ข้ามหน้าเด็ดขาด	1.93	0.69	เป็นครั้งคราว
30. ข้าพเจ้าจะอ่านหนังสือที่ชอบ หลายรอบโดยไม่รู้ลึกลับ่อยเลย	2.40	0.67	เป็นประจำ
รวม	2.17	0.30	เป็นประจำ

จากข้อมูลในตารางที่ 7 แสดงให้เห็นว่าแบบประเมินพฤติกรรมการอ่าน หลังการดำเนินการจัดโปรแกรม ของนักศึกษาการศึกษาอนกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล เพื่อให้เกิดพฤติกรรม 4 ด้าน คือ 1. ความสนใจในการอ่านและการชอบอ่าน 2. การรู้จักใช้เวลาว่างและแสวงหาโอกาสอ่านหนังสือ 3. สนใจและยินดีที่จะอ่านอย่างสม่ำเสมอ และ 4. อ่านหนังสือทุกประเภท สามารถสรุปได้ว่าหลังการดำเนินการจัดโปรแกรม พฤติกรรมการอ่านส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นสม่ำเสมอเป็นประจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การชอบอ่านหนังสือหลากหลายประเภทเพราะทำให้

ได้รับประโยชน์และคุณค่ามากมายนั้น จะเกิดขึ้นสม่ำเสมอเป็นประจำ ($\bar{x} = 2.57$, S.D. = .56) รองลงมาคือ ความรู้สึกว่าขณะอ่านหนังสือ เวลาผ่านไปอย่างรวดเร็ว และชอบที่จะติดตามข่าวต่างๆ จากการอ่านมากกว่าฟังผู้อื่นเล่า จะเกิดขึ้นสม่ำเสมอเป็นประจำ ($\bar{x} = 2.53$, S.D. = .68) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบประเมินพฤติกรรมการอ่าน ก่อนและหลังการเรียนรู้ตามโปรแกรม (ดังแสดงในตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 แสดงการเปรียบเทียบผลคะแนนเฉลี่ยแบบประเมินพฤติกรรมการอ่าน ก่อนและหลังการดำเนินการตามโปรแกรม

แบบประเมินพฤติกรรมการอ่าน	N	\bar{x}	S.D.	p-value
ก่อนเรียน	30	1.60	0.47	0.029
หลังเรียน	30	2.17	0.30	

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 8 พบว่า การประเมินพฤติกรรมการอ่าน ก่อนจัดโปรแกรม $\bar{x} = 1.60$ S.D. = 0.47 ส่วนการประเมินพฤติกรรมการอ่านหลังจัดโปรแกรม $\bar{x} = 2.17$ S.D. = 0.30 เมื่อทดสอบความแตกต่างก่อนและหลังการดำเนินการตามโปรแกรม พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่าพฤติกรรมการอ่าน หลังการดำเนินการตามโปรแกรม มีพฤติกรรมการอ่านสูงขึ้นกว่าก่อนดำเนินการ

ข้อค้นพบจากการสังเกตอย่างไม่เป็นทางการ พบว่า ระหว่างการดำเนินการจัดโปรแกรม ผู้เรียนจะมีความกระตือรือร้น สนุกสนานในการปฏิบัติกิจกรรม มีความสุขจากการได้อ่านหนังสือ โดยเฉพาะหนังสือที่ตนสนใจ แต่มีบ้างบางครั้งที่มีการจัดกิจกรรม เนื้อหามากเกินไปก็ทำให้ความสนใจลดน้อยลง และการให้อ่านแล้วจดลงในสมุดบันทึก ผู้เรียนจะบ่นว่าไม่มีเวลาอ่าน และไม่ชอบที่จะเขียน แต่จากการรายงานผลการดำเนินงาน “สัญญาการอ่าน” พบว่าผู้เรียนมีพฤติกรรมการอ่านมากขึ้น เพราะการที่แต่ละคนได้เขียนสัญญาการอ่านไว้ เหมือนกับว่าได้สัญญากับตนเองว่าจะอ่านหนังสือให้มากขึ้น จึงตั้งใจและพยายามปฏิบัติให้ได้ตามที่ตนตั้งใจไว้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบประเมินความพึงพอใจ หลังการดำเนินการจัดโปรแกรม (ดังแสดงในตารางที่ 9)

ตารางที่ 9 แบบประเมินความพึงพอใจ หลังการดำเนินการจัดโปรแกรม

ข้อความถาม	\bar{x}	S.D.	ความหมาย
1. วัตถุประสงค์ของโปรแกรม	4.03	0.61	มาก
2. กลุ่มผู้เรียนอยู่ในระดับชั้นที่เหมาะสมกับการใช้โปรแกรม	3.90	0.75	มาก

ตารางที่ 9 (ต่อ) แบบประเมินความพึงพอใจ หลังการดำเนินการจัดโปรแกรม

ข้อคำถาม	\bar{x}	S.D.	ความหมาย
3. ผู้สอนมีความชำนาญและสามารถถ่ายทอดความรู้ได้ดี	4.16	0.91	มาก
4. เนื้อหาวิชาตามแผนกิจกรรมการเรียนรู้ครอบคลุม วัตถุประสงค์ของโปรแกรม	4.13	0.86	มาก
5. กิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสม	4.26	0.69	มาก
6. ระยะเวลาในการดำเนินโปรแกรม	4.03	0.85	มาก
7. เอกสารประกอบการเรียนรู้กิจกรรมมีความสมบูรณ์และ เหมาะสม	3.96	0.92	มาก
8. การใช้สื่อมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับเนื้อหา	3.93	0.98	มาก
9. การวัดและประเมินผลโปรแกรม	3.86	0.81	มาก
10. การเข้าร่วมกิจกรรมก่อให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มพูนนิสัยรัก การอ่าน	4.16	0.74	มาก
11. ความเหมาะสมของสถานที่และสิ่งแวดล้อม	4.20	0.84	มาก
12. ความรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นประโยชน์ต่อ การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน	4.30	0.74	มาก
รวม	4.08	0.60	มาก

จากข้อมูลในตารางที่ 9 แบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดโปรแกรม ของ นักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล สามารถสรุปได้ว่าหลังการดำเนินการจัดโปรแกรมฯ นักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ประเมินความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะความรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ($\bar{x} = 4.30$, S.D. = 0.74) ภาพรวมของแบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดโปรแกรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.08$, S.D. = 0.60)

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตอนที่ 3

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตอนต้นที่ 3 ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการทำแบบวัดทักษะการอ่านก่อน หลังการดำเนินโปรแกรม พบว่า หลังการดำเนินโปรแกรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่าทักษะการอ่านหลังการดำเนินตามโปรแกรม มีทักษะการอ่านสูงขึ้น

กว่าก่อนเรียน ข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินพฤติกรรมการอ่านก่อน หลังการดำเนินการจัดโปรแกรม ของนักศึกษาคณะศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ภาพรวมของพฤติกรรมการอ่านหลังการดำเนินการจัดโปรแกรม สูงกว่าก่อนการดำเนินการจัดโปรแกรม และข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดโปรแกรม ของนักศึกษาคณะศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล หลังการดำเนินการจัดโปรแกรมฯ นักศึกษาคณะศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกลประเมินความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะความรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ภาพรวมของแบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดโปรแกรมอยู่ในระดับมาก

ข้อค้นพบจากการสังเกตอย่างไม่เป็นทางการ พบว่า ระหว่างการดำเนินการจัดโปรแกรม ผู้เรียนจะมีความกระตือรือร้น สนุกสนานในการปฏิบัติกิจกรรม มีความสุขจากการได้อ่านหนังสือ โดยเฉพาะหนังสือที่ตนสนใจ แต่มีบ้างบางครั้งที่มีการจัดกิจกรรม เนื้อหามากเกินไปก็ทำให้ความสนใจลดน้อยลง และการให้อ่านแล้วจดลงในสมุดบันทึก ผู้เรียนจะบ่นว่าไม่มีเวลาอ่านและไม่ชอบที่จะเขียน แต่จากการรายงานผลการดำเนินงาน “สัญญาการอ่าน” พบว่าผู้เรียนมีพฤติกรรมการอ่านมากขึ้น เพราะการที่แต่ละคนได้เขียนสัญญาการอ่านไว้ เหมือนกับว่าได้สัญญากับตนเองว่าจะอ่านหนังสือให้มากขึ้น จึงตั้งใจและพยายามปฏิบัติให้ได้ตามที่ตนตั้งใจไว้

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยในชั้นตอนที่ 4 เป็นผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาปัจจัยและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้พัฒนาขึ้นไปใช้กับนักศึกษาคณะศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากผลการดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน และผู้บริหาร หัวหน้างานจากแหล่งเรียนรู้ 5 แห่ง และผู้เรียนเกี่ยวกับโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้ทดลองใช้ เพื่อนำมาดำเนินการวิเคราะห์ ปรับปรุง แก้ไขโปรแกรมให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมในการใช้ต่อไป

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตอนที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาปัจจัยและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้พัฒนาขึ้นไปใช้กับนักศึกษาคณะศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากผลการดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน และผู้บริหาร หัวหน้างานจากแหล่งเรียนรู้ 5 แห่ง และผู้เรียนเกี่ยวกับโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้ทดลองใช้ นำมาประมวลผลได้ปัจจัยที่ส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ดังนี้

1. **ปัจจัยด้านความพร้อมของแหล่งเรียนรู้** พบว่า ความพร้อมของแหล่งเรียนรู้มีความสำคัญมากต่อการส่งเสริมนิสัยการรักการอ่าน ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 1 ให้สัมภาษณ์ว่า “ควรมีสวนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self Assessments Center) โดยเน้นในการจัดสถานที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ อุทยานการเรียนรู้” ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 2 เสนอว่า ควรจัดทำให้เป็น Library Center โดยอาจจัดให้มีห้องอ่านหนังสือ ยกตัวอย่างเช่น “ที่มหาวิทยาลัยรามคำแหงจะจัดห้องไว้สำหรับอ่านหนังสือ โดยที่ห้องจะมีหนังสือพิมพ์ไว้ให้อ่าน และจะอนุญาตให้ผู้อ่านนำหนังสือติดตัวมาอ่านได้ หรือจัด Learning Center ซึ่งจะอยู่ตามใต้ตึกต่างๆ จัดโต๊ะ เก้าอี้ ติดแอร์ สำหรับผู้มาใช้บริการให้เกิดความพร้อมในการอ่าน” ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นผู้บริหารแหล่งเรียนรู้ จากหอสมุดรัชมังคลาภิเษก วังไกลกังวล เสนอว่า “ควรจัดแหล่งเรียนรู้ให้ได้ทุกตำบล อาจเป็น 1 ตำบล 1 แหล่งการเรียนรู้ ควรมีสื่อ ICT เข้ามาใช้ในห้องสมุด การจัดบรรยากาศของสถานที่ที่เอื้อต่อการอ่าน เช่น มีมุมส่งเสริมการอ่าน มีบ้านหนังสือ ฯลฯ”

2. **ปัจจัยด้านการจัดกิจกรรมแก่ผู้ใช้บริการ** พบว่า ครูผู้สอนต้องให้งานหรือกิจกรรมที่น่าสนใจในการอ่าน โดยเริ่มจากสิ่งที่ผู้เรียนสนใจใกล้ตัว ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 4 กล่าวว่า “การใช้การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เพราะการอ่านจะต้องฝึกฝนให้เกิดเป็นนิสัย จะต้องให้ความรู้ในเรื่องที่เป็นปัจจุบัน เช่น เหตุการณ์ด้านภัยพิบัติต่าง ๆ ซึ่งสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้” หัวหน้างานจากแหล่งเรียนรู้ ห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานครสวนลุมพินี เสนอว่า “การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการรักการอ่าน ควรจัดกิจกรรมให้หลากหลาย ให้มีมากขึ้น จัดหาหนังสือ หรือสื่อให้หลากหลาย มีคุณภาพ” ผู้เรียนคนหนึ่งเสนอว่า “ผู้สอนต้องกำหนดประเด็นที่เอื้อต่อการศึกษากิจกรรมให้ตรงกับความต้องการ เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องมือที่สอดคล้องกับความสนใจที่หลากหลายของผู้ใช้บริการ” ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 5 ให้สัมภาษณ์ว่า “ควรมีมาตรการส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ยกตัวอย่างเช่น ตู้ Book ATM ในประเทศจีน ที่มีการยืมหนังสือจากตู้ด้วยตนเองตลอด 24 ชั่วโมง”

3. **ปัจจัยด้านการนำไปใช้** พบว่าการนำเทคโนโลยีต่างๆ เข้ามาส่งเสริมการรักการอ่าน ควรส่งเสริมให้อ่านบ่อยๆ อ่านเป็นประจำ จะทำให้ผู้อ่านเกิดพฤติกรรมการอ่านมากยิ่งขึ้น ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 1 กล่าวว่า “การเข้ามามีบทบาทของเทคโนโลยี ทั้งทาง Facebook , Skype, หรือกิจกรรมผ่านทาง e-mail จะทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพราะการใช้ Social Network จะทำให้ผู้ใช้เกิดนิสัยรักการอ่านได้เช่นกัน” ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3 เสนอว่า “การอ่านเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาค้นคว้า อยากรู้ในสิ่งที่ตนสงสัย ถ้าเป็นในระบบก็จะเริ่มจากครอบครัว คือ สอนให้เด็กได้อ่าน ชอบอ่าน ถ้าเป็นนอกระบบก็จะเริ่มจากชุมชน ซึ่งผู้ใหญ่จะมีวิถีชีวิตอยู่ใน

ชุมชน ดังนั้นการส่งเสริมการอ่านต้องเริ่มที่ชุมชนนั้น ๆ” เช่นเดียวกับผู้บริหารแหล่งเรียนรู้ จากหอสมุดรัชมังคลาภิเษก วังไกลกังวล เสนอว่า “การส่งเสริมการอ่านผู้ปกครองต้องเป็นตัวอย่างให้แก่เด็ก จัดสภาพในบ้านให้เอื้อต่อลูกหลาน โดยอาจยืมหนังสือจากห้องสมุดมาจัดมุมหนังสือในบ้าน” เช่นเดียวกับ ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 5 กล่าวว่า “ควรส่งเสริมให้ทุกคนมีนิสัยรักการอ่าน โดยให้มีหนังสือติดตัว จะเห็นได้ว่าการอ่านเป็นการแสวงหาความรู้ เพื่อค้นคว้าการสร้างเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถปฏิบัติงานได้ดี มีศักยภาพโดยการอ่านหนังสือ ยกตัวอย่างเช่น บริษัท ไทยซัมมิท ออโตพาร์ท ผู้จัดการจะดำเนินการพัฒนาศักยภาพการทำงาน เพื่อการพัฒนาธุรกิจ โดยมีการจัดหาหนังสือที่เกี่ยวข้องกับงานให้พนักงานอ่าน โดยใช้เวลานั่งรถรับส่งของพนักงาน ทุกคนเมื่อนั่งรถกลับต้องอ่านหนังสือในรถ อ่านแล้วสรุป เพื่อคุยกัน ผู้จัดการจะต้องคัดเลือกหนังสือที่ดีให้พนักงานอ่าน เมื่ออ่านแล้วจะเกิดวิสัยทัศน์ กระบวนทัศน์ เกิดนวัตกรรมความคิดอย่างเป็นรูปธรรม การอ่านเมื่อเป็นรูปธรรม อ่านบ่อยๆ จะทำให้เกิดนิสัยรักการอ่านได้ง่าย”

4. ปัจจัยด้านการบริการ พบว่า การให้บริการโดยเชิญชวน มีผู้แนะนำให้อ่านหนังสือเช่น บรรณารักษ์ หรือเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ จะทำให้พฤติกรรมการอ่านเกิดได้อย่างชัดเจน ดังเช่น หัวหน้างานห้องสมุดมารวย เสนอแนะว่า “การให้คำแนะนำหนังสือต่างๆ เช่น หนังสือดี หนังสือที่น่าสนใจให้อ่าน หรืออาจแต่งตั้งผู้อ่านรายการการเรียนรู้ เรียนรู้ในการเลือกหนังสืออ่าน หรือด้านเทคโนโลยี การใช้คอมพิวเตอร์ iPhone iPad หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบจะทำให้ผู้อ่านอ่านหนังสือได้ตรงตามความต้องการ” ผู้เรียนคนหนึ่งให้ความคิดเห็นว่า “ควรเห็นความสำคัญของการอ่าน โดยให้ทุกภาคส่วนจัดกิจกรรมให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ใช้บริการ โดยนำหนังสือไปจัดมุมในสถานที่ต่างๆ เช่น โรงพยาบาล โรงงาน รีสอร์ท ฯลฯ ให้หยิบอ่านได้ง่าย” หัวหน้างานจากบ้านหนังสือสวนสวย กล่าวว่า “การส่งเสริมการอ่านทำให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อ่าน ทำให้คนในชุมชนได้ใกล้ชิดหนังสือ ใกล้ชิดการอ่าน ทำให้เกิดการรักการอ่านได้มากขึ้น การจัดหาสื่อที่น่าสนใจ เช่น อินเทอร์เน็ต จะทำให้ผู้อ่านเข้ามาใช้บริการได้มากขึ้น”

5. ปัจจัยด้านผู้รับบริการ พบว่า ผู้รับบริการต้องมีนิสัยรักการอ่าน การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง จะทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการอ่านได้อย่างดี ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 2 ได้เสนอตัวอย่างจากประเทศเพื่อนบ้าน คือ “ประเทศสิงคโปร์จะส่งเสริมการอ่านให้เด็ก โดยจัดให้มี Child Library สำหรับเด็กเล็ก และมีห้องสมุดสำหรับเด็กโต และสำหรับผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นสิ่งจูงใจในการทำงาน เพราะเมื่อผู้ใหญ่สนใจที่จะขอทุนสำหรับงานวิจัย หรือนวัตกรรมต่อรัฐบาล คนกลุ่มนี้ก็จะเข้ามาค้นคว้าหาข้อมูล เพื่อขอทุนได้” เช่นเดียวกับ ผู้บริหารจากแหล่งเรียนรู้ ห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานคร สวนลุมพินี ให้สัมภาษณ์ว่า “การจัดแหล่งเรียนรู้สำหรับการอ่านใน

ห้างสรรพสินค้า จัดหาหนังสือที่มีรูปเล่มดี สวยงาม จะทำให้กลุ่มผู้รับบริการเห็นคุณค่าในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน” ซึ่งปัจจัยนี้ตรงกับคำสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 5 ที่กล่าวว่า “Team Work เป็นสิ่งสำคัญเพราะคนเราเมื่ออยู่ร่วมกับกลุ่มรักการอ่านด้วยกัน ก็จะชักชวนกันไปอ่านหนังสือ”

6. ปัจจัยด้านอื่น ๆ พบว่า การจัดทำงบประมาณสนับสนุน การให้หน่วยงานสนับสนุนในด้านหนังสือ สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ จะเป็นการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านได้เป็นอย่างดี ซึ่งผู้บริหารจากแหล่งเรียนรู้ ห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานคร สวนลุมพินี กล่าวว่า “การจัดให้เป็น “มหานครแห่งการอ่าน” ของกรุงเทพมหานคร มีงบประมาณในการดำเนินการสนับสนุน ดังนั้นหน่วยงานหลักทางการศึกษาเช่น องค์การยูเนสโก สสส. หรือ สสค. ควรจะต้องจัดการส่งเสริมหน่วยงานระดับต่าง ๆ ในภาครัฐและเอกชน ให้เกิดการอ่านให้มากขึ้น” เช่นเดียวกับผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 5 เสนอว่า “รัฐควรลดภาษีเกี่ยวกับหนังสือ เพราะการได้อ่านทำให้คนพัฒนาเมื่อหนังสือมีราคาถูก คนก็จะมีกำลังซื้อหามาอ่านได้”

ข้อเสนอแนะจากผลการดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน และผู้บริหาร หัวหน้างานจากแหล่งเรียนรู้ 5 แห่ง และนักศึกษาศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล พบว่า

1. ควรส่งเสริมการอ่านให้มากขึ้น รมรงค์ให้ทุกพื้นที่เป็นเมืองแห่งการอ่าน ควรขยายห้องสมุดให้ครบทุกเขต เพิ่มจำนวนรถเคลื่อนที่ บ้านหนังสือ ขยายการอ่านสู่รถโดยสารสาธารณะ เปิดพื้นที่การอ่านในพื้นที่พิเศษ เช่น บ้านเมตตา เปิดอบรมบรรณารักษ์ห้องสมุด ควรเปลี่ยนทัศนคติต่อการอ่าน การค้นคว้าเพื่อประโยชน์ของตนเอง สร้างมุมมอง หรือหลักคิดในประโยชน์จากการอ่าน ถ้าหลักคิดถูก การปฏิบัติต่อเนื้อก็จะเป็นไปอย่างสม่ำเสมอ สร้างสภาวะแวดล้อม รวมทั้งต้องมี Role Model ต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น ควรมีสถานที่ให้อ่าน จัดกิจกรรมนำหนังสือให้เหมาะสมกับผู้อ่าน มีหนังสือทุกประเภทหลากหลาย เช่น วิชาการ บันเทิง ท่องเที่ยว สุขภาพ นวนิยาย ฯลฯ เพื่อให้ตรงตามความสนใจของผู้ใช้บริการ ดังการสัมภาษณ์ของผู้บริหารจากแหล่งเรียนรู้ที่กล่าวว่า “การเก็บความรู้เปรียบเสมือนการเก็บออมเงิน ยิ่งเราอ่านมากขึ้นเท่าไร เราก็จะรอบรู้มากขึ้นเท่านั้น”

2. ควรส่งเสริมให้ห้องสมุดเป็นแหล่งการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพราะมีทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อมัลติมีเดีย หลากหลายรูปแบบให้เลือกใช้ มีความหลากหลายในเนื้อหาด้านการเงิน การลงทุน และการพัฒนาตนเองผู้ที่เข้ามาใช้บริการจะต้องสนใจที่จะมาใช้บริการด้วยตนเอง ไม่ใช่เกิดจากการบังคับ หรือตามกันมา คนที่เข้ามาใช้บริการทุกคน จะสนใจเรียนรู้ด้วยตนเอง มีเป้าหมายรู้ว่าจะอ่านหนังสือที่เล่ม อยากรู้สิ่งใดก็จะมาหาข้อมูลด้วยตนเอง

การจัดบริการควรให้ครอบคลุมในทุก ๆ ด้าน พยายามจัดหากิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้มาใช้บริการสามารถเลือก และสนใจที่จะเข้ามาศึกษา ผู้ที่เข้ามาใช้บริการส่วนใหญ่แล้วเป็นผู้ที่มีความสนใจในการอ่าน ต้องการรู้ข่าวสาร เรื่องราวต่าง ๆ ห้องสมุดจึงถือว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างแท้จริง ดังการสัมภาษณ์ของผู้บริหารจากแหล่งเรียนรู้ที่กล่าวว่า “การจัดอาหารให้สมอนั้น ต้องจัดให้ตรงตามความต้องการของผู้รับบริการ มีความเอร็ดอร่อย และอยากชิมเพิ่ม อยากลองแนวทางใหม่ ๆ”

3. ควรเปิดโอกาสให้ผู้มาใช้บริการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ในความต้องการของตนสำหรับการใช้ห้องสมุด เพราะจะทำให้ทางห้องสมุดจัดการบริการได้ตรงตามความต้องการ โดยการเปิดโอกาสให้ผู้บริการทำแบบสอบถามความพึงพอใจ รับฟังข้อเสนอแนะในช่องทางต่าง ๆ จัดให้มีเจ้าหน้าที่พร้อมฟัง และมีการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ โดยการจัดหาหนังสือให้ตามเสนอ ซึ่งถ้าห้องสมุดไม่สามารถหาให้ได้ ก็อาจขอการสนับสนุนจากเครือข่ายอื่น ดังการสัมภาษณ์ของผู้เรียนที่กล่าวว่า “เวลาห้องสมุดเปิดโอกาสให้พวกเราได้เสนอแนะ และทำตามที่ผมเสนอแนะ ผมจะรู้สึกภูมิใจและรู้สึกเหมือนเป็นเจ้าของห้องสมุดนั้นด้วย”

4. ควรมีกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน โดยการให้ผู้มาใช้บริการมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตัดสินใจ และลงมือกระทำตามความคิดและวิจารณ์ญาณของตนเอง โดยดำเนินการตามข้อเสนอแนะของผู้มาใช้บริการเท่าที่สามารถทำได้ จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อผู้บริการมากที่สุด โดยจัดกิจกรรมวิทยากรแนะนำหนังสือในดวงใจ ประชาสัมพันธ์ทุกการอ่าน จัดหาหนังสือเพื่อสมาชิก จัดกิจกรรมห้องสมุดสัญจรไปตามชุมชน วัดวาอาราม กิจกรรมคาราวานความสุข โดยจัดรถห้องสมุดไปตามแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ กิจกรรมเสวนาหนังสือ วางแผนให้มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ทุกเดือน เดือนละครั้ง จัดกิจกรรมให้หลากหลาย โดยให้ผู้บริการมีส่วนร่วมให้มากขึ้น ดังการสัมภาษณ์ของผู้เรียนที่กล่าวว่า “กิจกรรมที่ทำทำให้เวลาหมดไปอย่างรวดเร็ว รู้สึกสนุก และอยากรู้เรื่องของหนังสือต่อไป”

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจีของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อวิเคราะห์กรณีตัวอย่างการจัดโปรแกรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านที่ดีในประเทศไทย
2. เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล
3. เพื่อศึกษาผลของการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น และนำไปใช้กับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล
4. เพื่อศึกษาปัจจัยและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้พัฒนาขึ้นไปใช้กับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ผู้วิจัยได้แบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เพื่อวิเคราะห์กรณีตัวอย่างการจัดโปรแกรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านที่ดีในประเทศไทย

การวิจัยในขั้นตอนที่ 1 เป็นการศึกษารวบรวม วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน โดยการวิเคราะห์เอกสาร และสัมภาษณ์ผู้บริหารสูงสุด 1 คน หัวหน้างานห้องสมุด 1 คน และผู้มาใช้บริการ 4 คน ของแหล่งการเรียนรู้แต่ละแห่ง เพื่อนำผลที่ได้มาดำเนินการวิจัยขั้นตอนที่ 2

ขั้นตอนที่ 2 เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล

การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยได้นำผลจากการสัมภาษณ์กรณีตัวอย่าง

ทั้ง 5 แหล่งการเรียนรู้ ในขั้นตอนที่ 1 และแบบสอบถามการส่งเสริมการอ่าน และนำแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ผู้ใหญ่ แนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ มาพัฒนาโปรแกรม การศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล จากนั้นนำโปรแกรมฯ ที่พัฒนาให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ และนำข้อเสนอแนะที่ ได้รับจากผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธี เรียนทางไกลเพื่อนำไปทดลองใช้ในการวิจัยในขั้นตอนที่ 3

ขั้นตอนที่ 3 เพื่อศึกษาผลของการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ผู้วิจัย ได้พัฒนาขึ้นและนำไปใช้กับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล

การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนที่ 3 จะเป็นการนำโปรแกรมที่ได้รับการพัฒนาและ ปรับปรุงในการวิจัยขั้นตอนที่ 2 มาทดลองใช้ โดยมีระยะเวลาในการทดลองจำนวน 100 ชั่วโมง ซึ่งประกอบด้วย การจัดกิจกรรมตามโปรแกรมการศึกษานอกระบบ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน จำนวน 70 ชั่วโมง กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองโดยใช้สัญญาการเรียนรู้ จำนวน 30 ชั่วโมง

ขั้นตอนที่ 4 เพื่อศึกษาปัจจัยและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับการนำโปรแกรมการศึกษา นอกระบบโรงเรียนที่ได้พัฒนาขึ้นไปใช้กับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล

การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนที่ 4 โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากผลการดำเนินการ สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน และผู้บริหาร หัวหน้างานจากแหล่งเรียนรู้ 5 แห่ง และผู้เรียน เกี่ยวกับโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้ทดลองใช้ เพื่อศึกษาปัจจัยและข้อเสนอแนะ ต่าง ๆ ที่ได้จากการทดลองใช้โปรแกรมผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ จะนำมาดำเนินการวิเคราะห์ เพื่อ ปรับปรุง แก้ไขโปรแกรมให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมในการใช้ต่อไป

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโก- โยจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์กรณีตัวอย่างการจัดโปรแกรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านที่ดีใน ประเทศไทย โดยสรุปจากข้อค้นพบจากแหล่งเรียนรู้ทั้ง 5 แห่งที่เป็นกรณีตัวอย่าง เกี่ยวกับการ พัฒนาโปรแกรมการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน เพื่อให้เกิดพฤติกรรม 4 ด้านที่บุคคลแสดงออกถึง

1. ความสนใจในการอ่านและการชอบอ่าน 2. การรู้จักใช้เวลาว่างโดยการอ่านและแสวงหาโอกาส แสวงหาหนังสือเพื่อการอ่าน 3. มีความสมัครใจและยินดีที่จะอ่านเอง โดยไม่มีการบังคับและเป็น การแสดงพฤติกรรมการอ่านอย่างสม่ำเสมอ 4. มีการอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาหลายประเภท สรุปได้ ว่า

1. ความสนใจในการอ่านและการชอบอ่าน ทำให้พบว่าการจะสร้างพฤติกรรม ส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ให้เกิดแก่บุคคลทั่วไป จะต้องเริ่มตั้งแต่การสร้างทัศนคติและนิสัยรักการ อ่าน การแสวงหาความรู้ ให้เกิดเป็นประจำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ โดยเริ่มสร้างสังคมให้เป็น สังคมแห่งการเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถหาความรู้ได้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จะต้องมีการขยายแหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ให้เพิ่มมากขึ้นเพื่อรองรับความสนใจของผู้เรียน ถ้า แหล่งเรียนรู้ในปัจจุบันมีเพิ่มมากขึ้น มีความพร้อมทั้งด้านสื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือ วารสารต่าง ๆ อีก ทั้งสื่อทางเทคโนโลยี มีการให้บริการศึกษาค้นคว้าด้วยระบบอินเทอร์เน็ต ทำเรื่องการอ่านให้เป็น เรื่องธรรมดาสำหรับในชีวิตประจำวัน โดยจัดให้บริการห้องสมุดตลอด 24 ชั่วโมง สามารถยืม- คืนได้ทุกที่ มีการให้บริการตามแหล่งชุมชนต่าง ๆ เช่น สถานีขนส่ง โรงพยาบาล สถานีรถไฟ ฯลฯ เพื่อความสะดวกของผู้ใช้บริการ เมื่อผู้ใช้บริการได้เห็นว่าหนังสือก็จะเกิดความสนใจ ถ้าได้เปิดดู ก็จะเป็นก้าวแรกของการอ่านให้มีก้าวต่อไป จนไปถึงความชอบในที่สุด

2. การรู้จักใช้เวลาว่างโดยการอ่านและแสวงหาโอกาสแสวงหาหนังสือเพื่อ การอ่าน จะเห็นได้ว่าการอ่านจะเริ่มจากความสนใจ ความต้องการที่อยากจะอ่าน และความชอบ ก็จะมาติดตามา เมื่อผู้อ่านได้อ่านบ่อย ๆ ครั่งก็จะเกิดเป็นนิสัยต้องกระทำเป็นประจำ ดังนั้นผู้อ่าน เมื่อได้มีโอกาสในการมาใช้บริการแหล่งเรียนรู้ที่ดี ได้พบกับกิจกรรมต่าง ๆ ในการส่งเสริมการอ่าน กิจกรรมเสริมทักษะชีวิต กิจกรรมสร้างเสริมอาชีพ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่แหล่งเรียนรู้จัดขึ้นนับว่าเป็น ประโยชน์ต่อผู้ใช้บริการอย่างยิ่ง เป็นการชักจูงให้ผู้ใช้บริการเข้ามาเยี่ยมชม แสวงหาโอกาส แสวงหาหนังสือ หรือกิจกรรมที่สนใจ ให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การสร้างกิจกรรมที่ หลากหลายเหล่านี้ทำให้ผู้ใช้บริการจะเข้ามาใช้บริการมากขึ้น การใช้เวลาว่างของคนกลุ่มนี้จึง เป็นการอ่านหนังสือ และคนกลุ่มนี้จะแสวงหาโอกาสในการอ่านอยู่เสมอ

3. มีความสมัครใจและยินดีที่จะอ่านเอง โดยไม่มีการบังคับและเป็นการ แสดงพฤติกรรมการอ่านอย่างสม่ำเสมอ จากการศึกษาแหล่งเรียนรู้ทั้ง 5 แห่งนี้ จะพบได้ว่าผู้มา ใช้บริการเป็นบุคคลทุกเพศ ทุกวัย ที่มาใช้บริการเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ บางคนมาเกือบทุกวัน ด้วยเหตุผลที่ว่าเมื่อมาแล้วสามารถเลือกอ่านหนังสือได้มากมาย หลายประเภท หรือจะเข้าร่วม กิจกรรมอื่น เช่น ห้องฉายภาพยนตร์ ซึ่งถือเป็นการพักผ่อนไปในตัว การเข้ามาใช้บริการเป็นสิ่งบ่ง

บอกว่าผู้มาใช้บริการมาด้วยความสมัครใจ ต้องการที่จะมาเพื่อแสวงหาความรู้ ความต้องการเพิ่มพูนความรู้ทักษะความคิดของตนโดยไม่มีการบังคับ อาจจะเป็นด้วยบรรยากาศของแหล่งเรียนรู้เป็นที่พึงพอใจของผู้ใช้บริการ การได้อ่านหนังสือตามที่ตนต้องการตามความประสงค์ การได้รับข่าวสารการประชาสัมพันธ์จากหน่วยงาน แหล่งเรียนรู้ก็เป็นสิ่งหนึ่งที่สามารถดึงดูดใจให้ผู้ที่ไม่เคยรู้จักแหล่งเรียนรู้ ลองเข้ามาใช้บริการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำดารานักกร้อง ผู้มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในวงสังคมมาเป็นผู้ประชาสัมพันธ์ ก็จะทำให้ผู้มาใช้บริการเห็นความสำคัญของการอ่าน เกิดความพร้อมในการอ่านด้วยความสมัครใจและยินดีที่จะอ่าน อีกทั้งยังมีการวางแผนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยการประเมินผลจากผู้ใช้บริการ ด้วยการรับฟังความคิดเห็น พูดคุยเสนอแนะ หรือจากการสำรวจ สอบถาม เพื่อให้ได้ความต้องการของผู้มาใช้บริการอย่างแท้จริง

4. มีการอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาหลายประเภท ในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

แหล่งเรียนรู้ที่จะต้องมีหนังสือที่หลากหลาย เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร นวนิยาย เรื่องสั้น สารคดี หนังสือด้านการเงิน การลงทุน กีฬา ฯลฯ ทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเลือกได้ตามความสนใจ ซึ่งนอกเหนือจากสิ่งพิมพ์ ที่เป็นหนังสือแล้ว สื่อเทคโนโลยี ก็นับว่าเป็นสิ่งสำคัญในการดึงดูดความสนใจของผู้มาใช้บริการอย่างมาก ดังเช่น แหล่งเรียนรู้ TK. Park ที่ได้รับความนิยมจะจัดให้มีพื้นที่ที่หลากหลาย เช่น ห้องสมุดเด็ก ห้องสมุดดนตรี ห้องสมุดไอที ห้องสมุดเงียบ ฯลฯ ซึ่งพื้นที่ต่างๆ เหล่านี้จะจัดหาหนังสือตามความสนใจ เช่น ห้องสมุดดนตรีก็จะมีสื่อสร้างสรรค์ด้านดนตรี ทั้งจากหนังสือวารสาร นิตยสาร เครื่องดนตรี iPod และ Digital TK Music Library ที่รวบรวมข้อมูลดนตรีหลากหลายประเภทจากทั่วทุกมุมโลก ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ห้องเงียบ ซึ่งเป็นห้องอ้างอิง ก็จะมีหนังสืออ้างอิงต่างๆ เช่น พจนานุกรม สารานุกรม อักษรานุกรม คู่มือศึกษาต่อต่างประเทศ

เครื่องคอมพิวเตอร์ก็เป็นอุปกรณ์ที่สำคัญในการค้นคว้าหาความรู้จากการอ่านในสิ่งที่ต้องการค้นคว้าสำหรับผู้ที่ต้องการอ่านจากสื่อทางอินเทอร์เน็ต ก็จะมีการจัดการบริการที่เปรียบพร้อมด้วยอุปกรณ์สืบค้นข้อมูลสารสนเทศ มุมนันทนาการ ทั้งจอชมการถ่ายทอดสดสมมนา การเสวนา การติดตามข่าวสาร มุมดูหนัง ฟังเพลง มุมเกมลับสมอง และการบริการหนังสือวารสาร นิตยสาร สื่อโสตทัศนวัสดุ ทั้ง DVD, VCD และ CD-ROM ซึ่งพร้อมให้บริการทั้งภายในห้องสมุด และสามารถยืมออกได้ นับว่าเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ทันสมัย ตอบโจทย์ของคนรุ่นใหม่ได้อย่างแท้จริง

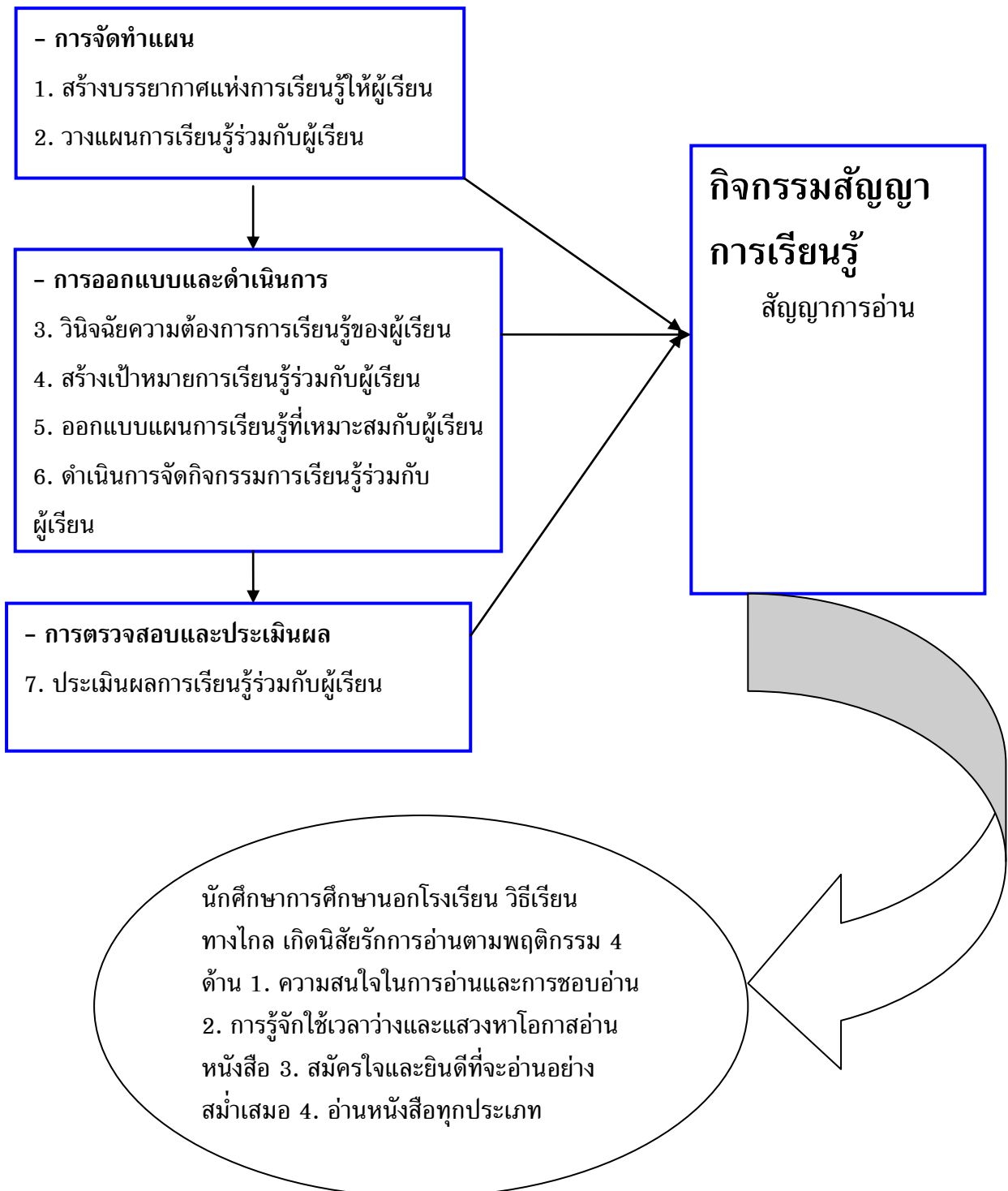
2. ผลการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจีของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล จากการวิเคราะห์ข้อมูล 2 ส่วน พบว่า

2.1 กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย 30 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 มีอายุระหว่าง 18 – 25 ปี ทั้ง 30 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 สถานภาพการทำงานของกลุ่มตัวอย่าง ทำงานแล้ว 23 คน คิดเป็นร้อยละ 76.67 ยังไม่ได้ทำงาน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 23.33 โดยปกติจะอ่านหนังสือทุกวัน วันละ 30 นาทีถึง 1 ชั่วโมง 6 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00 สองวันต่อสัปดาห์ วันละ 1 – 2 ชั่วโมง 5 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 ทุกสัปดาห์ วันละ 30 นาทีถึง 1 ชั่วโมง 5 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 อื่นๆ ว่างจากทำงาน วันละ 20 นาที 6 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00 ไม่ได้อ่านเลยเพราะไม่มีเวลา 8 คน คิดเป็นร้อยละ 26.66

2.2 การส่งเสริมการอ่านของนักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล เพื่อให้เกิดพฤติกรรม 4 ด้าน คือ 1. ความสนใจในการอ่านและการชอบอ่าน 2. การรู้จักใช้เวลาว่างและแสวงหาโอกาสอ่านหนังสือ 3. สมัยครใจและยินดีที่จะอ่านอย่างสม่ำเสมอ และ 4. อ่านหนังสือทุกประเภท พบว่า การส่งเสริมการอ่านของนักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียนวิธีเรียนทางไกลอยู่ในระดับ ปานกลาง โดยอ่านรายการส่วนผสม วันที่ผลิต วันหมดอายุของอาหารและยาก่อนซื้อ อ่านใบเสร็จจากการซื้อสิ่งของหรือรายการอาหาร อ่านสลากต่างๆ ของเครื่องใช้ทุกชนิด ซึ่งเป็นการอ่านที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อชีวิตประจำวัน ส่วนการเช่าหรือยืมหนังสือมาอ่านเป็นประจำ การอ่านหนังสือก่อนนอน และการมีหนังสือติดตัวตลอดเวลาเดินทาง อยู่ในระดับน้อย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้นและผลจากข้อมูลวิจัยในระยาะที่ 1 ผู้วิจัยได้นำมาพัฒนาเป็นโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ตามแนวคิดของ Boone แนวคิดแอนดราโกจีของมัลคอม เอส. โนลส์ โดยได้สร้างโปรแกรมซึ่งสามารถแสดงองค์ประกอบได้ดังนี้ 1. วัตถุประสงค์ 2. ผู้เรียน 3. ผู้สอน 4. เนื้อหาสาระ 5. แนวคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 6. กิจกรรมการเรียนรู้ 7. ระยะเวลา และ 8. การประเมินผลโปรแกรม และนำโปรแกรมนั้นไปตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ (ตั้งโปรแกรมในแผนภูมิที่ 2)

แผนภูมิที่ 2 โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล

สรุปผลการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดรา-โกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้ ชั้นแรกคือ การวิเคราะห์กรณีตัวอย่างแหล่งการเรียนรู้ที่ดีในประเทศไทย 5 แห่ง และดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามการส่งเสริมการอ่าน รวมทั้งการนำแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ และโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของ Boone เพื่อนำผลที่ได้มาดำเนินการสร้างโปรแกรม ดังนี้ - การจัดทำแผน โดยการ 1. สร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ให้ผู้เรียน 2. วางแผนการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน - การออกแบบและดำเนินการ 3. วินิจฉัยความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียน 4. สร้างเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน 5. ออกแบบแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน 6. ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน - การตรวจสอบและประเมินผล 7. ประเมินผลการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน พร้อมดำเนินกิจกรรมสัญญาการเรียนรู้ โดยดำเนินสัญญาการอ่าน เพื่อให้ นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล เกิดนิสัยรักการอ่านตามพฤติกรรม 4 ด้าน คือ 1. ความสนใจในการอ่านและการชอบอ่าน 2. การรู้จักใช้เวลาว่างและแสวงหาโอกาสอ่านหนังสือ 3. สนุกใจและยินดีที่จะอ่านอย่างสม่ำเสมอ 4. อ่านหนังสือทุกประเภท

3. ผลของการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น และนำไปใช้กับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล

ผู้วิจัยได้นำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ไปทดลองใช้ โดยได้ทำแบบวัดทักษะการอ่าน แบบประเมินพฤติกรรมการอ่าน แบบประเมินความพึงพอใจ พบว่า

3.1 แบบวัดทักษะการอ่าน ก่อนและหลังการจัดโปรแกรม พบว่า การวัดทักษะการอ่านก่อนจัดโปรแกรม $\bar{x} = 9.70$ $SD = 2.85$ ส่วนการวัดทักษะหลังจัดโปรแกรม $\bar{x} = 12.10$ $SD = 2.02$ เมื่อทดสอบความแตกต่างก่อนและหลังการดำเนินการตามโปรแกรม พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่าทักษะการอ่านหลังการดำเนินการตามโปรแกรม มีทักษะการอ่านสูงขึ้นกว่าก่อนดำเนินการ

3.2 แบบประเมินพฤติกรรมการอ่าน ก่อนและหลังการดำเนินการจัดโปรแกรม ของนักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล เพื่อให้เกิดพฤติกรรม 4 ด้าน คือ 1. ความสนใจในการอ่านและการชอบอ่าน 2. การรู้จักใช้เวลาว่างและแสวงหาโอกาสอ่านหนังสือ 3. สนุกใจและยินดีที่จะอ่านอย่างสม่ำเสมอ และ 4. อ่านหนังสือทุกประเภท พบว่า

พฤติกรรมการอ่าน ก่อนและหลังการดำเนินการจัดโปรแกรม ของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ โรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ภาพรวมของพฤติกรรมการอ่านหลังการดำเนินการจัดโปรแกรม สูงกว่า ก่อนการดำเนินการจัดโปรแกรม ภาพรวมก่อนการจัดโปรแกรม $\bar{x} = 1.60$, S.D. = 0.47 และ หลังการจัดโปรแกรม $\bar{x} = 2.17$, S.D. = 0.30 โดยได้ข้อค้นพบจากการสังเกตอย่างไม่เป็นทางการ พบว่า ระหว่างการดำเนินการจัดโปรแกรม ผู้เรียนจะมีความกระตือรือร้น สนุกสนานในการปฏิบัติกิจกรรม มีความสุขจากการได้อ่านหนังสือ โดยเฉพาะหนังสือที่ตนสนใจ แต่มีบ้างบางครั้งที่การจัดกิจกรรม เนื้อหามากเกินไปก็ทำให้ความสนใจลดน้อยลง และการให้อ่านแล้วจดลงในสมุดบันทึก ผู้เรียนจะบ่นว่าไม่มีเวลาอ่านและไม่ชอบที่จะเขียน

3.3 แบบประเมินความพึงพอใจ หลังการดำเนินการจัดโปรแกรมฯ นักศึกษา การศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ประเมินความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะ ความรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

4. ผลการศึกษาปัจจัยและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้พัฒนาขึ้นไปใช้กับนักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตอนที่ 4 พบว่า ได้ผลของปัจจัยและข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ปัจจัยด้านความพร้อมของแหล่งเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ที่มีสถานที่สำหรับ ดำเนินการในรูปแบบของ Library Center หรือ มีศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self Assessments Center) มีอุทยานการเรียนรู้ สามารถจัดหาหนังสือ สื่อต่าง ๆ สำหรับให้บริการได้ครบวงจร จะสามารถเรียกความสนใจของผู้มาใช้บริการได้เป็นอย่างดี เช่น มีห้องอ่านหนังสือที่มีบรรยากาศ มีสิ่งแวดล้อมน่าเข้าใช้บริการ มีสื่อที่ทันสมัย สามารถขยายความพร้อมไปทั่วทุกตำบล ทุกอำเภอ ทุกจังหวัดของประเทศ จะเป็นปัจจัยในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านได้เป็นอย่างดี

2. ปัจจัยด้านการจัดกิจกรรมแก่ผู้ใช้บริการ การจัดกิจกรรมให้กับผู้ใช้ บริการเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะสร้างพฤติกรรมการอ่านให้เกิดขึ้นได้ โดยกิจกรรมที่จัดเริ่มจากสิ่งที่ สนใจใกล้ตัว ให้ความรู้ในเรื่องที่เป็นปัจจุบัน เช่น เหตุการณ์ด้านภัยพิบัติต่าง ๆ ซึ่งสามารถ นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยนำการอ่านมาเป็นกิจกรรมในการแข่งขัน เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ อีกทั้งยังจัดหานวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อเรียกความสนใจให้แก่ผู้ใช้บริการ เช่น มีการจัดหา ตู้หนังสือยืม-คืน แบบตู้ Book ATM ในประเทศจีน ซึ่งสามารถยืมหนังสือจากตู้ด้วยตนเอง ตลอด 24 ชั่วโมง

3. ปัจจัยด้านการนำไปใช้ พบว่า เทคโนโลยีเป็นสิ่งสำคัญในการเข้ามามีบทบาทต่อการส่งเสริมการอ่านในปัจจุบันอย่างยิ่ง อาจเป็นเพราะการใช้ Social Network หรือสังคมออนไลน์ ทำให้ทุกคนต้องอ่านจากเครื่องต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ ฯลฯ จะทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้ใช้เกิดนิสัยรักการอ่านได้เช่นกัน การอ่านต้องมีพื้นฐานโดยเริ่มจากครอบครัว พ่อแม่ต้องเป็นตัวอย่างให้ลูกเห็นว่าการอ่านมีประโยชน์ โดยการอ่านหนังสือทุกวัน เพื่อให้ลูกได้เห็นการกระทำที่ดี และนำไปปฏิบัติต่อไป มีการจัดสภาพในบ้านให้เอื้อต่อลูกหลาน โดยอาจยืมหนังสือจากห้องสมุดมาจัดมุมหนังสือในบ้าน ส่งเสริมให้ทุกคนในครอบครัวมีนิสัยรักการอ่าน โดยให้มีหนังสือติดตัว ให้เห็นความสำคัญของการอ่านว่าเป็นการแสวงหาความรู้ เพื่อค้นคว้าสร้างเสริมปัญญา ทำให้เป็นคนมีศักยภาพโดยการอ่านหนังสือ

4. ปัจจัยด้านการบริการ การให้บริการจากเจ้าหน้าที่ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้ใช้บริการเกิดความพึงพอใจในการเริ่มอ่าน หรือเลิกอ่านหนังสือได้ ดังนั้น การจัดหาผู้แนะนำหนังสือเช่น บรรณารักษ์ หรือเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความเป็นกันเองกับผู้ใช้บริการ มีการแนะนำ เลือกรับหนังสือให้อ่าน จะทำให้เกิดการรักการอ่านได้มากขึ้น อีกทั้งการให้บริการโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยการนำหนังสือไปจัดมุมในสถานที่ต่างๆ เช่น โรงพยาบาล โรงงาน รีสอร์ท ฯลฯ เพื่อให้หยิบอ่านได้ง่าย เกิดประโยชน์ต่อผู้อ่าน คนในชุมชนก็จะได้ใกล้ชิดหนังสือ ใกล้ชิดการอ่าน เมื่อมีการบริการที่ดี การส่งเสริมนิสัยรักการอ่านก็จะเกิดได้ง่ายขึ้น

5. ปัจจัยด้านผู้รับบริการ ปัจจัยสำคัญสำหรับผู้รับบริการประการหนึ่งคือ ผู้รับบริการต้องมีพื้นฐานนิสัยในการรักการอ่าน รักการเรียนรู้ ใฝ่เรียนใฝ่รู้ ด้วยตนเอง การปลูกฝังนิสัยรักการอ่านต้องเริ่มตั้งแต่ครอบครัว เรียนรู้ในการอ่านตั้งแต่เด็ก และอ่านต่อเนื่องจนถึงวัยผู้ใหญ่ เพราะประโยชน์ที่ได้รับจากการอ่านมีมากมาย สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันในการศึกษา ในการทำงาน และพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนให้ดีขึ้น

6. ปัจจัยด้านอื่นๆ จากการสัมภาษณ์พบว่า การดำเนินการจัดให้กรุงเทพมหานครเป็น “มหานครแห่งการอ่าน” ซึ่งกลุ่มผู้รับบริการจะระบุเฉพาะคนที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ เท่านั้น ไม่เพียงพอ ควรมีหน่วยงานหลักทางการศึกษา ภาครัฐและเอกชน หรือองค์กรเอกชนต่างๆ ร่วมให้การสนับสนุนทั่วทุกเขต ทุกจังหวัดในประเทศไทย ให้เกิดการอ่านให้มากขึ้น รัฐควรให้การสนับสนุนในด้านการลดภาษีเกี่ยวกับหนังสือ จะทำให้ต้นทุนสำหรับการผลิตหนังสือต่ำลง ราคาหนังสือถูกลง ผู้อ่านจะสามารถซื้อได้มากขึ้น ถือว่าเป็นการส่งเสริมการอ่านอีกวิธีการหนึ่ง

ข้อเสนอแนะ พบว่า

1. ควรส่งเสริมการอ่านให้มากขึ้น รมรณรงค์ให้ทุกพื้นที่เป็นเมืองแห่งการอ่าน ควรขยายห้องสมุดให้ครบทุกเขต เพิ่มจำนวนรถเคลื่อนที่ บ้านหนังสือ ขยายการอ่านสู่รุดโดยสาธารณะ เปิดพื้นที่การอ่านในพื้นที่พิเศษ เช่น บ้านเมตตา เปิดอบรมบรรณารักษ์ห้องสมุด ควรเปลี่ยนทัศนคติต่อการอ่าน การค้นคว้าเพื่อประโยชน์ของตนเอง สร้างมุมมอง หรือหลักคิดในประโยชน์จากการอ่าน ถ้าหลักคิดถูก การปฏิบัติต่อเนื่องก็จะนำไปอย่างสม่ำเสมอ สร้างภาวะแวดล้อม รวมทั้งต้องมี Role Model ต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น ควรมีสถานที่ให้อ่าน จัดกิจกรรมนำหนังสือให้เหมาะสมกับผู้อ่าน มีหนังสือทุกประเภทหลากหลาย เช่น วิชาการ บันเทิง ท่องเที่ยว สุขภาพ นวนิยาย ฯลฯ เพื่อให้ตรงตามความสนใจของผู้ใช้บริการ ดังการสัมภาษณ์ของผู้บริหารจากแหล่งเรียนรู้ที่กล่าวว่า “การเก็บความรู้เปรียบเสมือนการเก็บออมเงิน ยิ่งเราอ่านมากขึ้นเท่าไร เราก็จะรอบรู้มากขึ้นเท่านั้น”

2. ควรส่งเสริมให้ห้องสมุดเป็นแหล่งการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพราะมีทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อมัลติมีเดีย หลากหลายรูปแบบให้เลือกใช้ มีความหลากหลายในเนื้อหาด้านการเงิน การลงทุน และการพัฒนาตนเองผู้ที่เข้ามาใช้บริการจะต้องสนใจที่จะมาใช้บริการด้วยตนเอง ไม่ใช่เกิดจากการบังคับ หรือตามกันมา คนที่เข้ามาใช้บริการทุกคน จะสนใจเรียนรู้ด้วยตนเอง มีเป้าหมายรู้ว่าอ่านหนังสือก็เล่ม อยากรู้สิ่งใดก็จะมาหาข้อมูลด้วยตนเอง การ จัดบริการควรให้ครอบคลุมในทุก ๆ ด้าน พยายามจัดทากิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้มาใช้บริการสามารถเลือก และสนใจที่จะเข้ามาศึกษา ผู้ที่เข้ามาใช้บริการส่วนใหญ่แล้วเป็นผู้ที่มีความสนใจในการอ่าน ต้องการรู้ข่าวสาร เรื่องราวต่าง ๆ ห้องสมุดจึงถือว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างแท้จริง ดังการสัมภาษณ์ของผู้บริหารจากแหล่งเรียนรู้ที่กล่าวว่า “การจัดอาหารให้สมอนั้น ต้องจัดให้ตรงตามความต้องการของผู้รับบริการ มีความเอื้อต่อร้อย และอยากชิมเพิ่ม อยากลองแนวทางใหม่ ๆ”

3. ควรเปิดโอกาสให้ผู้มาใช้บริการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ในความต้องการของตนสำหรับการใช้ห้องสมุด เพราะจะทำให้ทางห้องสมุดจัดการบริการได้ตรงตามความต้องการ โดยการเปิดโอกาสให้ผู้ใช้บริการทำแบบสอบถามความพึงพอใจ รับฟังข้อเสนอแนะในช่องทางต่าง ๆ จัดให้มีเจ้าหน้าที่พร้อมฟัง และมีการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ โดยการจัดหาหนังสือให้ตามเสนอ ซึ่งถ้าห้องสมุดไม่สามารถหาให้ได้ ก็อาจขอการสนับสนุนจากเครือข่ายอื่น ดังการสัมภาษณ์ของผู้เรียนที่กล่าวว่า “เวลาห้องสมุดเปิดโอกาสให้พวกผมได้เสนอแนะ และทำตามที่ผมเสนอแนะ ผมจะรู้สึกภูมิใจและรู้สึกเหมือนเป็นเจ้าของห้องสมุดนั้นด้วย”

4. ควรมีกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน โดยการให้ผู้มาใช้บริการมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตัดสินใจ และลงมือกระทำตามความคิดและพิจารณาญาณของตนเอง โดยดำเนินการตามข้อเสนอแนะของผู้มาใช้บริการเท่าที่สามารถทำได้ จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ใช้บริการมากที่สุด โดยจัดกิจกรรมวิทยากรแนะนำหนังสือในดวงใจ ประชาสัมพันธ์เหตุการณ์ อ่าน จัดหาหนังสือเพื่อสมาชิก จัดกิจกรรมห้องสมุดสัญจรไปตามชุมชน วัด วาอาราม กิจกรรมคาราวานความสุข โดยจัดรถห้องสมุดไปตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ กิจกรรมเสวนาหนังสือ วางแผนให้มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ทุกเดือน เดือนละครั้ง จัดกิจกรรมให้หลากหลาย โดยให้ผู้ใช้บริการมีส่วนร่วมให้มากขึ้น ดังการสัมภาษณ์ของผู้เรียนที่กล่าวว่า “กิจกรรมที่ทำทำให้เวลาหมดไปอย่างรวดเร็ว รู้สึกสนุก และอยากรู้เรื่องของหนังสือต่อไป”

อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ผู้วิจัยขอเสนอผลการอภิปรายตามกรอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย 4 ประเด็น ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์กรณีตัวอย่างการจัดโปรแกรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านที่ดีในประเทศไทย จากผลการวิจัยพบว่าแหล่งเรียนรู้ทั้ง 5 แห่งที่เป็นกรณีตัวอย่างดำเนินการเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ตามพฤติกรรม 4 ด้านดังนี้

ด้านที่ 1. ความสนใจในการอ่านและการชอบอ่าน การดำเนินงานของแหล่งเรียนรู้ให้ผู้มาใช้บริการเกิดความสนใจและชอบอ่าน ถือเป็นกลยุทธ์อันสำคัญในการจูงใจให้ผู้มาใช้บริการเข้าใช้บริการบ่อยๆ จนเป็นนิสัย ดังที่ Sarker (1990) กล่าวว่าความคิดจะส่งผลให้เกิดการกระทำ และเมื่อกระทำเป็นประจำจะกลายเป็นนิสัย การอ่านเป็นพฤติกรรมที่จะต้องทำให้เป็นกิจวัตรประจำวัน การดำเนินงานของแหล่งเรียนรู้จึงมีความสำคัญที่จะส่งเสริมและพัฒนาความรู้ของบุคคล ดังเช่น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กล่าวถึงแนวทางในการจัดการศึกษาว่าการจัดการศึกษาควรยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ถือว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ แหล่งเรียนรู้ที่เป็นต้นแบบจึงจัดกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมให้บุคคลและสังคมเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การจัดรูปแบบของแหล่งเรียนรู้ให้มีความทันสมัย โดยการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้เป็นที่น่าสนใจ มีการจัดหาสื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือ วารสารต่างๆ อีกทั้งสื่อทางเทคโนโลยี การค้นคว้าด้วยระบบอินเทอร์เน็ตมาให้บริการ ซึ่งสอดคล้องกับ American Library Association (2012) ซึ่งเป็นสมาพันธ์ห้องสมุดที่เก่าแก่และใหญ่ที่สุดในโลก กล่าวถึงประโยชน์ของการใช้เทคโนโลยีในห้องสมุดว่า ผู้ใช้บริการจะสามารถเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศได้ดี

และเร็วขึ้น ติดต่อกับครอบครัวและเพื่อนได้ดีขึ้น มีโอกาสในการสำรวจความเป็นไปของโลก เช่น ผู้ประกอบการในท้องถิ่นสามารถพัฒนาแผนธุรกิจ เครือข่าย การวิจัยตลาด และการสำรวจโอกาสทางธุรกิจโดยใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ในห้องสมุด ชาวนา ชาวไร่ที่อาศัยในเขตชนบทสามารถได้รับประกาศนียบัตรทางการเกษตรและธุรกิจโดยการเรียนออนไลน์ นักเรียน นักศึกษาสามารถเตรียมตัวสอบโดยใช้สื่อ อุปกรณ์ของห้องสมุด รวมทั้งการลงทะเบียนเรียนออนไลน์ในห้องสมุด เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2544) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะนิสัยแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย การเป็นคนรักการอ่านหนังสือ ติดตามวิทยาการใหม่ ๆ อยู่เสมอ

ด้านที่ 2. การรู้จักใช้เวลาว่างโดยการอ่านและแสวงหาโอกาสแสวงหาหนังสือเพื่อการอ่าน แหล่งเรียนรู้ทั้ง 5 แห่งจะพยายามจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้มาใช้บริการให้มากที่สุด เพราะการใช้เวลาว่างแสวงหาโอกาสในการอ่านหนังสือ จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งทั้งต่อตนเอง และต่อสังคม การอ่านทำให้เกิดความรู้ ก่อให้เกิดปัญญา การจัดบรรยากาศให้เป็นที่ต้องใจต่อผู้มาใช้บริการจะทำให้ได้รับการตอบสนองเป็นอย่างดี ยิ่งถ้าผู้มาใช้บริการเกิดความประทับใจการบริการก็จะเพิ่มศักยภาพในการชักจูงให้คนเข้ามาอ่านหนังสือมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับที่ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้แบ่งการเรียนรู้ที่มีความสุขไว้ 2 แบบ คือ 1. ความสุขที่เกิดจากปัจจัยภายนอก เป็นความสุขที่เกิดจากสภาพแวดล้อม คือมีกัลยาณมิตร เช่น ครู อาจารย์ เป็นผู้สร้างบรรยากาศแห่งความรัก ความเมตตา 2. ความสุขที่เกิดจากปัจจัยภายใน เป็นความสุขที่เกิดจากภายในตัวผู้เรียนเอง ต้องการความเป็นอิสระ ไม่พึ่งผู้อื่น กล่าวคือเกิดนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ใฝ่สร้างสรรค์ และมีความสุขจากการสนองความใฝ่รู้ เมื่อผู้อ่านได้รับความรู้จากการอ่านก็จะทำให้เกิดนิสัยรักการอ่าน ย่อมสามารถนำความรู้จากการอ่านไปใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม

ด้านที่ 3. มีความสมัครใจและยินดีที่จะอ่านเอง โดยไม่มีการบังคับและเป็นการแสดงพฤติกรรมอ่านอย่างสม่ำเสมอ ความสมัครใจหมายถึงการกระทำด้วยความเต็มใจ ยินดีที่จะทำ การที่ผู้ใช้บริการเข้ารับบริการจากแหล่งเรียนรู้แสดงว่าสมัครใจและยินดีที่จะอ่านหรือหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ดังกล่าว ด้วยเหตุผลหลาย ๆ ด้าน อาทิ การมีบรรยากาศที่หลากหลาย การจัดพื้นที่รองรับผู้ใช้บริการหลายรูปแบบ เช่น มีศูนย์การเรียนรู้เนกประสงค์ ศูนย์ฝึกอบรม ไอที ห้องฉายภาพยนตร์ ห้องสมุดเด็ก ห้องสมุดดนตรี ห้องอ้างอิง ห้องสมุดมีชีวิต ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของมูลนิธิ Pacifica Library Foundation (n.d) ซึ่งเป็นมูลนิธิห้องสมุดที่สนับสนุนการจัดบริการห้องสมุดที่มีคุณภาพแก่ชุมชนในรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้สะท้อนมุมมองเกี่ยวกับห้องสมุดว่า ปัจจุบันห้องสมุดไม่ใช่เพียงสถานที่เงียบสำหรับการอ่านหนังสือ

การศึกษา หรือการทำวิจัยเท่านั้น แต่ต้องมีลักษณะของความทันสมัยในส่วนต่างๆ ภายในห้องสมุด ได้แก่ ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องสมุดเด็ก ห้องจำหน่ายหนังสือ ซีดี มุมกาแฟ มุมสงบ พื้นที่จัดแสดงผลงาน พื้นที่จัดโปรแกรมหรือกิจกรรมพิเศษ จะเห็นได้ว่าตรงกับความต้องการของผู้มาใช้บริการที่กล่าวว่า “มาที่นี่เพราะต้องการมาไม่ได้มีใครบังคับ ส่วนใหญ่จะมาทุกวัน มาอ่านหนังสือพิมพ์ มาดูเรื่องหุ้น การลงทุน เพราะที่นี่มีความพร้อมหลายอย่าง มีมุมกาแฟ มีห้องน้ำ การเดินทางที่สะดวก มีการจัดหนังสือที่น่าสนใจ” เมื่อผู้มาใช้บริการเข้ามาใช้ห้องสมุดบ่อยๆ เพื่อมาอ่านก็จะได้รับความรู้ จะทำให้เกิดการติดเป็นนิสัย อันจะนำไปสู่ความสมัครใจในการมาใช้บริการ ซึ่งถือว่าเป็นการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง สอดคล้องกับที่ อุ่นตา นพคุณ (2546) กล่าวเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกระบบ ว่าปรัชญาการศึกษาของสำนักพฤติกรรมนิยม ที่มีความเชื่อว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ โดยการปฏิบัติด้วยตนเอง ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาด้วยตนเอง หรือโปรแกรมการศึกษาที่ให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง (Self – Directed Learning)

ด้านที่ 4. มีการอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาหลายประเภท การจัดบริการของแหล่งเรียนรู้ทั้ง 5 แห่งจะมีหนังสือหลากหลายประเภทสำหรับผู้มาใช้บริการอ่าน เช่น นวนิยาย เรื่องสั้น หนังสือการเงิน การลงทุน หนังสือภาษาอังกฤษ เพื่อให้ตรงตามความต้องการของผู้มาใช้บริการ นอกจากนี้จะเป็นหนังสือที่มีเนื้อหาหลายประเภทแล้ว สื่อต่างๆ ทางแหล่งเรียนรู้ก็จัดให้ผู้มาใช้บริการได้มีโอกาสในการเลือกตามความต้องการของตน เช่น ห้องสมุดดนตรีก็จะมีสื่อสร้างสรรค์ด้านดนตรี ทั้งจากหนังสือวารสาร นิตยสาร เครื่องดนตรี iPod และ Digital TK Music Library ที่รวบรวมข้อมูลดนตรีหลากหลายประเภทจากทั่วทุกมุมโลก ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางห้องสมุด 3 ดี ที่นายจรินทร์ ลักษณะวิศิษฎ์ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดเป็นนโยบายในการพัฒนาห้องสมุดของสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ขึ้นในวันที่ 25 กรกฎาคม 2552 โดยเน้นในเรื่องการเติมเต็มการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยให้เป็นการศึกษาตลอดชีวิต โดยเน้นการพัฒนาใน 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ หนังสือดี บรรยากาศดี และบรรณารักษ์ดี เพื่อขับเคลื่อนการศึกษาตลอดชีวิต และนำไปสู่การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้โดยหนังสือดี หมายถึง การมีหนังสือ และสื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ เนื้อหาสาระถูกต้อง ไม่เป็นพิษเป็นภัย และตรงใจผู้อ่านทั้งในรูปแบบสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่ออื่น ๆ ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ของประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย

จากผลการวิเคราะห์กรณีตัวอย่างการจัดโปรแกรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านที่ดีในประเทศไทย จะเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญที่จะนำมาใช้ในการวางแผนการจัดกิจกรรมสำหรับใช้ในการ

พัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษา
นอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ให้ได้ตรงตามความต้องการอย่าง
แท้จริง

2. ผลการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของ มัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธี เรียนทางไกล

การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี
ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธี
เรียนทางไกล ด้วยแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมของ Boone (1985) บูรณาการร่วมกับแนวคิด
แอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ ในลักษณะเป็นโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเชิง
พัฒนา โดยพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน แต่ละขั้นตอนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน โดยเริ่มจากการ
วิเคราะห์กรณีตัวอย่างที่ดี การศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทฤษฎีแนวคิดต่างๆ
และความต้องการที่จะได้รับการเข้าร่วมกิจกรรม มาดำเนินการพัฒนาโปรแกรมการศึกษา
นอกระบบโรงเรียน โดยมีองค์ประกอบสำคัญดังนี้ 1. วัตถุประสงค์ 2. ผู้เรียน 3. ผู้สอน 4.
เนื้อหาสาระ 5. แนวคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 6. กิจกรรมการเรียนรู้ 7. ระยะเวลา และ 8.
การประเมินผลโปรแกรม โดยกำหนดรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบจัดทำเป็นโปรแกรม
การศึกษานอกระบบโรงเรียนฉบับร่าง แล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพ หลังจากนั้นนำ
โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนฉบับร่างที่ผ่านการปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ
นำไปทดลองใช้ โดยแยกอภิปรายตามองค์ประกอบของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน
ดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอก
ระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของ
นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ที่เข้าร่วมกิจกรรมเกิดพฤติกรรม 4 ด้าน คือ 1.
ความสนใจในการอ่านและการชอบอ่าน 2. การรู้จักใช้เวลาว่างและแสวงหาโอกาสอ่านหนังสือ 3.
สมัครใจและยินดีที่จะอ่านอย่างสม่ำเสมอ และ 4. อ่านหนังสือทุกประเภท ทั้งนี้เกิดจากความ
ต้องการให้วัตถุประสงค์นี้ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของนักศึกษาการศึกษานอก
โรงเรียน วิธีเรียนทางไกล โดยให้เกิดพฤติกรรมที่ชัดเจนสำหรับการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน การ
อ่านจะปฏิบัติได้ง่าย ถ้าผู้อ่านมีการกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ชัดเจน เปรียบเสมือนทิศทาง
ดำเนินงาน เพื่อให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงได้โดยง่าย ซึ่งสอดคล้องกับ อาชญญา รัตนอุบล (2542)

ที่ได้กล่าวว่า การกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบ ควรกำหนดวัตถุประสงค์ของโปรแกรมให้ชัดเจน โดยการคำนึงถึงปัญหาและความต้องการ เพื่อจัดดำเนินการเรียนรู้อย่างตรงตามปัญหาและความต้องการ และสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังทำให้ผู้เรียนมีความรู้สึกว่าได้มีส่วนร่วมในโปรแกรม โดยร่วมจัดการกิจกรรม ทำให้เกิดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพราะมาจากปัญหาและความต้องการของตน ซึ่งจะทำให้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่พัฒนาขึ้นมีคุณค่าและประสิทธิภาพอย่างแท้จริง และสอดคล้องกับ นักการศึกษา Morrison, Ross และ Kemp (2004) ได้สรุปประโยชน์ของการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ไว้ดังนี้ เป็นเครื่องมือสำหรับการออกแบบการสอนที่เหมาะสม โดยเฉพาะการเลือกจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนทราบว่าต้องเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถในด้านใดเพื่อให้การเรียนรู้ประสบความสำเร็จ

2. ผู้เรียน เป็นนักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งมีความต้องการที่จะศึกษาต่อ แต่ไม่มีเวลาและโอกาสเรียนในสถานศึกษาตามปกติ โดยอาจศึกษาอยู่ที่บ้าน ที่ทำงาน ห้องสมุด หรือแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ได้ ทั้งนี้เนื่องจากผู้เรียนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่อยู่ในวัยทำงาน ด้วยภาวะทางเศรษฐกิจในปัจจุบันทำให้คนกลุ่มนี้ต้องทำมาหาเลี้ยงชีพ บางคนอาจต้องออกมาทำงานทำ จึงไม่ได้ศึกษาต่อในระบบ เมื่อมีโอกาสคนกลุ่มนี้จึงเข้าศึกษาต่อนอกระบบโรงเรียน โดยเรียนไปทำงานไป ดังนั้น การที่จะต้องดำเนินงาน 2 อย่างพร้อมกัน จึงต้องจัดสรรเวลา หาโอกาสในการอ่านหนังสือ เพื่อพัฒนาตนเองให้มีคุณวุฒิทางการศึกษาให้สูงขึ้น เพื่อความก้าวหน้าในการทำงานต่อไป ซึ่งเป็นแนวทางเดียวกับ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2527) กล่าวว่า การศึกษาทางไกลหมายถึงการศึกษาระบบเปิด ที่เปิดโอกาสและขยายโอกาสให้ผู้เรียนไม่จำกัดเพศ วัย อาชีพ คุณวุฒิ ได้ศึกษาหาความรู้โดยมิต้องเข้าเรียนในห้องเรียนปกติ แต่มีระบบให้ผู้เรียนที่อยู่ต่างถิ่นต่างสถานที่สามารถศึกษาด้วยตนเอง

3. ผู้สอน ในการดำเนินการตามกิจกรรมการเรียนรู้ของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้พัฒนาขึ้นในครั้งนี้ ผู้สอนมีส่วนสำคัญมากเพราะเป็นผู้สนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในโปรแกรมการศึกษานอกระบบ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ทั้งนี้เนื่องจากผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทในการส่งเสริม ให้กำลังใจ คอยชี้แนะวิธีการ เสนอแนะหนังสือที่เหมาะสมสำหรับการอ่าน ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ Macgregor (1990) ที่กล่าวไว้ว่าผู้สอนจะมีบทบาทสำคัญในการเติมเต็มความรู้ของผู้เรียนให้สมบูรณ์ ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างมีความสุข จัดทรัพยากรและสร้างสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ เข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน กระตุ้นผู้เรียนให้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้อย่างทั่วถึง

4. เนื้อหาสาระ ในโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านที่ได้พัฒนาขึ้นนี้ ได้นำเนื้อหาสาระมาจากหลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สาระความรู้พื้นฐานภาษาไทย มาตรฐานที่ 2.1 มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับภาษาและการสื่อสาร โดยมีเนื้อหา ดังนี้ 1. หลักการตีความ แปลความ และขยายความ 2. การอ่านบทประพันธ์ที่ไพเราะทั้งร้อยแก้วร้อยกรอง 3. การอ่านวรรณคดีในวรรณคดีจากเรื่อง ขุนช้างขุนแผน พระอภัยมณี อิเหนา นิทานเวตาล นิราศพระบาท นิราศภูเขาทอง ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก มัทธพาธา พระมหาชนก (ทศชาติชาดก) 4. หลักการวิเคราะห์วิจารณ์ และประเมินค่าวรรณคดี วรรณกรรมปัจจุบัน และวรรณกรรมท้องถิ่น เช่น วรรณกรรมปัจจุบัน ได้แก่ บทละครโทรทัศน์ นวนิยาย เรื่องสั้น บทเพลงต่างๆ วรรณกรรมท้องถิ่น ได้แก่ ไกรทอง นางสิบสอง ปลาบู่ทอง ผาแดงนางไอ่คำ ละครจักรๆ วงศ์ๆ ฯลฯ 5. การมีมารยาทในการอ่าน (สถาบันการศึกษาทางไกล, 2553) โดยแบ่งเนื้อหาสาระออกเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ มี 3 เรื่อง คือ เรื่องที่ 1 ศิลปะการอ่าน เรื่องที่ 2 หลักการอ่าน การแปลความเรื่องที่ 3 การอ่านเพื่อวิจารณ์ ตอนที่ 2 การเลือกอ่านหนังสือที่ดี มี 3 เรื่อง คือ เรื่องที่ 1 การพิจารณาหนังสือ เรื่องที่ 2 การเลือกอ่านหนังสือ เรื่องที่ 3 การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เพื่อเน้นให้เกิดพฤติกรรม 4 ด้านของนิสัยรักการอ่าน คือ 1. ความสนใจในการอ่านและการชอบอ่าน 2. การรู้จักใช้เวลาว่างและแสวงหาโอกาสอ่านหนังสือ 3. สนุกใจและยินดีที่จะอ่านอย่างสม่ำเสมอ 4. อ่านหนังสือทุกประเภท ทั้งนี้เนื่องจากหลักสูตรการศึกษานอกระบบ ในกลุ่มสาระความรู้พื้นฐานภาษาไทย เป็นรายวิชาที่จะฝึกฝนให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะจากการอ่าน โดยจะเป็นการอ่านเรื่องจากรรณกรรมพื้นบ้าน วรรณคดีต่างๆ ซึ่งมีเนื้อหาที่สนุก ทุกคนเคยได้ยิน ได้ฟังมาจากการเล่านิทานจากผู้ใหญ่ในบ้านมาตั้งแต่เล็ก เมื่อมาได้ยินอีกครั้งความรู้สึกเชื่อมโยงในอดีตจะก่อให้เกิดความอยากรู้ เหมือนเคยรู้เรื่องนี้แต่ไม่ชัดเจน ความรู้สึกนี้จะกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากรับมากขึ้น ต้องการรู้เนื้อเรื่องซึ่งเป็นแรงจูงใจให้อยากอ่านได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับชัยยศ อิ่มสุวรรณ (2553) ที่กล่าวไว้ว่า หัวใจสำคัญของการอ่านต้องมาเริ่มต้นที่ครอบครัวซึ่งจะเป็นวิถีชีวิต เป็นวัฒนธรรมที่ต้องเริ่มต้นปลูกฝังและถ่ายทอดมาจากครอบครัวจากอ้อมอกของพ่อและแม่โดยแท้ เพราะการอ่านจะต้องเป็นพฤติกรรมที่ถูกทำซ้ำอยู่เสมอ ๆ จนกลายเป็นนิสัยจากนิสัยจึงค่อยพัฒนาทักษะการอ่านให้คล่องแคล่วชำนาญมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ อาชัญญา รัตนอุบล (2540) ที่ได้กล่าวไว้ว่า เนื้อหาความรู้ที่นำมาใช้ในการฝึกอบรม ควรเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับชีวิตความเป็นจริงของผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นการทำงานหรือการดำเนินชีวิตประจำวัน

5. แนวคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมของ Boone (1985) บูรณาการร่วมกับแนวคิดแอนดราโกจีของมัลคอม เอส. โนลส์ ประกอบด้วยขั้นตอนการนำไปสร้างองค์ความรู้ในโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน 3 ขั้นตอน คือ 1. การจัดทำแผน 2. การออกแบบและดำเนินการ และ 3. การตรวจสอบและประเมินผล ซึ่งได้นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยการจัดทำแผน ได้ดำเนินงานต่อไปนี้

1. สร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ให้ผู้เรียน ผู้สอนได้ดำเนินการจัดบรรยากาศการเรียนการสอน การวางแผนการจัดกิจกรรมต่างๆ โดยการจำลองสถานที่ให้คล้ายคลึงกับห้องสมุด มีการตั้งชั้นหนังสือ มุมหนังสือ หรือบรรยากาศของร้านหนังสือ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ เกิดแนวคิดในการคิดค้นวิธีการ แนวทางในการพัฒนาการอ่าน หรืออ่านหนังสือต่างๆ ให้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประโยชน์ คุปต์กาญจนกุล (2532) กล่าวว่าบรรยากาศในการจัดการเรียนรู้ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญกล่าวคือ เมื่อครูสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ที่ดี จะทำให้นักเรียนมีความสนใจในการเรียน มีเจตคติที่ดีต่อครู การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้จึงเป็นไปได้ด้วยความราบรื่นมีชีวิตชีวา จะส่งผลให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ

2. วางแผนการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน โดยการร่วมกันระดมความคิดระหว่างผู้สอนและผู้เรียนสำหรับการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม ตรงตามความต้องการของผู้เรียนที่จะทำให้เกิดพัฒนาการอ่านให้ดีขึ้น อ่านได้มากขึ้น และอยากอ่านด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sue (2003) ที่ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่พบว่า ผู้ใหญ่เรียนรู้ด้วยกันภายใต้ประสบการณ์เดิม มีการวางแผนร่วมกัน เพื่อพัฒนา ฝึกฝน และมีผลสะท้อนกลับ โดยมีปัจจัยหรือกิจกรรมเด่นในการเรียนรู้ร่วมกันคือเพื่อการสร้างความรู้

โดยการออกแบบและดำเนินการ ได้ดำเนินงานดังนี้

3. วิจัยความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้สอนดำเนินการสอบถามความคิดเห็นร่วมกันกับผู้เรียนถึงความต้องการ ความสนใจในหนังสือที่ต้องการอ่านตามความสนใจของผู้เรียนสำหรับการจัดทำให้ตรงตามความประสงค์ของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับรายงาน “การเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับศตวรรษที่ 21” ของคณะที่ปรึกษาแห่งชาติแห่งสหราชอาณาจักร เพื่อนำเสนอต่อรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการเกี่ยวกับการศึกษาผู้ใหญ่ว่า “การเรียนรู้ต้องเป็นสิ่งที่ทุกคนเข้าถึงได้ ต้องให้ความสำคัญกับผู้เรียน ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนเป็นเจ้าของการเรียนรู้ และเป็นผู้จัดการการเรียนรู้ของตนเอง” (Elliot, 1999)

4. สร้างเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน ผู้เรียนและผู้สอนได้ร่วมกันกำหนด เป้าหมายพฤติกรรมกรรมการอ่านที่ต้องการให้เกิดหลังจากการเสร็จสิ้นกิจกรรม โดยผู้สอนนำเสนอ เป้าหมายและจุดประสงค์ให้ผู้เรียนเลือกตามความต้องการและความสนใจ เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนจนเกิดเป็นนิสัยรักการอ่านติดตัวไปตลอดชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับ 1 ใน สี่เสาหลัก ซึ่งเป็น รายงานที่ยูเนสโกได้เสนอสี่เสาหลักที่เป็นรากฐานของการศึกษาต่อคณะกรรมการนิทานนานาชาติว่า ด้วยการศึกษาศตวรรษที่ 21 ว่า Learn to Do (การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง) ผู้เรียนมีโอกาสได้ ทดลองและพัฒนาความสามารถของตนเองขณะกำลังเรียน เป็นการเรียนรู้โดยอาศัยประสบการณ์ ต่าง ๆ ทางสังคมและในการประกอบอาชีพ

5. ออกแบบแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน โดยผู้เรียนและผู้สอนร่วมกัน คิดออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามความพร้อมของผู้เรียน เพื่อให้การดำเนินกิจกรรม เป็นไปด้วยความสมัครใจ เหมาะสมกับผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับ 1 ใน 10 ข้อของปฏิญญาของการ เรียนรู้ตลอดชีวิตที่ว่า ผู้เรียนคือลูกค้า ความต้องการของลูกค้าคือความสำคัญอันดับแรก ดังนั้น ความต้องการของผู้เรียนจึงเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญลำดับแรกในการพิจารณาออกแบบแผน ของการเรียนรู้ การให้บริการและกระบวนการ (Mildred & Graines, 2001)

6. ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน ผู้สอนดำเนินกิจกรรมโดย คำนี้ถึงแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ โดยเริ่มต้นด้วยการสร้างบรรยากาศ การเปิด โอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกถึงความต้องการ เป้าหมาย การเรียนรู้ร่วมกัน โดย ใช้สัญญาการเรียนรู้ ที่ผู้สอนใช้เรียกว่า “กิจกรรมสัญญาการอ่าน” ดำเนินการในกิจกรรมการ เรียนรู้ ซึ่งในกิจกรรมสัญญาการอ่าน จะกำหนดข้อตกลงของผู้เรียนที่ได้ระบุจุดมุ่งหมายในการ สร้างเสริมนิสัยรักการอ่าน โดยกำหนดวิธีการและการประเมินผลด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ อาชัญญา รัตนอุบล (2545) เรื่องการใช้สัญญาแห่งการเรียนรู้ของมัลคัม โนลส์ กับ นิสิตสาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่านิสิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียนเห็นด้วยมากที่สุด ในด้านวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ว่า สัญญาแห่งการเรียนรู้ช่วยวางแนวทางให้ผู้เรียนสามารถค้นคว้าได้ด้วยตนเอง

และด้านการตรวจสอบและประเมินผล ดำเนินงานโดย

7. ประเมินผลการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน การดำเนินการตามกิจกรรมใช้รูปแบบ การประเมินผลโดยให้ผู้เรียนกำหนดเกณฑ์ตัดสิน เกี่ยวกับการนำเสนอผลงาน หรือวิธีการการ ประเมินผลตามความต้องการด้วยตนเอง

ทั้งนี้เนื่องจากแนวคิดในการจัดกิจกรรมทั้ง 2 แนวคิดสามารถนำมาบูรณาการด้วยกันโดยใช้แนวคิดหลักของ Boone เป็นแนวคิดการพัฒนาโปรแกรม โดยเริ่มจาก 1. การจัดทำแผน 2. การออกแบบและดำเนินการ และ 3. การตรวจสอบและประเมินผล หลังจากดำเนินกิจกรรมแล้ว ก็จะต้องมีการตรวจสอบประเมินผลกิจกรรมนั้น ซึ่งสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 24 ได้ระบุไว้ว่า ภาระงานการจัดการเรียนรู้จะดำเนินการจัดดังนี้ จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็นทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ และสภาพแวดล้อม สื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการต่าง ๆ ประสานความร่วมมือกับบุคคลในชุมชน เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุมาลี สังข์ศรี (2549) ที่ว่าการค้นหาความรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นวิธีการหนึ่งที่มีส่วนช่วยในการแก้ปัญหา อีกทั้งในช่วงการทำงานกลุ่ม ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงกระบวนการทำงานร่วมกัน ฟังคำวิพากษ์ของผู้อื่นและเป็นกระบวนการที่สามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหา

6. กิจกรรมการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมตามโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ให้แก่นักศึกษาศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล โดยแบ่งเป็น กิจกรรมตามโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน 70 ชั่วโมง และกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองโดยใช้สัญญาการเรียนรู้ 30 ชั่วโมง แล้วนำมาจัดกิจกรรมหลักเป็น 2 กิจกรรม และกิจกรรมย่อยเป็น 10 กิจกรรม ดังนี้ กิจกรรมตามโปรแกรมการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ประกอบด้วย 1. กิจกรรมจุดประกายเตรียมความพร้อมในการอ่าน 2. กิจกรรมร่วมกันวิพากษ์นิสัยรักการอ่าน 3. กิจกรรมดูหนังจอสู่หนังสือ 4. กิจกรรมโฆษณาพาให้อ่าน 5. กิจกรรมอ่านทุกที่ 6. กิจกรรม Walk Rally Love Reading 7. กิจกรรมเสวนาวรรณคดี 8. กิจกรรมนักอ่านดีเด่น 9. กิจกรรมข่าวร้อนวันนี้ 10. กิจกรรมสมุนไพรรักษาความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยใช้สัญญาการเรียนรู้ คือกิจกรรมสัญญาการอ่าน จากกิจกรรมดังกล่าวผู้เรียนจะได้เรียนรู้เพื่อฝึกปฏิบัติ ฝึกฝนการอ่านตามความชอบ ความถนัดของแต่ละบุคคล เมื่ออ่านแล้วนำมาวิพากษ์วิจารณ์ ทำให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกัน และนำไปขยายต่อกับคนใกล้ชิดต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ (2542) ที่กล่าวไว้ว่า กิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและมีการทำกิจกรรมร่วมกัน จะทำให้เยาวชนมีความกระตือรือร้น มีความสนุกสนาน ในการเรียนรู้ทำให้ใส่ใจที่จะพัฒนาตนเอง และกิจกรรมที่

เหมาะสมคือจะต้องเป็นกิจกรรมที่สั้น ง่าย และจบลงด้วยความสำเร็จ ไม่ซับซ้อน เน้นกระบวนการ กลุ่มใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย

7. ระยะเวลา โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของ มัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ใช้เวลาจัดทั้งสิ้น 100 ชั่วโมง แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การเข้าร่วมกิจกรรมจุดประกายเตรียมความพร้อมในการอ่าน และกิจกรรมร่วมกันวิพากษ์นิสัยรักการอ่าน เพื่อศึกษาแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เป็นเวลา 2 วัน

ระยะที่ 2 การเข้าร่วมโปรแกรมฯ โดยฟังการบรรยายเนื้อหาและปฏิบัติตามกิจกรรม โดยการเข้าค่ายอยู่ร่วมกัน เป็นเวลา 3 วัน

ระยะที่ 3 การสรุปและนำเสนอผลงานโดยจัดกิจกรรม เช่น การแสดงบทบาทสมมุติ พร้อมทั้งสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาปัจจัยและข้อเสนอแนะของการนำโปรแกรมไปใช้ เป็นเวลา 2 วัน

การที่ผู้วิจัยจัดแบ่งระยะเวลาเป็น 3 ระยะ เพื่อให้ผู้เรียนมีเวลาสำหรับดำเนินการอ่านหนังสือตามแต่ละกิจกรรม และช่วงระยะเวลาที่ทำกิจกรรมร่วมกัน ได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน แบ่งปันประสบการณ์ซึ่งกันและกัน จะทำให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ เชียร์สรี วิวิศิริ (2543) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางด้านพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร อันเป็นผลมาจากประสบการณ์ การฝึกหัด และการปฏิบัติการ ซึ่งเป็นการกระทำจริงจะด้วยจงใจหรือไม่ก็ตาม โดยจำแนกได้ 3 ด้านคือ พฤติกรรมทางความรู้ เช่น เปลี่ยนจากผู้ที่ไม่รู้ให้เป็นผู้ที่รู้ พฤติกรรมทางทักษะ เช่น เปลี่ยนจากผู้ที่ไม่เป็นให้เป็นผู้ที่ทำได้ และพฤติกรรมทางทัศนคติ เช่น เปลี่ยนจากผู้ที่มีความรู้สึกไม่เห็นด้วยเป็นเห็นด้วย

8. การประเมินผลโปรแกรม การจัดกิจกรรมตามโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นใช้วิธีการประเมินผลหลายรูปแบบ เริ่มจากสัมภาษณ์แหล่งเรียนรู้ และสอบถามการส่งเสริมการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล เพื่อนำผลที่ได้มาพัฒนาโปรแกรม หลังจากนั้นวัดทักษะการอ่าน ด้วยการทดสอบก่อนและหลังการเรียนรู้ตามโปรแกรม ประเมินพฤติกรรมการอ่าน หลังการเรียนรู้ตามโปรแกรม ประเมินความพึงพอใจที่มีต่อโปรแกรม หลังเสร็จสิ้นโปรแกรม ดำเนินการสัมภาษณ์ สอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิแหล่งการเรียนรู้ และนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล หลังเสร็จสิ้นโปรแกรม เพื่อศึกษา

ปัจจัยและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับการนำโปรแกรมมาใช้ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการประเมินแนวปรนัยนิยม (Objectivism) นักทฤษฎีการประเมินในแนวนี้มีมติความเชื่อว่ามนุษย์รู้ว่าอะไรจริงหรือเท็จ มีคุณค่าหรือไม่มีคุณค่า การตัดสินว่าอะไรจริงหรือเท็จ มีคุณค่าหรือไม่มีคุณค่าเป็นสิ่งที่กำหนดเป็นมาตรการสากลได้เพราะความจริงเป็นสิ่งสากล จึงทำการประเมินโดยเน้นวิธีการเชิงระบบ (systematic approach) มีการวางแผนการดำเนินงานอย่างแน่ชัด ใช้เครื่องมือมาตรฐานในการเก็บรวบรวมข้อมูล พยายามควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนให้มากที่สุด ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลตามเกณฑ์มาตรฐานที่ประกาศไว้ล่วงหน้า (ภาณุ อดกลั่น, 2554)

จากผลการวิจัยองค์ประกอบทั้ง 8 ข้อ จะเห็นได้ว่า การดำเนินการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ได้มีการจัดดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยมีแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยมาเป็นกรอบในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ จึงทำให้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนได้รับการยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ

3. ผลของการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น และนำไปใช้กับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล

จากผลการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ไปทดลองใช้ พบว่า ทักษะการอ่านหลังการดำเนินการตามโปรแกรม มีทักษะการอ่านสูงขึ้นกว่าก่อนดำเนินการ ทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมและเนื้อหาการเรียนรู้ได้สร้างเสริมนิสัยรักการอ่านให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สารีพันธุ์ ศุภวรรณ (2545) ว่าผลการทดลองโปรแกรมพบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาหลังการใช้โปรแกรมของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม และยังพบว่าหลังการดำเนินการจัดโปรแกรม พฤติกรรมการอ่านส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นสม่ำเสมอเป็นประจำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของดวงใจ อินทรจันทร์ (2543) ที่ว่า การเสริมสร้างความรู้ ทักษะสติสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนได้ โดยได้ข้อค้นพบจากการสังเกตอย่างไม่เป็นทางการ พบว่า ระหว่างการดำเนินการจัดโปรแกรม ผู้เรียนจะมีความกระตือรือร้น สนุกสนานในการปฏิบัติกิจกรรม มีความสุขจากการได้อ่านหนังสือ โดยเฉพาะหนังสือที่ตนสนใจ แต่มีบ้างบางครั้งที่การจัดกิจกรรม เนื้อหามากเกินไปก็ทำให้ความสนใจลดน้อยลง และการให้อ่านแล้วจดลงในสมุดบันทึก ผู้เรียนจะบ่นว่าไม่มีเวลาอ่านและไม่ชอบที่จะ

เขียน ในด้านการประเมินความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะความรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สกฤณี เกรียงชัยพร (2548) ที่พบว่าองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อนิสัยรักการอ่านของนักเรียนด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพของห้องสมุด และการสนับสนุนด้านการอ่านของครู รวมไปถึงการจัดหาหนังสือและสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ เป็นแนวทางเดียวกับงานวิจัยของ อารี แก้วสถิตย์วงศ์ (2538) พบว่า หลังการจัดกิจกรรมแล้วประชาชนระดับหมู่บ้านซึ่งเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรม ได้คะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบสมรรถภาพการทำงานเป็นกลุ่มด้านต่างๆ สูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความเห็นว่ากิจกรรมที่นำเสนอมีความพึงพอใจในระดับมาก

ดังนั้น โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของ มัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล หลังจากที่ถูกวิจัยได้นำโปรแกรมที่พัฒนาไปใช้พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้กับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมที่มีสื่อที่น่าสนใจ สื่อที่ทันสมัย สื่อที่ผู้เรียนพบว่ามีปฏิริยาตอบสนองโต้ตอบ กระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสนใจที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง และสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโปรแกรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Francis (1998) ที่ได้ศึกษาการใช้สิ่งของและวัสดุต่างๆ ที่หาได้ง่ายมาเป็นสื่อการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเป็นของเล่นในการสอนวิทยาศาสตร์ พบว่าสื่อเหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถสร้างมโนทัศน์ ความคิดสร้างสรรค์ พัฒนาทั้งทางด้านความรู้และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์อยู่เสมอ ตลอดจนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน ได้ลงมือปฏิบัติและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ตลอดเวลา ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สูงขึ้น เป็นไปในทิศทางเดียวกับ ศาตราจารย์ ดร.สุจินต์ จินายน กล่าวเปิดโครงการปฐมนิเทศนิสิต DBA รุ่นที่ 3 เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2554 ว่า ในการจัดการเรียนการสอนให้นิสิตในหลักสูตร ควรเชิญนักธุรกิจที่ประสบผลสำเร็จมาเล่าประสบการณ์ถึงความสำเร็จและความล้มเหลว ให้นิสิตได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทักษะ ความคิด ที่สำคัญให้เห็น Interactive ให้มาก ซึ่งตรงตามสมมติฐานที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้

4. ผลการศึกษาปัจจัยและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้พัฒนาขึ้นไปใช้กับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล พบว่า ได้ผลของปัจจัยและข้อเสนอแนะ ดังนี้

4.1 ผลของปัจจัย ประกอบด้วย

4.1.1 ปัจจัยด้านความพร้อมของแหล่งเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้ที่มีความพร้อมทางด้านกายภาพ คือ มีการจัดบรรยากาศแหล่งเรียนรู้ให้เอื้ออำนวยต่อผู้เรียนให้เกิดความพร้อมในการอ่าน โดยการจัดสถานที่ โต๊ะ เก้าอี้ ให้มีสีสนสดใส มีเก้าอี้นุ่ม มุมอ่านหนังสือที่สามารถนอนอ่านได้ มีอากาศถ่ายเท แสงสว่างเพียงพอ มีเครื่องปรับอากาศ มีห้องน้ำพร้อมให้บริการ มีมุมกาแฟ เครื่องดื่ม ฯลฯ ทำให้ผู้มาใช้บริการเกิดความต้องการในการเข้าใช้บริการ ก่อให้เกิดความเพลิดเพลิน สนุกสนาน เป็นกันเองกับสถานที่นั้น ๆ ก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยจะกลับมาอีกเพราะเกิดความพึงพอใจในแหล่งเรียนรู้นั้น ผู้มาใช้บริการหลายคนบอกว่าชอบสถานที่ เพราะการเดินทางสะดวก มาแล้วได้มีความสุขเพราะได้อ่านหนังสือ ได้รับความรู้ และรู้สึกผ่อนคลาย ได้พักผ่อนอย่างแท้จริง ปัจจัยดังกล่าวนี้สอดคล้องกับ Lawlor และ Handley (1996) ที่ว่าการเรียนรู้ต้องมีกระบวนการและบรรยากาศให้ผู้เรียนได้ใช้ขีดความสามารถของสมองอย่างเต็มที่ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับ Knowles (1980) ที่กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองประการหนึ่งคือ การสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการสร้างความคิดที่ก่อให้เกิดผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นอย่างดี

4.1.2 ปัจจัยด้านการจัดกิจกรรมแก่ผู้ใช้บริการ

การจัดกิจกรรมให้แก่ผู้เข้าร่วมโปรแกรม ก่อให้เกิดความรู้สึกสนุกสนาน โดยเฉพาะกิจกรรมที่หลากหลาย แตกต่างกันไปตามกลุ่ม ตามวัย อีกทั้งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ทำให้ได้รู้ว่าการจัดกิจกรรมมีความสำคัญมาก เพราะผู้เข้าร่วมโปรแกรมจะเกิดนิสัยรักการอ่าน หรือไม่เกิดนิสัยรักการอ่าน มีผลสืบเนื่องมาจากการจัดกิจกรรม การจัดกิจกรรมเป็นการพัฒนาด้านมนุษยสัมพันธ์ต่อส่วนรวม ฝึกการทำงานเป็นหมู่คณะ เสริมสร้างความสามัคคี การเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ทำให้มีสุขภาพดีทั้งกายและใจ ลดความวิตกกังวล ทำให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมหรือประกอบกิจการงานต่างๆ ได้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ สมใจ พุทธเบญพจน์ (2528) วิจัยเรื่อง ผลของการส่งเสริมการอ่านต่อความสนใจในการอ่าน และเข้าใช้ห้องสมุดของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมการอ่านโดยวิธีต่าง ๆ ได้แก่ การเล่าเรื่องหนังสือ การสนทนาเรื่องการเลือกอ่านและ

ประโยชน์ของการอ่าน การแสดงหนังสือที่น่าสนใจของห้องสมุด การสนทนาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสือ มีการใช้ห้องสมุด และมีอัตราการยืมหนังสือเพิ่มขึ้น เพราะกิจกรรมส่งเสริมการอ่านสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการอ่านและการเข้าใช้ห้องสมุดของนักเรียน คือทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรม มีการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบรรณารักษ์กับนักเรียน และสร้างภาพพจน์ที่ดีให้แก่ห้องสมุด เป็นผลทำให้นักเรียนมีความสนใจในการอ่านสูงขึ้น

4.1.3 ปัจจัยด้านการนำไปใช้

โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ถ้าผู้เรียนได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เพราะการอ่านเป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนต้องอ่านทุกวัน อ่านเป็นประจำ เมื่ออ่านเป็นประจำก็จะเกิดเป็นนิสัย การอ่านช่วยให้ผู้อ่านเป็นคนมีวิสัยทัศน์กว้างไกล ทำให้เกิดความรู้ เกิดปัญญา และยังเป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การอ่านเป็นการสร้างคุณค่าให้แก่ตนเอง ยิ่งอ่านมากก็ยิ่งมีความรู้ มีความมั่นใจในตัวเองมากขึ้น สามารถสร้างคุณค่าของตนเองให้เกิดขึ้นได้ พัฒนาคุณภาพชีวิตให้สมบูรณ์ ดังคำกล่าวของ นายอานันท์ ปันยารชุน อดีตนายกรัฐมนตรี ในการประชุมบรรณารักษนานาชาติ ของ IFLA ครั้งที่ 65 ซึ่งจัดที่กรุงเทพฯ ประเทศไทย ที่ได้กล่าวสุนทรพจน์ในที่ประชุม ในหัวข้อ Reaching the Information Gateways : An Unfinished Task ซึ่งขณะนั้นท่านดำรงตำแหน่งประธานกรรมการกลุ่มสหยูเนียน โดยกล่าวว่า *ท่านชอบอ่านจนเป็นนิสัย อ่านเพื่อพัฒนาตนเอง และอ่านเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต*

4.1.4 ปัจจัยด้านการบริการ

การบริการเป็นหัวใจสำคัญของแหล่งเรียนรู้ที่จะเพิ่มจำนวนคนให้เข้ามาใช้บริการในแหล่งเรียนรู้นั้น หรือส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้ผู้มาใช้บริการได้มากขึ้น การบริการควรดูตั้งแต่ทางด้านสถานที่ บุคลากร การจัดหาหนังสือ สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ สื่อทางด้านเทคโนโลยี ฯลฯ แหล่งเรียนรู้ส่วนใหญ่จะจัดหาหนังสือ สื่อสิ่งพิมพ์เข้าห้องสมุดเพื่อให้บริการแก่ผู้มาใช้ และส่วนใหญ่จะมีนโยบายให้บุคลากรของแหล่งเรียนรู้ ให้ความสำคัญกันเอง ความอบอุ่น พุดจาให้ไพเราะสุภาพกับผู้มาใช้บริการ ให้ดูแลบริการผู้มาใช้บริการ เพื่อให้ผู้มาใช้บริการเกิดความรู้สึกเหมือนตนเองเป็นเจ้าของแหล่งเรียนรู้นั้น ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ สมใจ พุทธเบญพจน์ (2528) เรื่อง กิจกรรมส่งเสริมการอ่านของห้องสมุด พบว่า กิจกรรมส่งเสริมการอ่านสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมการอ่าน และการเข้าใช้ห้องสมุดของนักเรียน คือ ทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้น มีการสนทนา

แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน บรรณารักษ์และนักเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้นักเรียนมีความสนใจในการอ่านสูงขึ้น

4.1.5 ปัจจัยด้านผู้รับบริการ

การจัดแหล่งเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้รับบริการ สิ่งแรกที่ต้องคำนึงถึงคือ ต้องสำรวจความต้องการของผู้รับบริการ เพื่อให้การพัฒนาโปรแกรมบรรลุความสำเร็จ การประเมินผลกิจกรรมทุกกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการอ่าน จะทำให้แหล่งเรียนรู้จัดซื้อ จัดหา ได้ตรงตามความต้องการ ตามที่ได้รับข้อเสนอแนะ หรือข้อคิดเห็นต่างๆ การจัดแหล่งเรียนรู้เพิ่มขึ้น เพื่อให้เพียงพอต่อผู้รับบริการ จะเป็นโอกาสดีแก่ผู้ใช้บริการ เช่น การจัดแหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการอ่านตามห้างสรรพสินค้า จัดหาหนังสือที่มีรูปเล่มดี สวยงาม ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ 4 ประการเพื่อส่งเสริมการอ่านหนังสือว่า “.....กลยุทธ์สำคัญที่เรากำลังดำเนินการกันอย่างเต็มที่ คือการส่งเสริมให้มีห้องสมุดให้มากที่สุดกระจายในทุกพื้นที่ โดยเฉพาะตั้งแต่ระดับตำบล เช่น อนามัยตำบลจัดพื้นที่ของห้องสมุดเล็ก ๆ เพื่อให้เด็กได้อยู่ในสภาพแวดล้อมของหนังสือ หรือเดินหน้าเข้าสู่โรงงานอุตสาหกรรมให้มีห้องสมุดในกรณีที่พ่อแม่ผู้ปกครองต้องทำงาน และที่สำคัญคือทำให้ความรู้กับพ่อแม่ผู้ปกครองให้เข้าใจถึงความสำคัญของหนังสือ ฝึกทักษะให้กับพ่อแม่ในการร่วมอ่านหนังสือกับลูก ๆ หรืออ่านให้ลูกฟัง หรืออย่างการจัดบรรยากาศของห้องสมุดให้มีความน่าสนใจ ดึงดูดเด็ก ๆ แม้กระทั่งการอบรมบรรณารักษ์ให้เข้าถึง.....” วิลาสินี พิพิธกุล (2550)

4.1.6 ปัจจัยด้านอื่นๆ

การอ่านถือเป็นพื้นฐานของการคิดและการเรียนรู้ ผู้ที่ชอบอ่านหนังสือจะได้เปรียบทางด้านความคิด ด้านปัญญา รัฐบาลจึงให้ความสำคัญต่อการอ่านเป็นอย่างยิ่ง โดยมีนโยบายสนับสนุนการอ่านในทุกภาคส่วน และกำหนดให้ พ.ศ. 2552 – 2561 เป็นทศวรรษแห่งการอ่านของประเทศ การจะพัฒนาส่งเสริม สนับสนุนการอ่าน จึงจำเป็นอย่างยิ่งในการก้าวไปสู่วาระแห่งชาติอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับกรุงเทพมหานครและภาคีส่งเสริมการอ่าน ที่ได้แสดงเจตนารมณ์ ในการจัดให้กรุงเทพมหานคร เป็นมหานครแห่งการอ่าน และเสนอชื่อ กรุงเทพมหานครเข้ารับการคัดเลือกเป็นเมืองหนังสือโลกในปี พ.ศ. 2556 เพื่อสร้างเสริมรากฐานวัฒนธรรมการอ่านในกรุงเทพมหานครให้เกิดขึ้นและมีความยั่งยืนต่อไป

4.2 ผลของข้อเสนอแนะ ประกอบด้วย

4.2.1 ควรส่งเสริมการอ่านให้มากขึ้น การส่งเสริมการอ่านควรร่วมกันทั้งภาครัฐบาลและเอกชน โดยให้ภาครัฐออกกฎหมายการส่งเสริมการอ่าน เพราะการอ่านหนังสือจะเป็นกลไกหนึ่งที่ทำให้เกิดการเรียนรู้และนำไปสู่การพัฒนาประเทศชาติ การส่งเสริมการอ่านให้เป็นปกตินิสัยในชีวิตประจำวัน ควรสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการอ่านนั้น เช่น การจัดหาสถานที่ ปรับปรุงห้องสมุด หรือสร้างพื้นที่สำหรับการอ่านให้มากขึ้น สร้างห้องสมุดสำหรับเด็กและผู้ใหญ่แต่ละวัยให้ชัดเจน มีการอบรมบรรณารักษ์ให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางห้องสมุด 3 ดี ที่นายจรินทร์ ลักษณวิศิษฏ์ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดเป็นนโยบายในการพัฒนาห้องสมุดของสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ขึ้นในวันที่ 25 กรกฎาคม 2552 โดยเน้นการพัฒนาใน 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ หนังสือดี บรรยากาศดี และบรรณารักษ์ดี ในที่นี้ขอก้าวถึงบรรยากาศดี หมายถึง ห้องสมุดประชาชนที่มีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการอ่าน การเรียนรู้ การค้นคว้า เต็มไปด้วยความรู้ ความบันเทิง ตลอดจนเชิญชวนให้ทุกคนเข้ามาใช้บริการ เป็นเหมือนบ้านหลังที่สองที่สะอาด ปลอดภัย ปลอดโปร่ง สะดวก ร่มรื่น และปลอดภัยสำหรับผู้เข้ามาใช้บริการ รวมทั้งเป็นห้องสมุดประหยัดพลังงาน และสะท้อนเอกลักษณ์ของชุมชน และองค์ประกอบสุดท้ายของห้องสมุด 3 ดี คือ บรรณารักษ์ดี หมายถึง บรรณารักษ์และบุคลากรผู้ปฏิบัติงานห้องสมุด ต้องเป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงความรู้ในห้องสมุดกับผู้ใช้บริการ มีความเป็นมืออาชีพ มีจิตบริการ มีความรู้ลึก รู้กว้าง รู้รอบ รู้ไกล ทันสมัย ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เป็นนักจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ เป็นผู้บริหารจัดการความรู้ที่ดี ตลอดจนเป็นผู้ปฏิบัติงานอย่างมีความสุข

4.2.2 ควรส่งเสริมให้ห้องสมุดเป็นแหล่งการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยการจัดหาสื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อมัลติมีเดีย หลากหลายรูปแบบให้เลือกใช้อย่างหลากหลาย เหมาะกับสภาพสังคมในยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การจัดกิจกรรมให้ผู้มาใช้บริการสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต iPhone iPad ฯลฯ โดยการนำความรู้มาบูรณาการกับความสนุกให้เกิดเป็นสาระบันเทิง (Edutainment) ทำให้การเรียนรู้เป็นเรื่องที่น่าสนใจและไม่น่าเบื่ออีกต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับบทความที่ว่า “การปรับปรุงห้องสมุดที่ไม่มีชีวิตชีวาให้น่าสนใจ สามารถทำได้โดยเพิ่มสีสันให้ทันสมัย มีหลากหลายมุมตามความสนใจของแต่ละบุคคล มีมาตรฐานการให้บริการ จัดหาทรัพยากรสารสนเทศของชุมชน ผู้ให้บริการต้องมีจิตวิญญาณการให้บริการที่น่าประทับใจ บริการด้วยอัธยาศัยไมตรี มีกิจกรรมส่งเสริมการอ่านอย่างต่อเนื่อง มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยให้บริการ มีกิจกรรมที่ตรงกับทุก

กลุ่มเป้าหมาย” สถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดอุบลราชธานี, (ม.ป.ป)

4.2.3 ควรเปิดโอกาสให้ผู้มาใช้บริการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การเปิดโอกาสให้ผู้มาใช้บริการได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสถานที่ การจัดหาหนังสือ การบริการต่างๆ จะทำให้ผู้มาใช้บริการเกิดความรู้สึกพึงพอใจกับห้องสมุด การสอบถามความต้องการของผู้มาใช้บริการ และจัดหาสิ่งที่ผู้มาใช้บริการต้องการได้ตรงตามข้อเสนอแนะ ดังที่ Herron (2004) กล่าวถึงลักษณะของห้องสมุดประชาชนในศตวรรษที่ 21 ไว้ประการหนึ่งว่า ห้องสมุดประชาชนต้องมีบริการที่หลากหลาย และตอบสนองวัตถุประสงค์ของผู้รับบริการที่แตกต่างกัน เช่น นักธุรกิจต้องการค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับบริษัท นักศึกษาสนใจทำวิจัย แม่และเด็กต้องการเข้าร่วมโปรแกรมสำหรับเด็ก และผู้สูงอายุสนใจหนังสือใหม่ เป็นต้น ซึ่งผู้รับบริการกลุ่มดังกล่าวจะมีความต้องการที่แตกต่างกันในการใช้พื้นที่ แสงไฟ ระดับการใช้เสียง และคำแนะนำ ดังนั้น ห้องสมุดประชาชนจึงจำเป็นต้องได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับความต้องการที่แตกต่างกันของผู้รับบริการแต่ละกลุ่ม

4.2.4 ควรมีกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน การจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านควรทำอย่างจริงจัง ให้มีหน่วยงานรับผิดชอบเพื่อจัดทำแผนนโยบายส่งเสริมการอ่าน ควรกำหนดเป็นนโยบายแห่งชาติ เพื่อให้มีการนำไปสู่การปฏิบัติ ผลักดันให้ประชาชนมีนิสัยรักการอ่าน โดยการจัดตั้งเครือข่ายการส่งเสริมการอ่านทั่วประเทศ การจัดทำฐานข้อมูลหน่วยงานที่ส่งเสริมการอ่าน มีการจัดตั้งชมรมรักการอ่านของหน่วยงานต่างๆ ผู้ที่จะดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านได้ดีในขั้นต้น คือ บรรณารักษ์ ผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งในการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ซึ่งสอดคล้องกับ Ramos (2007) ที่กล่าวถึงบทบาทของบรรณารักษ์ในศตวรรษที่ 21 ว่า ต้องเป็นตัวแทนการนำเสนอข้อมูลข่าวสารทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์และสื่อสิ่งพิมพ์ ตัวแทนความเปลี่ยนแปลง เช่น ด้านเทคโนโลยี ผู้นำในการประยุกต์ใช้ ผู้อำนวยการความสะอาด นักการศึกษา นวัตกรรม นักออกแบบ ผู้จัดการฐานข้อมูล ผู้สร้างความร่วมมือทั้งในและนอกกลุ่ม ผู้กำหนดนโยบาย ผู้จัดการด้านธุรกิจ ผู้กำหนดภาพลักษณ์ห้องสมุด

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาผลจากการนำไปใช้และศึกษาปัจจัยและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ทำให้ได้พบว่าการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน มีองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้

1. การจัดบรรยากาศของแหล่งเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ มีความทันสมัย มีพื้นที่แห่งการเรียนรู้หลาย ๆ รูปแบบที่จะช่วยจุดประกายความคิดผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง โดยการจัดพื้นที่ให้ตรงกับความต้องการของผู้มาใช้บริการ ให้ผู้มาใช้บริการเกิดความรู้สึกเสมือนหนึ่งตนเป็นเจ้าของแหล่งเรียนรู้ นั้น ทำให้เกิดการเข้ามาใช้บริการอย่างต่อเนื่อง เป็นประจำจนเป็นนิสัย

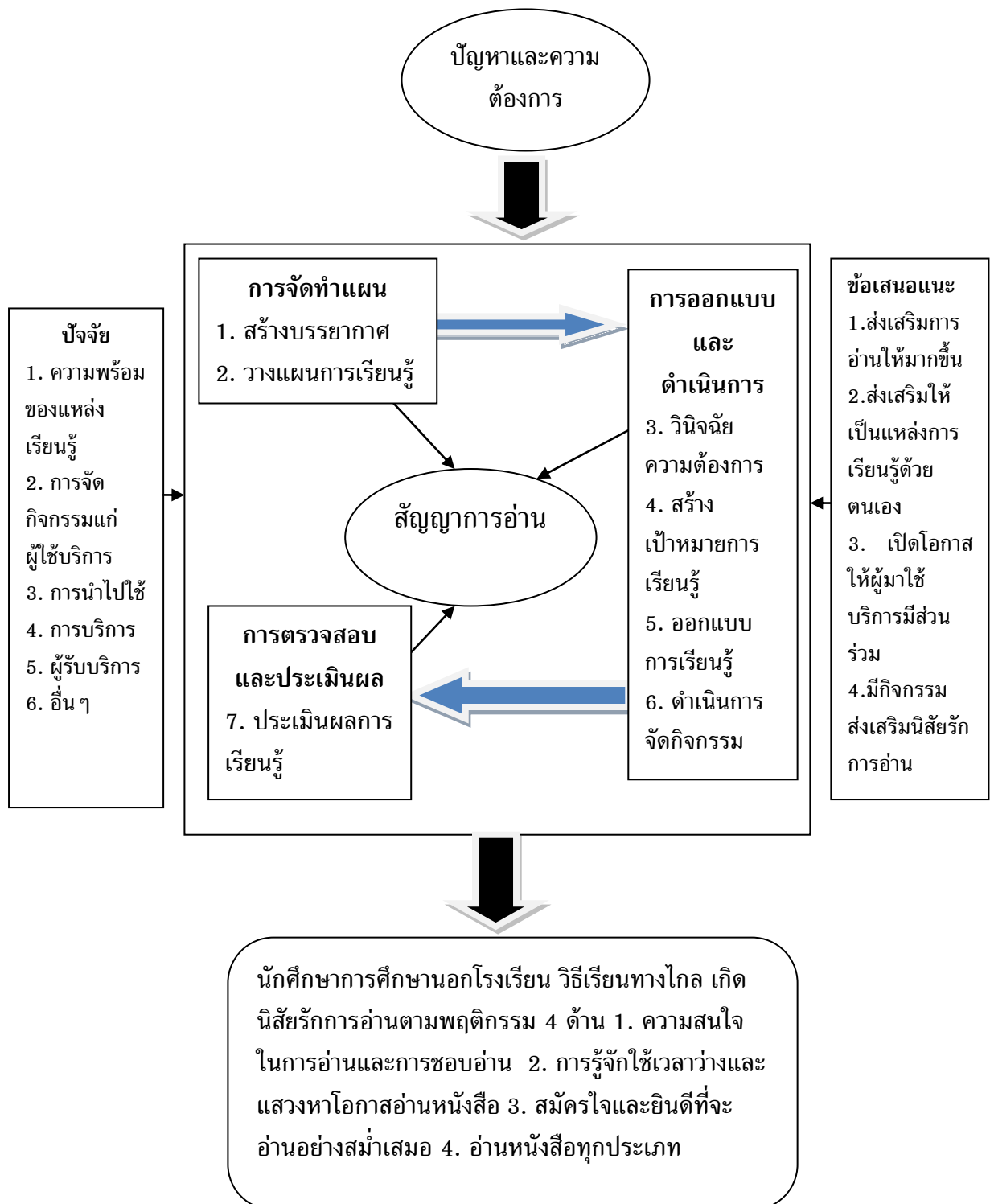
2. การให้บริการของแหล่งเรียนรู้ คำนึงถึงความสะดวก สบาย อาทิเช่น การยืมคืนหนังสือของแหล่งเรียนรู้สามารถต่อการยืมได้จากทางอินเทอร์เน็ต หรือระยะเวลาการบริการของห้องสมุดก็ถือเป็นปัจจัยสำคัญ ในแต่ละวันเวลาทำงานการจะเข้ามาใช้บริการค่อนข้างมีปัญหาเมื่อห้องสมุดปิดทำการในเวลาดึก ก็จะทำให้กลุ่มคนวัยทำงานสามารถเข้ามาใช้บริการอ่านได้ ในเวลาหลังเลิกงาน หรือเวลาที่รถติดแล้วยังไม่อยากจะออกไปสู่ท้องถนน ก็สามารถแวะเข้ามาอ่านหรือยืมกลับได้ และการเปิดให้บริการในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าขยายไปตามศูนย์การค้า ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งดีในการนำความรู้สู่ห้างสรรพสินค้า เพราะเป็นการสะดวกต่อผู้มาใช้บริการ

3. การจัดกิจกรรมที่ใช้สื่อที่ทันสมัย น่าสนใจ สื่อที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีปฏิริยาตอบสนอง ได้ตอบ กระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสนใจที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง อาทิเช่น iPad iPhone การค้นคว้าทางอินเทอร์เน็ต ฯลฯ

5. โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ที่พัฒนาขึ้นจากการวิจัยนี้

จากโปรแกรมในแผนภูมิที่ 2 ผู้วิจัยได้นำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ผ่านการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง นำผลที่ได้จากการดำเนินโปรแกรม ร่วมกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสังเกตอย่างไม่เป็นทางการ โดยพิจารณาตามองค์ประกอบของโปรแกรม เพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้ปรับเปลี่ยนโปรแกรมตามองค์ประกอบในการดำเนินงานดังนี้ (แผนภูมิที่ 3)

แผนภูมิที่ 3 โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของมัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษา นอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล สามารถส่งเสริมนิสัยรักการอ่านได้ ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. หน่วยงานหรือผู้ปฏิบัติงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่านควรมีความเข้าใจ กระบวนการให้ชัดเจน เข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดและการบูรณาการแนวคิดมาใช้ร่วมกัน ศึกษา กิจกรรมและวิธีการดำเนินการให้ชัดเจน เพื่อให้การดำเนินการตามกิจกรรมเป็นไปตามลำดับ ขั้นตอน และเหมาะสม
2. หน่วยงานหรือผู้ปฏิบัติงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่านควรจัดหาสถานที่ในการ สอนให้มีบรรยากาศของแหล่งเรียนรู้ ให้เอื้ออำนวยต่อการดำเนินกิจกรรมได้ดียิ่งขึ้น เช่น อาจพา ไปศึกษาในแหล่งเรียนรู้ที่เป็นกรณีตัวอย่าง และควรจัดทำกิจกรรมในห้องที่มีอากาศเย็นสบาย เช่น ห้องที่มีเครื่องปรับอากาศ จะทำให้การจัดกิจกรรมดำเนินไปด้วยดียิ่งขึ้น
3. หน่วยงานหรือผู้ปฏิบัติงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่านที่จะดำเนินงานกับกลุ่ม นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล จะต้องมีการยืดหยุ่นในการจัดกิจกรรมเนื่องจาก นักศึกษากลุ่มนี้จะติดภารกิจในการทำงาน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรนำโปรแกรมไปขยายผลโดยมีการจัดทำลงในหลักสูตรการศึกษานอก ระบบ (หลักสูตรเพิ่มเติม) เพื่อให้ได้ใช้ในการเรียนการสอนกับนักศึกษาการศึกษานอกระบบ โรงเรียน วิธีเรียนทางไกล เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน โดยปรับองค์ประกอบบางส่วนของ โปรแกรม เช่น การจัดแผนการดำเนินกิจกรรม
2. ควรมีการขยายแหล่งเรียนรู้ทางการอ่าน เช่น ห้องสมุด มุมหนังสือ ฯลฯ ตามแหล่งในชุมชน อาทิ ห้างสรรพสินค้า ป้ายรถประจำทาง ฯลฯ เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้เข้าใช้ บริการ สร้างเสริมนิสัยการอ่านให้มากขึ้น
3. ควรมีการจัดการให้ความรู้ด้านการส่งเสริมการอ่าน แก่ครูผู้สอน อาสาสมัคร ส่งเสริมการอ่าน และประชาชนทั่วไป เพื่อนำไปขยายผลแก่คนในครอบครัว ผู้ใกล้ชิด ต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยเรื่องของการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ในเชิงคุณภาพ หรือ อนาคตภาพ เพราะจะเป็นการวางแนวทางสำหรับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้
2. ควรจัดทำในเชิงนโยบาย เพราะการส่งเสริมการรักการอ่านเป็นวาระแห่งชาติ เป็นเรื่องของการเรียนรู้ตลอดชีวิต
3. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน เพื่อให้ทราบถึง แนวทางการพัฒนาการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านอย่างเป็นรูปธรรม

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์. 2547. การสอนอ่านในชั้นประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2538. การศึกษาตลอดชีวิตการศึกษาของคนไทยในยุค
โลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.
กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2543. ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิตในศตวรรษที่ 21.
วารสารการศึกษานอกโรงเรียน.
กอบกิจ ตันท์เจริญรัตน์. 2536. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมบุคลากรทางสุขภาพเพื่อ
เสริมสร้างของผู้สูงอายุ. ปรินญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
กานต์มณี ศักดิ์เจริญ. 2524. วิธีอ่านหนังสือและการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.
การศึกษานอกโรงเรียน, กรม. 2545. รายงานผลการดำเนินงานการจัดการศึกษานอกโรงเรียน
สำหรับคนพิการ. กรุงเทพฯ : กรมการศึกษานอกโรงเรียน.
กิดานันท์ มลิทอง. 2543. เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.
กึ่งกาญจน์ ตั้งศรีไพร. 2542. วิธีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาการศึกษานอก
โรงเรียนสายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย วิธีเรียนทางไกลในจังหวัดนนทบุรี.
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ ภาควิชาอาชีวศึกษา
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
กุลทรัพย์ เกษมณีกิจ. 2534. หนังสือเรียนภาษาไทย รายวิชา ท ๐๘๑ การศึกษาค้นคว้าเบื้องต้น.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช
เกียรติวรรณ อมาตยกุล. 2534. การศึกษานอกระบบโรงเรียน. เอกสารประกอบการสอน
(อัดสำเนา).
เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2539. การเรียนรู้ตลอดชีวิต ศักยภาพสู่ความสำเร็จ. สยามโพสต์.
(1 กันยายน 2539) : 13.
เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2544. “6 แนวทางสู่การเป็นครูผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต.” การศึกษาวันนี้.
(29 พฤศจิกายน - 6 ธันวาคม) : 19-21.
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. 2542. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ : สกายบุ๊กส์.

- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. 2543. การเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้ชุมชนทรัพย์
ในตน รายงานเสนอต่อยูเนสโก โดยคณะกรรมการนานาชาติว่าด้วยการศึกษาใน
ศตวรรษที่ 21. ฉบับภาษาไทย. กรุงเทพฯ.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. 2545. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.
2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค.
- คณะกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, กระทรวงศึกษาธิการ.
2543. ปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี.
- คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. โครงการรณรงค์การอ่าน. (ออนไลน์). 2552. แหล่งที่มา
www.med.cmu.ac.th/hospital/opd/โครงการ%20รณรงค์การอ่าน.doc_(20มกราคม
2553)
- โคอิชิโร มัทซุอูระ, 2552. ผู้ใหญ่ไม่รู้หนังสือทั่วโลกมี 776 คน, คมชัดลึก. (8 กันยายน 2552) :
7.
- จุฑารัตน์ วิบูลย์ผล. 2539. ความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง กับ
ความสามารถในการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5
โรงเรียนสาธิต สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชลาศัย กันมินทร์. 2530. ผลของพฤติกรรมการนำตนเองและการวางแผนใหม่เป็นกลุ่มต่อการทำ
แบบฝึกหัด และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6.
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. 2527. ระบบการสอนทางไกลกับการศึกษาระบบเปิด. วารสารการศึกษา
นอกโรงเรียน, 21(12) : 18 – 22.
- ชัยยศ อิ่มสุวรรณ. 2544. เข้าใจคำว่าการศึกษาตามอัยยาศัย จากคนทำงานที่ไม่ได้ง่ายอย่างที่คิด.
วารสารศึกษานอกโรงเรียน, 4 มกราคม 2544 : 7.
- ชัยยศ อิ่มสุวรรณ. 2553. เริ่มต้นอ่านวันนี้ เพื่อก้าวต่อไปในอนาคต. เดลินิวส์. (กันยายน
2553) : 23.
- เขาวลิต ธาดาสีทิเวท. 2552. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจบหลักสูตรของนักศึกษาการศึกษาทางไกล
ประเภทการศึกษาต่อเนื่อง ของสถาบันการศึกษาทางไกล. รายงานการวิจัย สถาบัน
การศึกษาทางไกล กระทรวงศึกษาธิการ.
- เชียรศรี วิวิธศิริ. 2543. จิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ฉวีลักษณ์ บุญยะกาญจน. 2545. จิตวิทยาการอ่าน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ฉวีวรรณ คูหาภินันท์. 2542. การอ่านและการส่งเสริมการอ่าน. กรุงเทพฯ : โสภณ
การพิมพ์.
- ดวงพร พวงเพชร. 2541. การส่งเสริมนิสัยรักการอ่านจากครอบครัวของนักเรียนระดับ
ประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ทองอยู่ แก้วไทรสะ. 2544. “ระบบการศึกษา” ในประมวลสาระชุดวิชาปรัชญาและหลัก
การศึกษานอกระบบหน่วยที่ 1. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- เทพรัตน์ราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. 2530. สมเด็จพระเทพฯ รับสั่ง....โชคดีที่
เกิดในครอบครัวที่รักการอ่าน. ไทยรัฐ. (23 ธันวาคม 2530).
- เทพรัตน์ราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. 2534. เอกสารเพื่อการพัฒนาหนังสือว่า
ด้วยหนังสือกับการส่งเสริมการอ่าน. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ
- นงนุช กมล. 2542. แนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย
จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระประกอบการศึกษาปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชา
อาชีวศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นิตา ชูโต. 2536. การประเมินโครงการ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โปรดักชั่น.
- บันลือ พฤกษ์วัน. 2542. วรรณกรรมสำหรับเด็ก. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนา
พานิช.
- บุญตา นันทะกุล. 2546. ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการอ่านของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรม
ศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ. 2551. ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ : จามจุรี
โปรดักท์.
- บุญศิริ ภิญญาธินันท์. 2546. การอ่าน. กรุงเทพฯ : โครงการตำรามาตรฐาน ภาควิชา
ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- ปฐม นิคมานนท์. 2522. การศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต.
- ประยูร ศรีประสาธน์. 2544. ประมวลสาระชุดวิชา ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ หน่วยที่ 1 - 4. วารสาร.
- ประยูร ศรีประสาธน์. 2544. ประมวลสาระชุดวิชา ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ หน่วยที่ 1 - 4. วารสาร.

- ประโยชน์ คุปต์กาญจนากุล. 2532. การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสาเหตุของประสิทธิภาพการ
สอนของอาจารย์ในวิทยาลัยครู. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและ
การสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีชา บำรุงภักดี. 2548. การส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาเลย เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- ผุสดี กุฎอินทร์. 2529. “การพัฒนาทักษะการอ่านระดับประถมศึกษา (2).” ใน เอกสารการ
สอนชุดวิชาการสอนกลุ่มทักษะ 1 (ภาษาไทย หน่วยที่ 1 – 8) พิมพ์ครั้งที่ 4. นนทบุรี :
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ไพฑูริย์ ลินลารัตน์. 2524. บรรยายเรื่องการบรรยาย. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนา
สำหรับอาจารย์ใหม่ของวิทยาลัยกรุงเทพ ณ ห้องสัมมนาวิทยาลัยกรุงเทพ วันที่ 9
มิถุนายน 2524. (อัดสำเนา)
- ภูริภัทร ทิศร. 2543. “การอ่านมีประโยชน์โปรดมารักการอ่าน”. วารสารวิชาการ. 3(7).
- ผกาศรี เย็นบุตร. 2542. การอ่าน. กรุงเทพฯ : ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- แมนมาศ ชวลิต. 2539. การรณรงค์เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ.
- รัตนา พุ่มไพศาล. 2528. หลักการจัดและบริหารการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราตรี นันทสุคนธ์. 2553. หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์จุดทอง.
- รุ่ง แก้วแดง. 2540. การปฏิบัติกระบวนการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.
- ล้วน อังคณา สายยศ. 2543. เทคนิคการวัดผลการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, สำนักงาน. 2550. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช
2550.
- วรนาถ แสงจันทร์. 2540. แนวคิดและวิธีส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาทรัพยากร
มนุษย์ในองค์กร: กรณีศึกษา ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน). ภาคนิพนธ์โครงการ
บัณฑิตศึกษากการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วรรณิ โสมประยูร. 2537. การสอนภาษาไทยระดับศึกษา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

- วิจารณ์ พานิช. ยุทธศาสตร์การศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 : บทเรียนจากงานสัมมนา “บูรพาภิวัตน์”. (ออนไลน์) 2555. แหล่งที่มา <http://www.siamintelligence.com> (31 มกราคม 2555)
- วิจิตร ศรีสอาน. 2529. การศึกษาทางไกล. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิลาลินี พิพิทกุล. ผศ.ดร. 2550. นโยบายยุทธศาสตร์พลังขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมการอ่านเด็กไทย. บ้านเมือง. (23 เมษายน 2550) : 12.
- วีระชัย มีชอบธรรม และคณะ. 2536. ภาษาไทย. กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต.
- วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, 2545. การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างอุปนิสัย 7 ประการตามแนวคิดของสตีเฟ่น อาร์ โควี สำหรับเยาวชนตอนปลาย โดยใช้หลักการของนีโอฮิวแมนนิส และการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน. วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรีรัตน์ เจริญจันทร์. 2538. การอ่านและสร้างนิสัยรักการอ่าน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ศักดิ์ชัย นิรัญทวี. 2541. รายงานการวิจัยประกอบการร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ... ประเด็นปรัชญาการศึกษา. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, (ออตสำเนา).
- ศิริพร ลิ้มตระกูล. 2531. “นักอ่านที่ดีเมื่ออ่านภาษาต่างประเทศ”. วารสารการอ่าน (4 มีนาคม 2531).
- ศิริอร อินทร์ตลาดชุม. 2545. “การสร้างนิสัยรักการอ่าน”. วารสารวิชาการ 5(11).
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. 2546. กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. 2546. จดหมายปฏิรูปการศึกษา 1. (1 เมษายน 2546) : 1.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. 2551. พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ความเป็นมาของโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน. (ออนไลน์) 2551. แหล่งที่มา <http://academic.obec.go.th/new2551/node/99>. (7 กรกฎาคม 2554)
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. สำนักงานนายกรัฐมนตรี. ส่งเสริมการอ่านเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต. (ออนไลน์) 2552. แหล่งที่มา <http://www.moe.go.th/websm/2009/dec/444.html>. (7 กรกฎาคม 2554)
- ศุภร ศรีแสน. 2521. การศึกษานอกโรงเรียน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ประสานการพิมพ์.

- ศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอรราชสาส์น, โครงการมทรรวมรักการอ่าน สืบสานภูมิปัญญาไทย. (ออนไลน์) 2551. แหล่งที่มา <http://202.143.146.139/ratchasan/index.php?name=news&file=readnews&id=13> (20 มกราคม 2553)
- ศูนย์บริการวิชาการแก่ชุมชน มหาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. โครงการรักการอ่าน. (ออนไลน์) 2551. แหล่งที่มา <http://aos.swu.ac.th/Default.aspx?tabid=3337> (20 มกราคม 2553)
- สนอง โสทธิพิเศษ. 2544. ปรัชญาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาจากระบบ. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัศรีนครินทรวิโรฒ. (เอกสารโรเนียว)
- สมคิด อิศระวัฒน์. 2538. รายงานการวิจัยเรื่องลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองของคนไทย. นครปฐม:ภาควิชาศึกษาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัมหิดล.
- สมใจ ทองเรือง. 2537. “กคน.จะรณรงคใ้ประชาชนมีนิสัยรักการอ่านได้อย่างไร.” วารสารการศึกษาจากระบบ ฉบับการศึกษาตลอดชีวิต. 16(5) (กรกฎาคม) : 18 – 24.
- สมบัติ สุวรรณพิทักษ์. 2551. แนวคิดและทฤษฎีที่นำ้รู้ทางการศึกษาจากระบบโรงเรียน. ใน วรรัตน์ อภินันท์กุล (บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมบัติ จำปาเงิน และสำเนียง มณีกาญจน์. 2548. กลเม็ดการอ่านให้เก่ง. กรุงเทพฯ : ผ่องพัฒนการพิมพ์.
- สถาบันการศึกษาทางไกล. 2552. คู่มือนักศึกษากการศึกษาจากระบบโรงเรียนขั้นพื้นฐานวิธีเรียนทางไกล. สำนักงานส่งเสริมการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย.
- สถาบันการศึกษาทางไกล. 2553. หลักสูตรสถานศึกษาของสถาบันการศึกษาทางไกลตามหลักสูตรการศึกษาจากระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การพิมพ์.
- สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 2553. วิกฤติ”การอ่าน”วาระแห่งชาติก่อนสายเกินไป. (22 – 24 มกราคม 2553) : 40.
- สรวมณต์ ลิทธิสมาน. เด็กพันธุ์ใหม่ในศตวรรษที่ 21 หน้าตาควรเป็นอย่างไร. (ออนไลน์) 2555. แหล่งที่มา www.manager.co.th/family/ViewNews.aspx?NewsID (5 มิถุนายน 2555)
- สร้อยสน สกสรรค์. 2542. วรรณกรรมกับการพัฒนาการอ่านของวัยรุ่น. ในประมวลบทความ การเรียนการสอนและการวิจัยระดับมัธยมศึกษา. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สกุณี เกรียงชัยพร. 2548. องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อนิสัยรักการอ่านของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนนาคนาวาอุปถัมภ์ เขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สารีพันธ์ุ ศุภวรรณ. 2545. การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการ เรียนรู้แบบร่วมกันเพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาของเด็กเร่ร่อน. วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาการศึกษาออกโรงเรียน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิริรัตน์ สัมพันธ์ยุทธ. 2540. ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาในระบบ การศึกษาทางไกล มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สุขุม เฉลยทรัพย์. 2531. การส่งเสริมการอ่าน. พิมพ์ครั้งที่ 2. ปทุมธานี.
- สุขุมพันธ์ุ บริพัตร, มรว. ม.ป.ป. “Bangkok World Book Capital 2013 กับก้าวต่อไปของภาคี ส่งเสริมการอ่าน”. เอกสารประกอบการประชุม (อัสสำเนา).
- สุนทร โคตรบรรเทา. 2526. การศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ : อักษรสยามการพิมพ์.
- สุพล ฉุนแสนดี. หลักการศึกษากทางไกล. (ออนไลน์) 2555. แหล่งที่มา
<https://sites.google.com/site/supoldee/hlak-kar-suksa-thang-kil> (5 มิถุนายน 2555)
- สุภาณี เล็งศรี. 2543. การพัฒนาระบบการเรียนการสอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุมิตรา อังวัฒนกุล. 2535. วิธีสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรกุล เจนอบรม. 2533. เรื่องน่ารู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรกุล เจนอบรม. 2541. วิสัยทัศน์ผู้สูงอายุและการศึกษานอกระบบสำหรับผู้สูงอายุไทย. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษาออกโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุริยเดว ทริปาตี. เด็กพันธุ์ใหม่ในศตวรรษที่ 21. (ออนไลน์) 2012. แหล่งที่มา
www.manager.co.th/Family/ViewNews.aspx?NewsID (5 มิถุนายน 2555)
- สุมาลี สังข์ศรี และ วีรจักร สุปัญญ. 2534. การพัฒนาและการใช้สื่อการศึกษานอกระบบ เล่ม 1 หน่วยที่ 1-8. กรุงเทพฯ : สุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุมาลี สังข์ศรี. 2544. รายงานการวิจัยการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21. สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

- สุมาลี สังข์ศรี. 2545. รายงานการจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดีการพิมพ์.
- สุมาลี สังข์ศรี. 2546. การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุรนนท์ ศุภวรรณกิจ. 2546. การศึกษาทางไกล : เรียนอย่างไรจึงจะประสบความสำเร็จ. สยามรัฐ (30 กรกฎาคม 2546) : 7.
- สุวรรณดา ตั้งที่ชะรักษ์. 2543. การอ่าน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : แผนกตำราและคำสอน มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. 2538. จิตวิทยาการเรียนรู้ผู้ใหญ่. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์. สถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดอุบลราชธานี. (ม.ป.ป.). คู่มือห้องสมุดมีชีวิต สร้างพลังการอ่าน. อุบลราชธานี: โรงพิมพ์ศิริธรรมออฟเซ็ท.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, ศูนย์ปฏิบัติการกระทรวงศึกษาธิการ. ที่ประชุมกรม. มีมติให้ปี 2552-2561 เป็นทศวรรษแห่งการอ่าน. (ออนไลน์) 2552. แหล่งที่มา <http://www.moc.moe.go.th/node/197> (15 กรกฎาคม 2554)
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (ม.ป.ป.) กรอบแนวทางการดำเนินงานห้องสมุด 3 ดี. กรุงเทพฯ : ริงส์การพิมพ์.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2552. ประมวลสถิติสำคัญของประเทศไทย พ.ศ. 2552. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. สรุปผลเบื้องต้นการสำรวจการอ่านหนังสือของประชากร พ.ศ. 2551. (ออนไลน์) 2552. แหล่งที่มา <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/service/survey/read51.pdf> (22 มีนาคม 2553)
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. 2552. หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานโครงการส่งเสริมการอ่าน. สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. 2552. 2552 - 2561 ทศวรรษแห่งการอ่าน. กระทรวงศึกษาธิการ.

- สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน. ทักษะแห่งอนาคตใหม่ : การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. (ออนไลน์) 2555. แหล่งที่มา <http://www.scribd.com/doc/97624333>. (20 มิถุนายน 2555)
- สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน. 2547. คู่มือการดำเนินงานการศึกษาออกโรงเรียนประเภทการศึกษาต่อเนื่อง. กรุงเทพฯ : ไร่ไทยเพรส.
- สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน, กระทรวงศึกษาธิการ. ข. 2551. “3 ปี กศน. เพื่อเรียนรู้สู่ พ.ร.บ. ฉบับแรก”. มติชน (14 มกราคม 2551).
- หรรษา นิลวิเชียร. 2535. ปฐมศึกษา : หลักสูตรและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- อนงค์ศิริ วิชาลัย. 2536. ผลการใช้ตำานพื้นบ้านล้านนาเพื่อพัฒนาความเข้าใจในการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพะเยา.
- อภิชาติ จีระวุฒิ. 2551. ทางสายใหม่ของ กศน. : ความท้าทายต่อการเปลี่ยนแปลงองค์กร. สยามรัฐ (4 กรกฎาคม 2551) : 15.
- อารี แก้วสฤติย์วงศ์. 2539. การนำเสนอรูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษาออกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสมรรถภาพการทำงานเป็นกลุ่มให้แก่ประชาชนระดับหมู่บ้าน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการศึกษาออกโรงเรียน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาชัญญา รัตนอุบล. 2542. การจัดการศึกษาออกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษาออกโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาชัญญา รัตนอุบล. 2545. การใช้สัญญาแห่งการเรียนรู้ของมัลคัม โนลส์ กับนิสิตสาขาวิชาการศึกษาออกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ภาควิชาการศึกษาออกโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุดม เขยกิจวงศ์. 2541. ปรัชญาและหลักการการศึกษาออกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- อุดม เขยกิจวงศ์. 2544. แนวทางการบริหารและการจัดการ : การศึกษาออกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ.
- อุดม เขยกิจวงศ์. 2545. หลักสูตรท้องถิ่น : ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณกิจ 1991.
- อุ้นดา นพคุณ. 2523. การศึกษาออกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญผล.
- อุ้นดา นพคุณ. 2527. การศึกษาผู้ใหญ่เชิงปรัชญา : เสรีนิยม พัฒนาการ พฤติกรรมนิยม มนุษยนิยม ปฏิรูปนิยม. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครการพิมพ์.

อุ้นตา นพคุณ. 2546. กรอบแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมอย่างมีส่วนร่วมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

ภาษาอังกฤษ

- American Library Association (ALA). Benefits of Technology in the Library. (Online) 2012. Available from : <http://www.ilovelibraries.org/getinformed/technology> (2012, May 14)
- Bolhuis, S. 1996. Towards Active and Selfdirected Learning. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association, New York, April 8-12.
- Boone, E.,J. 1985. Developing Programs in Adult Education. Englewoof cliffs, New Jersey : Prentice – Hall.
- Boone, Edgar J. 1992. Developing Programs in Adult Education. Prospect Heights : Waveland Press.
- Boyle, Patrick G. 1981. Planning Better Programs. New York : Mc Graw Hill Book.
- Braeder, Darlene. 1984. Booktalking : A Survey of Student Reaction. Canadian Library Journal 41 August.
- Brockett, R.G. (Ed.). 1988. Ethical issues in adult education. New York: Teachers College Press.
- Brockett. R.G.and R.Hiemstra. 1991. Self-Direction in Adult Learning. New York : Chapman and Hall.
- Buber, Martin. 1965. Eelements of the Interhuman in the Knowledge of man. New York : Harper and Row.
- Candy, P. C. 1991. Self-direction for lifelong learning: A comprehensive guide to theory and practice. San Francisco: Jossey-Bass.
- Caffarella, R.S. 1994. Planning Programs for Adult Learners. San Francisco : Jossey-Bass Inc.
- Charoenwongsak, Kriengsak. 2001. “Factor Contributing to Lifelong Learning attitudes : A study of Secondary School teachers in Bangkok. Institute of Future Studies for Development (IFD). Bangkok.
- Coombs, Phillip. H. 1973. Strengthening Learning Opportunities for Children and Youth. Non-Formal Education for Rural Development, Interim report prepare by the International Council for Educational Development.

- Coombs, Philip H and Manzoor Ahmed. 1974. Attacking Rural Poverty : How Non-Formal Education Can Help. Baltimore : The John Hopkins University Press.
- Corno, L. 1992. Encouraging Students to Take Responsibility for Learning and Performance. Elementary School Journal; v93 n1.
- Cropley, A.J. 1977. Lifelong Education. A Psychological Analysis. UNESCO Institute for Education, Hamburg.
- Dewey , John. 1974. Experience and Education. Kappa Delta Pi.
- Douglas Mewson Institute of TAFE. Lifelong Learning (Online) 2001. Available from : http://www.tafe.sa.edu.au/vet_div/irsi/best_prac/htm. (Retrieved July27, 2001)
- Doukas, Christos. 2002. "Learning Cities/Region in the Framework of Lifelong Learning". Integrating Lifelong Learning Perspectives.
- Elliott, Geoffrey. 1999. Lifelong Learning: The Politics of The New Learning Environment. Jessica Kingsley. London and Philadelphia, England.
- Esther, S.V. 1995. Participatory learning in community development : Case study in adult education (grass root). Illinois : Northern Illinois University.
- Evan, David R. 1981. The planning of non formal education. Paris : Unesco International Institute for Educational Planning, chapter II.
- Evans, N. 1994. Experiential Learning for All. London : Cassell.
- Fordham, P. E. 1993. 'Informal, non-formal and formal education programmes' in YMCA. George Williams College *ICE301 Lifelong Learning Unit 2*, London : YMCA.
- Francis, S.G. 1998. Teaching science with toys and telephone. College Teaching. 46(3): 89.
- Gardner, J. W. 1963. Self-Renewal. New York : Harper & Row.
- Garrison, D.R. 1993. "An analysis of the control construct in self-directed learning". In Emerging Perspectives of Self-Directed Learning. Oklahoma : Oklahoma Research
- Grace Kempster. 2006. ไขปริศนาความสำเร็จห้องสมุดมีชีวิต. กรุงเทพฯ : สำนักงานอุทยานการเรียนรู้.
- Gray, William S. 1984. On Their Own In Reading. Chicago : Four men.
- Guglielmino L. M. 1977. Development of the Self-directed Learning readiness Scale. Doctoral Dissertation, University of Georgia.

- Harris, Larry A. and Carl B. Smith. 1980. Reading Instruction : Dialectic in the Classroom. 3rd ed. New York : Richard C. Owen.
- Hasan, A. 1996. "Lifelong Learning". International Encyclopedia of Adult Education and Training. Edited by Albert C Tuijnman. 2nd ed. Oxford : Pergamon.
- Hergenhahn, B.R. & Olsen. 1993. An introduction to theories of learning. 4th ed. Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice Hall.
- Hiemstra, R. "Self-directed Learning". 1994. The International Encyclopedia of education. 2nd ed. Exeter, Great Britain: BPC Wheatons.
- Holmberg, B. 1989. Theory and practice of distance education. London: Routledge.
- Houle, C. O. 1964. Continuing your Education. New York : McGraw-Hill Book.
- Hoy, W.K., and Miskel, C.G. 2001. E5educational Administration : Theory, Research and Practice. 6th .ed., New York : McGraw-Hill.
- Hulett. 1986. Third Grade Writing : Their Relationship with Reading. Dissertation Abstracts International. 47(03) : 847- A ; September.
- Institute for Population and Social Research. 2010. Population of Thailand 2010. Mahidol University. Mahidol Population Gazette. 9 (January): 1.
- Jones, Carol Johnson. 1990. A Study of the Relationship of Self – Directed Learning Readiness to Observable Behavioral Characteristics in an Adult Basic Education Program. Dissertation Abstracts International. 50(11) : 3446-A ; May.
- Kemp David. (Online) 1998. "Pathways and Priorities for Lifelong Learning". Speech to UNESCO conference on Education for the 21st century in the Asia-Pacific Region. Available: <http://www.detya.gov.au/archive/ministers/Kemp/ks300398.htm>. Retrieved July 25, 2001.
- Kevin Eikenberry. Ten Ways to Strengthen Your Reading Habit. (Online) 2002. Available from : <http://EzineArticles.com/?expert=Kevin> (2011, Aug 18)
- Knowles, M.S. 1970. The Modern Practice of Adult Education : Andragogy verus Pedagogy. New York : Association Press.
- Knowles, M.S. 1975. Self-Directed Learning : A Guide for Learner and Teacher. New York : Association Press.

- Knowles, M.S. 1980. The Modern Practice of Adult Education. New York : Cambridge, The Adult Education Company.
- Kolb. A. 1984. Experiential Learning. United States of America : Prentice-Hall.
- Larisey, Marien M. 1994. "Student self-assessment : A tool for learning". Adult Learning. 5 (6). July – August.
- Laurel Anne Clyde, Internet resources for reading promotion. (Online) 1998. Department of library and Information Science. Faculty of Social Science, University of Iceland. Available from : <http://archive.ifla.org>. (2011 Aug, 18)
- Lawlor, M., and Handley.,P. 1996. The Creative Trainer : Holistic facilitation skills for Accelerated learning. England : McGraw-Hill.
- Lindeman, E. C. 1962. The meaning of Adult Education. New York : New Republic.
- Livneh ,Cheryl. 1988. "Characteristics of Lifelong Learners in the human services professions". Adult Education Quarterly. 38 (3).
- Macgregor, J.W. 1990. "Collaborative Learning : Share Inquiry as a process reform" On Svinicki. M.D. (ED). The Changing face of college teaching. New Director for Teaching and learning, 42.
- Marra , Rose M. ; et al. (1999). "Lifelong Learning : A Preliminary Look at the Literature in View of EC2000". 29th ASEE/IEEE Frontiers in Education Conference. November 10-13, San Juan, Puerto Rico.
- Ma Shuping. 2002. "Promoting Lifelong Learning in Beijing for a Learning Society". Integrating Lifelong Learning Perspectives. Carolyn Medel-Anouevo (editor).
- McBride, Paula. 1995. Improve Student Self-Reliance. Paper presented at the Annual International Conference of the National Conference, Texas.
- Medel-Anonuevo, Carolyn. 2001. Revisiting Lifelong Learning for the 21st Century. UNESCO
- Mila M. Ramos. (Online) 2007. The role of Librarian in the 21st Century. Available From : <http://www.slideshare.net/plaistr/c/the-role-of-librarians-in-the-21st-century> (2012, May 15)

- Mildred, Shaw L.G. and Graines, Brian R. “Experience with Learning Web.” (Online) 2001. University of Calgary Canada. Available from : <http://www.ucalgary>. Retrieved July 16, 2001. (2012, May 15)
- Morrison, G.R., Rps, S.M., 7 Kemp, J.E. 2004. Designing effective instruction (4th ed.). Hoboken, NJ : John Wiley & Sons, Inc.
- Ogunrombi, S.A., and Adio, G. 1995. Factors affecting the reading habits of secondary school students. Library Review 44.
- Page, T., & Thomas, J. B. 1977. International dictionary of education. London: Kon/gan Page.
- Phillip H. Coombs. 1995. The World Crisis in Education : The View from the Eighties. วิฤตการณ์ของโลกในทางการศึกษา:ทัศนะในทศวรรษ 1980 แปลโดย ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์. กรุงเทพฯ : cursภาสาดพร้าว.
- Richeson, Nancy E., Boyne, Sarah and Brady, and E. Michael. 2007. “Education for Older Adults with Early-Stage Dementia : Health Promotion for Mind Body and Sprit”. Educational Gerontology 33, 9 (September 2007).
- Rogers, C.R. 1969. Freedom to learn: a view of what education might become. Columbus, OH, Charles E. Merrill.
- Rosenthal, Rita L., 2008. “Older Computer-Literate Women : Their Motivations, Obstacles, and Paths to Success,” Educational Gerontology 34, 7 (July 2008).
- Rowntree, D. 1981. A dictionary of education. London: Harper & Row.
- Schank, P.S. 1985. “An Integrated Program for Effectiveness Organizational Change Within a School District Involving Staff Students, and Citizen Participation,” Dissertation Abstracts International. 46 (6) : 1473-A; May.
- Schroeder, M. R. 1975. Diffuse reflection by maximum-length sequences. Journal of the Acoustical Society of America, 57(1).
- Skager, Rodney. 1978. Lifelong Education and Evaluation Practice. Oxford : Unsci Institute for Education.
- Strang, Ruth and others. 1967. The Improvement of Reading. 4th ed. New York : McGraw Hill.

- Sue, Gilly M. 2003. The heart of adult peer group learning : Living the Learning Together.
Fielding Graduated Institute.
- Tamar Wyschogrod. Help Your Child Learn To Read, Seven Ways To Cultivate the Love of Book. (Online) 2008. Available from :
<http://earlychildhood.suite101.com/article.cfm>. (2011, Sep28)
- Temple, C., & Rodero, M.L. 1995. Active Learning in a Democratic Classroom: The "Pedagogical Invariants" of Celestin Freinet (Reading around the World). Reading Teacher; Oct, v49 n2 p164- 167.
- The Pacifica Library Foundation. Benefits of Modern Library. (Online) 2010.
Available from : <http://pacificalibraryfoundation.com/projects/benefits-of-modern-library/> (2011, Dec 22)
- Tores, Maria Rosa. 2002. "Lifelong Learning for all in the North, Education for all in the South". Integrating Lifelong Learning Perspectives. edited by Carolyn Medel – Anonuevo.
- Tyler, Ralph W. 1986. Basic Principles of Curriculum and Instruction. Chicago : The University of Chicago Press.
- UNESCO. 1997. International standard classification of education ISCED 1997. Paris: UNESCO.
- UNESCO. 2004. The Plurality of Literacy and It's Implication of Politicies and Programmes. Paris: UNESCO. (UNESCO Education Sector Position Paper)
- UNESCO. Why is literacy important?. (Online) 2010. Available from :
<http://www.unesco.org/en/literacy/literacy-important/> (2010, April 14)
- Zintz, Miles V. 1984. The Reading Process the Teacher and the Learner. 2nd ed. New Mexico : Wine Brown.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญแยกตามสาขาวิชา

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน

1. ดร.ชลทิพย์ เอี่ยมสำอางค์
ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
กรุงเทพมหานคร กระทรวงศึกษาธิการ
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา
หัวหน้าภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. ดร.สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล
อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษาอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวัดและการวิจัย

1. ดร.ปาน กิมปี
สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กระทรวงศึกษาธิการ
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมลวรรณ ตั้งธนกานนท์
อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษาวัดและประเมินผลการศึกษา
ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้เชี่ยวชาญด้านการรักการอ่าน

1. อาจารย์ปรเมศวร์ สุขมาก
อดีตผู้อำนวยการสถาบันส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้
สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กระทรวงศึกษาธิการ
2. อาจารย์วัชรินทร์ โกลสินเจริญชัย
สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กระทรวงศึกษาธิการ
3. อาจารย์ญาณิศา สุขอุดม
สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กระทรวงศึกษาธิการ

ภาคผนวก ข

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย

การตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ได้รับความอนุเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ จำแนกตามเครื่องมือดังนี้

เครื่องมือชุดที่ 1 ได้แก่แบบสัมภาษณ์วิธีการปฏิบัติงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของผู้บริหาร หัวหน้างานห้องสมุด และผู้มาใช้บริการ ตรวจสอบโดย ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน คือ

1. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน 2 ท่าน
2. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวัดและการวิจัย 2 ท่าน
3. ผู้เชี่ยวชาญด้านการรักการอ่าน 1 ท่าน

เครื่องมือชุดที่ 2 ได้แก่ แบบสอบถามการส่งเสริมการอ่านเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานของนักศึกษาศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ก่อนการดำเนินการจัดกิจกรรมตามโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ตรวจสอบโดย ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน คือ

1. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน 1 ท่าน
2. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวัดและการวิจัย 2 ท่าน
3. ผู้เชี่ยวชาญด้านการรักการอ่าน 2 ท่าน

เครื่องมือชุดที่ 3 ได้แก่ แบบวัดทักษะการอ่าน ก่อน – หลังเรียน ของนักศึกษาศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ตรวจสอบโดย ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน คือ

1. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน 1 ท่าน
2. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวัดและการวิจัย 2 ท่าน
3. ผู้เชี่ยวชาญด้านการรักการอ่าน 2 ท่าน

เครื่องมือชุดที่ 4 ได้แก่ แบบประเมินพฤติกรรมการอ่าน ก่อน – หลังเรียน
ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ตรวจสอบโดย ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ
5 ท่าน คือ

1. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน 1 ท่าน
2. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวัดและการวิจัย 2 ท่าน
3. ผู้เชี่ยวชาญด้านการรักการอ่าน 2 ท่าน

เครื่องมือชุดที่ 5 ได้แก่ แบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาการศึกษานอก
โรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ตรวจสอบโดย ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน คือ

1. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน 1 ท่าน
2. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวัดและการวิจัย 2 ท่าน
3. ผู้เชี่ยวชาญด้านการรักการอ่าน 2 ท่าน

เครื่องมือชุดที่ 6 ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เพื่อสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษา
การศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ตรวจสอบโดย ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน คือ

1. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน 1 ท่าน
2. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวัดและการวิจัย 2 ท่าน
3. ผู้เชี่ยวชาญด้านการรักการอ่าน 2 ท่าน

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยชุดที่ 1

เครื่องมือชุดที่ 1 ได้แก่แบบสัมภาษณ์วิธีการปฏิบัติงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของผู้บริหาร หัวหน้างานห้องสมุด และผู้มาใช้บริการ

การตรวจสอบ ใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency หรือ IOC) เพื่อตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity)

คำถามตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ - นามสกุล ผู้ให้สัมภาษณ์.....
2. ตำแหน่ง.....หน่วยงาน.....
3. อายุ.....ปี ระยะเวลาการปฏิบัติงาน.....ปี ระดับการศึกษา.....
4. วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์.....เวลา.....

ตารางที่ 10 แสดงค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสัมภาษณ์ในส่วนข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อที่	ค่าดัชนีความสอดคล้อง(IOC)
1	1.00
2	1.00
3	1.00
4	1.00

คำถามตอนที่ 2 กรอบการสัมภาษณ์ผู้บริหารห้องสมุด

วิธีการปฏิบัติงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน เพื่อให้เกิดพฤติกรรม 4 ด้าน คือ 1. ความสนใจในการอ่านและการชอบอ่าน 2. การรู้จักใช้เวลาว่างโดยการอ่านและแสวงหาโอกาสแสวงหาหนังสือเพื่อการอ่าน 3. มีความสมัครใจและยินดีที่จะอ่านเอง โดยไม่มีการบังคับและเป็น การแสดงพฤติกรรมการอ่านอย่างสม่ำเสมอ 4. มีการอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาหลายประเภท

1. ในฐานะที่ห้องสมุดของท่านเป็นห้องสมุดที่ได้รับความสนใจจากสังคม ท่านมีนโยบายหรือแนวคิดอย่างไรในการบริหารเพื่อให้ผู้มาใช้บริการเกิดพฤติกรรม 4 ด้าน ดังนี้

- 1.1 ความสนใจในการอ่านและการชอบอ่าน
- 1.2 การใช้เวลาว่างโดยการอ่านและแสวงหาโอกาสแสวงหาหนังสือเพื่อการอ่าน
- 1.3 ความสมัครใจอ่านเองโดยการแสดงพฤติกรรมการอ่านอย่างสม่ำเสมอ

1.4 การอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นหนังสือด้านวิชาการ หนังสือเรียน หนังสืออ่านเล่น ฯลฯ อย่างไร โปรดยกตัวอย่าง

.....
.....
.....
.....
.....

2. ท่านมีวิธีการอย่างไรที่นำมาใช้เพื่อส่งเสริมและปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้กับผู้มาใช้บริการ

.....
.....
.....
.....
.....

3. ท่านคิดว่าการสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ในห้องสมุดแห่งนี้มีความสำคัญหรือไม่ อย่างไร ด้วยวิธีการอะไรเพราะเหตุใด

.....
.....
.....
.....
.....

4. ท่านคิดว่าการวิเคราะห์ความต้องการของผู้มาใช้บริการมีความสำคัญหรือไม่ อย่างไร โปรดยกตัวอย่าง

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

5. ท่านคิดว่าห้องสมุดของท่านควรจะสามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองหรือไม่ อย่างไร โปรดยกตัวอย่าง

.....
.....
.....
.....
.....

6. ท่านคิดว่าห้องสมุดของท่านควรจัดกิจกรรมลักษณะใดเพื่อส่งเสริมให้ผู้มาใช้บริการมีนิสัยรักการอ่านเพิ่มมากขึ้น

.....
.....
.....
.....
.....

7. ท่านคิดว่าห้องสมุดของท่านจะมีส่วนช่วยแก้ปัญหาสำหรับผู้ที่ไม่สนใจหรือไม่ชอบอ่านหนังสือได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

.....
.....
.....
.....
.....
.....

8. ถ้าท่านพบปัญหาว่าผู้เข้าใช้บริการมาห้องสมุดเพื่อทำกิจกรรมอื่น เช่น กินอาหาร พักผ่อนหลับนอน คุยโทรศัพท์เสียงดัง ท่านจะมีวิธีแก้ไขปัญหานี้อย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....

9. ท่านคิดว่าห้องสมุดของท่านเป็นแหล่งการเรียนรู้ด้วยตนเองหรือไม่ อย่างไร โปรดยกตัวอย่าง

.....

.....

.....

.....

.....

10. ท่านคิดว่าการเปิดโอกาสให้ผู้มาใช้บริการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ความต้องการ
ของตนสำหรับการใช้ห้องสมุด มีประโยชน์มากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

.....

11. ท่านจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน โดยการให้ผู้มาใช้บริการมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม
แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตัดสินใจ และลงมือกระทำตามความคิดและวิจารณญาณของตนเอง ต่อ
กิจกรรมที่จัดหรือไม่ อย่างไร โปรดยกตัวอย่าง หรืออธิบาย

.....

.....

.....

.....

.....

12. ท่านมีแนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังนิสัยรักการอ่านอย่างไร โปรดยกตัวอย่าง หรือ
อธิบาย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

13. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังและส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของห้องสมุดของท่านในปัจจุบันมีเพียงพอหรือไม่ อย่างไร โปรดยกตัวอย่าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

14. ท่านวางแผนในการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของห้องสมุดของท่านต่อไปในอนาคตไว้อย่างใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

15. ห้องสมุดถือเป็นแหล่งการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เพราะผู้มาใช้บริการต้องการด้วยตนเอง ท่านได้ประเมินผลการจัดกิจกรรมและการเรียนรู้ต่าง ๆ ของผู้มาใช้บริการหรือไม่ อย่างไร โปรดยกตัวอย่าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณในความร่วมมือ
นางสาวอุไรวรรณ ห่วงสกุล
(ผู้วิจัย)

ตารางที่ 11 แสดงค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสัมภาษณ์ผู้บริหารห้องสมุด

ข้อที่	ค่าดัชนีความสอดคล้อง(IOC)
1	0.8
2	0.6
3	1.0
4	0.8
5	0.8
6	1.0
7	0.6
8	0.6
9	0.8
10	1.0
11	0.8
12	1.0
13	0.6
14	0.8
15	0.8

จากตารางที่ 11 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่ามากกว่า 0.5 ทุกข้อ ดังนั้นคำถามทั้งหมด จึงนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยได้ ผู้วิจัยได้ปรับคำถามบางข้อตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ ไปสัมภาษณ์ผู้บริหารห้องสมุดที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยจำนวน 2 แห่ง

3. ท่านคิดว่าการสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ในห้องสมุดแห่งนี้มีความสำคัญหรือไม่ อย่างไร เพราะเหตุใด

.....
.....
.....
.....
.....

4. ท่านคิดว่าการวิเคราะห์ความต้องการของผู้มาใช้บริการห้องสมุดแห่งนี้มีความสำคัญหรือไม่ อย่างไร โปรดยกตัวอย่าง

.....
.....
.....
.....
.....

5. ท่านคิดว่าห้องสมุดของท่านสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านอย่างไร เพื่ออะไร โปรดยกตัวอย่าง

.....
.....
.....
.....
.....

6. ท่านคิดว่าห้องสมุดของท่านควรจัดกิจกรรมลักษณะใดที่จะส่งเสริมให้ผู้มาใช้บริการมีนิสัยรักการอ่านเพิ่มมากขึ้น

.....
.....
.....
.....
.....

7. ท่านคิดว่าห้องสมุดของท่านจะมีส่วนช่วยแก้ปัญหาสำหรับผู้ที่ไม่สนใจหรือไม่ชอบอ่านหนังสือได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

.....

8. ถ้าท่านพบปัญหาว่าผู้เข้าใช้บริการเข้าห้องสมุดมาเพื่อทำกิจกรรมอื่น ท่านมีวิธีแก้ไขปัญหานี้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

9. ท่านคิดว่าห้องสมุดของท่านเป็นแหล่งการเรียนรู้ด้วยตนเองหรือไม่ อย่างไร โปรดยกตัวอย่าง

.....

.....

.....

.....

10. ท่านคิดว่าการเปิดโอกาสให้ผู้มาใช้บริการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ความต้องการของตนสำหรับการใช้ห้องสมุด มีประโยชน์มากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

11. ท่านคิดว่ากิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน โดยการให้ผู้มาใช้บริการมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตัดสินใจ และลงมือกระทำตามความคิดและวิจารณ์ญาณของตนเอง ต่อ กิจกรรมที่จัดหรือไม่ อย่างไร โปรดยกตัวอย่าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

12. ท่านมีแนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังนิสัยรักการอ่านอย่างไร โปรดยกตัวอย่าง

.....

.....

.....

.....

.....

13. ท่านคิดว่ากิจกรรมเพื่อปลูกฝังและส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในปัจจุบันมีเพียงพอหรือไม่ อย่างไร โปรดยกตัวอย่าง หรืออธิบาย

.....

.....

.....

.....

.....

14. ท่านคิดวางแผนการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านต่อไปในอนาคตไว้อย่างใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

15. ห้องสมุดถือเป็นแหล่งการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เพราะผู้มาใช้บริการมาตามความต้องการ
ของตนเอง ท่านได้ประเมินผลการจัดกิจกรรมและการเรียนรู้ต่างๆ ของผู้มาใช้บริการหรือไม่
อย่างไร โปรดยกตัวอย่าง

.....
.....
.....
.....

ขอขอบพระคุณในความร่วมมือ
นางสาวอุไรวรรณ ห่วงสกุล
(ผู้วิจัย)

ตารางที่ 12 แสดงค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสัมภาษณ์ผู้บริหารห้องสมุด

ข้อที่	ค่าดัชนีความสอดคล้อง(IOC)
1	1.0
2	0.8
3	0.8
4	0.6
5	0.8
6	1.0
7	0.8
8	0.8
9	1.0
10	1.0
11	0.8
12	1.0
13	0.8
14	1.0
15	0.8

จากตารางที่ 12 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่ามากกว่า 0.5 ทุกข้อ ดังนั้นคำถามทั้งหมด จึงนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยได้ ผู้วิจัยได้ปรับคำถามบางข้อตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ ไปสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ห้องสมุดที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 2 แห่ง

คำถามตอนที่ 2 กรอบการสัมภาษณ์ผู้มาใช้บริการ

วิธีการปฏิบัติงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน เพื่อให้เกิดพฤติกรรม 4 ด้าน คือ 1. ความสนใจในการอ่านและการชอบอ่าน 2. การรู้จักใช้เวลาว่างโดยการอ่านและแสวงหาโอกาสแสวงหาหนังสือเพื่อการอ่าน 3. มีความสมัครใจและยินดีที่จะอ่านเอง โดยไม่มีการบังคับและเป็น การแสดงพฤติกรรมการอ่านอย่างสม่ำเสมอ 4. มีการอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาหลายประเภท

1. ท่านคิดว่าห้องสมุดแห่งนี้มีจุดเด่นอย่างไรที่ทำให้ท่านสนใจเข้ามาใช้บริการ และความถี่ของการ ใช้บริการก็ครั้งต่อสัปดาห์ ต่อเดือน หรือต่อปี และสามารถทำให้เกิดพฤติกรรม 4 ด้าน ดังนี้

- 1.1 ความสนใจในการอ่านและการชอบอ่าน
- 1.2 การใช้เวลาว่างโดยการอ่านและแสวงหาโอกาสแสวงหาหนังสือเพื่อการอ่าน
- 1.3 สมัครใจอ่านโดยแสดงพฤติกรรมการอ่านอย่างสม่ำเสมอ
- 1.4 อ่านหนังสือที่มีเนื้อหาหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นหนังสือด้านวิชาการ หนังสือเรียน

หนังสืออ่านเล่น ฯลฯ ได้หรือไม่ อย่างไร โปรดยกตัวอย่างหนังสือที่อ่าน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่าห้องสมุดแห่งนี้ควรให้บริการอย่างไร และปัจจุบันมีนโยบายอย่างไรในการส่งเสริม และปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้กับผู้มาใช้บริการ โปรดยกตัวอย่าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. ท่านคิดว่าการสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ในห้องสมุดแห่งนี้มีความสำคัญหรือไม่ อย่างไร เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. ท่านคิดว่าการวิเคราะห์ความต้องการของผู้มาใช้บริการมีความสำคัญหรือไม่ อย่างไร โปรด ยกตัวอย่าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. ท่านคิดว่าห้องสมุดแห่งนี้ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองอย่างไร เพื่อ อะไร โปรดยกตัวอย่าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. ท่านคิดว่าห้องสมุดควรจัดกิจกรรมลักษณะใดที่จะส่งเสริมให้ผู้มาใช้บริการมีนิสัยรักการอ่าน ได้มากยิ่งขึ้น

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. ท่านคิดว่าห้องสมุดแห่งนี้จะมีส่วนช่วยแก้ปัญหาสำหรับผู้ที่ไม่สนใจหรือไม่ชอบอ่านหนังสือได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

8. ท่านเคยพบปัญหาว่าผู้ใช้บริการเข้าห้องสมุดมาเพื่อทำกิจกรรมอื่นเช่น กินอาหาร พักผ่อน นอนหลับ คุยโทรศัพท์เสียงดัง ท่านรู้สึกอย่างไร และควรแก้ไขปัญหานี้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

9. โดยส่วนตัวท่านคิดว่าห้องสมุดแห่งนี้เป็นแหล่งการเรียนรู้ด้วยตนเองที่สำคัญหรือไม่ อย่างไร โปรดยกตัวอย่าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10. ท่านคิดว่าห้องสมุดควรเปิดโอกาสให้ผู้มาใช้บริการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ความต้องการของตนสำหรับการใช้ห้องสมุดหรือไม่ เพราะเหตุใด และควรใช้วิธีใด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

11. ท่านคิดว่ากิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน โดยการให้ผู้มาใช้บริการมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตัดสินใจ และลงมือกระทำตามความคิดและวิจารณญาณของตนเอง ต่อ กิจกรรมที่จัดมีความสำคัญหรือไม่ อย่างไร โปรดยกตัวอย่าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

12. ท่านคิดว่าห้องสมุดแห่งนี้ได้จัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังนิสัยรักการอ่านอย่างไร โปรดยกตัวอย่าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

13. ท่านคิดว่าห้องสมุดแห่งนี้จัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในปัจจุบันเพียงพอหรือไม่ อย่างไร โปรดยกตัวอย่าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

14. ท่านคิดว่าห้องสมุดแห่งนี้ควรมีการวางแผนการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านต่อไปในอนาคตหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

15. ห้องสมุดถือเป็นแหล่งการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เพราะผู้มาใช้บริการต้องการด้วยตนเอง ห้องสมุดแห่งนี้ได้ประเมินผลการจัดกิจกรรมและการเรียนรู้ต่าง ๆ ของผู้มาใช้บริการหรือไม่ อย่างไร โปรดยกตัวอย่าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณในความร่วมมือ
นางสาวอุไรวรรณ ห่วงสกุล
(ผู้วิจัย)

ตารางที่ 13 แสดงค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสัมภาษณ์ผู้มาใช้บริการห้องสมุด

ข้อที่	ค่าดัชนีความสอดคล้อง(IOC)
1	1.0
2	0.6
3	0.8
4	1.0
5	0.8
6	1.0
7	0.6
8	1.0
9	1.0
10	1.0
11	1.0
12	0.8
13	0.8
14	1.0
15	1.0

จากตารางที่ 13 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่ามากกว่า 0.5 ทุกข้อ ดังนั้นคำถามทั้งหมด จึงนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยได้ ผู้วิจัยได้ปรับคำถามบางข้อตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ ไปสัมภาษณ์ผู้มาใช้บริการห้องสมุดที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจำนวน 2 แห่ง 10 คน

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยชุดที่ 2

เครื่องมือชุดที่ 2 ได้แก่แบบสอบถามการส่งเสริมการอ่านเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานของนักศึกษา
การศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล

การตรวจสอบ ใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency หรือ IOC) เพื่อตรวจสอบ
ความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's
Alpha) เพื่อตรวจสอบความเที่ยง (Reliability)

คำถามตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ ชาย หญิง

2. อายุ ต่ำกว่า 18 ปี
 18-25 ปี
 26-30 ปี
 31-35 ปี
 มากกว่า 35 ปี

3. สถานภาพการทำงาน ทำงานแล้ว ยังไม่ได้ทำงาน

4. โดยปกติท่านจะอ่านหนังสือ
 ทุกวัน วันละ.....ชั่วโมง/นาที สองวันต่อสัปดาห์ วันละ.....
 ชั่วโมง/นาที
 ทุกสัปดาห์ วันละ.....ชั่วโมง/นาที อื่น ๆ
 (ระบุ).....

5. จุดมุ่งหมายในการอ่านของท่าน
 เพิ่มพูนความรู้ จำเป็นต้องใช้ในการสอบ
 ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ อื่น ๆ
 (ระบุ).....

ตารางที่ 14 แสดงค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามการส่งเสริมการอ่านในส่วน
ของข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อที่	ค่าดัชนีความสอดคล้อง(IOC)
1	1.00
2	1.00
3	1.00
4	1.00
5	1.00

คำถามตอนที่ 2 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการอ่าน

ในการเลือกตอบแบบสอบถามนี้ผู้ตอบเลือกตอบโดยอาศัยเกณฑ์ตามความคิดเห็นของตนเองตั้ง
รายละเอียดต่อไปนี้

ระดับ 5 ถ้าข้อความดังกล่าวตรงกับความคิดเห็นของท่าน มากที่สุด

ระดับ 4 ถ้าข้อความดังกล่าวตรงกับความคิดเห็นของท่าน มาก

ระดับ 3 ถ้าข้อความดังกล่าวตรงกับความคิดเห็นของท่าน ปานกลาง

ระดับ 2 ถ้าข้อความดังกล่าวตรงกับความคิดเห็นของท่าน น้อย

ระดับ 1 ถ้าข้อความดังกล่าวตรงกับความคิดเห็นของท่าน น้อยที่สุด

ข้อความคำถาม	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ข้าพเจ้าชอบอ่านสลากรต่าง ๆ ของเครื่องใช้ทุกชนิด					
2. ข้าพเจ้าชอบอ่านหนังสือในเวลาว่าง					
3. เมื่อมีใครพูดถึงหนังสือที่ดีข้าพเจ้าจะแสวงหาเพื่ออ่าน					
4.ข้าพเจ้าอ่านหนังสือได้ไม่นานก็รู้สึกเบื่อและไม่อยากอ่านอีกต่อไป					
5. ข้าพเจ้าอ่านใบเสร็จจากการซื้อสิ่งของหรือรายการอาหาร					
6. ข้าพเจ้าเช่าหรือยืมหนังสือมาอ่านเป็นประจำ					
7. เมื่อมีโอกาสผ่านร้านหนังสือข้าพเจ้าจะแวะเข้าไปดูหนังสือเป็นประจำ					

ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
8. ข้าพเจ้าจะพูดคุยกับเพื่อน ๆ ถึงเรื่องราวในหนังสือที่อ่าน					
9. ข้าพเจ้าจะเก็บเงินเพื่อไว้ซื้อหนังสือที่ชอบอ่าน					
10. การอ่านหนังสือเป็นกิจกรรมยามว่างของข้าพเจ้าลำดับแรก					
11. ข้าพเจ้าจะต้องอ่านหนังสือก่อนนอน					
12. ข้าพเจ้ามักแนะนำหนังสือให้เพื่อนของข้าพเจ้าอ่าน					
13. เมื่อข้าพเจ้าอยากรู้เรื่องใดเพิ่มเติมจะค้นคว้าหาอ่านจากหนังสือ					
14. เมื่อข้าพเจ้าอ่านพบหนังสือแนะนำจากนิตยสาร ข้าพเจ้าจะต้องไปดูหรือซื้อ					
15. ข้าพเจ้าจะมีหนังสือติดตัวตลอดเวลาเดินทาง					
16. ข้าพเจ้าอ่านรายการส่วนผสม วันที่ผลิต วันหมดอายุของอาหารและยาก่อนซื้อ					
17. เมื่อข้าพเจ้าอ่านพบคำศัพท์ที่ไม่เข้าใจความหมาย ข้าพเจ้าจะหาความหมายจากพจนานุกรม					
18. เวลาอ่านหนังสือข้าพเจ้าจะเพลิดเพลินที่ได้รับความรู้หรือได้ข้อคิดใหม่ๆ					
19. เมื่อข้าพเจ้าไปเที่ยวห้างสรรพสินค้า ข้าพเจ้าจะต้องแวะแผนกหนังสือเพื่อดูหนังสือที่น่าสนใจ					
20. ข้าพเจ้าศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากการอ่านหนังสือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และวารสาร					

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

ตารางที่ 15 แสดงค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามการส่งเสริมการอ่าน

ข้อที่	ค่าดัชนีความสอดคล้อง(IOC)
1	0.8
2	1.0
3	1.0
4	1.0
5	1.0
6	1.0
7	0.8
8	1.0
9	1.0
10	1.0
11	1.0
12	1.0
13	1.0
14	1.0
15	1.0
16	1.0
17	1.0
18	1.0
19	0.8
20	1.0

จากตารางที่ 15 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่ามากกว่า 0.5 ทุกข้อ ดังนั้นคำถามทั้งหมด จึงนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยได้ ผู้วิจัยได้ปรับคำถามบางข้อตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นผู้วิจัยได้นำแบบสอบถาม ไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจำนวน 20 คน เพื่อทดสอบความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถาม ได้ผลสรุปดังตารางที่ 16 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 16 แสดงความเที่ยงของแบบสอบถามการส่งเสริมการอ่าน ของนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
ระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล โดยใช้สัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronback's Alpha)

ข้อที่	ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค
1	0.8103
2	0.8422
3	0.8001
4	0.8321
5	0.8541
6	0.8614
7	0.8414
8	0.8547
9	0.8661
10	0.8474
11	0.7955
12	0.8994
13	0.8014
14	0.8874
15	0.8701
16	0.8521
17	0.8741
18	0.8744
19	0.8225
20	0.7998

คำนวณค่าความเที่ยงรวม แบบสอบถามการส่งเสริมการอ่านได้เท่ากับ 0.8511 แบบสอบถามนี้
จึงมีความน่าเชื่อถือที่นำไปใช้ได้

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยชุดที่ 3

เครื่องมือชุดที่ 3 ได้แก่แบบวัดทักษะการอ่าน ก่อน - หลังเรียน ของนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียน วิธีเรียนทางไกล

การตรวจสอบ ใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency หรือ IOC) เพื่อตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) เพื่อตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) ตรวจสอบความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r)

คำชี้แจง

แบบทดสอบนี้เป็นแบบทดสอบวัดทักษะการอ่านก่อนเรียนเป็นแบบปรนัย ให้นักศึกษาเขียน ล้อมรอบคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว

1. ข้อใดอ่านผิด
 - ก. ปุณยา อ่านว่า ปุ - นะ - ยา
 - ข. ศากยะอ่านว่า สาก - กะ - ยะ
 - ค. สันนิษฐาน อ่านว่า สัน - นิ - ถาน
 - ง. อุตสาหกรรม อ่านว่า อุต - สา - หะ - กำ
2. ข้อใดอ่านผิด
 - ก. วิทยา อ่านว่า วิด - ทะ - ยา
 - ข. อัคนี อ่านว่า อั - กะ - นี
 - ค. มารยาท อ่านว่า มั่น - ยาด
 - ง. ปาฏิหาริย์ อ่านว่า ปา - ตี - หาน
3. ข้อใด ไม่ใช่ ความสำคัญของการอ่าน

ก. ทันทเหตุการณ์	ข. มีความเพลิดเพลิน
ค. มีความร่ำรวยมากขึ้น	ง. ชีวิตมีความสมบูรณ์มากขึ้น
4. ข้อใดเป็นขั้นตอนแรกของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

ก. วิเคราะห์เรื่อง	ข. ประเมินค่าเรื่องที่อ่าน
ค. อ่านให้เข้าใจตลอดเรื่อง	ง. จับใจความสำคัญของเรื่อง

5. ข้อใดเป็นความหมายของการอ่านเพื่อวิจารณ์
 - ก. อ่านเพื่ออธิบายความของเรื่อง
 - ข. อ่านและประเมินค่าเรื่องที่อ่าน
 - ค. อ่านเพื่อมุ่งค้นหาสาระของเรื่อง
 - ง. อ่านอย่างพิจารณาเพื่อแยกแยะความหมาย
6. ถ้านักศึกษาต้องการอ่านหนังสือเพื่อการผ่อนคลาย ควรเลือกหนังสือประเภทใด
 - ก. สารคดี
 - ข. นิตยสาร
 - ค. บทความ
 - ง. ตำราเรียน
7. ข้อใดหมายถึง วรรณกรรม
 - ก. หนังสือที่แต่งดี
 - ข. หนังสือที่เขียนเป็นบทร้อยกรอง
 - ค. หนังสือที่ได้รับการยกย่อง
 - ง. หนังสือที่เป็นที่นิยมแพร่หลาย
8. ข้อใดเป็นหลักในการวิจารณ์วรรณกรรมร้อยแก้ว
 - ก. แสดงความคิดเห็นฝ่ายเดียว
 - ข. ใส่อารมณ์ขณะวิจารณ์
 - ค. มีการแสดงความคิดเห็นสร้างสรรค์
 - ง. อธิบายความหมายของเรื่อง
9. วรรณกรรมที่มีคุณค่าได้แก่วรรณกรรมประเภทใด
 - ก. เนื้อหาความคิดดี
 - ข. กลวิธีการแต่งดี
 - ค. มีคุณประโยชน์
 - ง. ถูกทุกข้อ
10. ข้อใดเป็นวรรณกรรมร้อยแก้วประเภทบันเทิงคดี
 - ก. เรื่องสั้น
 - ข. บทความ
 - ค. จดหมาย
 - ง. ชีวิตประวัติ
11. การรับรู้ข่าวสารแล้วนำมาพูดคุยแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลคือข้อใด
 - ก. การวิเคราะห์
 - ข. การวินิจฉัย
 - ค. การวิจารณ์
 - ง. การวิจัย
12. นวนิยายเรื่อง “นเรศวรมหาราช” เป็นภาพยนตร์ที่จัดอยู่ในประเภทใด
 - ก. ประวัติศาสตร์
 - ข. วิทยาศาสตร์
 - ค. เรื่องลึกลับ
 - ง. เกี่ยวกับการเมือง
13. ละครในข้อใดที่แสดงให้เห็นถึงความอิจฉาริษยาทำให้เกิดทุกข์
 - ก. ปลาบู่ทอง
 - ข. พระเวสสันดรชาดก
 - ค. ลิลิตพระลอ
 - ง. ไกรทอง

ตารางที่ 17 แสดงค่าดัชนีความสอดคล้อง ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (KR20) ค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบส่วนที่ 1

ข้อที่	IOC	KR20	p	r
1	1.00	0.7441	0.73	0.3741
2	1.00	0.8359	0.67	0.4598
3	0.80	0.6022	0.40	0.4785
4	0.60	0.7658	0.53	0.6323
5	0.60	0.9145	0.33	0.5884
6	1.00	0.7004	0.67	0.4874
7	1.00	0.9241	0.53	0.5513
8	1.00	0.6977	0.47	0.3796
9	1.00	0.7884	0.33	0.3341
10	0.80	0.8014	0.27	0.4152
11	1.00	0.8127	0.60	0.3251
12	1.00	0.7759	0.40	0.4412
13	0.80	0.6214	0.33	0.7415
14	0.80	0.8491	0.53	0.3024
15	1.00	0.7532	0.60	0.2971
16	1.00	0.6358	0.33	0.4506
17	1.00	0.7451	0.47	0.4261
18	1.00	0.8227	0.60	0.3157
19	0.80	0.6749	0.27	0.5227
20	1.00	0.7884	0.33	0.3341

จากตารางที่ 17 ค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่า 0.5 ทุกข้อ แบบทดสอบนี้จึงนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยได้ ผู้วิจัยได้นำแบบทดสอบนี้ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 20 คน และได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาครวมเท่ากับ 0.7581 จึงเป็นค่าความเที่ยงที่ในระดับที่ยอมรับได้ ค่าความยากง่ายอยู่ในช่วง 0.20 - 0.80 และค่าอำนาจจำแนกมากกว่า 0.20 ทุกข้อ แบบทดสอบนี้จึงมีคุณภาพเพียงพอที่จะใช้ในการวิจัยได้

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยชุดที่ 4

เครื่องมือชุดที่ 4 ได้แก่แบบประเมินพฤติกรรมการอ่านของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน
วิธีเรียนทางไกล

การตรวจสอบ ใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency หรือ IOC) เพื่อตรวจสอบ
ความตรงตามเนื้อหา (Content Validity)

คำชี้แจง

1. แบบประเมินฉบับนี้ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการอ่านของนักศึกษา
การศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล เมื่อนักศึกษาอ่านข้อคำถามแล้วพิจารณาว่าคำตอบข้อใด
ตรงกับพฤติกรรมการอ่านของนักศึกษามากที่สุด

2. ให้นักศึกษาเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับพฤติกรรมการอ่านของนักศึกษา
โดยในแต่ละข้อให้นักศึกษาเขียนเครื่องหมาย ✓ เพียงช่องเดียว

ความหมายของแต่ละช่อง คือ

มาก	หมายถึง	การกระทำนั้นเกิดขึ้นสม่ำเสมอเป็นประจำ
ปานกลาง	หมายถึง	การกระทำนั้นเกิดขึ้นเป็นครั้งคราว
น้อย	หมายถึง	การกระทำที่นาน ๆ จึงจะมีโอกาสทำ

ข้อคำถาม	มาก	ปาน กลาง	น้อย
1. ข้าพเจ้าจะเลือกอ่านหนังสือที่ข้าพเจ้าชอบเท่านั้น			
2. ข้าพเจ้าชักชวนให้ผู้อื่นอ่านหนังสือ			
3. ข้าพเจ้าจะติดตามข่าวต่าง ๆ จากการอ่านมากกว่าฟังผู้อื่นเล่า			
4. ข้าพเจ้าชอบยืมหนังสือจากห้องสมุดกลับไปอ่านที่บ้านเสมอ			
5. ข้าพเจ้ามักจะบอกกับผู้อื่นว่าการอ่านจะทำให้เราเป็นผู้ที่รอบรู้			
6. เมื่อข้าพเจ้าได้รับใบปลิวโฆษณาต่าง ๆ ข้าพเจ้าจะอ่านด้วยความสนใจ			
7. เมื่อมีเวลาว่างข้าพเจ้าจะอ่านหนังสือ			
8. ข้าพเจ้าจะจดบันทึกข้อความที่น่าสนใจจากการอ่านอยู่เสมอ			
9. กิจกรรมที่ข้าพเจ้าทำเป็นประจำคือการเข้าห้องสมุดเพื่ออ่านหนังสือ			
10. เมื่อผู้สอนเชิญชวนให้แต่งคำขวัญเกี่ยวกับคุณค่าของการอ่าน ข้าพเจ้าตั้งใจทำอย่างเต็มที่			

ข้อความ	มาก	ปานกลาง	น้อย
11. เมื่อข้าพเจ้าเดินทางจะพกหนังสือติดตัวไปอ่านด้วยเสมอ			
12. ข้าพเจ้าจะวางหนังสือไว้ในห้องน้ำ สำหรับอ่านทุกครั้ง			
13. เมื่อข้าพเจ้าได้อ่านหนังสือ ข้าพเจ้าจะรู้สึกเพลิดเพลินมาก			
14. ข้าพเจ้ามักใช้เวลาในช่วงปิดภาคเรียนอ่านหนังสือที่มีคุณค่า			
15. เมื่อข้าพเจ้ามีข้อสงสัยเกี่ยวกับเรื่องใดข้าพเจ้าจะค้นคว้าจากหนังสือในห้องสมุด			
16. เมื่อผู้สอนแนะนำหนังสือที่ได้รับคัดเลือกว่าเป็นหนังสือดี ข้าพเจ้าจะตั้งใจฟังเพื่อไปหาอ่าน			
17. เมื่อเวลาอยู่ที่บ้าน ข้าพเจ้าใช้เวลาอ่านหนังสือมากกว่าทำสิ่งอื่น ๆ			
18. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าจะอ่านหนังสือ เวลาผ่านไปอย่างรวดเร็ว			
19. เมื่อข้าพเจ้าได้อ่านหนังสือที่โรงเรียน ข้าพเจ้าชอบกลับไปเล่าเรื่องที่อ่านให้คนที่บ้านฟัง			
20. เมื่อมีกิจกรรมที่เกี่ยวกับการอ่าน ข้าพเจ้ามักจะเข้าร่วมเสมอ			
21. เมื่อผู้สอนให้นักศึกษาอาสาสมัครเล่าเรื่องที่ได้อ่านให้เพื่อนในชั้นฟัง ข้าพเจ้าขอออกเป็นคนแรก			
22. ข้าพเจ้ามักจะแนะนำหนังสือดี ๆ ให้เพื่อน ๆ ได้อ่านกัน			
23. ข้าพเจ้ามีการแลกเปลี่ยนหนังสืออ่านกับเพื่อนอยู่เสมอ			
24. ข้าพเจ้าอ่านหนังสือพิมพ์เป็นประจำจะได้เป็นคนทันต่อเหตุการณ์			
25. ข้าพเจ้าชอบไปงานที่มีหนังสือขาย หรืองานมหกรรมหนังสือ เพราะมีหนังสือให้เลือกอย่างหลากหลาย			
26. ข้าพเจ้าอ่านหนังสือหลากหลายประเภทเพราะทำให้ข้าพเจ้าได้รับประโยชน์และคุณค่ามากมาย			
27. ข้าพเจ้าอ่านหนังสือทุกประเภทที่พบเห็น			
28. ข้าพเจ้าเห็นความสำคัญของการอ่านหนังสือ			
29. เมื่อข้าพเจ้าอ่านหนังสือทุกชนิด ข้าพเจ้าจะอ่านทุกหน้าโดยไม่ข้ามหน้าเด็ดขาด			
30. ข้าพเจ้าจะอ่านหนังสือที่ชอบ หลายรอบโดยไม่รู้สึกเบื่อเลย			

ตารางที่ 18 แสดงค่า ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบประเมินพฤติกรรมการอ่าน

ข้อที่	ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)
1	1.00
2	1.00
3	1.00
4	0.80
5	1.00
6	1.00
7	0.80
8	0.60
9	1.00
10	0.80
11	1.00
12	1.00
13	1.00
14	1.00
15	0.60
16	1.00
17	0.60
18	0.80
19	1.00
20	0.80
21	0.80
22	0.60
23	1.00
24	0.80
25	1.00
26	1.00
27	1.00
28	1.00
29	0.60
30	0.60

จากตารางที่ 18 ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่า 0.50 ทุกข้อ ดังนั้นแบบประเมินพฤติกรรมการอ่านนี้ใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยได้

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยชุดที่ 5

เครื่องมือชุดที่ 5 ได้แก่แบบประเมินความพึงพอใจที่มีผลต่อโปรแกรม

การตรวจสอบ ใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง(Index of Consistency หรือ IOC) เพื่อตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity)

คำชี้แจง

1. แบบประเมินความพึงพอใจฉบับนี้ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ต่อการเข้าร่วมโปรแกรม

2. โปรดแสดงความคิดเห็น โดยทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด โดยข้อมูลนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาปรับปรุงโปรแกรมต่อไป โดยอาศัยเกณฑ์ตามความคิดเห็นดังรายละเอียดต่อไปนี้

ระดับ 5	หมายความว่า	ความพึงพอใจมากที่สุด
ระดับ 4	หมายความว่า	ความพึงพอใจมาก
ระดับ 3	หมายความว่า	ความพึงพอใจปานกลาง
ระดับ 2	หมายความว่า	ความพึงพอใจน้อย
ระดับ 1	หมายความว่า	ความพึงพอใจน้อยที่สุด

ข้อคำถาม	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. วัตถุประสงค์ของโปรแกรม					
2. กลุ่มผู้เรียนอยู่ในระดับชั้นที่เหมาะสมกับการใช้โปรแกรม					
3. ผู้สอนมีความชำนาญและสามารถถ่ายทอดความรู้ได้ดี					

ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
4.เนื้อหาวิชาตามแผนกิจกรรมการเรียนรู้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของโปรแกรม					
5. กิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสม					
6. ระยะเวลาในการดำเนินโปรแกรม					
7. เอกสารประกอบการเรียนรู้กิจกรรมมีความสมบูรณ์และเหมาะสม					
8. การใช้สื่อมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับเนื้อหา					
9. การวัดและประเมินผลโปรแกรม					
10. การเข้าร่วมกิจกรรมก่อให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มพูนนิสัยรักการอ่าน					
11. ความเหมาะสมของสถานที่และสิ่งแวดล้อม					
12. ความรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน					

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตารางที่ 19 แสดงค่า ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบประเมินความพึงพอใจ

ข้อที่	ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)
1	0.60
2	0.60
3	0.60
4	0.60
5	0.80
6	1.00
7	0.60
8	1.00
9	0.60
10	0.80
11	1.00
12	1.00

จากตารางที่ 19 ได้ค่า ดัชนีความสอดคล้องมากกว่า 0.50 ทุกข้อ ดังนั้นแบบประเมินความพึงพอใจใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยได้

ตารางที่ 20 แสดงค่า ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้เรียน

ข้อที่	ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)
1	0.60
2	0.60
3	0.60
4	0.60
5	0.80
6	1.00
7	0.60
8	1.00
9	0.60
10	0.80

จากตารางที่ 20 ได้ค่า ดัชนีความสอดคล้องมากกว่า 0.50 ทุกข้อ ดังนั้นแบบประเมินความพึงพอใจใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยได้

เครื่องมือชุดที่ 6 ชุดแบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับปัจจัยและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำโปรแกรมฯ ไปใช้เพื่อการพัฒนา

แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับปัจจัยและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้พัฒนาขึ้นไปใช้กับนักศึกษาการศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล

วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้พัฒนาขึ้นไปใช้กับนักศึกษาการศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล

ชื่อ-สกุลผู้รับการสัมภาษณ์.....

วัน เดือน ปีที่สัมภาษณ์ เวลา.....

ประเด็นการสัมภาษณ์

1. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับปัจจัยในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้กับนักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ในด้าน

1. ปัจจัยด้านความพร้อมของแหล่งเรียนรู้
2. ปัจจัยด้านการจัดกิจกรรมแก่ผู้ใช้บริการ
3. ปัจจัยด้านการนำไปใช้
4. ปัจจัยด้านการบริการ
5. ปัจจัยด้านผู้รับบริการ
6. ปัจจัยอื่นๆ

2. ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรสำหรับการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักศึกษาการศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล

ภาคผนวก ค

ร่างโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของ มัลคอม เอส.โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธี เรียนทางไกล

1. หลักการและเหตุผล

การอ่านมีความสำคัญต่อมนุษย์เป็นอย่างยิ่งในการดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งนี้เพราะในแต่ละวันมนุษย์จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับการอ่านอยู่เกือบตลอดเวลา เพื่อนำความหมายและความรู้ที่ได้จากการอ่านไปใช้ประโยชน์ การอ่านจึงเป็นการตอบสนองความต้องการของมนุษย์ทำให้มนุษย์เกิดความรู้ เกิดทักษะต่างๆ ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ที่ได้พระราชทานแก่คณะสมาชิกห้องสมุดทั่วประเทศ ในโอกาสที่เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท วันที่ 25 พฤศจิกายน 2514 ความว่า “หนังสือเป็นการสะสมความรู้และทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์ได้สร้างมา ทำมา คิดมา แต่โบราณกาลจนทุกวันนี้ หนังสือจึงเป็นสิ่งสำคัญ เป็นคล้ายๆ ธนาคารความรู้และเป็นออมสิน เป็นสิ่งที่จะทำให้ มนุษย์ก้าวหน้าได้โดยแท้” ผู้ที่มีธนาคารความรู้ หรือ ออมสินประจำตน จะต้องเก็บออมโดยการอ่าน ซึ่งตรงกับ ฟรานซิส เบคอน นักปรัชญาชาวอังกฤษ ที่กล่าวไว้ว่า “การอ่านทำให้คนเป็นคนโดยสมบูรณ์” การอ่านจึงทำให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาชีพ เกิดความคิดสร้างสรรค์ ความเพลิดเพลิน รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ทำให้มนุษย์ทันต่อเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวต่างๆ ของโลก สามารถแก้ปัญหาทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจและปัญหาส่วนตัวได้ อีกทั้งการอ่านยังมีประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง คือ พัฒนาการศึกษา พัฒนาอาชีพ พัฒนาคุณภาพชีวิต ทำให้เป็นคนทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ และสนองต่อความอยากรู้อยากเห็น นอกจากนี้ การจะพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าได้ต้องอาศัยประชากรที่มีความรู้ความสามารถ ซึ่งความรู้ต่างๆ ก็ได้มาจากการอ่านนั่นเอง (กานต์มณี ศักดิ์เจริญ, 2524 ; บันลือ พฤษะวัน, 2543 ; จวีวรรณ คูหาภินันท์, 2542) จะเห็นได้ว่าหลายประเทศที่พัฒนาเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วนั้น เนื่องจากการเห็นความสำคัญและสนับสนุนส่งเสริมการสร้างวัฒนธรรมการอ่านอย่างเป็นรูปธรรม และให้ความสำคัญกับการอ่านอย่างแท้จริง การจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยใช้แนวคิดแอนดราโกจี ของ มัลคอม เอส.โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน จึงได้ถูกพัฒนาขึ้น เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน โดยการนำทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และเทคนิคการสอนที่สำคัญมาประยุกต์ใช้ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของโปรแกรม

เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ให้เกิดพฤติกรรม 4 ด้าน คือ

1. ความสนใจในการอ่านและการชอบอ่าน
2. การรู้จักใช้เวลาว่างและแสวงหาโอกาสอ่านหนังสือ
3. สนุกใจและยินดีที่จะอ่านอย่างสม่ำเสมอ และ
4. อ่านหนังสือทุกประเภท

3. ผู้เรียน

ผู้เรียนเป็นนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล

4. ผู้สอน

ผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทในการสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในโปรแกรมการศึกษานอกระบบ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

5. เนื้อหาสาระ

แบ่งเนื้อหาสาระออกเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

เรื่องที่ 1 ศิลปะการอ่าน

เรื่องที่ 2 หลักการอ่าน การแปลความ

เรื่องที่ 3 การอ่านเพื่อวิจารณ์

ตอนที่ 2 การเลือกอ่านหนังสือที่ดี

เรื่องที่ 1 การพิจารณาหนังสือ

เรื่องที่ 2 การเลือกอ่านหนังสือ

เรื่องที่ 3 การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

เพื่อเน้นให้เกิดพฤติกรรม 4 ด้านของนิสัยรักการอ่าน คือ 1. ความสนใจในการอ่านและการชอบอ่าน 2. การรู้จักใช้เวลาว่างและแสวงหาโอกาสอ่านหนังสือ 3. สนุกใจและยินดีที่จะอ่านอย่างสม่ำเสมอ 4. อ่านหนังสือทุกประเภท โดยจัดกิจกรรมหลักเป็น 2 กิจกรรม และกิจกรรมย่อยเป็น 10 กิจกรรม ดังนี้

1. กิจกรรมตามโปรแกรมการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ประกอบด้วย

- 1.1 กิจกรรมจุดประกายเตรียมความพร้อมในการอ่าน
- 1.2 กิจกรรมร่วมกันวิพากษ์นิสัยรักการอ่าน
- 1.3 กิจกรรมดูหนังจอสู่หนังสือ
- 1.4 กิจกรรมโฆษณาพาให้อ่าน

- 1.5 กิจกรรมอ่านทุกที่
- 1.6 กิจกรรม Walk Rally Love Reading
- 1.7 กิจกรรมเสวนาวรรณคดี
- 1.8 กิจกรรมนักอ่านดีเด่น
- 1.9 กิจกรรมข่าวร้อนวันนี้
- 1.10 กิจกรรมสมุนไพรรักษาโรค

2. กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองโดยใช้สัญญาการเรียนรู้

2.1 กิจกรรมสัญญาการอ่าน

6. แนวคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

แนวคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วยขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง 7 ขั้นตอนของ Knowles ประกอบด้วย 1. การสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน 2. การวางแผนการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน 3. การวินิจฉัยความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียน 4. การสร้างเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน 5. การออกแบบแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน 6. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน และ 7. การประเมินผลการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน นำไปสร้างองค์ความรู้ในโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของ Boone (1985) 3 ขั้นตอน คือ 1. การจัดทำแผน 2. การออกแบบและดำเนินการ และ 3. การตรวจสอบและประเมินผล ซึ่งได้นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ดังนี้

1. การจัดทำแผน

- 1.3 สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน
- 1.4 วางแผนการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน

2. การออกแบบและดำเนินการ

- 2.1 วินิจฉัยความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียน
- 2.2 สร้างเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน
- 2.3 ออกแบบแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน
- 2.4 ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน

3. การตรวจสอบและประเมินผล

ประเมินผลการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน

7. กิจกรรมการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมตามโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี ของ มัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ให้แก่นักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีเรียน ทางไกล โดยแบ่งเป็น กิจกรรมตามโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อส่งเสริมนิสัยรัก การอ่าน 70 ชั่วโมง และกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองโดยใช้สัญญาการเรียนรู้ 30 ชั่วโมง

กิจกรรมการเรียนรู้	พฤติกรรม 4 ด้านของ นิสัยรักการอ่าน	กิจกรรมตาม โปรแกรม การศึกษานอก ระบบ เพื่อส่งเสริม นิสัยรักการอ่าน (จำนวนชั่วโมง)	กิจกรรมการ เรียนรู้ด้วยการ นำตนเองโดยใช้ สัญญาการ เรียนรู้ (จำนวน ชั่วโมง)
1. กิจกรรมจุดประกายเตรียม ความพร้อมในการอ่าน	ด้านที่ 1 - 4	7	
2. กิจกรรมร่วมกันวิพากษ์นิสัยรัก การอ่าน	ด้านที่ 1 - 4	7	
3. กิจกรรมดูหนังจอสู่นั่งสื่อ	ด้านที่ 1 - 4	7	
4. กิจกรรมโฆษณาพาให้อ่าน	ด้านที่ 1 - 4	6	
5. กิจกรรมอ่านทุกที่	ด้านที่ 1 - 4	7	
6. กิจกรรม Walk Rally Love Reading	ด้านที่ 1 - 4	9	
7. กิจกรรมเสวนาวรรณคดี	ด้านที่ 1 - 4	7	
8. กิจกรรมนักอ่านดีเด่น	ด้านที่ 1 - 4	7	
9. กิจกรรมข่าวร้อนวันนี้	ด้านที่ 1 - 4	7	
10. กิจกรรมสมุนไพรรักษาความรู้	ด้านที่ 1 - 4	6	
11. กิจกรรมสัญญาการอ่าน	ด้านที่ 1 - 4		30
รวม	4 ด้าน	70	30

8. ระยะเวลา

โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ใช้เวลาจัดทั้งสิ้น 100 ชั่วโมง แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การเข้าร่วมกิจกรรมจุดประกายเตรียมความพร้อมในการอ่าน และกิจกรรมร่วมกันวิพากษ์นิยายรักการอ่าน เพื่อศึกษาแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เป็นเวลา 2 วัน

ระยะที่ 2 การเข้าร่วมโปรแกรมฯ โดยฟังการบรรยายเนื้อหาและปฏิบัติตามกิจกรรม โดยการเข้าค่ายอยู่ร่วมกัน เป็นเวลา 3 วัน

ระยะที่ 3 การสรุปและนำเสนอผลงานโดยจัดกิจกรรม เช่น การแสดงบทบาทสมมุติ พร้อมทั้งสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาปัจจัยและข้อเสนอแนะของการนำโปรแกรมไปใช้ เป็นเวลา 2 วัน

กำหนดการจัดกิจกรรม ระยะที่ 1

วันที่	เวลา	กิจกรรม
1	09.00 - 09.30	ลงทะเบียน แนะนำตัววิทยากร ชี้แจงรายละเอียดของกิจกรรม
	09.30 - 10.30	ทำแบบสอบถาม และแบบวัดทักษะก่อนเข้าร่วมกิจกรรม
	10.30 - 11.00	พักรับประทานอาหารว่าง
	11.00 - 12.00	กิจกรรม “แนะนำผู้เข้าร่วมกิจกรรมให้รู้จักกัน”
	12.00 - 13.00	รับประทานอาหารกลางวัน
	13.00 - 14.00	กิจกรรม “จุดประกายเตรียมความพร้อมในการอ่าน”
	14.30 - 15.00	พักรับประทานอาหารว่าง
	15.00 - 16.30	กิจกรรม “สัญญาการอ่าน”

วันที่	เวลา	กิจกรรม
2	08.30 - 09.00	ลงทะเบียน
	09.00 - 10.30	กิจกรรม “ร่วมกันวิพากษ์นิสัรรักการอ่าน”
	10.30 - 11.00	พักรับประทานอาหารว่าง
	11.00 - 12.00	กิจกรรม “สัญญาการอ่าน”
	12.00 - 13.00	รับประทานอาหารกลางวัน
	13.00 - 14.30	กิจกรรม “ร่วมกันวิพากษ์นิสัรรักการอ่าน”
	14.30 - 15.00	พักรับประทานอาหารว่าง
	15.00 - 16.30	ร่วมกันสรุปบทเรียน และมอบหมายงานให้ไปดำเนินงานต่อ

กำหนดการจัดกิจกรรม ระยะที่ 2

วันที่	เวลา	กิจกรรม
1	08.30 - 09.00	ลงทะเบียน
	09.00 - 09.30	แนะนำสถานที่ วิทยากร ชี้แจงรายละเอียดของกิจกรรม
	09.30 - 10.30	บรรยายเนื้อหาเรื่อง “ศิลปะการอ่าน”
	10.30 - 11.00	พักรับประทานอาหารว่าง
	11.00 - 12.00	กิจกรรม “ดูหนังจอสู่หนังสือ”
	12.00 - 13.00	รับประทานอาหารกลางวัน
	13.00 - 14.30	บรรยายเนื้อหาเรื่อง “หลักการอ่าน การแปลความ”
	14.30 - 15.00	พักรับประทานอาหารว่าง
	15.00 - 17.00	กิจกรรม “โฆษณาพาให้อ่าน”
	18.00	รับประทานอาหารเย็น
	19.00 - 21.00	กิจกรรม “ดูหนังจอสู่หนังสือ”

วันที่	เวลา	กิจกรรม
2	07.00 - 08.30	รับประทานอาหารเช้า
	08.30 - 09.00	ลงทะเบียน
	09.00 - 10.30	บรรยายเรื่อง “การอ่านเพื่อวิจารณ์”
	10.30 - 11.00	พักรับประทานอาหารว่าง
	11.00 - 12.00	กิจกรรม “อ่านทุกที่”
	12.00 - 13.00	รับประทานอาหารกลางวัน
	13.00 - 14.30	บรรยายเรื่อง “การพิจารณาหนังสือ”
	14.30 - 15.00	พักรับประทานอาหารว่าง
	15.00 - 17.00	กิจกรรม “Walk Rally Love Reading”
	18.00	รับประทานอาหารเย็น
	19.00 - 21.00	กิจกรรม “Walk Rally Love Reading”

วันที่	เวลา	กิจกรรม
3	07.00 - 08.30	รับประทานอาหารเช้า
	08.30 - 09.00	ลงทะเบียน
	09.00 - 10.00	บรรยายเรื่อง “การเลือกอ่านหนังสือ”
	10.00 - 10.30	พักรับประทานอาหารว่าง
	10.30 - 12.00	กิจกรรม “เสวนาวรรณคดี”
	12.00 - 13.00	รับประทานอาหารกลางวัน
	13.00 - 14.00	บรรยายเรื่อง “การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์”
	14.00 - 15.00	กิจกรรม “นักอ่านดีเด่น”
	15.00 - 15.30	พักรับประทานอาหารว่าง
	15.30 - 16.30	กิจกรรม “ข่าวร้อนวันนี้”
	17.30	รับประทานอาหารเย็น
	18.30 - 19.30	กิจกรรม “สมุนไพรรักษาความรู้”
	19.30 - 20.00	ร่วมกันสรุปบทเรียน และมอบหมายงานให้ไปดำเนินงานต่อ
	20.00	เดินทางกลับ

กำหนดการจัดกิจกรรม ระยะที่ 3

วันที่	เวลา	กิจกรรม
1	08.30 - 09.00	ลงทะเบียน
	09.00 - 10.30	กิจกรรม “สัญญาการอ่าน”
	10.30 - 11.00	พักรับประทานอาหารว่าง
	11.00 - 12.00	รายงานผลการดำเนินงาน “สัญญาการอ่าน”
	12.00 - 13.00	รับประทานอาหารกลางวัน
	13.00 - 14.30	รายงานผลการดำเนินงาน “สัญญาการอ่าน”
	14.30 - 15.00	พักรับประทานอาหารว่าง
	15.00 - 17.00	- สนทนากลุ่ม - สรุปและอภิปรายผล

วันที่	เวลา	กิจกรรม
2	08.30 - 09.00	ลงทะเบียน
	09.00 - 10.30	สรุปภาพรวมทั้งหมดของกิจกรรมที่ส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน
	10.30 - 11.00	พักรับประทานอาหารว่าง
	11.00 - 12.00	สรุปภาพรวมทั้งหมดของกิจกรรมที่ส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน
	12.00 - 13.00	รับประทานอาหารกลางวัน
	13.00 - 15.00	สนทนากลุ่มเพื่อศึกษาปัจจัยและข้อเสนอแนะของการนำโปรแกรมไปใช้
	15.00	เดินทางกลับ

การประเมินผลโปรแกรม

การประเมินผลการจัดกิจกรรมตามโปรแกรมเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ประกอบด้วยแบบประเมิน 5 ชุด ดังนี้

1. แบบสอบถามการส่งเสริมการอ่าน ของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมตามโปรแกรม
2. แบบวัดทักษะการอ่านของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมตามโปรแกรม
3. แบบประเมินพฤติกรรมการอ่านของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมตามโปรแกรม
4. แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อโปรแกรมเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี หลังเสร็จสิ้นโปรแกรม
5. แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี หลังเสร็จสิ้นโปรแกรม เพื่อศึกษาปัจจัยและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับการนำโปรแกรมมาใช้

แผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1 “กิจกรรมจุดประกายเตรียมความพร้อมในการอ่าน”

ระยะเวลา 7 ชั่วโมง

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้ผู้เรียนได้รับทราบวัตถุประสงค์ ระยะเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรม และสาระสำคัญของกิจกรรม
2. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ กระตือรือร้น เพื่อเตรียมพร้อมรับกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

เนื้อหาสาระ

การอ่าน คือการรับรู้ความหมายจากถ้อยคำที่เป็นตัวอักษรในสิ่งพิมพ์หรือหนังสือโดยผู้อ่านรับรู้ว่าคุณเขียนได้ส่งสารอะไรมายังผู้อ่าน ทั้งในด้านความคิด ความรู้ ความหมาย ความสัมพันธ์กับสิ่งอื่น ว่าผู้เขียนตั้งใจจะแสดงความคิดอย่างไร มีความหมายว่าอะไร เกี่ยวข้องถึงอะไร ลำดับขั้นตอนของการอ่านจะเริ่มตั้งแต่การทำความเข้าใจในถ้อยคำแต่ละคำ กลุ่มคำแต่ละกลุ่มและเรื่องราวแต่ละเรื่องราวที่เรียงรายต่อเนื่องกันอยู่ในย่อหน้าหนึ่งหรือในตอนหนึ่งหรือในเรื่องหนึ่ง ซึ่งผู้อ่านต้องทำความเข้าใจไปที่ละตอนเป็นลำดับ แล้วนำเอาความคิด ความรู้จากการอ่านไปใช้ให้เป็นประโยชน์และสร้างวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต ตลอดจนมีนิสัยรักการอ่าน

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นที่ 1 การจัดทำแผน

ผู้สอนนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ โทรศัพท์ iPhone เครื่อง iPad พร้อมทั้งรูปภาพ สตีฟ จอบส์ ผู้ริเริ่มแนวคิดเรื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลของ Apple มาให้ผู้เรียนดู และพูดคุยกันถึงความสำเร็จของบุคคลผู้นี้ หลังจากนั้นผู้เรียนกับผู้สอนร่วมกันวางแผนในการศึกษาประวัติของบุคคลผู้ประสบความสำเร็จเพราะมีนิสัยรักการอ่าน

ขั้นที่ 2 การออกแบบและดำเนินการ

ขั้นนำ

2.1 ผู้สอนสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ โดยจัดกิจกรรมเตรียมความพร้อมในการอ่าน โดยการชี้แจงรายละเอียดให้ผู้เรียนได้ทราบวัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม ระยะเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรม สาระสำคัญ สิ่งที่จะได้เรียนรู้ และประโยชน์ที่จะได้รับ

ขั้นสอน

2.2 ผู้สอนวินิจฉัยความต้องการและสร้างเป้าหมายในการเรียนรู้ร่วมกันกับผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนเสนอชื่อของบุคคลที่ประสบผลสำเร็จตามที่ตนสนใจ พร้อมทั้งบอกสาเหตุที่สนใจ และจะไปศึกษาอ่านอัตชีวประวัติของบุคคลต่างๆ นี้ โดยการออกแบบแผนการเรียนรู้ด้วยการให้ข้อมูลแก่ผู้สอนและผู้ร่วมชั้นเรียนถึงแผนการอ่านหนังสือตามตารางในแต่ละวัน

ขั้นสรุป

2.3 ดำเนินการอ่านหนังสือตามที่ตนได้วางแผนไว้ โดยอาจจะอ่านในสถานที่ต่างๆ ตามที่ผู้เรียนสะดวก เมื่ออ่านจบแล้วให้เขียนลงในสมุดบันทึกการอ่านของตน

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบและประเมินผล

ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมกับผู้สอนได้อย่างเสมอภาค สามารถให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น สามารถสนับสนุน ตัดสินใจตามความคิดของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สื่อการสอน

1. อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ โทรศัพท์ iPhone เครื่อง iPad
2. รูปภาพ สตีฟ จอบส์
3. สมุดบันทึกการอ่าน

การวัดและประเมินผล

1. จากการเข้าร่วมกิจกรรม
2. จากการอภิปรายแสดงความคิดเห็น
3. จากสมุดบันทึกการอ่าน

แผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2 “กิจกรรมร่วมกันวิพากษ์นิสักรักการอ่าน” ระยะเวลา 7 ชั่วโมง

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิถีวิพากษ์
2. เพื่อให้ผู้เรียนรู้ถึงนิสัยของตนต่อการอ่าน

เนื้อหาสาระ

การวิพากษ์ คือ การเผยแพร่ข้อมูลทุกด้าน ทั้งด้านบวกและด้านลบ ประกอบตามความคิดเห็น ซึ่งข้อเสนอแนะนี้จะเป็นความคิดสร้างสรรค์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้คำอธิบายว่า นิสัย น. ความประพฤติที่เคยชิน เช่น ทำจนเป็นนิสัย

นิสักรักการอ่าน หมายถึง การเห็นคุณค่าของการอ่านและการแสดงออกโดยการอ่านอย่างมุ่งมั่น จริงจัง สม่ำเสมอ โดยไม่ต้องมีใครคอยเตือนให้อ่านหรือมีรางวัลตอบแทนการอ่านใด

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นที่ 1 การจัดทำแผน

ผู้สอนแจกใบตรวจสอบนิสัยด้านการอ่านให้แก่ผู้เรียนทุกคน เพื่อให้เขียนนิสัยของตนที่มีต่อการอ่าน ทั้งชอบและไม่ชอบ เมื่อเขียนเสร็จแล้วให้ผู้เรียนนำมาสนทนากับผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้น พร้อมทั้งจัดทำแผนเพื่อพัฒนาการอ่านให้มากขึ้น โดยให้ทุกคนมีส่วนแสดงความคิดเห็นร่วมกัน

ขั้นที่ 2 การออกแบบและดำเนินการ

ขั้นนำ

2.1 ผู้สอนสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนเล่นเกมทายใจ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกรักเป็นกันเองมากขึ้น

ขั้นสอน

2.2 ให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่ม ๆ ละ 4 คน เพื่อร่วมวิพากษ์นิสัยของเพื่อนในกลุ่มจากใบตรวจสอบนิสัยด้านการอ่าน แล้วร่วมกันวินิจฉัยนิสัยรักการอ่านว่าจะสร้างได้อย่างไร มีวิธีการใดบ้างในการส่งเสริมการอ่านให้มากขึ้น พร้อมทั้งร่วมกันออกแบบระเบียบวิธีการพัฒนาการอ่านของตน

ขั้นสรุป

2.3 เขียนรายชื่อหนังสือ นิตยสาร วารสาร ฯลฯ ที่ตนสนใจ พร้อมทั้งดำเนินการอ่านตามวิธีที่วางไว้ ในเวลาและสถานที่ที่ผู้เรียนมีความสะดวกและพร้อมที่จะอ่าน

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบและประเมินผล

ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมกับผู้สอนได้อย่างเสมอภาค สามารถให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น สามารถสนับสนุน ตัดสินใจตามความคิดของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สื่อการสอน

1. ใบตรวจสอบนิสัยด้านการอ่าน
2. เกมทายใจ
3. สมุดบันทึกการอ่าน

การวัดและประเมินผล

1. จากการเข้าร่วมกิจกรรม
2. จากการอภิปรายแสดงความคิดเห็น
3. จากสมุดบันทึกการอ่าน

เกมทายใจ

จุดประสงค์

1. เพื่อละลายพฤติกรรมผู้เรียน
2. เพื่อให้ผู้เรียนได้สร้างความสัมพันธ์กับเพื่อน ๆ
3. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสุขสนุกสนานในการเรียนและรู้จักคิดวิเคราะห์

อุปกรณ์ ใบปลิวตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ

วิธีดำเนินการกิจกรรม

1. ครูแจก ใบปลิวตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ ให้ผู้เรียนอ่านและเลือกคำตอบที่ผู้เรียนชอบข้อละ 1 คำตอบ
2. ให้ผู้เรียนเปลี่ยนกันตรวจผลงานของเพื่อน ๆ ที่นั่งใกล้ ๆ กัน (ไม่ได้ตรวจเพื่อหาคะแนน แต่เพื่อสร้างความสนุกสนาน)
3. หลังจากผู้เรียนเปลี่ยนกันเรียบร้อยแล้ว ผู้สอนอ่านคำถามให้ผู้เรียนฟัง

ตัวอย่าง ตัวเลือก

1. วัด	โรงเรียน	สวนสาธารณะ
2. แพทย์	ครู	ทหาร ตำรวจ
3. วัดตอนกลางคืน	ที่บ้าน	ห้างสรรพสินค้า
4. หยิก	ตบ	ถีบ
5. ผ้าเช็ดหน้า	ผ้าเช็ดหัว	ชายเสื้อ
6. เงิน	บ้าน	รถยนต์
7. ก้น	มือ	เท้า
8. ตื้อ	โง่	ฉลาด
9. ซื่อสัตย์	เอื้อเฟื้อ	ไม่เห็นแก่ตัว
10. แมว	หมา	ลิง

ตัวอย่าง คำถาม

1. ถ้าผู้สอนสั่งให้ผู้เรียนทำรายงานเป็นกลุ่มผู้เรียนจะนัดกันทำรายงานที่ใด
2. อาชีพที่ผู้เรียนใฝ่ฝันคือ
3. ถ้าเพื่อนที่ผู้เรียนถูกใจชวนกันไปเที่ยวครั้งแรกจะเลือกสถานที่ใด
4. ถ้าเพื่อนทำให้ผู้เรียนโกรธมาก ๆ จะทำอย่างไร
5. ถ้าเสียใจร้องไห้จะใช้อะไรเช็ดน้ำตา
6. สิ่งที่ต้องการมากที่สุดขณะนี้คืออะไร
7. การผูกมิตรสิ่งแรกที่อยากสัมผัสจากมิตรคืออะไร
8. ผู้เรียนคิดว่าตนเองเป็นคนแบบใด
9. ถ้าผู้เรียนมีแฟนจะเลือกคนประเภทใด
10. ก่อนเดินทางมาเรียนผู้เรียนอาบน้ำ แต่งตัว ส่องกระจก ทุกวัน ผู้เรียนคิดว่าหน้าตนเองในกระจกเหมือนอะไร

แผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3 “กิจกรรมดูหนังจอสู่หนังสือ”

ระยะเวลา 7 ชั่วโมง

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและแสวงหาโอกาสในการอ่านหนังสือและได้แง่คิดจากสาระของหนังสือ

เนื้อหาสาระ

การอ่านช่วยให้เกิดความเพลิดเพลิน หนังสือหลายประเภทนอกจากจะให้ความรู้ ความคิดแล้วยังให้ความเพลิดเพลินอีกด้วย ผู้อ่านหนังสือจะได้รับความเพลิดเพลิน ได้รับความสุข อีกทั้งยังสร้างความฝัน จินตนาการแก่ผู้อ่าน ตลอดจนเป็นการพักผ่อนและคลายความเครียดได้เป็นอย่างดี

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นที่ 1 การจัดทำแผน

ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นให้ข้อมูลเกี่ยวกับภาพยนตร์ หรือละครที่กำลังเป็นที่นิยมในขณะนี้ พร้อมทั้งวางแผนโดยการเสนอภาพยนตร์หรือละครที่ผู้เรียนต้องการดู

ขั้นที่ 2 การออกแบบและดำเนินการ

ขั้นนำ

2.1 ผู้สอนสร้างบรรยากาศการเรียนรู้โดยการนำภาพยนตร์หรือละครที่ผู้เรียนต้องการดู มาเปิดให้ผู้เรียนดูเรื่องละประมาณ 15 นาที

ขั้นสอน

2.2 ให้ผู้เรียนร่วมกันวินิจฉัยภาพยนตร์หรือละครนั้นว่าจะดำเนินเรื่องต่อไปอย่างไร กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดเป้าหมายในการอ่านคือต้องการรู้ว่าตอนจบจะเป็นอย่างไร และให้แง่คิดอะไรกับผู้อ่าน

2.3 ให้ผู้เรียนออกแบบการอ่านด้วยการเขียนตารางเวลาการอ่าน

ขั้นสรุป

2.4 ดำเนินการอ่านตามความสนใจและความสะดวกของตน เพื่อความเพลิดเพลิน และเกิดความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการตามตัวละครในหนังสือ

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบและประเมินผล

ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมกับผู้สอนได้อย่างเสมอภาค สามารถให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น สามารถสนับสนุน ตัดสินใจตามความคิดของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สื่อการสอน

1. แผ่น VCD ภาพยนตร์หรือละคร
2. สมุดบันทึกการอ่าน

การวัดและประเมินผล

1. จากการเข้าร่วมกิจกรรม
2. จากการอภิปรายแสดงความคิดเห็น
3. จากสมุดบันทึกการอ่าน

แผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 4 “กิจกรรมโฆษณาพาให้อ่าน”

ระยะเวลา 6 ชั่วโมง

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความชอบในการอ่านและรู้จักใช้เวลาว่างในการอ่านหนังสือและได้
ข้อคิดจากสื่อโฆษณา

เนื้อหาสาระ

การโฆษณา หมายถึง การสร้างความสนใจไม่ว่าวิธีใดก็ตาม เพื่อจูงใจหรือสนับสนุนให้
เกิดความต้องการซื้อสินค้าหรือบริการ โดยใช้สื่อโฆษณาต่างๆ ที่อาจรวมถึง ป้ายโฆษณา ใบปลิว
แผ่นพับ วิทยุ โฆษณาในโทรทัศน์และโรงภาพยนตร์ ป้ายโฆษณาบนเว็บไซต์ การโฆษณาบน
ท้องฟ้า ที่นั่งตามป้ายรถเมล์ คนถือป้าย นิตยสาร หนังสือพิมพ์ ด้านข้างของรถเมล์ รถไฟฟ้า
หรือเครื่องบิน ประตูดรถแท็กซี่ เวทีคอนเสิร์ต สถานีรถไฟใต้ดิน สติกเกอร์บนแอปเปิล
โพสต์เตอร์ ด้านหลังของตู้การแสดง ด้านหลังของใบเสร็จ และอื่นๆ อีกมากมาย การอ่านจึงมี
ความสำคัญมากต่อการรับสารในชีวิตประจำวันของทุกคน

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นที่ 1 การจัดทำแผน

ผู้สอนนำสื่อโฆษณาต่างๆ มาให้ผู้เรียนดูและร่วมกันวิเคราะห์ข้อความในโฆษณาว่าสื่อถึง
อะไร และร่วมกันวางแผนการอ่านเพื่อคิดวิเคราะห์ข้อความในโฆษณาที่สนใจ

ขั้นที่ 2 การออกแบบและดำเนินการ

ขั้นนำ

2.1 ผู้สอนสร้างบรรยากาศการเรียนรู้โดยการนำโฆษณาจากแผ่นพับ ใบปลิว มาอ่านให้
ผู้เรียนฟัง

ขั้นสอน

2.2 ให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มๆ ละ 5 คน คัดเลือกโฆษณาจากสื่อโฆษณาตามชนิดที่กลุ่มสนใจ
โดยให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ วินิจฉัยสื่อเพื่อนำมาอ่านแล้ววิเคราะห์เนื้อหาจาก
สื่อว่าในถ้อยคำให้ข้อคิดอย่างไร

2.3 ให้ผู้เรียนสร้างเป้าหมายการเรียนรู้จากสื่อโฆษณา แล้วนำมาออกแบบแผนการเรียนรู้
ให้เหมาะกับกลุ่มของตนแล้วนำไปดำเนินการ เช่น เมื่อทุกคนในกลุ่มแบ่งงานกันไปคัดเลือกสื่อ
โฆษณาแล้ว ให้เขียนข้อคิดที่ได้จากสื่อโฆษณา

ขั้นสรุป

2.4 ให้แต่ละกลุ่มนำมาสรุป พร้อมทั้งแสดงบทบาทสมมุติ ให้เพื่อนกลุ่มอื่นได้ฟังและดู

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบและประเมินผล

ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมกับผู้สอนได้อย่างเสมอภาค สามารถให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น สามารถสนับสนุน ตัดสินใจตามความคิดของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สื่อการสอน

1. สื่อโฆษณาต่างๆ เช่น ใบปลิว แผ่นพับ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ สติกเกอร์บนแอปเปิล โปสเตอร์ ด้านหลังของตู้การแสดง ด้านหลังของใบเสร็จ ฯลฯ
2. สมุดบันทึกการอ่าน

การวัดและประเมินผล

1. จากการเข้าร่วมกิจกรรม
2. จากการอภิปรายแสดงความคิดเห็น
3. จากสมุดบันทึกการอ่าน

แผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 5 “กิจกรรมอ่านทุกที”

ระยะเวลา 7 ชั่วโมง

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

เพื่อให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการชอบอ่านหนังสือ โดยการสมัครใจอ่านและยืมดีอ่านอย่างสม่ำเสมอ และรู้จักการวิเคราะห์และประเมินคุณค่าของหนังสือ

เนื้อหาสาระ

การพิจารณาหนังสือเป็นการประเมินคุณค่าหนังสือด้านต่าง ๆ การประเมินคุณค่าของหนังสือไม่ว่าประเภทใด ผู้ประเมินควรอ่านหนังสือนั้น ๆ อย่างละเอียด และพิจารณาทั้งจุดดีและจุดด้อยของหนังสือด้วยใจเป็นธรรม ปราศจากอคติ ซึ่งเมื่อได้อ่านหนังสือมาก ๆ และฝึกการวิเคราะห์ ตลอดจนมีการประเมินคุณค่าของหนังสืออยู่เสมอแล้วก็จะช่วยให้มีวิสัยทัศน์ในการอ่านและอ่านหนังสืออย่างมีบรรณรดียิ่งขึ้น

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นที่ 1 การจัดทำแผน

ผู้เรียนและผู้สอนร่วมกันวางแผนการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสือ ความน่าสนใจของหนังสือ ประโยชน์ของการอ่าน ตามความสนใจของแต่ละบุคคลอย่างมีอิสระภาพและมีส่วนร่วม

ขั้นที่ 2 การออกแบบและดำเนินการ

ขั้นนำ

2.1 ผู้สอนสร้างบรรยากาศการเรียนรู้โดยนำหนังสือต่าง ๆ หลายประเภท อาทิเช่น เรื่องสั้น นวนิยาย วารสาร นิตยสาร ฯลฯ มาให้ผู้เรียนดู และสนทนาสอบถามความต้องการของผู้เรียนว่าชอบอ่านหนังสือในแนวไหน อย่างไร เป็นการวินิจฉัยความต้องการของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ร่วมตัดสินใจในการเลือกหนังสือ

ขั้นสอน

2.2 ผู้สอนสร้างเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกันกับผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีอิสระภาพในการเลือกหนังสือเพื่อสนทนา โดยให้คำแนะนำว่าควรเป็นหนังสือที่มีหัวข้อที่น่าสนใจหลายประการ ได้รับความสนใจ เป็นเรื่องที่สามารถวิเคราะห์ได้หลายแง่หลายมุม มีวิธีการที่ชวนให้อ่าน ใช้ถ้อยคำสำนวนที่สละสลวย เป็นหนังสือที่มีคุณภาพ ให้ประโยชน์แก่ผู้อ่าน อ่านแล้วได้รับทั้งสาระและความบันเทิง

2.3 ผู้สอนนำเรื่องแนะนำหนังสือจากนิตยสารมาให้ผู้เรียนพิจารณา เพื่อให้ผู้เรียน ออกแบบแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองว่าจะพิจารณาเลือกหนังสืออะไร และอ่านในเวลาใดที่ สะดวก

ขั้นสรุป

2.4 ดำเนินการหาหนังสืออ่านตามที่ตนสนใจ พร้อมทั้งเขียนสรุปเรื่องจากการอ่าน และ ประโยชน์ที่ได้รับให้ได้มากที่สุด

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบและประเมินผล

ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมกับผู้สอนได้อย่างเสมอภาค สามารถให้ ข้อมูล แสดงความคิดเห็น สามารถสนับสนุน ตัดสินใจตามความคิดของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สื่อการสอน

1. หนังสือต่างๆ อาทิเช่น เรื่องสั้น นวนิยาย วารสาร นิตยสาร ฯลฯ
2. สมุดบันทึกการอ่าน

การวัดและประเมินผล

1. จากการเข้าร่วมกิจกรรม
2. จากการอภิปรายแสดงความคิดเห็น
3. จากสมุดบันทึกการอ่าน

แผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 6 “กิจกรรม Walk Rally Love Reading” ระยะเวลา 9 ชั่วโมง

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

เพื่อให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการชอบอ่านหนังสือ เกิดความสนใจในการอ่าน แสวงหาโอกาสในการอ่าน ชอบอ่าน สนุกใจและยินดีอ่านอย่างสม่ำเสมอ รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ โดยการอ่านหนังสือทุกประเภท

เนื้อหาสาระ

การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ คือการรับสารจากการอ่านให้เข้าใจเนื้อหาสาระแล้วใช้สติปัญญาใคร่ครวญหรือไตร่ตรอง โดยอาศัยความรู้ ความคิด ประสบการณ์มาเป็นเหตุผล ประกอบ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม โดยอาศัยหลักการอ่านที่ประกอบไปด้วย 1. อ่านให้ได้เรื่องราว จับสาระสำคัญต่างๆ ได้ 2. อ่านแล้วแสดงความคิดเห็นต่อสิ่งที่อ่านได้ 3. อ่านแล้วได้รสชาติจากการอ่าน และ 4. ประเมินสิ่งที่อ่านได้อย่างเที่ยงธรรม

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นที่ 1 การจัดทำแผน

ผู้เรียนและผู้สอนร่วมกันวางแผนการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนเสนอแนะ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม Walk Rally Love Reading เพื่อนำข้อเสนอแนะมาจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของแต่ละบุคคลอย่างมีส่วนร่วม

ขั้นที่ 2 การออกแบบและดำเนินการ

ขั้นนำ

2.1 ผู้สอนสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลาย โดยการฝึกสมาธิ และเสริมแรงบวกด้วยพลังคำพูด ประมาณ 15 นาที เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมในการเข้าร่วมกิจกรรม

ขั้นสอน

2.2 ให้ผู้เรียนจัดกลุ่ม ๆ ละ 4 คน ตามความสมัครใจเป็นไปอย่างมีอิสระภาพ เพื่อการเข้าร่วมกิจกรรมจะได้ตรงตามความต้องการ และเป้าหมายการเรียนรู้ของผู้เรียนสำหรับการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

2.3 ผู้เรียนเข้าร่วมดำเนินการในกิจกรรม Walk Rally Love Reading ซึ่งมีฐานทั้งหมด 5 ฐาน ดังนี้ ฐานที่ 1 ห้องสมุดจุดความรู้ ฐานที่ 2 สารานุกรมเพื่อนคู่คิด ฐานที่ 3 คณิตคิดสนุก ฐานที่ 4 ภาษาไทยของเรา ฐานที่ 5 ความหมายจากเพลง โดยครูผู้สอนจัดพี่เลี้ยงประจำฐานทุก ฐาน หลังจากนั้น ผู้สอนชี้แจงให้ผู้เรียนเข้าใจวิธีการเข้าร่วมกิจกรรม Walk Rally Love Reading โดยให้ผู้เรียนร่วมกิจกรรมตามฐาน แต่ละฐาน โดยใช้ระยะเวลาที่ศึกษาในแต่ละฐาน ฐานละ 30 นาที

ขั้นสรุป

2.4 เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมตามฐานครบแล้ว นำมาสรุปรวม และอภิปรายร่วมกัน พร้อมทั้งให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้รับไปอ่านหนังสือที่บ้านวันละ 2 ชั่วโมง

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบและประเมินผล

ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมกับผู้สอนได้อย่างเสมอภาค สามารถให้ ข้อมูล แสดงความคิดเห็น สามารถสนับสนุน ตัดสินใจตามความคิดของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สื่อการสอน

1. เอกสารประจำฐาน
2. กลอนรักการอ่านประจำฐาน
3. อุปกรณ์ประจำฐานตามเอกสารประจำฐาน
4. สมุดบันทึกการอ่าน

การวัดและประเมินผล

1. จากการเข้าร่วมกิจกรรม
2. จากการอภิปรายแสดงความคิดเห็น
3. จากสมุดบันทึกการอ่าน

เอกสารประกอบการสอน

ฐานที่ 1 ห้องสมุดจุดความรู้

“ห้องสมุดจุดความรู้ มีคุณครูเป็นหนังสือ
ทุกคนต่างรำลือ ว่าครูคือผู้รู้จริง”

วัตถุประสงค์

1. ผู้เรียนสามารถใช้ระบบสืบค้นหนังสือของห้องสมุดได้
2. ผู้เรียนสามารถค้นหาหนังสือที่ต้องการได้

กิจกรรม

1. ผู้เรียนบอกชื่อกลุ่ม คำขวัญประจำกลุ่ม
2. อ่านกลอนรักการอ่านประจำฐานพร้อมกัน
3. ซ้อนคำถามไว้ตามจุดต่าง ๆ ผู้เรียนหาคำถามที่ซ่อนไว้แล้วช่วยกันหาคำตอบให้ได้มากที่สุด

โดยค้นหาจากระบบสืบค้นหนังสือของห้องสมุด

4. ให้ผู้เรียนค้นหาหนังสือที่ต้องการจากหมวดหมู่หนังสือ ตามชั้นหนังสือให้พบ

เกม ซ้อนหา (หาคำถามที่ซ่อนไว้)

อุปกรณ์ 1. กลอนรักการอ่าน
2. คำถาม

สถานที่ ห้องสมุด

กลอนประจำฐานที่ 1

หนังสือคือเพื่อนรัก	ฉันประจักษ์ในตัวตนเพื่อนคนนี้
ทุกทุกวันฉันพบเธอเพื่อนแสนดี	ให้ความรู้ทุกที่ไม่เบื่อเลย
เธอเพิ่มพูนปัญญามหาศาล	อีกทั้งคิดในภาระงานอันใหญ่หลวง
สอนให้รู้ในสรรพสิ่งทั้งปวง	เสริมสมองให้โชติช่วงทุกวันเอย

ฐานที่ 2 สารานุกรมเพื่อนคู่คิด

“อะไรเอ่ยให้ความรู้ในทุกสิ่ง
เขาจะช่วยอธิบายให้รู้พอ

อย่าประวิงเวลาค้นอ่านหนอ
สิ่งนั้นหนอสารานุกรมไทย”

วัตถุประสงค์

1. ผู้เรียนสามารถใช้สารานุกรมเพื่อการค้นคว้าได้
2. ผู้เรียนได้รับความรู้จากสารานุกรม

กิจกรรม

1. ผู้เรียนบอกชื่อกลุ่ม คำขวัญประจำกลุ่ม
2. อ่านกลอนรักการอ่านประจำฐานพร้อมกัน
3. ผู้เรียนร่วมกันวางแผนตั้งลูกปิงปองคำถามให้ได้มากที่สุด在规定时间内
4. นำจำนวนลูกปิงปองที่ตักได้ ไปสอยดาวผลไม้ที่ต้นไม้ปริศนา แคะคำถามในผลไม้ แล้วไปหาคำตอบจาก หนังสือสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ
5. เมื่อพบคำตอบให้บอกเล่มที่ และหน้าที่พบคำตอบ อ่านและสรุปประเด็นสำคัญ
6. นับจำนวนข้อคำถามที่หาคำตอบได้ในเวลาที่กำหนด สมาชิกกลุ่มใดตอบถูกมากที่สุด กลุ่มนั้นเป็นผู้ชนะ

- เกม
1. ตักลูกปิงปองลอยน้ำ
 2. สอยดาวผลไม้จากต้นไม้ปริศนา

อุปกรณ์

1. กลอนรักการอ่าน
2. ลูกปิงปอง/ถังน้ำหรืออ่างน้ำ/กระซอนตักลูกปิงปอง
3. ต้นไม้หรือกิ่งไม้/ไม้สำหรับสอยผลไม้/คำถามใส่ผลไม้

สถานที่ ห้องสมุด

กลอนประจำฐานที่ 2

ห้อง ประจูดังชุมทรัพย์	วิชา
สมุด หนังสือสื่อบรรณปัญญา	เพลิดแพรว
มี สรรพสื่อโสตทัศน์	เพียบพร้อมบริการ
ชีวิต จึงเรียนรู้ไปสิ้น	แท้จริง

ฐานที่ 3 คณิตคิดสนุก

“เลขหนึ่งถึงศูนย์	บวก ลบ คูณ หาร
ทำให้สำราญ	ได้ผลมากมาย
คิดอยู่ทุกวัน	เมื่อต้องซื้อขาย
หรือใช้จับจ่าย	ทุกทุกวันเอ๋ย”

วัตถุประสงค์

1. ผู้เรียนสามารถอ่านโจทย์ และคิดแก้ปัญหาโจทย์คณิตศาสตร์ได้ถูกต้อง
2. ผู้เรียนได้รับความรู้และทักษะการคิด

กิจกรรม

1. ผู้เรียนบอกชื่อกลุ่ม คำขวัญประจำกลุ่ม
2. อ่านกลอนรักการอ่านประจำฐานพร้อมกัน
3. ผู้เรียนแต่ละคนปาลูกโป่งที่ใส่คำถามไว้
4. ปาให้ถูกคนละ 1 ลูก จะได้ 1 คำถาม
5. คิดหาคำตอบบนกระดานให้ถูกต้องทุกคน ถ้าผู้เรียนคนใดหาคำตอบไม่ได้ให้ผู้เรียนช่วยกันเพื่อหาคำตอบให้ได้ถูกต้องมากที่สุด

เกม ปาลูกโป่ง

อุปกรณ์

1. กลอนรักการอ่าน
2. ลูกโป่งใส่คำถาม
3. กระดานไวท์บอร์ด พร้อมอุปกรณ์

สถานที่ ห้องสมุด

กลอนประจำฐานที่ 3

สักวาหนังสือคืออาวุธ	เปรียบประดุจคมคายที่อาจหาญ
อ่านหนังสือกันดีกว่าอย่าช้านาน	จะพบพานสิ่งที่ดีมีแก่เรา
อีกความรู้ก็ไม่ด้อยกว่าใครแน่	แม้หากแย้มไม่แพ้แก่ใครเขา
มีความรู้ติดตัวเปรียบตั้งเงา	ติดตัวเราไปชั่ววันรันดร์เอ๋ย

แผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 7 “กิจกรรมเสวนาวรรณคดี”

ระยะเวลา 7 ชั่วโมง

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

เพื่อให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการชอบอ่านหนังสือทุกประเภท มีความสนใจในการอ่าน รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์โดยการแสวงหาโอกาสอ่านหนังสือด้วยความสมัครใจ และยินดีที่จะอ่านอย่างสม่ำเสมอ

เนื้อหาสาระ

การอ่านแปลความ หมายถึงการแปลเรื่องราวเดิมให้ออกมาเป็นคำใหม่ ภาษาใหม่หรือแบบใหม่ ความมุ่งหมายของการแปลความอยู่ที่ความแม่นยำของภาษาใหม่ว่า ยังคงรักษาเนื้อหาและความสำคัญของเรื่องราวเดิมไว้ครบถ้วนหรือไม่ การแปลความบทร้อยกรองเป็นร้อยแก้ว หรือการถอดคำประพันธ์ร้อยกรองเป็นร้อยแก้วนั้น ควรอ่านข้อความและหาความหมายของศัพท์แล้วเรียบเรียงเนื้อเรื่อง หรือเนื้อหาเป็น ร้อยแก้วให้สละสลวย โดยที่เนื้อเรื่องหรือเนื้อหานั้นยังคงเดิมและครบถ้วน

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นที่ 1 การจัดทำแผน

ผู้เรียนและผู้สอนร่วมกันวางแผนการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวรรณคดีไทยที่รู้จัก ตามความสนใจของแต่ละบุคคลอย่างมีอิสระภาพ และมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล

ขั้นที่ 2 การออกแบบและดำเนินการ

ขั้นนำ

2.1 ผู้สอนสร้างบรรยากาศการเรียนรู้โดยนำรูปภาพนางในวรรณคดีมาให้ผู้เรียนดูและร่วมกันอภิปรายว่าแต่ละคนอยู่ในวรรณคดีเรื่องอะไร ผู้สอนสุ่มถามชื่อวรรณคดีไทยที่รู้จักทีละคนให้ได้ 3 – 5 คนแล้วถามผู้เรียนคนอื่นๆว่ารู้จักวรรณคดีเรื่องนั้นหรือไม่

ขั้นสอน

2.2 ผู้สอนและผู้เรียนสร้างเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน โดยผู้สอนสนทนาซักถาม วินิจฉัยความต้องการของผู้เรียนว่าผู้เรียนสนใจวรรณคดีไทยเรื่องใดบ้าง ผู้แต่งวรรณคดีเรื่องที่สนใจคือใคร แต่งในสมัยใด ตัวละครมีใครบ้าง

2.3 ผู้เรียนและผู้สอนร่วมกันออกแบบแผนการเรียนรู้ โดยแสดงความคิดเห็น ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่จะเรียน ต่อจากนั้นดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยผู้สอนแจกเนื้อหาเรื่องสมบัติวรรณคดีของไทยให้ผู้เรียนศึกษา แล้วผลัดเปลี่ยนกันตั้งคำถามให้เพื่อนตอบ คนละ 1 คำถาม จากนั้น ครูตั้งคำถามด้วยประโยคต่อไปนี้

- คำว่าศิลปะ หมายความว่าอย่างไร
- วรรณคดีไทย ให้คุณค่าแก่คนไทยในด้านใดบ้าง
- วรรณคดีมขปาฐะ หมายความว่าอย่างไร
- วรรณคดีลายลักษณ์ หมายความว่าอย่างไร
- จินตนาการในวรรณคดี หมายความว่าอย่างไร
- วรรณคดีไทยให้คุณค่าด้านคุณธรรมแก่ผู้ศึกษาอย่างไร
- วรรณกรรมและวรรณคดีมีความเหมือนและแตกต่างกันอย่างไร

2.4 ผู้เรียนเล่นเกมต่อคำคล้องจองร่วมกันทั้งชั้น โดยคนที่ 1 เริ่มเล่นด้วยการบอกคำ 2 พยางค์ขึ้นมา 1 คำ เช่น “ท้องฟ้า” คนที่ 2 ต่อด้วย “นาข้าว” หรือคำอื่นที่คล้องจองกัน โดยเขียนคำที่ผู้เรียนบอกแต่ละคนบนกระดาน จากนั้นคนที่ 3 พูดต่อด้วยคำที่คล้องจองกัน ให้ทุกคนได้พูดคนละ 3 รอบ จากนั้นผู้เรียนทุกคนอ่านคำที่อยู่บนกระดานพร้อมกัน ผู้สอนอธิบายว่า คำคล้องจองคือจุดเริ่มของการแต่งคำประพันธ์ร้อยกรอง

2.5 ให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่ม ๆ ละ 5 คน เพื่อศึกษาคำกลอนต่อไปนี้บนกระดานและอ่านพร้อมกัน

กลอนที่ 1	จะกอดแก้วด้วยกลอนขจรกรุ่น เป็นไออุ่นหนุนเนื้อเมื่อนอนหนาว จะร้อยดาวเรียงดวงเป็นรวงดาว พรางพรายพราวกระพริบพริ้มชมฉิมพลี	
กลอนที่ 2	ดูหนูสู้รุ่ง	งูสดสู้หนูสู้
	หนูงูสู้ดูอยู่	รูปงูท่หนุมู
	ดงขู่ผู้ดูผู้	พรุพรุ
	หนูสู้รุ่งง	สุดสู้
	งูสู้หนูหนูงู	งูอยู่
	หนูงูสู้รุ่ง	รูปงูท่มู

(กาพย์ห่อโคลงประพาสธารทองแดง พระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศ)

แล้วถามผู้เรียนว่าคำกลอนบทนี้โดดเด่นในเรื่องใด ให้แต่ละกลุ่มช่วยกันหาลักษณะโดดเด่นเป็นพิเศษของคำกลอนนี้

ขั้นสรุป

2.6 ให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนตอบคำถาม จากนั้นผู้สอนเฉลยแนวคำตอบว่าคำกลอนบทที่ 1 นี้มีลักษณะเด่นในการเล่นคำคือเล่นเสียงพยัญชนะ เพราะในแต่ละวรรคจะใช้พยัญชนะตัวเดียวกันหมด ส่วนคำกลอนบทที่ 2 มีลักษณะเด่นในการเล่นคำคือเล่นเสียงสระเพราะในแต่ละวรรคจะใช้สระเดียวกันหมด

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบและประเมินผล

ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมกับผู้สอนได้อย่างเสมอภาค สามารถให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น สามารถสนับสนุน ตัดสินใจตามความคิดของตนได้อย่างมีอิสระภาพ

สื่อการสอน

1. เนื้อหาเรื่องสมบัติวรรณคดีของไทย
2. บทร้อยกรอง

การวัดและประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรม
2. การอภิปรายแสดงความคิดเห็น

แผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 8 “กิจกรรมนักอ่านดีเด่น”

ระยะเวลา 7 ชั่วโมง

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

เพื่อให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการชอบอ่านหนังสือทุกประเภท มีความสนใจในการอ่าน รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์โดยการแสวงหาโอกาสอ่านหนังสือด้วยความสมัครใจ และยินดีที่จะอ่านอย่างสม่ำเสมอ

เนื้อหาสาระ

การอ่านจับใจความคือการอ่านที่มุ่งค้นหาสาระของเรื่อง หรือของหนังสือที่เป็นส่วน ใจความสำคัญและส่วนขยายใจความสำคัญของเรื่อง โดยมีหลักการอ่านจับใจความดังนี้ 1. เข้าใจ ความหมายของคำ 2. เข้าใจลักษณะของข้อความ และ 3. เข้าใจลักษณะประโยคใจความ

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นที่ 1 การจัดทำแผน

ผู้เรียนและผู้สอนร่วมกันวางแผนการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนเสนอแนะ แสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับรายชื่อหนังสือที่แนะนำตามนิตยสารต่าง ๆ จากร้านหนังสือ หรือจากห้องสมุด เพื่อนำมา ศึกษาค้นคว้า ตามความสามารถและความสนใจของแต่ละบุคคลอย่างมีอิสระภาพ ให้ข้อมูลในการ ตัดสินใจร่วมกัน

ขั้นที่ 2 การออกแบบและดำเนินการ

ขั้นนำ

2.1 ผู้สอนสร้างบรรยากาศการเรียนรู้โดยนำหนังสือต่าง ๆ หลายประเภทมาให้ผู้เรียนร่วม ดู และร่วมอภิปรายถึงประเภทของหนังสือ และให้ผู้เรียนเลือกหนังสือที่ตนสนใจมาอ่านให้เพื่อน ฟัง

ขั้นสอน

2.2 ผู้เรียนร่วมกันวินิจฉัยความต้องการ สร้างเป้าหมายการเรียนรู้ โดยกำหนดจำนวน หนังสือที่ตนเองจะอ่านให้จบภายในวันที่กำหนด และจัดทำข้อมูลการอ่าน บันทึกการอ่าน

2.3 ผู้สอนออกแบบแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน โดยการชี้แจงระเบียบ วิธีปฏิบัติ ของกิจกรรม และให้ผู้เรียนอ่านหนังสือที่ตนสนใจจากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ และบันทึกการอ่าน ลงในสมุดบันทึกการอ่านที่แจก พร้อมลงชื่อผู้บันทึกการอ่าน และผู้ประเมินการอ่าน (เพื่อนร่วม ชั้นเรียน)

ขั้นสรุป

2.4 ผู้เรียนดำเนินการกิจกรรมนักอ่านดีเด่น โดยนำไปปฏิบัตินอกชั้นเรียน อ่านหนังสือให้ได้มากที่สุด และบันทึกลงในสมุดบันทึกการอ่าน ผู้สอนพิจารณาจากสมุดบันทึกการอ่าน เพื่อตัดสินผู้ได้รับรางวัลยอดนักอ่านดีเด่น

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบและประเมินผล

ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมกับผู้สอนได้อย่างเสมอภาค สามารถให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น สามารถสนับสนุน ตัดสินใจตามความคิดของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สื่อการสอน

1. หนังสือหลายแนวหลายประเภท เช่น เรื่องสั้น, นวนิยาย, หนังสือแนวธรรมะ, แนว How to
2. ห้องสมุดประชาชน
3. สมุดบันทึกการอ่าน

การวัดและประเมินผล

1. จากการเข้าร่วมกิจกรรม
2. จากการอภิปรายแสดงความคิดเห็น
3. สมุดบันทึกการอ่าน

แผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 9 “กิจกรรมข่าวร้อนวันนี้”

ระยะเวลา 7 ชั่วโมง

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

เพื่อให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการชอบอ่านหนังสือทุกประเภท มีความสนใจในการอ่าน รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์โดยการแสวงหาโอกาสอ่านหนังสือด้วยความสมัครใจ และยินดีที่จะอ่านอย่างสม่ำเสมอ

เนื้อหาสาระ

หนังสือพิมพ์เป็นหนังสือที่คนจำนวนมากอ่านเป็นประจำทุกวัน มีคอลัมน์หลากหลาย การอ่านหนังสือพิมพ์จะต้องพิจารณาประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ 1. การพาดหัวข่าว ว่าหัวข้อตรงกับสาระของข่าวหรือไม่ ภาษาที่ใช้ต้องระมัดระวังไม่ให้เกิดความเข้าใจผิด 2. เนื้อหาของข่าว ต้องเป็นเนื้อหาข่าวที่ดี มีความเป็นจริง มีการเขียนตามลำดับขั้นของเหตุการณ์ เพื่อให้ผู้อ่านทราบรายละเอียด มีความน่าเชื่อถือในข่าว

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นที่ 1 การจัดทำแผน

ผู้เรียนและผู้สอนร่วมกันวางแผนการเรียนรู้เรื่องการอ่านข่าวที่ปรากฏตามหน้าหนังสือพิมพ์ โดยให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นอย่างมีอิสรภาพเกี่ยวกับข่าวที่ปรากฏ

ขั้นที่ 2 การออกแบบและดำเนินการ

ขั้นนำ

2.1 ผู้สอนสร้างบรรยากาศการเรียนรู้โดยนำ VCD รายการข่าวเรื่องเล่าเช้านี้ มาให้ผู้เรียนดู แล้วอภิปรายถึงวิธีการอ่านข่าว สรุปรายชื่อของผู้อ่านข่าว

ขั้นสอน

2.2 ให้ผู้เรียนร่วมกันสังเกต วิจัยฉายว่าข่าวที่ผู้อ่านข่าวได้มาจากหนังสือพิมพ์ที่ผู้อ่านข่าวสรุปและวิเคราะห์ห่อออกมาอ่าน

2.3 ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ร่วมตัดสินใจในการเลือกข่าวจากหนังสือพิมพ์ตามที่ตนสนใจ โดยการสร้างเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกันว่าจะอ่านข่าวกี่ข่าวต่อวัน และจะอ่านข่าวอะไรบ้าง เช่น ข่าวการเมือง ข่าวการศึกษา ข่าวบันเทิง ฯลฯ

2.4 ให้ผู้เรียนเลือกกลุ่มตามความสมัครใจ โดยแบ่งเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 4 คน ให้แต่ละกลุ่มช่วยกันคัดเลือกข่าวเพื่อนำมาอภิปรายถึงลักษณะของข่าวเกี่ยวกับใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร เพราะเหตุใด อย่างไร โดยให้ทุกคนร่วมกันตัดสินใจ ให้ข้อมูลจากข่าวที่อ่าน ซึ่งแต่ละกลุ่มจะออกแบบแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มของตน เช่น เมื่ออ่านแล้วจะนำเสนอในรูปแบบจำลองสถานการณ์ หรือเขียนสรุปข่าว

ขั้นสรุป

2.5 ให้แต่ละกลุ่มดำเนินการตามกิจกรรมการเรียนรู้ โดยนำเสนอข่าวในรูปแบบต่างๆ ที่กลุ่มร่วมกันมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ร่วมทำ และร่วมตัดสินใจ นำมาเสนอหน้าชั้น โดยจัดสถานการณ์ตามที่กำหนด

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบและประเมินผล

ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมกับผู้สอนได้อย่างเสมอภาค สามารถให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น สามารถสนับสนุน ตัดสินใจตามความคิดของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สื่อการสอน

1. VCD รายการข่าวเรื่องเล่าเช้านี้
2. หนังสือพิมพ์ต่างๆ เช่น ไทยรัฐ เดลินิวส์ คม ชัด ลึก ฯลฯ

การวัดและประเมินผล

1. จากการเข้าร่วมกิจกรรม
2. จากการอภิปรายแสดงความคิดเห็น
3. สมุดบันทึกการอ่าน

แผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 10 “กิจกรรมสมุนไพรรักษาความรู้” ระยะเวลา 6 ชั่วโมง

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

เพื่อให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการชอบอ่านหนังสือทุกประเภท มีความสนใจในการอ่าน รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์โดยการแสวงหาโอกาสอ่านหนังสือด้วยความสมัครใจ และยินดีที่จะอ่านอย่างสม่ำเสมอ

เนื้อหาสาระ

การรู้จักเลือกอ่านหนังสือให้สอดคล้องกับเวลา ความจำเป็น ตามบทบาทหน้าที่ตามความต้องการของอาชีพ เพศ วัย เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้อ่าน การอ่านจะ ช่วยพัฒนาส่งเสริมความก้าวหน้าทั้งทางการศึกษา การอาชีพ สุขภาพอนามัย การเลือกอ่าน หนังสือที่เหมาะสมและตรงกับความต้องการของแต่ละบุคคลจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นที่ 1 การจัดทำแผน

ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นให้ข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย การรักษา โดยแพทย์ทางเลือก และร่วมกันตัดสินใจในการวางแผนการศึกษาความรู้จากการอ่าน

ขั้นที่ 2 การออกแบบและดำเนินการ

ขั้นนำ

2.1 ผู้สอนสร้างบรรยากาศการเรียนรู้โดยนำนิตยสารหมอชาวบ้าน ชีวิต หนังสือเกี่ยวกับ สมุนไพร มาให้ผู้เรียนดู แล้วร่วมกันพูดคุยแสดงความคิดเห็น วินิจฉัยถึงประโยชน์จากสมุนไพร คุณประโยชน์ที่ได้รับ

ขั้นสอน

2.2 ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกันว่าจะศึกษาค้นคว้าเรื่อง ของสมุนไพรมาอ่าน คนละกี่เรื่อง ความรู้ที่ได้รับจากการอ่านคืออะไร โดยกำหนดเวลาในการ ดำเนินการตามกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตนสนใจ

ขั้นสรุป

2.3 เมื่อดำเนินการแล้วจัดบันทึกลงในสมุดบันทึกการอ่าน

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบและประเมินผล

ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมกับผู้สอนได้อย่างเสมอภาค สามารถให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น สามารถสนับสนุน ตัดสินใจตามความคิดของตนได้อย่างมีอิสระภาพ

สื่อการสอน

นิตยสารเกี่ยวกับสุขภาพ เช่น หมอชาวบ้าน ชีวจิต สมุนไพรพื้นบ้าน ฯลฯ

การวัดและประเมินผล

1. จากการเข้าร่วมกิจกรรม
2. จากการอภิปรายแสดงความคิดเห็น
3. สมุดบันทึกการอ่าน

กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองโดยใช้สัญญาการเรียนรู้ จำนวน 30 ชั่วโมง

กิจกรรมสัญญาการอ่าน

ขั้นที่ 1 การจัดทำแผน

1.1 ผู้สอนสร้างบรรยากาศการเรียนรู้โดยจัดกิจกรรมละลายพฤติกรรม เพื่อสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้สอน

1.2 ผู้เรียนและผู้สอนวางแผนการเรียนรู้ร่วมกัน โดยการร่วมกันระดมความคิดจากผู้เรียนสำหรับการทำสัญญาการอ่านที่เหมาะสม และตรงตามความต้องการของผู้เรียน

ขั้นที่ 2 การออกแบบและดำเนินการ

1. ผู้เรียนวินิจฉัยความต้องการของตน โดยการสอบถามความคิดเห็นร่วมกันถึงความต้องการ ความสนใจของตนเอง เพื่อให้เกิดคุณภาพ โดยผู้สอนให้คำปรึกษา

2. ผู้เรียนสร้างเป้าหมายการเรียนรู้โดยการกำหนดหลักฐานแห่งการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยระบุหนังสือที่ตนสนใจ เช่น สารคดี วรรณคดี หนังสือพิมพ์ นิตยสาร หรือนิตยสารต่าง ๆ

3. ผู้เรียนออกแบบแผนการเรียนรู้ โดยการจัดทำสัญญาการเรียนรู้ ที่เหมาะสมกับตนเองเพื่อให้กิจกรรมสัญญาการเรียนรู้ดำเนินตามแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ที่จะเรียนรู้ด้วยความสมัครใจ มีความพร้อมในการเรียน

4. ผู้เรียนดำเนินการจัดกิจกรรม ร่วมกันสรุปความรู้ที่ได้รับจากการอ่าน และร่วมกันอภิปรายเรื่องของการอ่านและนิสัยรักการอ่าน นำเสนอผลการเรียนรู้ให้แก่เพื่อนๆ โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ให้ข้อมูล ร่วมคิด สนับสนุน แสดงความคิดเห็นในกิจกรรมของทุกคน

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบและประเมินผล

ประเมินผลการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประเมินผลการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้ได้เกิดคุณภาพ และมีการประเมินผล หลังการนำเสนอผลการเรียนรู้

ตัวอย่างเอกสารประกอบการสอน

สัญญาการอ่านของ.....

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้เกิดความสนใจในการอ่านและชอบอ่าน
2. เพื่อรู้จักใช้เวลาว่างและแสวงหาโอกาสอ่านหนังสือ
3. เพื่อสมัครใจและยินดีที่จะอ่านอย่างสม่ำเสมอ
4. เพื่อเกิดนิสัยรักการอ่านหนังสือทุกชนิด

วิธีการ

1. อ่านทุกวัน วันละ 2 ชั่วโมง
2. จัดผลการอ่านลงสมุดบันทึกการอ่าน

หลักฐานและความสำเร็จ

1. จำนวนหนังสือที่อ่านได้เพิ่มมากขึ้น
2. สมุดบันทึกผลการอ่านหนังสือ
3. มีหนังสือติดกระเป๋าสำหรับอ่านทุกที่ ทุกเวลา

การประเมินผล

1. นำเรื่องที่ตนอ่านแล้วประทับใจมาเล่าให้เพื่อนในชั้นฟัง
2. นำความรู้ที่ได้รับจากการอ่านไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ภาคผนวก ง

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับปัจจัยและข้อเสนอแนะ

1. ดร.ปาน กิมปี
สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กระทรวงศึกษาธิการ
2. ดร.หลุยส์ อัมสุทธิ
อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
3. ดร.ปิยะ ศักดิ์เจริญ
อาจารย์ภาควิชาการศึกษาต่อเนื่องและอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
4. ดร.ชรินทร์ สุขเจริญ
โรงเรียนที่ปราชญ์พิทยา อ.เกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี
5. นายวรวิทย์ กิตติคุณศิริ
ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเพชรบุรี
6. นายสุรศักดิ์ เพิ่มผล
ผู้อำนวยการสถาบันการศึกษาทางไกล

ภาคผนวก จ

รูปการสัมภาษณ์ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ ผู้มาใช้บริการแหล่งเรียนรู้

ภาคผนวก จ

รูปภาพการดำเนินกิจกรรมตามโปรแกรมฯ

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวอุไรวรรณ ห่วงสกุล เกิดเมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2506 ที่ กรุงเทพมหานคร จบการศึกษาระดับปริญญาตรี เอกการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ จาก มหาวิทยาลัยบูรพา ปี พ.ศ. 2534 จบการศึกษาระดับปริญญาโท เอกประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2539 เข้าศึกษาต่อระดับดุษฎีบัณฑิต สาขา การศึกษานอกระบบโรงเรียน (ภาคนอกเวลาราชการ รุ่น 1) คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2550 ปัจจุบันรับราชการครู ตำแหน่งครูชำนาญการ โรงเรียนกีฬาจังหวัด ชลบุรี สังกัดสถาบันการพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา